

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2476-2544)

ปริญญานิพนธ์
ของ
อังคณา ไชญยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2549

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2476-2544)

ปริญญานิพนธ์
ของ
อังคณา ไชญยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (พ.ศ. 2476-2544)

บทคัดย่อ
ของ
อังคณา ไหญ่ยง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
พฤษภาคม 2549

อังคณา ไหญ่ยง. (2549). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์* (พ.ศ. 2476-2544). ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาศิริภักษ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายศึกษาถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อความเติบโตทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ พัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจพร้อมข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายของรัฐ และการขยายตัวของประชากร เป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และเกื้อหนุนให้เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์มีความเจริญเติบโต นอกจากนี้ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ยังมีส่วนสำคัญในการประสานประโยชน์ระหว่างความต้องการของประชาชนกับนโยบายของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ให้เจริญรุ่งเรือง

โครงสร้างระบบเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ประกอบด้วย 3 ลักษณะสำคัญคือ ภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีผลต่อการประกอบกิจการของภาครัฐและนโยบายของรัฐบาลที่มีต่อพื้นที่นี้

อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและปราศจากการจัดการควบคุมดูแลอย่างเข้มงวดจากหน่วยงานต่างๆ ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบในวงกว้าง แต่ขณะเดียวกัน ประชาชนในพื้นที่ก็เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนที่ได้รับผลกระทบจากแผนพัฒนาบางประการด้วย อันเป็นแนวทางให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนร่วมมือกันดูแลแก้ไขและจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประจวบคีรีขันธ์ ให้คงความอุดมสมบูรณ์และให้มีพัฒนาการที่ยั่งยืนตลอดไป

ECONOMIC HISTORY OF PRACHUAP KHIRIKHAN PROVINCE (1933-2001)

AN ABSTRACT
BY
ANGKANA YAIYONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Arts degree in History
at Srinakharinwirot University
May 2006

Angkana Yaiyong. (2006). *Economic History of Prachuap Khiri Khan Province (1933-2001)*. Master thesis, M.A. (History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Chompunut Nakirak, Asst. Prof. Yuwadee Wongsawang.

This thesis studies the factors that support the economic growth of Prachuap Khiri Khan, various aspects of its economic development, and the problems and effects caused by the economic growth, together with the solutions.

It is found that the economy growth of the province is supported by the following factors: geographical nature, natural resources, and population expansion. All these factors have created variety of professions promoting the economic growth. Moreover, many royal projects under King Bhumiphol also integrate private sectors' benefits with the government's policies in developing the economy of Prachuap Khiri Khan.

The main economic structure of the province consists of agriculture, industry, and tourism. This reflects the potentials of the area and the abundant natural resources of the province, which affect the government's actions and policies for the area.

However, the rapid economic growth without strict supervision of different authorities has caused extensive problems and effects. At the same time, local people have started to take part in protecting their own rights from certain development plans. This has been the way the government, private sector, and locals have cooperated in order to take care of and manage natural resources of the province for future sustainable development.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชมพูนุท นาคริรักษ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง ที่ได้สละเวลาให้คำแนะนำ ประเด็น แนวคิด ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนรับฟังปัญหาด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจะน้อมรำลึกถึงพระคุณของอาจารย์ตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรเดียน นาราสัจจ์ และ อาจารย์ ไมตรี อภิพัฒนะมนตรี ที่ให้ความกรุณาสละเวลารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม ซึ่งได้ให้คำแนะนำและข้อวิจารณ์ต่างๆ ที่ทำให้ปริญญานิพนธ์เล่มนี้สมบูรณ์มากขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยุวดี วงศ์สว่าง รวมถึงคณาจารย์ทุกท่านแห่งภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้คำปรึกษา ตลอดจนความห่วงใยและคอยให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดระยะเวลาศึกษา จนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จทันเวลาที่กำหนด

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ให้ทุนการศึกษาในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาประวัติศาสตร์ ที่กรุณาเป็นธุระเรื่องจดหมายขอข้อมูล เจ้าหน้าที่สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สำนักวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด และทุกหน่วยงานที่มีได้เอื้อย่นามไว้ ณ ที่นี้ รวมถึง คุณเตชะพล ทิตยรักษ์ ฝ่ายเศรษฐกิจชุมชน และคุณวีระ ศูนย์ภาคกลาง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) คุณสุดประสงค์ สุวรรณเลิศ หัวหน้าสถานีวิจัยบางเบิด อาจารย์ ลดาวัลย์ พวงนิล โรงเรียนประจวบวิทยาลัย คุณดวงแข ทวีบุรณ์ หัวหน้าสำนักงานกลุ่มสถิติและข้อมูลกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ คุณเดชา สุดสวาท เจ้าหน้าที่สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี คุณเอกชัย เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ที่กรุณาอนุเคราะห์ข้อมูล และสละเวลาตอบข้อซักถามของผู้วิจัยอย่างอดทนและเอาใจใส่เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณจตุพร ไชยทองศรี ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจและคอยช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดี ตั้งแต่แรกสอบเข้าเรียนจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

ขอขอบคุณพี่และเพื่อนร่วมรุ่นทุกคน ที่คอยห่วงใยให้ความช่วยเหลือตลอดจนให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา โดยเฉพาะ คุณมิตรชัย กุลแสงเจริญ คุณนาตองงค์ ภูวงษ์ คุณเสมียนทิพย์ คุณจารุณี คงกุล คุณทัศนีย์พร วิศาลสุวรรณกร คุณชฎาพร จินชานา คุณนาวิ ชันศิริ คุณวิมลวรรณ บุญจันทร์ คุณประพนธ์ โอสธสัมพันธ์สุข และทุกคนที่มีได้เอื้อย่นาม

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณแม่รวมถึงทุกคนในครอบครัว โดยเฉพาะ อา และน้องๆ
ที่คอยให้ความห่วงใยและกำลังใจ ตลอดจนสนับสนุนผู้วิจัยในด้านการศึกษามาตลอดมา และขอ
กราบรำลึกถึงคุณของบิดาผู้ล่วงลับที่ปลูกฝังให้ผู้วิจัยมีความมานะอดทนและความเพียรพยายาม
มาตั้งแต่ในวัยเด็ก จนทำให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาได้ในวันนี้

อังคณา ไหญ่ยง

สารบัญ

บทที่		หน้า
	บทนำ.....	ก
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ง
	จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	จ
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	จ
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	ฉ
	วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	ฉ
	นิยามศัพท์เฉพาะ	ฉ
	แหล่งศึกษาค้นคว้า	ฉ
1	ประวัติความเป็นมาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.....	2
	สภาพภูมิประเทศ.....	2
	การตั้งถิ่นฐานในระยะแรก	3
	เขตที่ราบหุบเขา อำเภอหัวหิน	3
	เขตที่ราบหุบเขาต้นแม่น้ำปราณบุรี	4
	เขตที่ราบหุบเขาต้นคลองกุย	5
	เขตชายฝั่งทะเล.....	5
	เมืองประจวบในสมัยอยุธยา.....	6
	ด้านยุทธศาสตร์.....	9
	ด้านเส้นทางคมนาคม	11
	เมืองประจวบในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์.....	14
	ด้านการบริหารปกครอง.....	15
	ด้านยุทธศาสตร์.....	17
	ด้านสังคม.....	17
2	สภาพเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมของประจวบคีรีขันธ์.....	18
	เศรษฐกิจแบบพื้นฐาน	18
	สภาพเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปการปกครอง	24

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)	เกษตรกรรม.....	26
	อุตสาหกรรม.....	35
	การท่องเที่ยว.....	38
3	ปัจจัยเกื้อหนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.....	44
	ลักษณะภูมิประเทศ.....	44
	ทรัพยากรธรรมชาติ.....	47
	น้ำ.....	47
	ป่าไม้.....	50
	แร่ธาตุ.....	56
	ดิน.....	58
	นโยบายของรัฐ.....	59
	นโยบายก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	59
	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.....	60
	โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (WESTERN SEABOARD DEVELOPMENT).....	63
	มาตรการส่งเสริมการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOARD OF INVESTMENT หรือ B.O.I.).....	67
	โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	70
	การขยายตัวของประชากร.....	77
4	เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์หลังการประกาศใช้แผนพัฒนา.....	83
	นโยบายรัฐเพื่อการพัฒนา.....	87
	การพัฒนาทางด้านต่าง ๆ.....	88
	การพัฒนาด้านเกษตรกรรม.....	88
	การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม.....	108
	การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.....	117
5	วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ.....	120

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
5 (ต่อ)	ปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจ	120
	ปัญหาการขาดความรู้	120
	ด้านเทคโนโลยี	120
	ด้านการจัดการ.....	121
	ปัญหาเกี่ยวกับการลงทุน	125
	ปัญหาเงินทุน.....	125
	ปัญหาน้ำมันแพง.....	126
	ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน	126
	แรงงานชั้นพื้นฐาน.....	126
	แรงงานชั้นสูง	127
	ปัญหาภัยธรรมชาติ	128
	ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ	129
	ปัญหาด้านการจัดการที่มีประสิทธิภาพ.....	129
	การท่องเที่ยว	129
	การขาดกฎหมายจัดระเบียบ.....	129
	ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ.....	130
	เกษตรกร	130
	ชาวประมง	131
	อุตสาหกรรม	131
	อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.....	131
	ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ	131
	น้ำเสีย.....	131
	มลพิษทางอากาศ	132
	ปัญหาสาธารณสุขไม่เพียงพอ.....	132
	น้ำประปา.....	132
	ไฟฟ้า.....	133
	การคมนาคมขนส่ง	133
	สาธารณสุข	134
	ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ	134

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
5 (ต่อ)	ด้านเศรษฐกิจ.....	134
	ที่ดินมีราคาแพง	134
	ค่าครองชีพสูง	135
	การแข่งขันในการประกอบอาชีพสูง.....	135
	ด้านสังคม.....	135
	การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตดั้งเดิม	136
	ความแออัดของประชากร	136
	สังคมเกิดความแตกแยก.....	137
	ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม	137
	ทรัพยากรธรรมชาติลดลง	137
	น้ำเน่าเสียและสภาพแวดล้อมเป็นพิษ.....	139
	การแก้ไขจากภาครัฐ	140
	มาตรการของรัฐ.....	140
	งบประมาณ.....	143
	แรงงาน	143
6	บทสรุป.....	145
	บรรณานุกรม	148
	ภาคผนวก.....	172
	ประวัติย่อผู้วิจัย	175

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนหลัง พ.ศ. 2530	55
2 แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ก่อน พ.ศ. 2503	78
3 แสดงจำนวนประชากรของแสดงจำนวนประชากรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2503-2544.....	78
4 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอ พ.ศ. 2503 และ พ.ศ. 2544	80
5 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (GROSS PROVINCIAL PROVINCE หรือ GPP) ณ ราคาตลาด พ.ศ. 2518-2544	86
6 แสดงมูลค่าการผลิตของกิจกรรม สาขาเกษตรกรรม พ.ศ. 2515-2519	91
7 แสดงมูลค่าการผลิตสาขาเกษตรกรรม พ.ศ. 2540-2544.....	94
8 แสดงจำนวนและพื้นที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ รายอำเภอ พ.ศ. 2544	106

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แสดงที่ตั้งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	1
2 แสดงตำแหน่งเมืองโบราณสมัยอยุธยาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์	8
3 แสดงขอบเขตการปกครอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	45
4 แสดงขอบเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	49
5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	53

บทนำ

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่ทางใต้สุดของภาคกลางเชื่อมต่อกับภาคใต้ตอนบน พื้นที่มีลักษณะแคบยาวและเป็นส่วนที่แคบที่สุดของประเทศ* ทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี ทิศใต้มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดชุมพร ทิศตะวันออกจดอ่าวไทย และทิศตะวันตกจดทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่าในปัจจุบัน

บริเวณนี้นับว่ามีความอุดมสมบูรณ์มากแห่งหนึ่ง จึงมีมนุษย์เข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยตั้งแต่สมัยหินใหม่¹ ต่อมาพื้นที่นี้ค่อยๆ พัฒนาขึ้นเป็นเมืองท่าหลายแห่ง เนื่องจากชายฝั่งด้านตะวันออกมีเกาะและเว้าอ่าวเหมาะที่จะกำบังคลื่นลม จึงมีเรือต่างแดนเข้ามาแวะพักค้าขายอยู่เสมอ² เมืองสำคัญได้แก่ เมืองบางนางรมหรือเมืองนารัง เมืองกุย เมืองคลองวาฬ และเป็นส่วนหนึ่งของหัวเมืองปักษ์ใต้³ ในสมัยอยุธยา ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองบางนางรม เมืองกุย เมืองคลองวาฬ ตั้งเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์⁴ เมืองนี้ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดใน พ.ศ. 2476

ความสำคัญของพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ในสมัยอยุธยา คือ เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์และเส้นทางติดต่อค้าขายสำคัญเชื่อมต่อเมืองท่าทางฝั่งอ่าวไทยกับเมืองท่าทางฝั่งอ่าวเบงกอลคือมะริดและตะนาวศรี ดังปรากฏหลักฐานในการเดินทางจากเมืองตะนาวศรีสู่อาณาจักรสยามของพระสังฆราชแห่งเบริธ (Beryte)⁵ และการเดินทางจากบางกอกไปมะริด (Mergui) ของเซเบเรต์ (Ceberet) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช⁶

ในช่วงระยะเวลานับแต่ประจวบคีรีขันธ์ได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัด ทางรัฐบาลได้ให้ความสนใจและสนับสนุนการดำเนินงานต่างๆ อันนำมาซึ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ

* ส่วนที่แคบที่สุดกว้างเพียง 12 กิโลเมตร โดยวัดจากฝั่งอ่าวไทยตรงบ้านห้วยโทน ตำบลคลองวาฬ ไปจดหลักเขตแดนไทย บริเวณด่านสิงขร

¹ สมศักดิ์ รัตนกุล และคนอื่นๆ. (2529). *ชิน อยู่ดี บิดาแห่งวิชาก่อนประวัติศาสตร์ไทย*. หน้า 107-108.

² กรมศิลปากร. (2545). *ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์*. หน้า 22-23.

³ อนันต์ อมรรตย์ (บรรณาธิการ). (2544). *คำให้การชาวกรุงเก่า*. หน้า 186.

⁴ กรมศิลปากร. (2503). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2394-2400*. หน้า 158.

⁵ กรมศิลปากร. (2530). *จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริธประมุขมิสซังสุ่อณาจักรโคจินจีน*. หน้า 42-44.

⁶ Claude Ceberet Du Boullay. (1995). "Travelling Overland from Bangkok to Mergui," in *Descriptions of Old Siam*. p.62.

เนื่องจากบริเวณนี้มีแหล่งวัตถุดิบที่สามารถสนองอุตสาหกรรมพื้นฐานได้อย่างเพียงพอ ประกอบกับที่ดินยังมีราคาไม่สูงนัก รวมทั้งมีความพร้อมทางด้านคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างสะดวก ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่นี้ประกอบอาชีพอันหลากหลาย

ในอดีต ลักษณะภูมิประเทศและทรัพยากรของประจวบคีรีขันธ์เอื้ออำนวยให้คนในพื้นที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่มีลักษณะเป็นเกษตรกรรมแบบพอเพียง เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวนมะพร้าว ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีรายได้ที่สำคัญจากทำสัมปทานรังนก¹ และการทำเหมืองแร่*

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร** ทรงริเริ่มทำเกษตรแผนใหม่แบบไร่นาสวนผสมจนเป็นที่แพร่หลาย ปัจจุบันมีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น สับปะรด มะพร้าว อ้อย และข้าวโพด² การพัฒนาทางการเกษตรทำให้ปัจจุบันเกิดโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงงานสับปะรดกระป๋อง ที่อำเภอปราณบุรี

อาชีพที่สำคัญอีกอาชีพหนึ่งคือ การประมง เนื่องจากประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลตั้งแต่เหนือจดใต้ ประชาชนในพื้นที่จึงยังชีพด้วยการทำประมงชายฝั่งตลอดมา แต่ในปัจจุบันมีการทำประมงเชิงพาณิชย์ที่ใช้เครื่องมือจับปลาขนาดใหญ่และทันสมัยอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเช่น กุ้งกุลาดำ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ตามเขื่อนและอ่างเก็บน้ำ

การเติบโตทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของการท่องเที่ยว ประจวบคีรีขันธ์เริ่มเป็นสถานที่ตากอากาศเพื่อพักผ่อนรักษาสุขภาพของเจ้านายและข้าราชการมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว บริเวณที่สำคัญคือแถบชายทะเลหัวหิน*** เพราะมีภูมิทัศน์งดงาม ทั้งยังมีการคมนาคมที่สะดวกคือทาง

¹“พระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พุทธศักราช 2482,” (2482, 30 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56. หน้า 1353-1357.

*ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการทำเหมืองแร่ทองคำที่อำเภอบางสะพาน แต่ปริมาณทองคำมีน้อยไม่คุ้มกับการลงทุนจึงเลิกไป นอกจากนี้ยังมีการทำเหมืองแร่ดีบุก ซึ่งเป็นรายได้ที่สำคัญของประจวบคีรีขันธ์ในอดีตอีกประเภทหนึ่ง แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏการทำเหมืองแร่ดีบุกในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์เลย

**ใน พ.ศ. 2463 หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ทรงนำแดงโมพันธุ์อเมริกันมาปลูกครั้งแรกที่ไร่บางเบิด ตั้งอยู่ที่อำเภอบางสะพานน้อย นอกจากนี้ ยังเป็นไร่แห่งแรกที่มีการปลูกพืชหมุนเวียนอีกด้วย

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2544). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2543 จังหวัดประจวบฯ.

***หัวหิน มีชื่อเดิมว่า หมู่บ้านสมอเรียง เป็นหมู่บ้านประมง

รถไฟสายใต้และถนนเพชรเกษมตัดผ่าน ประกอบกับมีการสร้างโรงแรมรถไฟ¹ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หัวหินจึงเป็นสถานตากอากาศที่มีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน

การขยายตัวภาคอุตสาหกรรมในประจวบคีรีขันธ์ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้รายได้มวลรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโครงการอุตสาหกรรมเหล็กและการสร้างท่าเรือน้ำลึกของกลุ่มสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) * เพื่อขนส่งสินค้าและวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม ซึ่งสามารถประสานประโยชน์กับนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development) ** ของภาครัฐในระยะต่อมา การเติบโตดังกล่าวเป็นผลจากการที่ประจวบคีรีขันธ์ตั้งอยู่ในเขตส่งเสริมการลงทุนเขต 3*** ซึ่งผู้ประกอบการจะได้รับสิทธิประโยชน์การยกเว้นภาษี ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ภาคเอกชนสนใจที่จะเข้ามาลงทุนในประจวบคีรีขันธ์มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเติบโตทางเศรษฐกิจเช่นนี้เป็นผลให้ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาด้านระบบนิเวศ ซึ่งจะเห็นได้จากการกัดกร่อนบุกรุกพื้นที่ชายฝั่งทะเลของอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด**** เพื่อทำนาเกลือ ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของป่าชายเลน² แต่ที่เป็นประเด็นสำคัญในปัจจุบันคือ กรณีความขัดแย้งในพื้นที่โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า***** ของรัฐบาล ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบอย่าง

¹ ภัณฑิต จุลาสัย. (2541). โรงแรมรถไฟหัวหินแห่งสยามประเทศ. หน้า 39-42.

* ประกอบไปด้วย บริษัท สหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) บริษัท เหล็กแผ่นเคลือบไทย จำกัด และบริษัท แผ่นเหล็กรีดเย็นไทย จำกัด (มหาชน)

** เป็นโครงการระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2540-2555) ครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด คือ สมุทรสงคราม ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และ อีก 6 อำเภอ ของจังหวัดกาญจนบุรี คือ อำเภอเมืองกาญจนบุรี ท่ามะกา ท่าเรือ ด่านมะขามเตี้ย พนมทวน และกิ่งอำเภอห้วยกระเจา มุ่งส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แปรรูปการเกษตร และอุตสาหกรรมหนัก

*** เป็นการแบ่งเขตการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment)

**** อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดครอบคลุมพื้นที่ป่าเขาสามร้อยยอด กิ่งอำเภอสามร้อยยอด, อำเภอปราณบุรี, ตำบลเขาแดง, ตำบลดอนยายหนู, ตำบลสามกระชาย อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบฯ ปัจจุบันมีเนื้อที่ 61,300 ไร่ ซึ่งรวมพื้นที่จัดสรรที่ให้ราษฎรใช้ทำมาหากินและอยู่อาศัย

² บริษัทเซาท์อีสต์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบฯ. บทที่ 4 หน้า 35-43.

***** รัฐบาลมีโครงการจะก่อสร้างโรงไฟฟ้าถึง 3 แห่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ คือ โรงไฟฟ้าของบริษัทกัลฟ์ เพาเวอร์เจเนอเรชั่น จำกัด ที่ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง โรงไฟฟ้าของบริษัทยูเนียนเพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด ที่อำเภอบางสะพาน และโรงไฟฟ้าดำเนินการโดย กฟผ. ที่ตำบลนาหูกวาง อำเภอทับสะแก แต่ปัจจุบันยังไม่มีมีการก่อสร้างทั้ง 3 แห่ง

รุนแรงต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเล และการประกอบอาชีพประมงของชาวบ้าน ผลกระทบจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วอีกประการหนึ่งคือ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน¹ เป็นผลให้มีแรงงานต่างด้าวจากพม่าลักลอบเข้าเมืองเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อปัญหาความมั่นคงชายแดน

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่ที่มีปัจจัยส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รัฐบาลพยายามวางแผนพัฒนาทางด้านต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตดังกล่าว แต่การดำเนินงานบางโครงการกลับก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้คนและระบบนิเวศ รวมทั้งทางด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ประเด็นปัญหาบางส่วนก็ยังไม่มีการแก้ไขที่เป็นรูปธรรมเพียงพอ ซึ่งอาจกลุกลามกลายเป็นกรณีวิกฤตในอนาคตได้ ดังนั้นผู้ทำวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนความเติบโตและพัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ตลอดจน ผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา แต่พบว่ามีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

จิตติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี. (2542). *การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน : กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณ ถนนนเรศดำริห์. วิทยานิพนธ์ สศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

งานวิจัยฉบับนี้ แสดงให้เห็นลักษณะทางกายภาพของชุมชนเก่าหัวหินและปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และการรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าหัวหิน บางส่วนของงานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยความเปลี่ยนแปลงของชุมชนเก่าในหัวหิน เป็นแนวทางให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

บพิตร พุทธิพิธ. (2544). *ผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.*

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาวิวัฒนาการธรณีสัณฐาน ระบบนิเวศธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากกิจกรรม

¹ สำนักงานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ จังหวัดประจวบฯ*. หน้า 31.

ต่างๆ ของมนุษย์ ผลของการศึกษาพบว่าพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสามร้อยยอดมีลักษณะเป็นอ่าว และทะเลตื้น และมีการเปลี่ยนแปลงตามระดับน้ำทะเล ระบบนิเวศธรรมชาติมีความหลากหลาย ของพันธุ์พืชและสัตว์ แสดงถึงผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ต่อระบบนิเวศของ ประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ การทำนาเกลือ การปลูกข้าว การทำไร่ การสร้างถนน และกิจกรรมการ ท่องเที่ยว

อรรณณ จันทรประทีป. (2540). การวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมืองเพื่อรองรับการ พัฒนาอุตสาหกรรม อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางผังเมือง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาถึงลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากรของ ชุมชนเมืองในอำเภอบางสะพาน ศึกษาบทบาท แนวโน้ม และทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชน เมือง พร้อมเสนอแนะแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมือง เพื่อรองรับการพัฒนา อุตสาหกรรมในอำเภอบางสะพาน

อรรณณ ศรีอุดม. (2543). การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453-2468). วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

งานวิจัยฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัวแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร สาเหตุที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว การดำเนินงานและผล การดำเนินงานเป็นอย่างไร และได้กล่าวถึงเมืองท่องเที่ยวตามเส้นทางที่มีรถไฟผ่าน ซึ่งได้ กล่าวถึงหัวหินในฐานะเมืองตากอากาศของชนชั้นผู้นำที่อยู่ในเส้นทางรถไฟตัดผ่าน

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ของประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์
2. ทำให้ทราบถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ของประจวบคีรีขันธ์
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประจวบคีรีขันธ์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยที่เกื้อหนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ ตลอดจนผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าว โดยจะเน้นการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ซึ่งมีการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัด ถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8

นิยามศัพท์เฉพาะ

เมืองประจวบคีรีขันธ์ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วย เมืองนารังหรือเมืองบางนางรม เมืองคลองวาฬ เมืองกุยบุรี

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2476 ประกอบด้วย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด

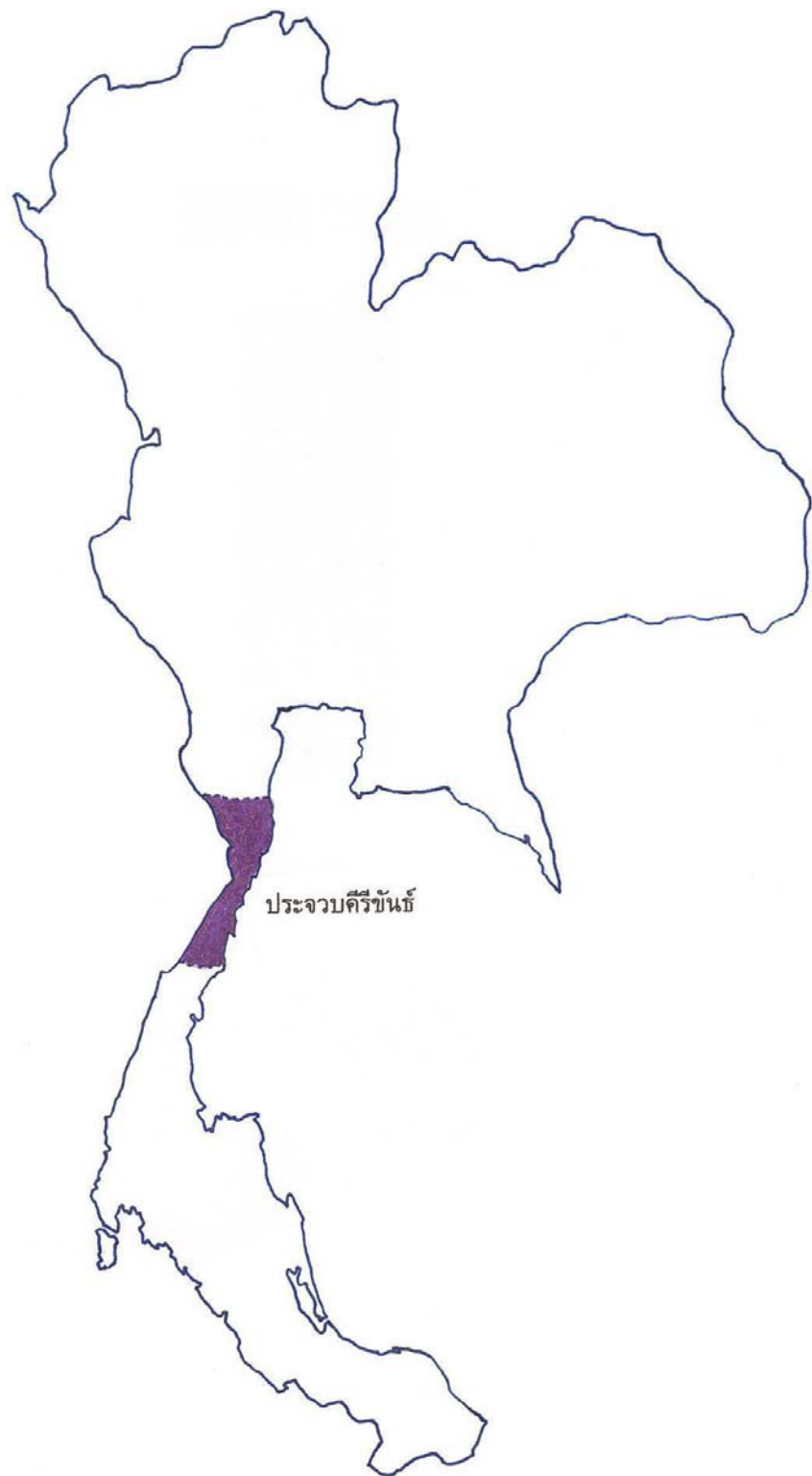
วิธีการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นต้น เช่น ประชุมประกาศ พระราชหัตถเลขา รายงานการตรวจราชการ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และบทความต่างๆ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ประกอบกับการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

แหล่งศึกษาค้นคว้า

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
2. สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ท่าวาสุกรี
3. สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. ศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
7. ห้องสมุดสำนักสถิติแห่งชาติ
8. ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
9. ห้องสมุดกระทรวงพาณิชย์
10. ห้องสมุดกรมป่าไม้
11. ห้องสมุดกรมประมง

12. ห้องสมุดกระทรวงอุตสาหกรรม
13. ห้องสมุดกรมส่งเสริมการส่งออก
14. ห้องสมุดคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน
15. กรมส่งเสริมการเกษตร
16. สำนักงานกลุ่มสถิติและข้อมูล กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่
17. กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
18. ฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
19. สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
20. สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
21. สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
22. องค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ภาพประกอบ 1 แสดงที่ตั้งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาของประจวบคีรีขันธ์

ดินแดนประจวบคีรีขันธ์ในปัจจุบัน เป็นบริเวณที่มีความสำคัญและมีความเจริญมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่มีทั้งภูเขาและที่ราบ ครอบคลุมไปถึงบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเล เหมาะกับการตั้งหลักแหล่งเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสภาพพื้นที่และทรัพยากร ประกอบกับบริเวณนี้เป็นจุดผ่านของพ่อค้า นักเดินทางชาวต่างชาติและเป็นจุดพักของเรือในระหว่างการเดินทาง จึงทำให้มีชุมชนเกิดขึ้น

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในบริเวณประจวบคีรีขันธ์ แสดงให้เห็นว่ามีชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์กระจายอยู่ทั่วไปทั้งจังหวัด โดยเฉพาะบริเวณที่ราบระหว่างภูเขาและที่ราบที่มีภูเขาโอบล้อมรวมถึงที่ราบเชิงเขา ส่วนใหญ่พบตามแนวเทือกเขาตะนาวศรีทางทิศตะวันตก ที่ราบชายฝั่งทะเลแถบบริเวณอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดและพื้นที่ใกล้เคียง

กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้คงมีความสัมพันธ์ติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง เช่น ชุมพร เพชรบุรี ราชบุรี และกาญจนบุรี เนื่องจากโบราณวัตถุที่พบมีรูปแบบเดียวกัน บริเวณนี้มีกลุ่มชนอาศัยอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ เพราะปรากฏหลักฐานร่องรอยเมืองเก่าและโบราณวัตถุสถานในสมัยประวัติศาสตร์อีกหลายแห่ง

1. สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีลักษณะแคบยาวทอดตัวลงมาจากเหนือจดใต้ พื้นที่ 2 ใน 3 เป็นป่าเขา ทางด้านทิศตะวันตกเป็นป่าสูงมีภูเขาทอดตัวเป็นแนวสลับซับซ้อนตลอดไปจนถึงทิวเขาตะนาวศรี พื้นที่ที่มีความลาดชันจากทิศตะวันตกคือ บริเวณเทือกเขาตะนาวศรีลงสู่ด้านทิศตะวันออกซึ่งเป็นอ่าวไทย ลักษณะพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน มีภูเขากระจัดกระจายอยู่เป็นหย่อมๆ ในแนวเหนือใต้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 แนว คือ แนวตอนกลางของพื้นที่และแนวตะวันออกใกล้กับฝั่งทะเลบริเวณตอนกลางของพื้นที่มีเทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาสามร้อยยอด ส่วนชายฝั่งทะเลนั้นมีความยาวจากเหนือจดใต้ 224.80 กิโลเมตร¹ จากลักษณะภูมิประเทศดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีแม่น้ำ ห้วย ลำธาร และคลองกระจาย

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). สมุดรายนานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 29 พ.ศ. 2508.

อยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและส่วนใหญ่เป็นสายสั้นๆ เป็นอิสระแยกจากกันและไหลลงสู่อ่าวไทย ในฤดูแล้งมีสภาพตื้นเขินแต่ในฤดูฝนจะมีน้ำมาก

ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้ทุกอำเภอของประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ทางด้านตะวันออกติดชายฝั่งทะเล ซึ่งส่งผลให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้ชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงเป็นหลัก ส่วนประชาชนที่อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลเล็กน้อยเข้ามาทางเขตภูเขาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ทำสวน ทำไร่

2. การตั้งถิ่นฐานในระยะแรก

การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในบริเวณพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์อยู่ในช่วงประมาณ 4,000 - 1,800 ปีมาแล้ว เป็นกลุ่มคนในสังคมกสิกรรมที่มีการใช้เครื่องมือหินขัดและโลหะ¹ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ กล่าวคือ มีป่าไม้ ทรัพยากรแร่ธาตุ และฝนตกชุก ทำให้เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน หลักฐานทางโบราณคดีที่พบ เช่น หินทุบผ้าเปลือกไม้² ภาชนะดินเผา ขวานหินขัด ขวานสำริด กำไลหิน ลูกปัดแก้ว และโครงกระดูกมนุษย์³ ซึ่งจากการสำรวจของนักโบราณคดี พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่งกระจายอยู่ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ดังนี้

2.1 เขตพื้นที่ราบหุบเขา อำเภอหัวหิน

ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน พบหลักฐานทางโบราณคดีและร่องรอยการตั้งหลักแหล่งของชุมชนก่อนสมัยประวัติศาสตร์หลายแห่งกระจายอยู่ทั่วไปในเขตเทือกเขาตะนาวศรี ทั้งบริเวณพื้นที่ราบและภายในถ้ำ เช่น บริเวณที่ราบหุบเขาบ้านห้วยแร่ ตำบลหนองพลับ พบขี้แร่หรือตะกรันแร่เหล็กกระจายอยู่ทั่วบริเวณ นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนของภาชนะดินเผาแบบต่างๆ รวมทั้งก้อนดินเผาไฟ ซึ่งเป็นชิ้นส่วนของผนังเตาที่ใช้ในการถลุงโลหะ ในถ้ำวิมานหรือถ้ำห้วยแร่ และถ้ำเขาสามยอดซึ่งตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง พบขวานหินขัดชนิดต่างๆ ภาชนะดินเผาแบบต่างๆ มีชิ้นส่วนกระดูกมนุษย์บรรจุอยู่ในภาชนะดินเผาและบริเวณที่ราบเชิงเขาพบตะกรันโลหะและก้อนดินเผาไฟเป็นจำนวนมาก บริเวณที่ราบหุบเขาหุบผิงเหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรมเพาะปลูก พบชิ้นส่วนกระดูกมนุษย์ กระดูกและฟันของสัตว์กินพืช ขวานหินขัด

¹ กรมศิลปากร. (2547). ศิลปะถ้ำเขาสามร้อยยอด. หน้า 31.

² อมรา ชันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ. (2529). "หินทุบผ้าเปลือกไม้," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 10. หน้า 4079-4080.

³ กรมศิลปากร. (2547). เล่มเดิม. หน้า 62.

แบบมีปา (เป็นเครื่องมือชุดสำหรับการเกษตรกรรมหรือหาของป่า) กำไลหินสีขาว ลูกปัด
ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาแบบผิวเรียบและลายเชือกทาบ¹

หลักฐานดังกล่าวสันนิษฐานได้ว่า กลุ่มชนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณนี้เป็น
กลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรม สำหรับเครื่องมือหินและภาชนะแบบต่างๆ ที่
พบในบริเวณนี้จะมีลักษณะคล้ายกับที่พบในบริเวณภาคใต้ และภาคตะวันตกของประเทศไทย*
สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายตัวของเครื่องมือและเครื่องใช้ และความสัมพันธ์กับผู้คนในแถบนี้
ต่อมาชุมชนเหล่านี้รู้จักนำทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น แร่เหล็ก 瑪瑙 และพลอย และมีการ
ติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนแร่เหล็กที่ถลุงแล้วกับชุมชนอื่นๆ แต่เนื่องจากบริเวณดังกล่าวไม่พบ
หลักฐานในการผลิตเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงน่าจะส่งออกไปแลกเปลี่ยนกับ
ชุมชนต่างถิ่นในรูปของวัตถุดิบ²

ส่วนการพบกระดูกของมนุษย์ที่ถูกบรรจุอยู่ในภาชนะดินเผาสีน้ำตาลดำขัดมัน
สันนิษฐานว่าเป็นการฝังศพครั้งที่สอง** ของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และภายในบริเวณถ้ำ
เป็นแหล่งประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการฝังศพและสถานที่ฝังศพ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนที่
อาศัยอยู่ในบริเวณนี้มีรูปแบบวัฒนธรรมและความเชื่อ คล้ายกับหลายพื้นที่ทางภาคอีสานและ
ภาคตะวันออก³

1.2 เขตที่ราบหุบเขาต้นแม่น้ำปรางบุรี

ในบริเวณนี้พบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ 2 แห่ง คือ แหล่ง
โบราณคดีบ้านป่าละอูบ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหัวหิน พบโครงกระดูกมนุษย์ ชิ้นส่วนภาชนะ
ดินเผา ขวานหิน โกลนขวานหิน และลูกปัดแก้วทรงถังเปียร์ ซึ่งพบมากในแหล่งโบราณคดี
ทางภาคใต้ แหล่งโบราณคดีเขาจ้าว อำเภอปรางบุรี พบชิ้นส่วนกระดูกมนุษย์ ภาชนะดิน
เผาเนื้อหยาบแบบต่างๆ ขวานหินขัดและหินลับที่ทำมาจากหินทราย

¹ กรมศิลปากร. (2547). *ศิลปะถ้ำเขาสารภ้อยยอด*. หน้า 47-48.

* แหล่งโบราณคดีถ้ำเปื้องแบบ จังหวัดสุราษฎร์ธานี แหล่งโบราณคดีเขาต้อ จังหวัด
นครศรีธรรมราช และแหล่งโบราณคดีบ้านนาขุนแสน จังหวัดราชบุรี

² กรมศิลปากร. (2547). *เล่มเดิม*. หน้า 15.

** เป็นการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการฝังศพเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน มักพบในภาพอีสานและ
ภาคตะวันออก ประเพณีฝังศพครั้งที่สอง เป็นการนำเอากระดูกของคนตายมาใส่ในหม้อดิน ไห ทั้งขนาดใหญ่
ขนาดเล็กแล้วทำพิธีฝังรวมกับภาชนะที่ใช้ในการเซ่นศพ เครื่องปั้นดินเผาที่ใช้จะมีลวดลาย รูปแบบแตกต่าง
กันไปตามท้องถิ่น ดู ธิดา สารยา. (2539). *อารยธรรมไทย*. หน้า 193.

³ ชาร์ลส ไฮแอม และ รัชนี ทศรัตน์. (2542). *สยามดึกดำบรรพ์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัย
สุโขทัย*. หน้า 118, 124.

หลักฐานที่ปรากฏแสดงให้เห็นว่า บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งฝังศพของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมที่มีการใช้เครื่องมือหินขัด เป็นชุมชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงและชุมชนภายนอกที่ห่างไกลออกไป จึงทำให้ปรากฏสิ่งของที่มาจากต่างถิ่น เช่น ลูกปัด และชนกลุ่มนี้มีพิธีกรรมในการฝังศพโดยใส่สิ่งของเครื่องใช้ลงไปในหลุมศพ เช่นเดียวกับแหล่งโบราณคดีในเขตพื้นที่ราบหุบเขา อำเภอหัวหิน

1.3 เขตที่ราบหุบเขาดันคลองกุย

แหล่งโบราณคดีที่สำคัญคือ แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งกระสัง ซึ่งบริเวณนี้มีคลองกุยเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ เอื้อประโยชน์ในการดำรงชีพและการเกษตรกรรม พบหลักฐานชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผา ขวานหินขัด ขวานหินสำริด กำไลหิน จักรหินและหินบด สันนิษฐานว่าคงเป็นกลุ่มคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมเกษตรกรรมที่มีการใช้เครื่องมือโลหะ ซึ่งการดำรงชีพของคนกลุ่มนี้ผูกพันอยู่กับธรรมชาติและมีพิธีกรรมในการฝังศพร่วมกับสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงและห่างไกลออกไป

1.4 เขตชายฝั่งทะเล

สภาพภูมิประเทศในบริเวณนี้ เป็นที่ราบและที่ราบลุ่ม มีเทือกเขาและภูเขากระจัดกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเขตชายฝั่งทะเลที่สำคัญได้แก่ แหล่งโบราณคดีบ้านพุน้อย กิ่งอำเภอสามร้อยยอด พบชิ้นส่วนโครงกระดูกมนุษย์ ขวานสำริด และชิ้นส่วนภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ และแหล่งศิลปะถ้ำเขาสามร้อยยอด ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเขาสามร้อยยอด มีภาพเขียนปรากฏอยู่ที่เพิงผาหินปูนด้านเหนือของถ้ำ พื้นที่ปรากฏภาพเขียนมีขนาดความกว้าง 6.70 เมตร สูง 6 เมตร หรือประมาณ 40.2 ตารางเมตร มีทั้งหมด 106 ภาพ¹ บางส่วนเลอะเลือน ส่วนใหญ่มีรูปแบบและเทคนิคคล้ายกับศิลปะถ้ำที่ประติมา จังหวัดลำปาง ซึ่งมีอายุประมาณ 3,000-2,000 ปีมาแล้ว ภาพเขียนมีภาพการไล่ต้อนล่าฝูงวัว ภาพหน้ากากที่ใช้สำหรับพิธีกรรมซึ่งพบเป็นแห่งแรกในประเทศไทย สันนิษฐานว่าบริเวณนี้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม เปรียบเสมือนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน ไม่ได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเพราะไม่พบโบราณวัตถุใดๆ ภายในถ้ำ ประกอบกับสภาพของพื้นที่ที่ติดชายฝั่งทะเลซึ่งไม่เอื้ออำนวยที่จะใช้เป็นแหล่งพักพิงถาวร

แหล่งโบราณคดีที่พบในบริเวณประจวบคีรีขันธ์ นักโบราณคดีสันนิษฐานว่าชุมชนที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในบริเวณนี้ เป็นกลุ่มคนที่อยู่ในช่วงปลายสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมที่รู้จักติดต่อค้าขาย มีความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนใกล้เคียงและที่อยู่ห่างไกลกัน

¹ กรมศิลปากร. (2547). ศิลปะถ้ำเขาสามร้อยยอด. หน้า 89, 91.

ออกไป¹ ส่วนใหญ่พบร่องรอยการตั้งหลักแหล่งทั้งในเขตพื้นที่ราบหุบเขาและที่ราบหุบเขาด้านน้ำ เพราะเป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากทางทิศตะวันตกของพื้นที่ตั้งแต่เหนือจดใต้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายต่างๆ และมีทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ และแร่ธาตุที่กระจายอยู่ทั่วไป

ในยุคต่อมา ประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในเส้นทางเดินเท้าเพื่อที่จะข้ามไปยังฝั่งอ่าวเบงกอล จึงมีผู้คนเดินทางผ่านไปมาอยู่เสมอ และในส่วนพื้นที่ราบและที่ราบชายฝั่งทะเลทางทิศตะวันออกของพื้นที่มีแม่น้ำสายต่างๆ ไหลผ่าน นอกจากนี้แล้ว สภาพทางภูมิศาสตร์ที่มีทั้งเกาะและเว้าอ่าวตั้งแต่เหนือจดใต้ของพื้นที่ เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พบร่องรอยของชุมชนชายฝั่งทะเล เพราะบริเวณนี้เป็นจุดที่มีนักเดินเรือแวะพัก เพื่อเติมเสบียงอาหารและหลบลมพายุ

นอกจากนี้ การพบพระพุทธรูปยืนแบบอมราวดี* ศิลปะก่อนสมัยทวารวดี ในพื้นที่อำเภอปราณบุรี ถึงแม่น้ำท่าราบตำแหน่งที่ชัดเจน² แต่ก็เป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งที่สนับสนุนให้เห็นว่า ประจวบคีรีขันธ์เป็นจุดผ่านของนักเดินทางชาวต่างประเทศทั้งทางบกและทางน้ำ ส่งผลทำให้เกิดชุมชนขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชายฝั่ง และในเวลาต่อมาชุมชนเหล่านั้นก็ได้มีพัฒนาการเป็นเมืองต่างๆ ดังปรากฏชื่อเมืองโบราณบริเวณประจวบคีรีขันธ์ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับต่างๆ และในแผนที่โบราณสมัยอยุธยา

อาจกล่าวได้ว่า หลักฐานทางโบราณคดีและร่องรอยการตั้งถิ่นฐานที่พบในบริเวณประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่จะอยู่ในยุคโลหะและต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยา

3. เมืองประจวบในสมัยอยุธยา

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในสมัยอยุธยา คือร่องรอยของชุมชนโบราณ เช่น เมืองปราณ เมืองกุย เมืองบางสะพาน ซึ่งสอดคล้องกับชื่อและตำแหน่งของเมืองโบราณที่ปรากฏอยู่บนแผนที่โบราณสมัยอยุธยา³ นอกจากนี้แล้วยังปรากฏชื่อและตำแหน่งเมืองปราณ เมืองกุยใน

¹ กรมศิลปากร. (2547). ศิลปะถ้ำเขาสามร้อยยอด. หน้า 31-32.

* เป็นศิลปะจากทางภาคตะวันออกของอินเดีย มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 6-7 พระพุทธรูปแบบอมราวดีมักครองจีวรห่มเฉียง จีวรเป็นริ้วทั้งองค์ และที่เบื้องล่างใกล้พระบาท มีขอบจีวรหนายกจากทางด้านขวามาพาดข้อพระหัตถ์ซ้ายซึ่งยกฝ่าจีวรทางด้านนี้ขึ้น บางครั้งพระพักตร์มีลักษณะคล้ายประติมากรรมโรมัน คงมีการติดต่อกันทางทะเล ดู หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. (2543). ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทย... หน้า 21-22.

² ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546.). อุทยานธรรมชาติวิทยาแห่งแหลมทองคาบสมุทรไทย. หน้า 22.

³ กรมศิลปากร. (2542). สมุดภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงศรีอยุธยา - ฉบับกรุงธนบุรี เล่ม 1. หน้า 61, 94, 164, 200.

แผนที่ประเทศสยามในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งวาดโดยชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาพร้อมกับลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศส¹

บันทึกของวัน วลีต* ที่บันทึกเกี่ยวกับความเป็นมาของกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงความเป็นมาพระเจ้าอู่ทองก่อนตั้งกรุงศรีอยุธยา และในบันทึกปรากฏชื่อเมืองกุย ซึ่งสอดคล้องกับชื่อเมืองโบราณในประจวบคีรีขันธ์ดังนี้

... ประมาณเมื่อสองพันปีที่แล้วมา พระโอรสของจักรพรรดิจีนองค์หนึ่งถูกเนรเทศออกจากเมืองจีน ... จากการรอนแรมไปตามที่ต่างๆ ในที่สุดก็มาขึ้นบกที่อ่าวสยามที่แหลมกุย** (Cuij) และตั้งถิ่นฐานอยู่ที่นั่น ... หลังจากนั้น ... ครองราชสมบัติอยู่ที่เมืองกุย ... ชั่วระยะเวลาอันสั้น ... พระองค์ก็ทรงเดินออกจากเมืองกุย (Cuij) และสร้างเมืองอื่นๆ ขึ้น เมืองแรก ได้แก่ พรินพรี (Pijprij) ...²

ส่วนตำนานเมืองนครศรีธรรมราช ได้กล่าวถึงการขยายอาณาเขตของเมืองนครศรีธรรมราชขึ้นมาถึงบางสะพาน และได้มีการสู้รบในเรื่องของดินแดนนี้ระหว่างพระเจ้าอู่ทองกับพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช แต่ในที่สุดก็มีการสงบศึกและสาบานว่าจะไม่รุกรานซึ่งกันและกัน³ โดยใช้แม่น้ำบางสะพานเป็นเส้นกั้นอาณาเขต

เอกสารทั้ง 2 เล่ม แสดงว่ามีชุมชนโบราณเกิดขึ้นในบริเวณประจวบคีรีขันธ์ตั้งแต่ก่อนพระเจ้าอู่ทองสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

เมืองโบราณในบริเวณประจวบคีรีขันธ์ที่มีพัฒนาการเป็นเมืองในสมัยอยุธยาประกอบด้วย เมืองนาริง (เมืองบางนางรม หรือเมืองประจวบ) เมืองปราณ เมืองกุย

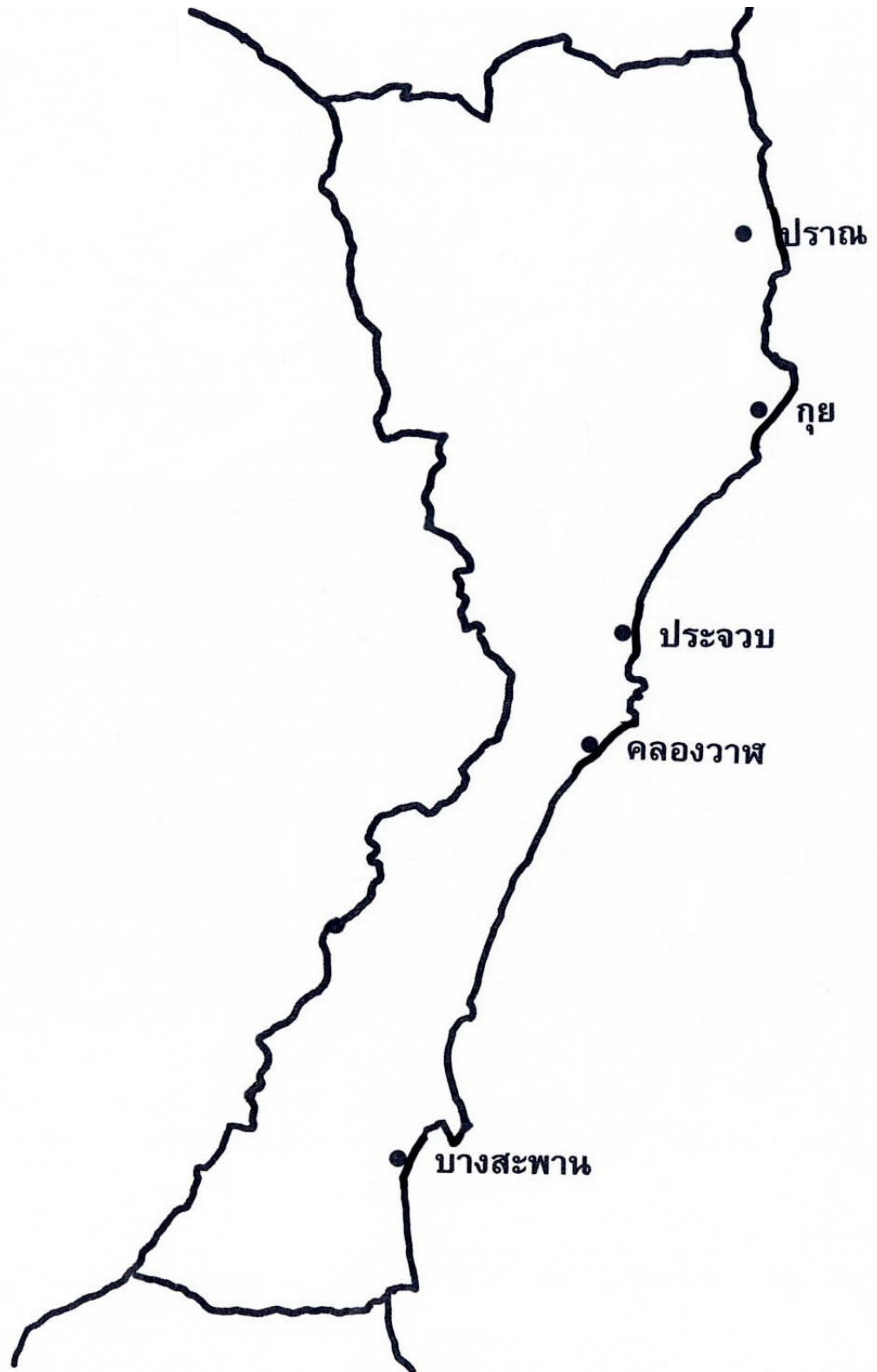
¹ เทพชู ทับทอง. (2521). *สยาม*. หน้า 98.

* เยเรเมียส ฟาน ฟลิท (Jeremias van Vliet) หรือวัน วลีต เป็นชาวฮอลันดา ถูกส่งเข้ามาเพื่อประจำสถานีการค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ (the East India Company) ที่กรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2176 ถึง พ.ศ. 2195

** อยู่ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในสมัยอยุธยาที่ตั้งเดิมของจังหวัดนี้อยู่ห่างจากอำเภอกุยบุรีประมาณ 600 เมตร ดู กรมศิลปากร. (2546). “พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลีต พ.ศ. 2182,” ใน *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลิท (วัน วลีต)*. หน้า 170.

² กรมศิลปากร. (2546). “พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลีต พ.ศ. 2182,” ใน *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลิท (วัน วลีต)*. หน้า 170-176.

³ กรมศิลปากร. (2505). *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช*. หน้า 51.

ภาพประกอบ 2 แสดงตำแหน่งเมืองโบราณสมัยอยุธยาของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมืองคลองวาฬ เมืองบางสะพาน และเมืองบางสะพานน้อย หลังมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร ได้มีการฟื้นฟูการปฏิรูปการปกครองขึ้นมาใหม่หลังจากกรุงศรีอยุธยาประกาศอิสรภาพจากพม่า เมืองปราณ เมืองกุย อยู่ในอาณาเขตของหัวเมืองชั้นในของอยุธยา มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหัวเมืองจัตวาและอยู่ภายใต้การปกครองของราชธานี โดยมีขุนนางจากส่วนกลางมาปกครองที่เรียกว่า **ผู้รั้งเมือง** และให้ขึ้นตรงต่อเมืองหลวง¹

ในแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชา มีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองทำให้เมืองนารัง (เมืองบางนางรมหรือเมืองประจวบ) เมืองปราณ เมืองกุย เมืองคลองวาฬ เมืองบางสะพาน และเมืองบางสะพานน้อย ซึ่งเป็นหัวเมืองปักษ์ใต้ของกรุงศรีอยุธยา² โอนไปอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายกลาโหม³ เมืองโบราณเหล่านี้ ถึงแม้จะเป็นเพียงหัวเมืองขนาดเล็ก แต่ก็ปรากฏบทบาทสำคัญในฐานะที่ตั้งอยู่บนเส้นทางคมนาคม คือ

3.1 ด้านยุทธศาสตร์

ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ทางทิศตะวันตกติดต่อกับประเทศพม่า เมื่อเวลาเกิดสงคราม เส้นทางด่านสิงขรซึ่งอยู่ในเขตประจวบคีรีขันธ์จะเป็นเส้นทางเดินทัพที่สำคัญเส้นทางหนึ่งทั้งของทัพพม่าและไทย ส่งผลให้ประจวบคีรีขันธ์มีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านในยามที่ทำสงครามกับพม่า ปรากฏตัวอย่างในรัชกาลต่างๆ ต่อไปนี้

แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้แม่ทัพนายกองที่มีความผิดเนื่องจากตามเสด็จไม่ทันในครั้งสงครามยุทธหัตถี ให้ทำศึกแก้ตัวโดยการไปตีเมืองทวาย ตะนาวศรี ที่เคยเป็นหัวเมืองชั้นของไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ได้ตกไปเป็นเมืองชั้นของพม่าตั้งแต่ครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา กองทัพไทยได้รับชัยชนะเหนือพม่า สมเด็จพระนเรศวรโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีไสยณรงค์เป็นผู้รั้งเมืองตะนาวศรีขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยา แต่ต่อมากรมการเมืองกุยบุรีได้แจ้งมากรุงศรีอยุธยาว่าพระยาศรีไสยณรงค์เป็นกบฏ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเอกาทศรถ พระอนุชายกทัพไปปราบ โดยไปประชุมทัพที่ ตำบลบางสะพาน และยกทัพผ่านเข้าไปทางด้านสิงขรดังนี้

¹ ควอริช เวลส์. (2527). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ = Ancient Siamese Government and Administration* (1934). กาญจณี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และ ยุพา ชุมจันทร์ แปล. หน้า 96.

² อนันต์ อมรรตัย (บรรณาธิการ). (2544). *คำให้การชาวกรุงเก่า*. หน้า 186, 188.

³ ควอริช เวลส์. (2527). *เล่มเดิม*. หน้า 92.

... (พ.ศ. 2129) กรมการเมืองกุยบุรี บอกเข้ามาว่า พระยาศรีไสยณรงค์ซึ่งให้ไปรั้งเมืองตะนาวศรีเป็น กบฏ ... จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้า เสด็จพระราชดำเนินยกทัพออกไปครั้งนั้นพลสามหมื่น ช้างเครื่องสามร้อย ม้าห้าร้อย ทัพปักษ์ใต้เมืองไชยา เมืองชุมพร เมืองคลองวาน เมืองกุย เมืองปราน เมืองเพชรบุรี หกเมือง คนหมื่นห้าพัน ชุมทัพตำบลบางสะพาน เดินทัพกระทั้งด่านสิงขร ...¹

รัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เมืองตะนาวศรีมีหนังสือแจ้งให้กรุงศรีอยุธยาส่ง กองทัพมาช่วยเพราะถูกพม่าล้อมเมือง โปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิชัยสงครามเป็นแม่ทัพยกไป ทางด่านสิงขร แต่พม่าตีเมืองตะนาวศรีได้ก่อน ไทยจึงยกทัพกลับอยุธยาครั้งนี้

... มีหนังสือเมืองตะนาวศรีบอกเข้ามาว่ากองทัพพม่าล้อมเมือง* ขอพระราชทานกองทัพไปช่วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสให้พระยาพิชัยสงครามเป็นแม่ทัพ ยกออกไปถึงเมืองสิงขร นายทัพนายกอง บอกเข้ามาว่า เมืองตะนาวศรีเสียแก่ข้าศึกแล้ว สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้หากองทัพกลับ²

รัชกาลสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ พระเจ้าอลองพญาของพม่าไม่พอใจที่ผู้รั้งเมือง ตะนาวศรี (ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา) ช่วยเหลือเจ้าเมืองทวาย ดังนั้น เมื่อพม่าตีเมือง ทวายได้แล้ว จึงได้ยกมาตีเมืองตะนาวศรีและเมืองมะริด หลังจากนั้นได้ยกทัพติดตามกองทัพ ไทยที่ถอยทัพกลับมาทางด่านสิงขรเข้ามาถึงเมืองเพชรบุรีดังนี้

... พระเจ้าอลองพญามังลองกับมังระราชบุตร ... จึงยกทัพหลวงทั้งทางบกทางเรือล่องรามัญประเทศ มาตีเมืองทวาย ได้เมืองทวายแล้วก็ตั้งทัพอยู่ที่นั่น ครั้นถึงเดือนอ้าย กรมการเมืองตะนาวศรีบอก หนังสือข่าวศึกเข้ามา ... เจ้าพม่าชื่อมังลองยกกองทัพ ... ตีได้เมืองทวายแล้วยกมาตีเมืองมฤต เมือง ตะนาวศรี ... สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว ... จึงโปรดให้พระอินทราธิราชรองเมืองเป็นพระยมราช เป็นแม่ ทัพ ... และให้เกณฑ์อีกทัพหนึ่ง โปรดให้พระยารัตนาธิเบศผู้ว่าที่ธรรมาเป็นแม่ทัพ ... ทัพพระยาม ราชไปตั้งค่ายรับอยู่ตำบลแก่งตุ่ม ทัพพระยารัตนาธิเบศไปตั้งค่ายมั่นอยู่ ณ เมืองกุยบุรี ... ฝ่ายทัพ หน้าพม่าเข้าตี กียกมาตีเมืองมฤต เมืองตะนาวศรี เจ้าเมืองกรมการสู้รบต้านทานมิได้ และกองทัพ หน้าพม่ามาถึงทัพพระยามราชตั้งค่ายรับอยู่ ณ แก่งตุ่ม กียกเข้าตี ทัพไทยน้อยตัวต้านทานมิได้ ... และพระยารัตนาธิเบศ ... จึงเกณฑ์พลห้าร้อยเข้าบรรจบกองขุนรองปลัดชูแล้วให้ยกไปรับทัพพม่า ไป

¹ กรมศิลปากร. (2542). พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1. หน้า 153.

* ใน พระราชพงศาวดาร ฉบับ พระราชหัตถเลขา เล่ม 2 ปรากฏข้อความว่า “กองทัพพม้ามอญมา ล้อมเมือง”

² กรมศิลปากร. (2541). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 2 ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาต). หน้า 142-143.

ตั้งอยู่ตำบลห้วยขาริมชายทะเล ... ฝ่ายทัพหน้าพม่าก็ยกมาทางเมืองกุย เมืองปราณ เมืองชะอำ เมืองเพชรบุรี ... ไม่มีหัวเมืองใดต่อรบแตกหนีไปสิ้น ...¹

ในรัชกาลเดียวกัน หุยตองจา เจ้าเมืองเมืองทวายเป็นขบถต่อพม่าในสมัยของพระเจ้ามังลอก และเข้ามาขอเป็นข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในแผ่นดินพระเจ้ามังระ พม่าได้ยกกองทัพลงมาตีเมืองทวาย เมืองตะนาวศรี และเมืองมะริด หุยตองจาได้หนีมาอยู่ที่เมืองมะริด และลงเรือหนีเข้ามายังหัวเมืองปักษ์ใต้ของกรุงศรีอยุธยา กองทัพพม่าจึงได้ยกทัพติดตามเข้ามา และได้เผาทำลายเมืองหลายเมืองรวมทั้งเมืองโบราณในเขตประจวบคีรีขันธ์ดังนี้

... หุยตองจา เจ้าเมืองยกพลทหารออกต่อรบสู้พม่ามิได้ ... พาสัครพรรคพวกครอบครัวตัวของตัวเองหนีลงมาเมืองตะนาวศรี ... ฝ่ายมังมหานรธาแม่ทัพยกลงมาถึงเมืองทวาย จึงให้กองหน้ายกไปตีเมืองมฤต เมืองตะนาวศรี แยกทั้งสองเมือง หุยตองจาเจ้าเมืองทวายหนีลงไปทางเมืองกระ เข้าเมืองชุมพร ทัพพม่าตามลงไปเผาเมืองชุมพรเสีย แล้วยกลงมาตีเมืองปทิว เมืองกุย เมืองปราณ แยกทั้งสามเมือง แล้วกลับไปเมืองทวาย ...²

3.2 ด้านเส้นทางคมนาคม

เมืองประจวบคีรีขันธ์ ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าของชาวต่างชาติ ประกอบกับเป็นจุดแวะพักของนักเดินเรือที่เข้ามาค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา ที่ตั้งของประจวบคีรีขันธ์เป็นบริเวณเชื่อมต่อระหว่างภาคใต้และภาคกลางของประเทศไทย ส่วนแนวเทือกเขาตะนาวศรีก็เป็นเส้นทางลัดไปสู่อ่าวเบงกอล เป็นเส้นทางติดต่อมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งสามารถเดินทางต่อไปยังหัวเมืองท่ามะริดและตะนาวศรีในดินแดนทางใต้ของมอญบนฝั่งตะวันออกของอ่าวเบงกอล นอกจากนี้ ยังสามารถลงเรือต่อไปอินเดีย เปอร์เซีย อาหรับและยุโรปได้ และในขณะเดียวกัน ก็ใช้เป็นเส้นทางสำหรับผู้เดินทางจากทางฝั่งอ่าวเบงกอลเข้ามาอยุธยา จึงทำให้เกิดชุมชนต่างๆ ในเขตประจวบคีรีขันธ์และมีพัฒนาการเจริญเติบโตจากชุมชนมาเป็นเมือง ดังปรากฏหลักฐานดังนี้

เส้นทางคมนาคมและสภาพบ้านเมืองของประจวบคีรีขันธ์ที่ปรากฏในบันทึกการเดินทางของชาวต่างชาติมีดังนี้

¹ กรมศิลปากร. (2542). พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขา เล่ม 2. หน้า 131-132.

² แหล่งเดิม. หน้า 139.

บันทึกการเดินทางของ แซมวอล ไวท์ (Samual White) * เป็นการเดินทางจากเมืองมะริดมายังกรุงศรีอยุธยา โดยผ่านเข้ามาทางด่านสิงขร มายังเมืองกุยบุรี เมืองปราณบุรี เมืองเพชรบุรี แล้วลงเรือล่องแม่น้ำขึ้นไปยังกรุงเทพฯ และกรุงศรีอยุธยา ปรากฏดังนี้

... At the junction of the track from the pass with the main coast road the country assumed again a mild and cultivated appearance. The road led first to a small square town, behind a wooden palisade, call Kouï; from thence to Preanne, a port on a river mouth, and lastly to Pipili, ... At either of the two last the Traveller engaged a large boat ... came in a couple of days to the mouth of the Menam river, ... Ayudhya was fifty miles upstream ...¹

... ตรงที่ถนนผ่านด่านสิงขรมาบรรจบกับถนนสายใหญ่ที่แล่นเลียบฝั่งนั้น ภูมิประเทศเป็นที่นาอยู่และมีการเพาะปลูกทั่วไป ถนนสายนั้นจะนำไปสู่เมืองรูปจัตุรัสเล็กๆ เมืองหนึ่ง เรียกว่า เมืองกุย จากเมืองกุยก็ถึงเมืองปราณ ซึ่งเป็นเมืองท่าตรงปากแม่น้ำสายหนึ่ง และในที่สุดก็ถึงเมืองพริบพรี (เพชรบุรี) ... จากเมืองปราณถึงเมืองเพชรบุรี ... อาจลงเรือขนาดใหญ่ ... ภายในสองวันก็จะบรรลู่ถึงปากแม่น้ำเจ้าพระยา ... แล่นเรือขึ้นไปอีกห้าสิบไมล์ก็ถึงพระนครศรีอยุธยา...²

ส่วนบันทึกของ เซเบเรต์ (Ceberet) * เป็นบันทึกการเดินทางจากบางกอกไปยังมะริด (Mergui) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ บันทึกการเดินทางนี้ได้บรรยายถึงลักษณะภูมิประเทศ บริเวณประจวบคีรีขันธ์ที่ใช้เป็นเส้นทางติดต่อระหว่างอ่าวไทยกับอ่าวเบงกอลดังนี้

... I left at dawn to cross the mountain from which one can see both seas, that of Siam, on the east coast, and that of the Gulf of Bangal on the west. ...³

* มอริส คอลลิส (Maurice Collis) ได้แปลบันทึกของ แซมวอล ไวท์ (Samuel White) พ้อคำชาวอังกฤษเมื่อครั้งที่เดินทางจากเมืองมะริดไปกรุงศรีอยุธยา ผ่านเข้ามายังด่านสิงขร เมืองกุยบุรี เมืองปราณบุรี เมืองเพชรบุรี แล้วลงเรือไปยังกรุงเทพฯ และกรุงศรีอยุธยาตามลำดับ โดยอาศัยหลักฐานเอกสารเก่า และเทียบเคียงกับสภาพแวดล้อมในสมัยของผู้เขียน (ค.ศ. 1932-1933) งานเล่มนี้คือ *Siamese White* พิมพ์เป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1935

¹ Collis Maurice. (1951). "Overland route to Ayudhya," in *Siamese White*. p. 45

² มอริส คอลลิส. (2507). *แซมวอลไวท์แห่งกรุงสยาม = Siamese White*. เจริญ ไชยชนะ แปล. หน้า 77-78.

* เซเบเรต์ (Ceberet) เป็นหนึ่งในคณะราชทูตฝรั่งเศสของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ร่วมเดินทางมาพร้อมกับมองซิเออร์ เดอลาลูแบร์ นำพระราชสาส์นมาถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

³ Claude Ceberet Du Boullay (1995). "Travelling Overland from Bangkok to Mergui," in *Descriptions of Old Siam*. p. 62.

... ข้าพเจ้าออกเดินทางแต่เช้าตรู่เพื่อข้ามภูเขา ซึ่งเป็นบริเวณที่สามารถมองเห็นชายทะเลทั้งสองฝั่ง ชายฝั่งทางตะวันออกนั้นคือสยาม และทางฝั่งตะวันตกนั้นคืออ่าวเบงกอล ... *

การเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริธ (Beryte) จากเมืองตะนาวศรีสู่อาณาจักรสยามได้บรรยายสภาพบ้านเมืองเมื่อครั้งที่เดินทางผ่านเข้ามาสู่อาณาจักรสยาม โดยผ่านมายังเมืองกุย และเมืองปราณดังนี้

... หลังจากใช้เวลา 2-3 วัน เดินทางออกจากหมู่บ้านแม่น้ำ ... เราก็มายังดินแดนนาอยู่แห่งหนึ่ง ... ดินแดนแห่งนี้มีอากาศบริสุทธิ์ ... มีการเพาะปลูกดีและอุดมสมบูรณ์ ภูมิอากาศอบอุ่นปานกลาง ... 6 วันต่อมาเราก็มายังเมืองรูปร่างสี่เหลี่ยมเล็กๆ เมืองหนึ่งชื่อ เมืองกุย (Couir) กำแพงเมืองทำด้วยไม้ มีบ้านอยู่ประมาณ 200 หลังคาเรือน ... 2 วันต่อมา เรามายังเมืองปราณบุรี (Pram) ... เมืองนี้มีการสัญจรไปมาบ้าง เนื่องจากมีแม่น้ำใหญ่ไหลผ่านและอยู่ไม่ไกลจากทะเล จากเมืองปราณบุรี เราก็มายังเมืองเพชรบุรี (Pipili) ... ต่อจากนั้นเราก็กองเรือทวนแม่น้ำขึ้นไปจนกระทั่งถึงกรุงสยาม ...¹

ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์** ได้บรรยายภูมิประเทศบริเวณเขาสามร้อยยอดในขณะนั้น ซึ่งเป็นการสนับสนุนที่ตั้งของเมืองที่อยู่ในเส้นทางการค้าระหว่างตะวันออกและตะวันตกไว้ดังนี้

... ฝั่งทะเลแถบนี้ (แขวงเมืองกุยบุรี) เป็นหินผาและชันมาก ... หน้าผาที่ยื่นออกไปในทะเล และเกาะเล็ก เกาะน้อยทั้งที่มีคนอยู่บ้าง เป็นเกาะร้างบ้างไปตลอดแนว ... พ่อค้าคนหนึ่งของสยามได้ให้ความรู้แก่ข้าพเจ้าบ้างเกี่ยวกับฝั่งทะเลแถบนี้ ... หมื่นพรหมเสนา ... เป็นผู้คุมสินค้าต่างๆ อยู่ในราชการของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อน ... ท่านหมื่นได้บอกชื่อหน้าผาและเกาะที่ใหญ่ที่สุดในกลุ่มที่กล่าวมาข้างบนนั้นว่า สามร้อยยอด (Samajotn) ... หน้าผาและเกาะหลายๆ แห่งที่เราเห็น ... เรียกรวมๆ ว่าปราณ (Pran หรือ Pranj) ...²

* ผู้วิจัย

¹ กรมศิลปากร. (2530). จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริธประมุขมิสซังส์สุ่ออาณาจักรโคจีนจีน. หน้า 44.

** เอนเกลเบิร์ต แกมปีเฟอร์ (Engelbert Kaempfer) หรือหมอมแกมปีเฟอร์เป็นนายแพทย์ชาวเยอรมันประจำคณะทูตของบริษัทอีสต์อินเดียของเนเธอร์แลนด์ ที่เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักญี่ปุ่น ใน พ.ศ. 2233 โดยแวะกรุงศรีอยุธยาเพื่อถวายพระราชสาส์น หมอมแกมปีเฟอร์พำนักอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา 1 เดือน แล้วจึงเดินทางต่อไปยังญี่ปุ่น

² กรมศิลปากร. (2545). ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์. หน้า 22-23.

อนึ่ง ประจวบคีรีขันธ์ยังมีทัศนียภาพที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ด้วยธรรมชาติทั้งป่าไม้และสัตว์ป่า เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยว ดังปรากฏหลักฐานในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถได้เสด็จประพาสในยามบ้านเมืองสงบ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรีถึงตำบลสามร้อยยอด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณแถบนี้เป็นสถานที่สำหรับการพักผ่อนมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้วดังนี้

... พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ ก็เสด็จจากเมืองเพชรบุรีโดยชลมารคเสด็จไปประพาสถึงตำบลสามร้อยยอด และตั้งพระตำหนักแถบฝั่งพระมหาสมุทร ... จึงเสด็จ ... ทรงเบ็ดทอดได้ฉลาม ขึ้นมายังพระตำหนัก ..¹

แผ่นดินสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 8 ได้เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรีถึงตำบลสามร้อยยอดทางชลมารคเช่นเดียวกับในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชดังนี้

... สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จด้วยพระชลพาหนะออกไปประพาส ณ เมืองเพชรบุรี และเสด็จไปประทับแรมอยู่ ณ พระราชนิเวศน์ ตำบลโดนดหลวง ใกล้ฝั่งพระมหาสมุทร ... และสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จด้วยพระที่นั่งมหรานาทำยรถ แล่นไปประพาสไปในพระมหาสมุทรทราบเท่าถึงตำบลเขาสามร้อยยอด และทรงเบ็ดตกปลาฉลามและปลาอื่นเป็นอันมาก แล้วเสด็จกลับมา ณ พระตำหนักโดนดหลวง...²

4. เมืองประจวบในสมัยธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์

ภายหลังกรุงศรีอยุธยาล่มสลาย บทบาทและความสำคัญของเมืองปราณ เมืองกุย เมืองคลองวาฬ และเมืองบางสะพานได้ยุติลงชั่วคราวหนึ่ง เนื่องจากเมืองเหล่านี้อยู่ในเส้นทางที่พม่าเดินทัพผ่าน เมื่อกองทัพพม่ายกเข้ามาได้จับชาวบ้านไปเป็นเชลย เก็บบริบททรัพย์สินสมบัติ และเผาบ้านเรือนตลอดรายทาง จึงได้กลายเป็นเมืองร้างอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินสามารถฟื้นฟูด้านความมั่นคงของอาณาจักรไทยกลับคืนมาได้ เมืองเหล่านี้ได้ปรากฏบทบาทและเพิ่มสำคัญดังนี้

¹ กรมศิลปากร. (2507). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด). หน้า 303-304.

² กรมศิลปากร. (2542). พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัดถเลขา เล่ม 2. หน้า 95.

4.1 ด้านการบริหารปกครอง

สมัยธนบุรีหัวเมืองขนาดเล็กในประจวบคีรีขันธ์ได้กลายเป็นเมืองร้างอยู่ช่วงหนึ่ง ประกอบกับบ้านเมืองอยู่ในช่วงของศึกสงคราม ดังนั้น ฐานะและบทบาทของหัวเมืองต่างๆ ยังคงเหมือนกับในสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยรัตนโกสินทร์ทางการพยายามสร้างความมั่นคงในพื้นที่ส่วนนี้ เพื่อเป็นปราการป้องกันการรุกรานขยายของกองทัพพม่า โดยเฉพาะการรื้อฟื้นการตั้งชุมชนและเมืองต่างๆ ขึ้นใหม่ดังนี้คือ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีการแบ่งหัวเมืองปักษ์ใต้ฝั่งตะวันตก ซึ่งรวมถึงเมืองคลองวาฬ เมืองกุย เมืองปราณ ให้ไปอยู่ในความดูแลของกับกรมพระกลาโหม¹ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งเมืองบางนางรมขึ้นมาใหม่ที่บริเวณปากคลองบางนางรม แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ไม่อุดมสมบูรณ์จึงย้ายที่ว่าการเมืองไปตั้งอยู่ที่เมืองกุยบุรี เพราะเคยเป็นเมืองเก่าและมีชุมชนอยู่หนาแน่น พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์กว่า เมื่อย้ายที่ว่าการเมืองแล้วยังคงใช้ชื่อเมืองบางนางรมเช่นเดิม

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองบางนางรม เมืองกุย เมืองคลองวาฬ เข้าด้วยกันตั้งเป็นเมืองใหม่ ชื่อว่า **ประจวบคีรีขันธ์*** หมายถึง เมืองอันเป็นที่สพเหมาะของหมู่ชนเขา ตามลักษณะภูมิประเทศของประจวบคีรีขันธ์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศอยู่ในภาวะคับขัน ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์ และเผชิญหน้ากับลัทธิล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก เป็นผลให้มีการปฏิรูปการปกครองทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการตั้งอำนาจทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจเข้ามาสู่ศูนย์กลาง สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ ตลอดจนรักษาสันติภาพให้ปลอดภัยจากการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก

สำหรับส่วนภูมิภาคนั้น โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นมณฑลเทศาภิบาลขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทยใน พ.ศ. 2437 หลังการปฏิรูปการปกครอง เมืองประจวบคีรีขันธ์และเมืองปราณบุรีถูกยุบลงเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองเพชรบุรี สังกัดมณฑลราชบุรี** ส่วนเมืองกำเนิดนพ-

¹เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2545). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1*. หน้า 6.

* ความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 คำว่าประจวบ แปลว่า จำเพาะพอดี สบเหมาะ ส่วนคำว่า คีรี แปลว่า ภูเขา และคำว่าขันธ์ แปลว่า หมู่ กอง พวก หมวด

** เป็นเขตการปกครองหัวเมืองเขตหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลางทิศตะวันตก เขตการปกครองนี้เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ จัดตั้งมณฑลราชบุรีใน พ.ศ. 2437 โดยรวมหัวเมือง กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ปราณบุรี และสมุทรสงครามเข้าด้วยกัน มีศูนย์กลางการบริหารงานของมณฑลอยู่ที่เมืองราชบุรี

คุณเป็นอำเภอยกไปขึ้นกับเมืองชุมพร แต่ยังคงตั้งที่ว่าการอยู่ที่เมืองกุยบุรีจนกระทั่ง พ.ศ. 2441 จึงย้ายที่ว่าการมาอยู่ที่เกาะหลัก ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้กลับรวมเมืองทั้งสามเข้าด้วยกัน ใน พ.ศ. 2449 เรียกว่า **เมืองปราณบุรี*** มีฐานะเป็นหัวเมืองชั้นจัตวาขึ้นกับมณฑลราชบุรี เนื่องจากเมืองทั้งสามนี้มีพลเมืองไม่มากและอยู่ห่างไกลจากเมืองที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง คือเมืองเพชรบุรีและเมืองชุมพร การบริหารงานจึงทำได้ไม่สะดวก ประกอบกับบริเวณเมืองเหล่านี้มีผู้ร้ายชุกชุม¹ กองกำลังแต่ละเมืองมีน้อยจึงไม่สามารถปราบปรามได้ หากรวมทั้งสามเมืองเข้าด้วยกันแล้ว จะทำให้ผู้รั้งเมืองสามารถดูแลหัวเมืองต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองปราณบุรี ได้เปลี่ยนชื่อกลับมาเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ตามเดิมใน พ.ศ. 2458 ประกอบด้วย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอปราณบุรี และอำเภอกำเนิดนพคุณ มีที่ว่าการตั้งอยู่ที่เกาะหลัก

ต่อมาใน พ.ศ. 2459 ได้มีประกาศใช้ชื่ออำเภอที่เปลี่ยนใหม่ให้ตรงกับสถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ ทำให้อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์เปลี่ยนเป็นอำเภอเกาะหลัก อำเภอปราณบุรีเปลี่ยนเป็นอำเภอคลองประอาคม อำเภอกำเนิดนพคุณเปลี่ยนเป็นอำเภอบางสะพาน ส่วนกิ่งอำเภอหัวหินไม่มีการเปลี่ยนแปลง²

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 มีการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2476 เมืองประจวบคีรีขันธ์ ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์** ซึ่งประกอบด้วย อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และกิ่งอำเภอบางสะพานน้อย

* พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าเมืองปราณบุรีเป็นเมืองเก่าควรสงวนชื่อไว้ เมื่อรวมเมืองทั้งสามเข้าด้วยกัน จึงพระราชทานนามว่า เมืองปราณบุรี ส่วนเมืองปราณบุรีเดิมยังคงตั้งอยู่ที่ปากคลองประอาคม ให้เรียกว่า เมืองปราณ

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ม-ร.5ม/6. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่องขอพระบรมราชานุญาตยกเมืองประจวบคีรีขันธ์ แลเมืองปราณบุรี เป็นเมืองขึ้นเมืองเพชรบุรี. (ร.ศ. 113). (ไมโครฟิล์ม).

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ก-ร.6ม/4. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย. เรื่องประกาศใช้ชื่ออำเภอที่เปลี่ยนใหม่ให้ตรงกับชื่อตำบลที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ บัญชีรายชื่ออำเภอที่ขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อใหม่ มณฑลราชบุรี. (2459). (ไมโครฟิล์ม).

** ใน พ.ศ. 2459 เมืองประจวบคีรีขันธ์ถูกเรียกเป็นจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอเกาะหลัก อำเภอคลองประอาคม อำเภอบางสะพาน และกิ่งอำเภอหัวหิน

4.2 ด้านยุทธศาสตร์

หลังจากกรุงศรีอยุธยาล่มสลายและสืบต่อมาถึงสมัยธนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ยังคงมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านระหว่างไทยและพม่า เพราะปรากฏหลักฐานว่าพม่ายังคงใช้เส้นทางเดินทัพผ่านด่านสิงขรเข้ามารถุกรณไทยดังนี้

พ.ศ. 2317 กรมการเมืองคลองวาฬได้แจ้งว่าพม่ายกทัพเข้ามาตีบ้านทับสะแก และขอพระราชทานกองทัพมาช่วย เพราะกำลังพลมีน้อยเกรงว่าเมื่อพม่าขึ้นมาตีเมืองคลองวาฬแล้วจะต้านไม่ไหว ปรากฏดังนี้

... ถึงเดือน 4 เมืองคลองวาฬบอกมาว่า พม่ายกมาจากเมืองมะริดประมาณ 500 คน มาปล้นบ้านทับสะแก ในแขวงเมืองกำเนิดนพคุณ เกรงจะขึ้นมาตีเมืองคลองวาฬ กำลังในพื้นที่เมืองเห็นจะต่อสู้ไม่ไหว ขอกองทัพออกไปช่วย ...¹

หลังจากครั้งที่กองทัพพม่ายกทัพเข้ามาในสมัยธนบุรีแล้ว ทั้งกองทัพไทยและพม่าก็ไม่ได้ยกทัพผ่านเข้าออกทางด่านสิงขรตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ จึงทำให้บทบาทของหัวเมืองต่างๆ ในประจวบคีรีขันธ์ในฐานะเมืองหน้าด่านก็ลึกลง จนกระทั่งเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง คือใน พ.ศ. 2484 เมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่อ่าวประจวบฯ และอ่าวมะนาว เพราะต้องการใช้เป็นเส้นทางผ่านไปยังประเทศพม่า นับเป็นครั้งสุดท้ายที่มีการใช้ประจวบคีรีขันธ์เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ไปสู่อ่าวเบงกอล

4.3 ด้านสังคม

เมืองประจวบเป็นเมืองขนาดเล็ก ประกอบกับเป็นเมืองหน้าด่านและอยู่ในเส้นทางเดินทัพของทั้งไทยและพม่า ทำให้ประชากรมีไม่มาก ดังนั้นหลักฐานทางด้านสังคมที่กล่าวถึงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชุมชนในเมืองประจวบจึงมีน้อย จากข้อมูลต่างๆ สรุปได้ว่าวิถีชีวิตของคนในเมืองต่างๆ เหล่านี้คงไม่แตกต่างไปจากราชบุรีไทยในเขตชายทะเลอื่นๆ คือมีอาชีพประมงชายฝั่ง ทำนา ทำสวน และการค้าขาย นับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อด้านไสยศาสตร์ จนกระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดไปพระเนตรสุริยุปราคาเต็มดวงที่บริเวณอ่าวแม่รำพึง ตำบลห้วยกอ เมืองประจวบ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการระดับสูง นอกจากนี้ ยังมีชาวต่างชาติ เช่น เซอร์ แฮรี ออด ข้าหลวงใหญ่อังกฤษประจำสิงคโปร์ ผู้ว่าราชการแทนกงสุลกษัตริย์ประจำกรุงเทพฯ มิสเตอร์ อัลบาสเตอร์ และชาวต่างชาติในสยามเข้ามาดูสุริยุปราคาในครั้งนี้ด้วย ทำให้ชื่อของเมืองประจวบได้รับการกล่าวขานเป็นที่รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

¹ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยายุทธ (2545). พงศาวดารเมืองไทยรบพม่า. หน้า 464.

บทที่ 2

สภาพเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมของประจวบคีรีขันธ์

สภาพเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ มีการเปลี่ยนแปลงแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ เศรษฐกิจแบบพื้นฐานและเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งลักษณะการผลิตได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมเพื่อการดำรงชีพมาเป็นเพื่อการค้า โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการปกครองได้มีการจัดระเบียบหัวเมืองขึ้นใหม่ ลักษณะการผลิตจึงมีการค้าสินค้าออกนอกพื้นที่หลากหลายมากขึ้น จนกระทั่งได้พัฒนามาเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ในเวลาต่อมา

1. เศรษฐกิจแบบพื้นฐาน

เศรษฐกิจแบบพื้นฐานของประจวบคีรีขันธ์ เริ่มจากการตั้งเป็นชุมชนเมืองโดยเฉพาะในสมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่เมื่อมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง สภาพเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย สภาพเศรษฐกิจดั้งเดิมของประจวบคีรีขันธ์ คงจะทำการประมงแบบง่าย ๆ ทำนาปลูกข้าว ทำไร่ ตัดฟืน เป็นการผลิตเพื่อการดำรงชีพ เมื่อเหลือจากการบริโภคจึงนำไปแลกเปลี่ยนเฉพาะภายในพื้นที่หรือกับหัวเมืองใกล้เคียงเท่านั้น เนื่องจากการคมนาคมขนส่งค่อนข้างลำบากมีเพียงทางเกวียนและทางทะเล ประกอบกับแม่น้ำที่มีอยู่ก็เป็นเพียงสายสั้น ๆ จึงไม่สะดวกในการขนส่งสินค้าไปต่างเมือง

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ในอดีต ยังมีการผลิตเพื่อการส่งออกในรูปของส่วย มาตั้งแต่สมัยอยุธยาที่สำคัญ ได้แก่ ทองคำ ดินบุกและรังนก

ทองคำ ประจวบคีรีขันธ์เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีทรัพยากรแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์มาตั้งแต่อดีต แร่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น แร่ทองคำปรากฏหลักฐานการพบครั้งแรกในสมัยอยุธยา ที่ตำบลบางสะพาน แต่ปริมาณแร่ที่พบนั้นไม่เพียงพอที่จะสร้างรายได้ให้กับรัฐเป็นกอบเป็นกำได้ ดังที่ปรากฏในหนังสือ จากผู้รู้เมืองกุยบุรี แจ้งข่าวเรื่องพบทองที่ตำบลบางสะพาน แขวงเมืองกุยบุรีให้กรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเมื่อ พ.ศ. 2290 ดังนี้

... พระกุยบุรีบอกหนังสือเข้ามาว่า พืชทองคำบังเกิดขึ้นตำบลบางสะพาน แขวงเมืองกุยบุรี ได้ส่งทองหนักสามตำลึง เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายเป็นทองขาว ... จึงมีพระราชดำรัสให้ข้าหลวงคุมไพร่สองพันออกไปตั้งร่อนทองตำบลบางสะพาน ... ได้เนื้อทองเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายแก้สับซังเศษ จึงโปรด

ตั้งพระกุญบุรีเป็นพระยาวิเศษสมบัติสมควรแก่ความชอบ แล้วทรงพระราชศรัทธาให้แผ่ทองร้อนเป็น
ประทהל้องขึ้นไปปิดพระมณฑปพระพุทธบาท แต่ยอดและเหมกับนาคันนั้นแผ่หุ้มทั้งสิ้น¹

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการพบทองคำชนิดเนื้อทองสุก
เช่นเดียวกับในสมัยอยุธยาที่เมืองบางสะพาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อจาก
เมืองบางสะพานเป็นเมืองกำเนิดนพคุณสังกัดกรมพระกลาโหม²

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มงเซญูร์
ปาลเลกัวซ์ บาทหลวงฝรั่งเศสได้บันทึกถึงเรื่องทองคำที่พบในบริเวณบางสะพานไว้ดังนี้

... ทองคำ มีผู้พบในที่หลายแห่ง ปอทองคำที่ลือชื่อคือ บางตะพาน ใน จังหวัดชุมพร ที่ต้นเขาสูง ที่
เรียกกันว่า สามร้อยยอด (Trois-Cents-Pics) พบทองคำเป็นเม็ดและเป็นเกร็ดขนาดสักเท่าเม็ด
พริกไทย ...³

ในรัชสมัยเดียวกัน มีหลักฐานระบุการเรียกเก็บส่วยทองจากเลิกเมืองบางนางรมแต่
เลิกไม่มีทองจะส่งจึงส่งเงินแทนการเกณฑ์แรงงาน⁴

ดิบูก นอกจากแร่ทองคำที่พบในพื้นที่แล้ว ยังมีการสำรวจและขุดหาแร่ธาตุชนิดอื่นๆ
เช่นดิบูกเป็นแร่ธาตุอีกชนิดที่พบในประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นแร่เศรษฐกิจของ
ประจวบคีรีขันธ์ ดังเช่น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้หลวงสุริน
ทามาต ปลัดกรมพระกลาโหมฝ่ายเหนือเป็นแม่กองออกมาขุดร่อนหาปริมาณดิบูก ได้ปริมาณ
ดิบูกไม่คุ้มแรงคน⁵ ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขุนศรีประเทศซึ่ง
เป็นเจ้าภาษีฝิ่นได้ขอพระราชทานุญาตขุดร่อนแร่ดิบูกที่แขวงเมืองกำเนิดนพคุณและเมืองบาง
นางรม*

¹ กรมศิลปากร. (2542). พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2. หน้า 119.

² กรมศิลปากร. (2510). ประชุมพงศาวดาร เล่ม 20 ภาคที่ 33 และ 34. หน้า 119.

³ มงเซญูร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม = *Description du Royaume Thai ou Siam*.
สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 110.

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.4รล-กพ/3 ลำดับที่ 28. เอกสารรัชกาลที่ 4 เอกสารเย็บเล่ม
กรมพระกลาโหม. สารตราตอบเมืองประจวบคีรีขันธ์ว่าด้วยส่งส่วยทอง. (จ.ศ. 1214). (ไมโครฟิล์ม)

⁵ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.4รล-กพ/5 ลำดับที่ 65. เอกสารรัชกาลที่ 4 เอกสารเย็บเล่ม
กรมพระกลาโหม. หนังสือว่าด้วยให้ขุนศรีประเทศไปขุดร่อนแร่ดิบูกแขวงเมืองกำเนิดนพคุณ เมือง
ประจวบคีรีขันธ์. (จ.ศ. 1215). (ไมโครฟิล์ม).

* เมืองกำเนิดนพคุณและเมืองบางนางรม คือ อำเภอบางสะพาน และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์
ในเวลาต่อมา

และถ้ามีปริมาณมากพอที่จะทำเป็นอาหารให้กับรัฐ ก็จะทำเป็นภาษีอากรให้กับรัฐ¹

อย่างไรก็ตาม การทำเหมืองแร่ดีบุกในเขตประจวบคีรีขันธ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังไม่มีผู้ใดทำกันเป็นอุตสาหกรรมใหญ่โต เนื่องจากยังไม่มี ความชำนาญเพียงพอประกอบกับพบในปริมาณน้อย ซึ่งไม่คุ้มกับการลงทุนทำเป็นอากร

รังนก เป็นผลผลิตของธรรมชาติที่มีราคาและหายาก ในสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานมี การจัดเก็บอากรรังนก* และจัดให้รังนกเป็นสินค้าผูกขาดของหลวง² ราษฎรจะทำการซื้อขาย อย่างอิสระไม่ได้ และในขณะเดียวกันรังนกก็เป็นสินค้าผูกขาดส่งออกของราชสำนักอยุธยาที่ ทำ รายได้ให้แก่หลวงเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่ส่งออกไปเมืองจีนและญี่ปุ่น อาจเป็นเพราะชาวจีน นิยมบริโภครังนก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชนชั้นสูง เนื่องจากคนจีนมีความเชื่อว่าเมื่อบริโภค รังนกแล้วจะช่วยบำรุงร่างกาย³ เป็นยาบำรุงประเภทเดียวกับโสม ปลิงทะเล เขากวางอ่อนและหุ จฉลาม⁴ นอกจากนี้ ยังเป็นของที่นิยมนำไปกำนัลเจ้าพนักงานและเพื่อเข้ารับราชการอีกด้วย⁵

รังนก หมายถึงรังของนกนางแอ่น (นกอีแอ่น) ซึ่งสร้างรังด้วยน้ำลาย ใช้เวลาสร้างรัง ประมาณ 100 วัน รังนกที่ได้จะมีสีขาวสะอาด เรียกว่ารังนกชั้น 1 มีราคาดี เมื่อรังนกถูกเก็บไป แล้ว มันจะสร้างรังขึ้นใหม่เป็นครั้งที่สอง ซึ่งจะมีสีค่อนข้างเหลืองหลังจากนั้นประมาณ 20 วัน จึง จะเก็บรังนกได้ แล้วนกจะสร้างรังเป็นครั้งที่สามใช้เวลา 40 วัน รังนกที่ได้จะมีสีเหลืองปนแดง เฉลี่ยแล้วการสร้างรังตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงครั้งที่สามใช้เวลาประมาณ 5 เดือน⁶ อย่างไรก็ตาม รัง นกจะมีปริมาณมากเมื่อถึงฤดูผสมพันธุ์ ปกติคนนางแอ่นจะทำรังและวางไข่ตลอดปี แต่ช่วงที่ทำ รังและวางไข่มากที่สุดอยู่ระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม โดยจะทำรังในช่วงกลางคืนตามผนังถ้ำ

¹สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.4รล-กพ/5 ลำดับที่ 65. เอกสารรัชกาลที่ 4 เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหม. หนังสือว่าด้วยให้ขุนศรีประเทศไปชูดรอนแร่ดีบุกแขวงเมืองกำเนิดนพคุณ เมือง ประจวบคีรีขันธ์. (จ.ศ. 1215). (ไมโครฟิล์ม).

* คำว่า อากร เป็นศัพท์ที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยอยุธยา หมายถึง ภาษีที่ราษฎรเสียให้แก่รัฐบาลจาก การที่ได้มีโอกาสหาประโยชน์จากทรัพยากรของรัฐ ดู รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2528). *ภาษีอากรใน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*. หน้า 4, 38.

²รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2528). *ภาษีอากรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*. หน้า 213

³วิวัฒน์ พันธุวิธานนท์. (2535, มกราคม). “คนใต้ผาหารังนก,” *สารคดี*. 83(7) : 77.

⁴ผกาดาว สุทธพรพิทักษ์. (2535, ตุลาคม-ธันวาคม). “รังนก” อาหารฮ่องเต้จริงหรือ?, *สถาบัน ส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*. 20(80) : 32.

⁵วิวัฒน์ พันธุวิธานนท์. (2535, มกราคม). *เล่มเดิม*. หน้า 77.

⁶พรพรรณ ทองตัน. (2542, พฤษภาคม-มิถุนายน). “เล่าเรื่องรังนกนางแอ่นในสยาม,” *ศิลปากร*. 42(3) : 89.

ที่มีผิวเรียบ มีลักษณะเป็นรูปตัวยู เมื่อแห้งจะแข็งคล้ายเยลาติน มีความกว้างประมาณ 5-8 เซนติเมตร ลึกประมาณ 2 เซนติเมตร และส่วนใหญ่จะมีการเก็บรังนกเพียงสองครั้ง เพราะครั้งที่สามจะปล่อยให้แห้งได้วางไข่และเพื่อเป็นการอนุรักษ์นกนางแอ่นไว้¹ ดังนั้น ผลิตรังนกที่ได้จึงมีราคาค่อนข้างแพง เพราะหายากประกอบกับพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตมีอยู่น้อยในประเทศไทย แหล่งที่มีนกนางแอ่นมากได้แก่ เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดสตูล ตรัง กระบี่ พังงา ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี และพัทลุง เป็นต้น² นอกจากนี้ ผลิตรังนกที่ได้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลวางไข่ของนกแอ่น ซึ่งทำให้ปริมาณผลิตรังนกที่ได้มีจำนวนจำกัด ในขณะเดียวกันวิธีการเก็บรังนกก่อนล้างยากลำบากและเสี่ยงกับอันตราย

การค้ำรังนกในสมัยอยุธยา ราคาของรังนกจะขึ้นอยู่กับคุณภาพซึ่งมีด้วยกันอยู่ 3 ระดับ คนที่ค้าขายรังนกจะได้กำไรดี ดังปรากฏในบันทึกของตुरแปงดังนี้³

... ในการค้า รังนกมีราคาต่างกันตามคุณภาพสามอย่าง แม้ว่าจะผลิตมาเป็นแบบเดียวกัน คุณภาพอย่างแรก คือ รังที่เป็นสีขาวทีเดียว ... คุณภาพอย่างที่สอง คือ รังที่เริ่มจะแดงแล้ว ... ส่วนคุณภาพอย่างที่สองคือ รังที่เกือบจะเป็นสีแดงทีเดียว ... รังนกเป็นสินค้าที่ชาวจีน ชาวญี่ปุ่น และชาวเอเชียภาคอาณานิคมทำได้กำไรดีมาก วิธีการกินรังนก คือ เอารังนกดมกับเนื้อไก่และเนื้ออื่น หรือปลาก็ได้ มีคนเอารังนกมาทำเป็นซุปเส้นหมี่ นับเป็นยอดอาหารสำหรับบำรุงกำลังคนที่เพ่งฟื้นไข้

นอกจากนี้ ยังมีบันทึกของชาวเนเธอร์แลนด์และอังกฤษที่เดินทางเข้ามาค้าขายในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถได้ระบุรายชื่อสินค้าส่งออกของไทย ปรากฏมีรังนกรวมอยู่ด้วยเช่นเดียวกับในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีบันทึกของชาวต่างชาติกล่าวว่า รังนกเป็นสินค้าออกไปยัง จีน ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ⁴

ลักษณะภูมิประเทศของประจวบคีรีขันธ์ที่ประกอบไปด้วยเกาะต่าง ๆ ประมาณ 50 เกาะ

¹ ฝกยดว สุธพรพิทักษ์. (2535, ตุลาคม-ธันวาคม). "รังนก" อาหารฮ่องเต้จริงหรือ?, สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 20(80) : 32.

² พรพรรณ ทองตัน. (2542, พฤษภาคม-มิถุนายน). "เล่าเรื่องรังนกนางแอ่นในสยาม," ศิลปการ. 42(3) : 90.

³ ฟรังซัวส์ อังรี ตูรแปง. (2539) ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม = *Histoire du Royaume de Siam*. ซาเวียร์ ปอล แบล. หน้า 126-127.

⁴ พรพรรณ ทองตัน. (2542, พฤษภาคม-มิถุนายน). เล่มเดิม. หน้า 90.

ขนาดแตกต่างกันไปเรียงรายขนานกับชายฝั่ง¹ จึงทำให้เกาะส่วนหนึ่ง* ในเขตพื้นที่นี้เป็นแหล่งที่มีผลิตผลรังนกที่มีคุณภาพและราคาสูงพื้นที่หนึ่งในฝั่งทะเลอ่าวไทย สามารถทำรายได้จำนวนมากในขณะที่มีการเก็บอากรให้แก่รัฐ เมื่อมีการแบ่งเขตพื้นที่ทำอากรรังนก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เมืองบางนางรม (เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์ในเวลาต่อมา) อยู่ในเขตที่ 1** พื้นที่อากรรังนกในเขตนี้ คือเกาะรังนกต่างๆ ที่ตั้งอยู่ทางฝั่งอ่าวไทยตอนบน*** ซึ่งหลายเกาะอยู่ในเขตประจวบคีรีขันธ์ การเก็บผลิตผลรังนกต้องเสียอากรให้แก่รัฐและต้องได้รับอนุญาตจากทางการเสียก่อน การทำอากรรังนกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวในเขตพื้นที่นี้ อนุญาตให้เก็บอากรเป็นระยะเวลาว่า 10 ปี ต่อมาเมื่อมีผู้มายื่นเรื่องขอทำอากรรังนกด้วยการขอประมูลเงินอากรรังนก พื้นที่เขต 1 (ซึ่งเป็นเขตแรกที่เริ่มใช้ระบบเจ้าภาษีนายอากร) ใน พ.ศ. 2395²

เกาะต่างๆ ในเขตประจวบคีรีขันธ์เป็นหนึ่งในหลายๆ แหล่งที่มีนกนางแอ่นอาศัยอยู่มาก³ และเป็นบริเวณที่มีผลิตผลรังนกที่ดีที่สุด แต่ก็ไม่ปรากฏการส่งส่วยรังนกหรือการทำอากรรังนกจากประจวบคีรีขันธ์จนกระทั่งในสมัยรัตนโกสินทร์ อาจเป็นเพราะประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองหน้าด่านและตั้งอยู่บนเส้นทางการเดินทัพตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา จึงทำให้ไม่ปรากฏ

¹ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). *ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 58.

* Francis H. Giles ได้กล่าวถึงรายชื่อของเกาะต่างๆ ในอ่าวไทยที่มีผลิตผลรังนก ปรากฏมีจำนวน 6 เกาะที่อยู่ในเขตอำเภอเกาะหลัก ได้แก่ เกาะเหล็บบ เกาะพิง เกาะพัง เกาะจาน เกาะกั้ง และเกาะสง ดู Francis H. Giles. (1936, November). "A description of the swifts (*Collocalia francica* and *Collocalia innominata*) The birds which build edible nests," *The Journal of the Siam Society (Natural History Supplement)*. Vol. X. No.2 : 139.

** เขตพื้นที่ 1 ประกอบด้วย เมืองไชยา เมืองชุมพร เมืองประทิวและเมืองบางนางรม (ประจวบคีรีขันธ์)

*** ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร และประจวบคีรีขันธ์

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.ว.ลล-กพ/13 เลขที่ 17. เอกสารรัชกาลที่ 4 กรมพระกลาโหม. *เรื่องสารตราว่าด้วยนำตั้งนายอากรรังนก 4 เมือง*. (ไมโครฟิล์ม)

³ พรพรรณ ทองตัน. (2546, พฤษภาคม-มิถุนายน). "เล่าเรื่องรังนกนางแอ่นในสยาม," *ศิลปากร*. 42(3) : 90.

หลักฐานการทำอากรรังนกในพื้นที่ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การไม่พบหลักฐานก็ไม่ได้แสดงว่าพื้นที่นี้ไม่มีการจัดทำอากรรังนกแต่อาจจะมีการจัดทำอากรรังนกมานานแล้วก็เป็นได้¹

อาจกล่าวได้ว่า การพบทองคำ ดีบุกและรังนก ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา แสดงให้เห็นว่า ดินแดนเมืองประจวบนั้นมีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์และพลเมืองรู้จักนำเอาทรัพยากรออกมาใช้ประโยชน์ จนกลายมาเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประจวบคีรีขันธ์ในเวลาต่อมา

สมัยรัตนโกสินทร์ จักรวรรดินิยมตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสที่พยายามเข้ามาแทรกแซงทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว² อังกฤษเริ่มทำสงครามกับพม่าเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2368 และฝรั่งเศสเริ่มการแทรกแซงยึดครองดินแดนโคจันจันของญวน การคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกได้ดำเนินเรื่อยมา ในส่วนของไทยมีการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลให้เกิดการค้า การเก็บภาษีอากร สิทธิด้านการศาลและการเสียดินแดนเขมรส่วนนอก³

หลังจากไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงใน พ.ศ. 2398 ระบบเศรษฐกิจไทยเริ่มมีการขยายตัวและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะสนธิสัญญานี้บังคับให้ไทยเปิดประเทศ ทำให้ต้องติดต่อกับประเทศตะวันตกกว้างขวางขึ้น มีผลให้ระบบเศรษฐกิจของไทยเปลี่ยนไปจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อการค้าและการส่งออก ส่วนใหญ่เป็นผลผลิตทางการเกษตรและประมง อาทิเช่น ข้าว อาหารทะเลแห้ง เช่น ปลาแห้ง ปลาเค็ม กะปิ เกลือ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีสินค้าอีกหลายรายการ⁴ สินค้าผูกขาดบางส่วนกลายเป็นสินค้าส่งออกสำคัญและเป็นที่ต้องการของต่างประเทศ เช่น ข้าว ไม้สัก ดีบุก รังนก ฯลฯ⁵ ผลผลิตดังกล่าวหลายรายการ เช่น อาหารทะเลแห้งและเค็ม เกลือ กะปิ ล้วนผลิตและหาได้จากเมืองปราณบุรี ซึ่งเป็นที่ต้องการของหัวเมืองที่อยู่ห่างไกลจากทะเล ประกอบกับผลผลิตจากทะเลบางชนิดมีรายชื่อเป็นสินค้าส่งออกตั้งแต่ก่อนการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง เช่น ปลาเค็ม เกลือ หนังกปลากระเบน⁶ เมื่อมีการเปิดประเทศก็ทำให้ผลผลิตเหล่านี้ถูกส่งออกนอกพื้นที่

¹ รัชดาพร ศรีภิบาล. (2542). ความสำคัญของรังนกต่อเศรษฐกิจในภาคใต้ของประเทศไทย (พ.ศ. 2310-2482). หน้า 157.

² เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. (2481). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3. หน้า 25.

³ การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่าและหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับบางประเทศ. (2512). หน้า 97-109.

⁴ ชุนวิจิตรมาตรา. (2516). ประวัติการค้าไทย. หน้า 335-336.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 335.

⁶ แหล่งเดิม. หน้า 327.

การขยายตัวทั้งภายในและภายนอกประเทศในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้เกิดอาชีพ **คนกลาง** ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับตลาดหรือผู้บริโภค พ่อค้าคนกลางจะนำผลผลิตจากชาวบ้านมาขายตามหัวเมืองและกรุงเทพฯ ขณะเดียวกันก็นำสินค้าเข้าไปแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านด้วย พ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่เป็นคนจีนที่มีทุนมาก ที่ไม่ใช่เจ้าภาษีนายอากรที่รัฐบาลแต่งตั้ง¹

2. สภาพเศรษฐกิจหลังการปฏิรูปการปกครอง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไทยถูกลัทธิจักรวรรดินิยมคุกคามอย่างหนัก จนต้องเสียดินแดนบางส่วนให้กับมหาอำนาจตะวันตก อันได้แก่ ฝรั่งเศสแม่โขงให้กับฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2436 และนำไปสู่การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงบริเวณตรงข้ามกับหลวงพระบาง รวมทั้งจำปาศักดิ์และมโนไพรให้แก่ฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2447² ต่อมาเสียเขมรส่วนใน ได้แก่ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณให้แก่ฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2449 และดินแดนรัฐมลายูทั้ง 4 ให้แก่อังกฤษใน พ.ศ. 2452

อาจกล่าวได้ว่า การคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก ประกอบกับสถานการณ์การเมืองภายในประเทศที่อำนาจทางการเมืองกระจุกตัวไม่เป็นระบบและขึ้นอยู่กับขุนนาง เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดการปฏิรูปการปกครองและการคลังในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ระบบการปกครองมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม และเป็นการดึงอำนาจกลับสู่ศูนย์กลาง³

การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบการปกครองที่รวมอำนาจการปกครองหัวเมืองเข้ามาไว้ในส่วนกลางอย่างเป็นระบบ มีมณฑลเทศาภิบาลเป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาคใหญ่ที่สุด รองลงไปได้แก่จังหวัด ภายในจังหวัด แบ่งเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านตามลำดับ⁴

หลังการจัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคใน พ.ศ. 2437 เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ ถูกยุบลงเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองเพชรบุรี และรวมเป็นส่วนหนึ่งของมณฑล

¹ สุนันท์ ไชยเมส. (2524). *สภาพเศรษฐกิจและสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 63-64.

² จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. (2523). *วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง*. วรณยูพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และ วุฒิชัย มูลศิลป์ บรรณาธิการ. หน้า 140-143, 315.

³ การดี มหาจันทร์. (2524). *รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (2394-2475)*. หน้า 63.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 111.

ราชบุรี* ส่วนเมืองกำเนิดนพคุณถูกยุบลงเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองชุมพร

การจัดระเบียบเมืองในครั้งนี้ ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจการติดต่อค้าขายระหว่างเมืองสะดวกขึ้น และผลิตผลบางประเภทได้รับการส่งออกไปค้าต่างแดนมากขึ้น เป็นการกระตุ้นให้ราษฎรหันมาประกอบอาชีพค้าขายกันมากขึ้น ผลผลิตบางส่วนนำไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าในหัวเมืองใกล้เคียง เช่น ปลาทะเลแห้งเค็ม ปลาหมึกแห้ง กุ้งแห้ง กะปิ¹ การค้าขายผลผลิตทางทะเลในเขตเมืองปราณ (ปากน้ำปราณ) ซึ่งเป็นเมืองที่มีพลเมืองทั้งไทยและจีนอาศัยอยู่หนาแน่น ส่วนใหญ่ผ่านพ่อค้าคนกลางชาวจีนรับซื้อ นึ่งและตากปลาที่ได้จากราษฎร แล้วส่งออกไปขายนอกพื้นที่ หลังการแปรรูปจะบรรจุใส่เรือเข้าไปขายยังกรุงเทพฯ ถ้าใครต้องการซื้อปลาสดก็ให้ใช้ราคาที่ซื้อขายใน กรุงเทพฯ² ผลผลิตบางประเภท เช่น ไม้ชนิดต่างๆ ที่ส่งออกนอกพื้นที่ไม่มีการระบุอย่างชัดเจนว่าใช้เส้นทางใด อาจเป็นไปได้ที่จะใช้เส้นทางบกโดยเกวียนไปยังเพชรบุรีหรือลงเรือเลียบชายฝั่งจากประจวบคีรีขันธ์ แล้วเข้าแม่น้ำท่าจีนใช้เส้นทางผ่านคลองสุนัขหอนและคลองมหาไชย แม่น้ำท่าจีน เข้าไปยังกรุงเทพฯ อย่างไรก็ตามเส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งดั้งเดิมทั้งของประชาชนและเป็นเส้นทางเดินทัพและขนส่งส่วยต่างๆ จากหัวเมืองปักษ์ใต้เข้ามานครุงเทพฯ³

รายงานตรวจราชการของพระอินทราธิบาลเสนอต่อพระเจ้าอภัยเยอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2440 ปรากฏให้ทราบว่า ตำบลบางสะพานมีบ้านราษฎรไม่มาก เพราะมีระยะทางไกลจากเมืองศูนย์กลางปกครอง ราษฎรเกรงไม่ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ประกอบกับการเดินทางไม่สะดวก⁴ จึงไม่นิยมตั้งบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าว ส่วนเมืองปราณบุรีกำหนดผู้ใหญ่บ้านได้สำรวจจำนวนราษฎรเพื่อแจ้งต่อผู้ว่าราชการเมืองประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากบัญชีสำมะโนการจัดกระจายและเท่าที่รวบรวมได้มีจำนวนทั้งชายและ

* ประกอบด้วยอำเภอเมืองปราณบุรี และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ ให้รวมอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอเมืองปราณบุรี (ขึ้นเมืองเพชรบุรี) และอำเภอเมืองกำเนิดนพคุณ (ขึ้นเมืองชุมพร) เข้าด้วยกัน ตั้งเป็นเมืองปราณบุรี ขึ้นกับมณฑลราชบุรีใน พ.ศ. 2449 และใน พ.ศ. 2458 โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนกลับมาเป็นเมืองประจวบคีรีขันธ์อย่างเดิม และต่อมาได้รวมอำเภอเมืองกำเนิดนพคุณเข้าไว้ด้วย

¹ ชยันต์ ออโสภา. (2526). *สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2437-2453*. หน้า 159.

² สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2504). *ชีวิตฉัน*. หน้า 29.

³ ชยันต์ ออโสภา. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 159-160.

⁴ สำนักงานจดหมายเหตุ. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. *เรื่องรายงานตรวจหัวเมืองปักษ์ใต้*. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

หญิง 2,738 คน¹ ส่วนใหญ่เป็นพลเมืองที่อพยพมาจากที่อื่น²

ลักษณะภูมิประเทศตั้งแต่เลยเขตอำเภอเมืองปราณบุรีเรื่อยไปจนถึงอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีลักษณะเป็นที่ราบชายฝั่งมีเนินเขาเตี้ยๆ กระจายกระจายอยู่ทั่วไป ทำให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เนินเขาทำการเพาะปลูกข้าวและทำไร่ไถ่ง ซึ่งเป็นพืชที่เหมาะสมแก่สภาพภูมิประเทศดังกล่าว ส่วนราษฎรที่อาศัยอยู่ตามชายฝั่งทะเลประกอบอาชีพ การทำโป๊ะปลา ทำเคย ทำนาเกลือ ผลผลิตที่ได้ เช่น อาหารทะเลแห้งและเค็ม เกลือ กะปิ ล้วนมีความสำคัญทางเศรษฐกิจของเมืองปราณบุรี เพราะเป็นที่ต้องการของหัวเมืองที่อยู่ห่างไกลจากทะเล ประกอบกับผลผลิตจากทะเลบางชนิดมีรายชื่อเป็นสินค้าส่งออกมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เช่น ปลาเค็ม เกลือ หนังปลากะเบน³ และยังคงเป็นผลผลิตที่มีการส่งออกไปหัวเมืองใกล้เคียงและกรุงเทพฯ

ราษฎรที่อาศัยอยู่ในประจวบคีรีขันธ์ขณะนั้น ประกอบอาชีพที่แตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย ส่วนใหญ่จะตั้งหลักแหล่งอยู่ใกล้กับแหล่งทรัพยากร เช่น ชายฝั่งทะเล ใกล้แม่น้ำลำคลอง เนื่องจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ทั้งบนบกและในน้ำ ส่งผลให้ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงและการเกษตร ซึ่งผลผลิตส่วนเกินจากการบริโภคส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมงและการเกษตรในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ยังมีการทำป่าไม้ หาของป่า หาแร่ธาตุ เก็บผลิตผลรังนกอีกด้วย ในขณะเดียวกัน ความงามและความเงียบสงบของชายหาดหัวหินได้ถูกค้นพบด้วยความบังเอิญในขณะที่มีการก่อสร้างทางรถไฟสายใต้ จึงทำให้หัวหินกลายมาเป็นสถานที่ตากอากาศของชนชั้นสูงและเป็นที่นิยมในหมู่คนไทย อีกทั้งชาวต่างชาตินิยมมาพักผ่อนตากอากาศตั้งแต่อดีตเรื่อยมา อย่างไรก็ตาม อาชีพหลักของพลเมืองประจวบคีรีขันธ์จึงประกอบด้วย

3.1 เกษตรกรรม

พระนิพนธ์ของพระเจ้าน้อยยาเธอ กรมพระเทพฯ พันธธุวงศ์วรเดชในครั้งเสด็จไปพักผ่อนตากอากาศบริเวณหัวเมืองชายทะเลตะวันตกใน พ.ศ. 2427 ซึ่งแต่งในลักษณะของรายงานตรวจราชการ เพราะทรงแวะสอบถามทุกข์สุขของผู้นำราชการและราษฎรตามหัวเมืองรายทาง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อทางราชการและต่อการเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลตะวันตก

¹สำนักงานจดหมายเหตุ. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง พระอินทราธิบาล รายงานตรวจราชการเมืองประจวบคีรีขันธ์. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

²สำนักงานจดหมายเหตุ. เลขที่ ม.ร. 5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง พระอินทราธิบาล รายงานตรวจราชการเมืองปราณบุรี. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

³ขุนวิจิตรมาตรา. (2516). ประวัติการค้าไทย. หน้า 327.

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในโอกาสข้างหน้า รายงานดังกล่าวได้กล่าวถึง ราษฎรเมืองปราณบุรีว่าประกอบอาชีพ ทำโป๊ะปลา ทำเคย ทำนา ทำไร่แดง ตัดไม้ทำฟืน¹

การทำประมงทะเล เครื่องมือประมงสำคัญคือ โปะ* เจ้าของโป๊ะส่วนใหญ่เป็น คนจีนมีถึง 3 ส่วน คนไทย 1 ส่วน ใช้เรือฉลอมจับปลา ปลาที่ได้เป็นปลาทุ ซึ่งมีทั้งราษฎรพาย เรือออกไปรอซื้อปลีก และพ่อค้าคนจีนที่ซื้อเหมาทั้งลำ การขายปลาที่เมืองปราณบุรีนั้นไม่มีการ กำหนดราคา คัดตามราคาที่จะขายได้ในกรุงเทพฯ เมื่อเหลือจากการบริโภคจะใช้แลกฟืนและ ข้าว พ่อค้าคนจีนที่รับซื้อปลาจากราษฎรจะนำมาหนึ่งตากแล้วบรรทุกเรือฉลอมเข้าไปขายใน กรุงเทพฯ² การดำเนินกิจการประมงส่วนใหญ่มีคนจีนเป็นพ่อค้าคนกลาง การจับปลาในเมือง ปราณบุรีนั้นไม่เสียอากรให้แก่หลวง จึงทำให้มีการทำโป๊ะปลากันมากในเมืองปราณบุรี นอกจากนี้ยังมีการทำเคย (กะปิ) ที่บริเวณเกาะนมสาว³

ส่วนรายงานตรวจราชการเมืองปราณบุรีและเมืองประจวบคีรีขันธ์ ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) ของพระอินทราธิบาลข้าหลวงมหาดไทยเสนอต่อพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้กล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจของเมืองทั้งสองดังนี้

... ตั้งแต่สี่ศะหิน๑ ตะเกียบ๑ หนองสแก๑ บางพงเบญญา๑ รวม ๔ ตำบลมีบ้านประมาณ ๑๐๐ หลังเสศ คนประมาณ ๑๐๐๐ คนเสศ ... ราษฎรทำโป๊ะแลไร่แดงเพนฟืน ... ค่าโป๊ะไม่เสียอากร ค่าน้ำ* ... ที่เมืองปราณบุรีราษฎรมีการค้าขายไม้ฝางไม้ดางไม้ซี่เหล็กไม้มเกลือบันทุกเข้ามา ขายกรุงเทพฯ ... ที่บ้านเขาเต่า มีบ้านราษฎรอยู่ ๑๐ หลัง ทำไร่แดงโม ... ที่ตำบลบ้านปากคลอง มีบ้านประมาณ ๑๕๐ หลัง หากินด้วยการทำโป๊ะปลาแลตัดฟืนขาย แต่บ้านราษฎรประมาณ ๒๐ หลัง นอกจากนี้ราษฎรเมืองอื่นมาเอาไศรยค้าขายทำโป๊ะปลา ... ถ้าสันเทศการทำโป๊ะปลาแล้วก็พากันกลับไป ที่มาจากเมืองสมุทรสาครโดยมาก ...⁴

¹ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2504). *ชีวิวัฒน์*. หน้า 29.

*โป๊ะ เป็นเครื่องมือจับปลาประจำที่ ประกอบด้วยส่วนของลูกขังมีลักษณะเป็นรูปทรงต่างๆ และมี ส่วนของปีกเป็นทางนำให้สัตว์น้ำลงสู่ลูกขัง

² สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2504). *หน้าเดิม*.

³ *แหล่งเดิม*. หน้า 29-30.

*เป็นอากรชนิดหนึ่งที่เรียกว่าอากรค่าน้ำ หรืออากรจับปลาเก็บตามเครื่องใช้ในการจับปลา มีมา ตั้งแต่สมัยอยุธยาและได้ถูกยกเลิกไปในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กลับเก็บอากรนี้อีกครั้งและคงใช้เรื่อยมา ดู ควอริช เวลส์. (2527). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ = Ancient Siamese Government and Administration* (1934). กาญจณี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และ ยุพา ชุมจันทร์ แปล. หน้า 172.

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. *เรื่องพระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมืองปราณบุรี*. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

จากรายงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมืองปราณบุรี ประกอบอาชีพทำโป๊ะปลา ทำไร่แต่งเป็นหลัก และการทำโป๊ะปลาในขณะนั้นไม่ต้องเสียอากร หรือภาษี จึงทำให้มีคนต่างถิ่นเข้ามาทำโป๊ะปลากันมากในฤดูจับปลา นอกจากนี้ยังส่งไม้ฝาง ไม้ดาดง ไม้ซี้เหล็ก ไม้มะเกลือไปขายยังกรุงเทพฯ ด้วย

... ถึงบ้านคั่งตะโหนด ... มีบ้านประมาณ ๗-๘ หลัง มีเขา ๒ ข้าง หลังเขาราษฎรทำนาทำไร่ไถ เคยตามชายทะเล ... ถึงบ้านสำพามีบ้านอยู่ริมน้ำ ๕ หลังๆ บ้านเขาทำนาไร่ไถเคย ... ถึง บ้านเขาแดง มีบ้านอยู่ริมน้ำประมาณ ๑๘-๑๙ หลัง ทำปลาไถเคยทำไร่นาเป็นต้น ... ถึงบ้าน แหลมตุกามีบ้านอยู่ชายหาดประมาณ ๑๐ หลังเสตหลังบ้านเป็นทุ่งนา ราษฎรทำนาไถเคย ... ถึงเขาคั่งตาเท่า มีบ้านราษฎรอยู่ในชวากเขาประมาณ ๕-๖ หลังๆ บ้านค่างบ้านเขาล้อม น้ำบ้าน ลงน้ำ ราษฎรทำเคยทำปลา ... ถึงอ่าวทุ่งน้อย ... หลังบ้านราษฎรทำนาไร่แต่ง ...¹

การทำประมงทะเลของประจวบคีรีขันธ์เป็นการทำประมงแบบง่าย ๆ และเป็น ขนาดเล็ก ขอบเขตพื้นที่การทำประมงจะอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นส่วนใหญ่ เรือประมงยัง ไม่มีการนำเอาเครื่องจักรกลมาใช้² และมีการเคลื่อนย้ายแหล่งทำประมงอยู่เสมอ ในบางครั้งมี การออกไปทำประมงนอกพื้นที่ และในทางกลับกันราษฎรจากที่อื่นก็เข้ามาทำประมงในเขตเมือง นี้ด้วยเหมือนกัน เนื่องจากไม่ต้องเสียอากร การทำประมงทะเลที่เมืองปราณบุรี (ประจวบคีรีขันธ์) มีทั้งใช้เรือในการทำโป๊ะปลา ทำเคย และที่ไม่ใช้เรือ เช่น การจับปลาและเคย บริเวณชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ ยังมีการทำนาเกลือ³ และเกลือที่ได้จะส่งไปจำหน่ายยัง ภาคเหนือ และเป็นสินค้าส่งออกไปยังต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่าเกลือเป็นสินค้าชั้นดีที่มีราคา สูง⁴ อย่างไรก็ดีตาม ผลผลิตจากการประมงของเมืองปราณบุรี (ประจวบคีรีขันธ์) ล้วนเป็นสินค้าที่ สามารถส่งออกและสร้างรายได้ให้แก่เมืองปราณบุรีและหัวเมืองใกล้เคียงได้เป็นจำนวนมาก⁵ โดยเฉพาะตั้งแต่มีการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2437 เป็นต้นมา

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง พระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมืองประจวบคีรีขันธ์. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2524). *สรุปประเด็นปัญหา และแนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก*. หน้า 43.

³ มณฑลราชบุรี สยามรัฐพิพิธภัณฑ. (2468). *สมุทรราชบุรี*. หน้า 94.

⁴ การดี มหาพันธ์. (2524). *รัตนโกสินทรยุคปรับปรุงประเทศ (2394-2475)*. หน้า 10.

⁵ ชยันต์ ออไอสุญ. (2526). *สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2437-2453*. หน้า 64.

การทำประมงทะเลใน พ.ศ. 2448-2452 ยังคงเป็นการทำประมงชายฝั่ง เพราะสัตว์น้ำที่จับได้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นปลาหู ซึ่งเป็นปลาที่สามารถจับได้ในแถบชายฝั่งทะเลที่น้ำไม่ลึกจนเกินไป ประกอบกับเครื่องมือทำการประมงในขณะนั้นไม่ทันสมัยจึงไม่สามารถออกไปจับสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ ในทะเลลึกได้ สำหรับปลาหูนั้นสามารถขนส่งไปขายไกลๆ ได้ในรูปของปลาหูหนึ่ง แต่ปลาชนิดอื่นๆ ต้องทำเป็นปลาเค็มตากแห้งอย่างเดียวก่อนที่จะส่งไปขายได้ไกลๆ¹

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2488-2503 การทำประมงเริ่มมีวิวัฒนาการทางด้านเครื่องมือและอุปกรณ์การประมงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งทำให้ปริมาณการจับสัตว์น้ำเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังคงเป็นการทำประมงพื้นบ้านอยู่²

อาจกล่าวได้ว่า ก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายฝั่งประกอบอาชีพประมงทะเลพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ใช้เรือขนาดเล็กไม่มีเครื่องยนต์ เช่น เรือแจว เรือใบ ทำการจับสัตว์น้ำตามชายฝั่งทะเลด้วยเครื่องมือทำการประมงประจำที่ เช่น โป๊ะ โพงพาง รั้วไซมาน ละมู ลอบปลา ลอบปูหรือแร้วปู เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือเบ็ด ซึ่งมีทั้งเบ็ดราว แบบที่ใช้เหยื่อและไม่ใช้เหยื่อ เบ็ดตก ประกอบด้วยเบ็ดมือ เบ็ดลาก เบ็ดเดี่ยว และเบ็ดพวง และจะนะซึ่งเป็นเบ็ดชนิดพวงที่ใช้ตกปลาหมึก³ ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวประมงสร้างและประกอบเครื่องมือประมงขึ้นใช้เอง ส่วนใหญ่ทำจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และนับว่าอุปกรณ์การประมงเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการทางด้านเครื่องมือการประมงที่ทันสมัยในอนาคต

การทำประมงน้ำจืด ส่วนใหญ่ทำกันตามแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยทั่วไปยังไม่มี การเพาะเลี้ยงปลาเพื่อการค้าโดยตรง การประมงน้ำจืดเป็นอาชีพที่ทำควบคู่ไปกับการทำนา ทำสวน เป็นอาชีพรองจากการกสิกรรม เพราะคนไทยส่วนใหญ่นิยมบริโภคปลาเป็นอาหารมากกว่าเนื้อสัตว์ประเภทอื่นๆ การจับปลาน้ำจืดจึงทำเพื่อการบริโภคมากกว่าการค้า นอกจากบริเวณใกล้แหล่งน้ำสำคัญ เช่น แม่น้ำเท่านั้นที่ราษฎรจะจับปลามากพอเป็นสินค้าได้บ้างแต่มีปริมาณไม่มาก⁴ แต่ที่เมืองปราณบุรีราษฎรได้รับความเดือดร้อนจากการประมงน้ำจืดไม่ได้ผล แต่ต้องเสียอาการค่าน้ำเต็มเหมือนท้องที่การประมงอุดมสมบูรณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว⁵ เป็นเพราะเมืองปราณบุรีมีแต่แม่น้ำสายสั้นๆ เป็นส่วนมาก ผลผลิตที่ได้จากการประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติคงแค่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น และคงยัง

¹ ชัยนธ์ ออโณบุญ. (2526). *สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2437-2453*. หน้า 65.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2524). *สรุปประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก*. . หน้า 43

³ กรมประมง. (2526). *สถิติการประมงทะเล 2523 สํารวจโดยการสุ่มตัวอย่าง = The Marine Fisheries Statistics 1980 Base on the Sample Survey*. หน้า 18, 19.

⁴ ชัยนธ์ ออโณบุญ. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 63.

⁵ เสถียร ลายลักษณ์ และคนอื่นๆ. (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 23*. หน้า 97.

ไม่เป็นที่นิยมเท่ากับประมงทะเล จนกระทั่งเมื่อมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ เช่น ใน พ.ศ. 2492 คือ โครงการกุกยบุรี เป็นโครงการฝายทดน้ำและระบบส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตร และโครงการชลประทานอีกหลายโครงการในเวลาต่อมา ซึ่งการทำประมงตามแหล่งน้ำธรรมชาติหรือที่กลายเป็นอาชีพการทำประมงน้ำจืดนั้นก็เกิดมาจากการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

การทำป่าไผ่ เมืองปราณบุรีซึ่งมีป่าไผ่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง ไม้ส่วนหนึ่งใช้ทำฟืนเอาไว้ใช้ในครัวเรือนหรือเพื่อแลกกับสินค้าที่ขาดแคลนหรือผลิตเองไม่ได้ เช่น ข้าว หรืออาหารทะเล เป็นต้น¹ อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้ไม้ในพื้นที่เมืองปราณบุรีน่าจะมีมาก ราษฎรที่มีอาชีพตัดฟืนจึงต้องเสียค่าขวานคนละ 1 บาทต่อปีให้กับทางการ ไม้สำคัญหลายชนิดเป็นที่ต้องการของชาวประมงในท้องถิ่นและบริเวณใกล้เคียง ส่วนใหญ่ใช้ในการต่อเรือและเครื่องมือทำประมง เช่น ลอบ โป๊ะ ลมๆ ฯลฯ ความต้องการใช้ไม้ขยายตัวเพิ่มขึ้น เมื่อวิธีการผลิตเพื่อยังชีพเปลี่ยนเป็นเพื่อการค้าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงที่มีการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล

กรุงเทพฯ และหัวเมืองระดับมณฑลมีความต้องการไม้ในการก่อสร้างอาคารที่ทำการเป็นอย่างมาก เมืองปราณบุรี (ประจวบคีรีขันธ์) จึงได้ส่งไม้หลายชนิดไปจำหน่ายยังกรุงเทพฯ และหัวเมืองใกล้เคียง อาทิเช่น ไม้ฝาง ไม้ซาก ไม้ดำ ไม้มะเกลือ โดยเฉพาะไม้โมกมันทำเป็นพายโกลกน²

การทำนา บริเวณเมืองปราณบุรีมีการปลูกข้าว 2 ประเภทคือ การปลูกข้าวนาไร่ นาประเภทนี้จะทำบนภูเขาหรือโคกเนินหรือตามป่าโดยอาศัยเฉพาะน้ำฝน พื้นที่ทำนาไร่มักจะเป็นที่ลาดเขาหรือลาดซึ่งเป็นแอ่งลุ่มมีน้ำขัง ก่อนการทำนาต้องเตรียมพื้นที่ ถางป่าและเผาให้ราบ แล้วขุดหลุมเล็กๆ เพื่อหยอดพันธุ์ข้าว ปลูกไว้ก่อนฤดูฝนพอถึงฤดูฝนข้าวเหล่านี้ก็จะงอกขึ้นเอง พอสิ้นสุดฤดูฝนได้เวลาเก็บเกี่ยวพอดี บางครั้งในระหว่างกอข้าวก็มีการปลูกพริก มะเขือ หรือพืชผักเล็กๆ แทรกลงไปด้วย นาประเภทนี้ทำกันไม่มาก เนื่องจากอยู่ในที่กันดารราษฎรจึงปลูกข้าวชนิดนี้ไว้สำหรับบริโภคเพียงหนึ่งปีเท่านั้น และในพื้นที่เดียวกันก็สามารถปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ฝ้าย ข้าวโพด ถั่วฝักยาว อ้อย ฯ ถ้าปีใดฝนแล้งการทำนาาก็จะไม่ได้ผล ทำให้ชาวขาดแคลน ราษฎรเดือดร้อน จนในบางครั้งทางการต้องสั่งให้ข้าราชการตามหัวเมืองไปคอยแนะนำชี้แจงให้ราษฎรทำนาปลูกข้าวไว้ให้พอเพียงและเผื่อไว้บริโภคในปีที่ปลูกข้าวไม่ได้³ และใน

¹ ชยันต์ ออโณญ. (2526). *สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2437-2453*. หน้า 102.

² สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2504). *ชีวิวัฒน์*. หน้า 29-30.

³ ชยันต์ ออโณญ. (2526). *เล่มเดิม*. หน้า 39.

ขณะเดียวกัน ก็ได้นำข้าวพระราชทานออกมาสำรองให้กับราษฎรก่อนและเมื่อราษฎรทำนาได้ผลจึงจะเรียกให้ใช้คืน¹

นอกจากนี้ ยังมีการปลูกข้าวนาดำหรือนาสวนหรือนาทุ่งในบริเวณพื้นที่ดอนเพื่อป้องกันน้ำท่วม ถึงแม้ว่าบริเวณแถบนี้มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายแต่ก็เป็นเพียงสายเล็กๆ และสั้น มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ดังนั้น การทำนาประเภทนี้จึงต้องอาศัยน้ำฝนที่ไหลมาจากที่อื่น การทำนาดำหรือนาสวนนี้มีขั้นตอนวิธีการ และต้องลงทุนลงแรงมากกว่าการทำนาชนิดอื่นๆ เพราะต้องมีการเพาะกล้าให้ได้ขนาดเสียก่อนแล้วจึงนำไปปักดำในแปลงนา นาประเภทนี้ทำได้ในพื้นที่จำกัด แต่ข้าวที่ได้มักมีคุณภาพดีเมล็ดงามมีน้ำหนักดีราคาซื้อขายสูงกว่าข้าวนาหว่าน²

ราษฎรส่วนใหญ่จะเลือกการทำนาที่เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศที่ตนอาศัยอยู่ ด้วยข้อจำกัดของลักษณะพื้นที่ จึงทำให้พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณนี้มีไม่มาก ประกอบกับการทำนาที่ต้องอาศัยน้ำฝน ดังนั้นฤดูกาลทำนาจึงไม่แน่นอนยืดหยุ่นตามฤดูกาลที่ฝนจะมา ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน อย่างมากก็แค่เพียงพอบริโภคภายในพื้นที่ ดังนั้น จึงไม่ปรากฏข้าวเป็นสินค้าออกจากเมืองปราณบุรี มีเพียงการนำผลิตผลทางทะเลไปแลกเปลี่ยนข้าวไว้บริโภค

การทำไร่ เป็นอีกอาชีพหนึ่งของราษฎรเมืองปราณบุรี ถึงแม้ว่าจะมีข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ที่ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ทำไร่แตงโมในบริเวณที่ราบใกล้ภูเขา หรือบริเวณหลังเขา แต่ด้วยลักษณะของดินที่เหมาะสมแก่การปลูกแตงโม จะเห็นว่าการปลูกกันทั่วทุกพื้นที่ของเมืองปราณบุรี เพราะในรายงานตรวจราชการของเมืองปราณบุรีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงการปลูกแตงอยู่ทั่วไปเกือบทุกพื้นที่ แต่พื้นที่ปลูกหรือผลผลิตที่ได้มีน้อย³

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการปรับปรุงประเทศตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา แต่รัฐก็ยังไม่มีบทบาทในการช่วยเหลืออย่างชัดเจนทั้งด้านการชลประทานและส่งเสริมการผลิต ซึ่งยังดำเนินไปอย่างล่าช้าและไม่เพียงพอ⁴ เช่น การจัดตั้งฟาร์มทดลองเพาะปลูก การหาเมล็ดพืชที่ดี และแนะนำการใช้เครื่องมือที่ทันสมัย จนกระทั่ง ใน พ.ศ. 2463 หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร* เป็นผู้นำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่มาใช้พัฒนา

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง รายงานตรวจหัวเมืองปักใต้. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม)

² ชยันต์ ออไอสุญ. (2526). สภาพเศรษฐกิจชุมชนลพบุรี พ.ศ. 2437-2453. หน้า 41-42.

³ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง พระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมืองปราณบุรี. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม).

⁴ ภารดี มหาขันธ์. (2524). รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394-2475). หน้า 253.

* หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร เป็นโอรสองค์ที่ 4 ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ กับ หม่อมสุภาพ ทรงเป็นผู้นำและบุกเบิกทางด้านเกษตรแผนใหม่พระองค์แรกของประเทศไทย

พื้นที่เกษตร ได้ทดลองการเกษตรแผนใหม่ที่ฟาร์มบางเบิด โดยปลูกพืชหลายชนิดในลักษณะการเกษตรแบบผสมผสาน* มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ทั้งทางด้านการปรับปรุงดิน การเลือกชนิดและพันธุ์ทั้งพืชและสัตว์ ผสมพันธุ์ การบำรุงรักษาพืชที่ปลูกและสัตว์ที่เลี้ยง การให้ปุ๋ย การใช้ยากำจัดศัตรูพืช การนำเครื่องทุ่นแรงประเภท เครื่องจักร และเครื่องมือ เข้ามาใช้ อีกทั้งยังให้มีการจัดระบบการเก็บสถิติการทดลอง บันทึกค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการฟาร์ม ซึ่งเป็นการควบคุมต้นทุนการผลิต¹

เมื่อมีการนำวิทยาการสมัยใหม่มาใช้พัฒนาพื้นที่เกษตร พื้นที่ปลูกแตงน่าจะมีการขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผลผลิตของการเกษตรแบบใหม่ที่ได้นั้นทำให้ฟาร์มบางเบิดเป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แตงโมบางเบิด ลูกสีเขียว เม็ดน้อยเป็นพันธุ์อเมริกัน มีผลใหญ่ รสชาติหวานกรอบ² ดังนั้นฟาร์มแห่งนี้จึงเป็นฟาร์มตัวอย่างหรือฟาร์มทดลองของเกษตรแบบใหม่ ซึ่งไม่เพียงแต่เกษตรกรในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียงที่ได้รับความรู้เหล่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ฝึกงานของนิสิตจากมหาวิทยาลัยอีกด้วย³

ทั้งไร่และแตงโมบางเบิดนั้น มีชื่อเสียงมากในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่หลังจากนั้นชื่อของไร่และแตงโมบางเบิดก็ค่อยๆ จางหายไปจนล้มเลิกกิจการไปใน พ.ศ. 2502 อย่างไรก็ตาม เกษตรแบบใหม่นี้ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อวงวิชาการเกษตรทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนกระทั่งมูลนิธิรามาธิบดีฯ ได้ถวายรางวัลแม่ข่ายดีเด่นบริการสาธารณะ สาขาพัฒนาการเกษตรแผนใหม่ ให้แก่หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ใน พ.ศ. 2510⁴

มะพร้าว เป็นไม้ผลยืนต้นปลูกกันมากตามบริเวณชายฝั่งทะเล การปลูกมะพร้าวมี 2 ลักษณะ คือ ปลูกไว้เพื่อเก็บผลและปลูกไว้เพื่อทำน้ำตาล

* เกษตรกรรมแบบใหม่ที่ฟาร์มบางเบิดอยู่ในช่วง พ.ศ. 2463-2502 เป็นการเริ่มต้นทดลองทำการกลีกรบบนที่ดิน ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำการเกษตรผสมผสาน มีการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อยู่ในบริเวณเดียวกันอย่างมีแบบแผน มีการปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น นับเป็นฟาร์มทดลองหรือต้นแบบของการทำการเกษตรแผนใหม่ครั้งแรกของประเทศไทย และเมื่อ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2534 ฟาร์มบางเบิดได้ถูกเปลี่ยนเป็นสถานีวิจัยสิทธิพรกฤดากร โดยมีสถาบันค้นคว้าและพัฒนากระบวนการเกษตรในเขตวิถุคมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นผู้ดูแล

¹วรรณ นาวิกมูล (บรรณาธิการ). *ทั้งบ้านและไร่นา ชีวิตที่พอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*. (2543). หน้า 23.

²วงศ์ศิริ ลาภเกษตร. (2543). “ฟาร์มบางเบิดในความทรงจำของข้าพเจ้า,” ใน *ทั้งบ้านและไร่นา ชีวิตที่พอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*. หน้า 49.

³เพ็ญศรี กฤดากร. (2543). “ฟาร์มบางเบิดในความทรงจำของข้าพเจ้า,” ใน *ทั้งบ้านและไร่นา ชีวิตที่พอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*. หน้า 71.

⁴วรรณ นาวิกมูล (บรรณาธิการ). (2543). *เล่มเดิม*. หน้า 10.

ใน พ.ศ. 2448 เมืองปราณบุรี (อำเภอเมืองปราณบุรีและอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์) ปลูกมะพร้าวมากเป็นอันดับสองของมณฑลราชบุรี คือ 64,000 ต้น¹ แต่เนื่องจากไม่พบหลักฐานที่กล่าวถึงการทำน้ำตาลมะพร้าวในเมืองปราณบุรี* ดังนั้น จึงน่าจะปลูกไว้เพื่อเก็บผลมากกว่า ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่พอค้าคนกลางซึ่งส่วนมากเป็นคนจีนจะนำส่งเข้ากรุงเทพฯ แต่ถ้าค้าขายภายในพื้นที่และกับหัวเมืองใกล้เคียงเจ้าของสวนจะนำผลผลิตออกไปขายเอง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อมีการจัดทำสำมะโนเกษตรใน พ.ศ. 2493 ปรากฏว่าประจวบคีรีขันธ์มีการปลูกมะพร้าวถึง 423,062 ต้น² ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จำนวนคนปลูกและหรือพื้นที่ปลูกมะพร้าวเพิ่มมากขึ้น และอาจมีปัจจัยมาจากความต้องการของตลาดจึงทำให้มีการปลูกมะพร้าวเพิ่มขึ้นในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากมะพร้าวเป็นผลผลิตที่สำคัญชนิดหนึ่งที่มีการส่งออกในรูปของน้ำมันมะพร้าว จึงนับได้ว่ามะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้กับรัฐในขณะนั้น³

สืบประวัติ ในรายงานการตรวจราชการของพระอินทราธิบาล ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2440) ไม่ปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับการทำไร่สับปะรดในเมืองปราณบุรีและเมืองประจวบคีรีขันธ์ อาจจะเป็นเพราะบริเวณที่พระอินทราธิบาลไปตรวจราชการไม่มีการทำไร่สับปะรด หรือถ้ามีการปลูกอยู่บ้างก็อาจจะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าจะเป็นผลผลิตสำคัญของท้องถิ่น จึงทำให้ไม่ปรากฏเรื่องดังกล่าวในการตรวจราชการครั้งนั้น อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานปรากฏว่าใน

¹ สำนักหอจดหมายเหตุ. ร.5ม.55/24. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. *เรื่องพระยาราชพจนานุกรมผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงครามรายงานราชการประจำปี ศก 122 เทียบ ศก 121.* (ร.ศ. 123). (ไมโครฟิล์ม).

* ภายหลังการทำสนธิสัญญาเบาว์ริง รัฐได้เปลี่ยนวิธีการเก็บภาษีหลายประเภทรวมทั้งภาษีน้ำตาลทราย เมืองปราณบุรีมีรายชื่ออยู่ในหัวเมืองฝั่งตะวันตกที่ทางรัฐกำหนดให้มีการจัดเก็บภาษีอากร ดู ชัย เรืองศิลป์. (2533). *ประวัติศาสตร์ไทยด้านเศรษฐกิจแต่โบราณถึง พ.ศ. 2399.* พรเพ็ญ อันตระกูล บรรณาธิการ. หน้า 239.

² สำนักงานสถิติกลาง. (ม.ป.ป.). *รายงานสำมะโนเกษตร พุทธศักราช 2493 ฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 13.* หน้า 139-140.

³ ควอริช เวลส์. (2527). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ = Ancient Siamese Government and Administration (1934).* กาญจณี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และ ยุพา ชุมจันทร์ แปล. หน้า 195-197.

สมัยอยุธยา มีการปลูกสับปะรดอยู่ทั่วไป ซึ่งปรากฏในงานเขียนของตुरुแปง* ดังนี้

สับปะรดเป็นผลไม้ที่ได้ทั่วไปในพระราชอาณาจักรสยาม ต้นสับปะรดมีผลอยู่ยุดก้าน ซึ่งสูงไม่ถึงพุดครั้ง และมีใบยาวๆ อยู่รอบๆ ... ผลสับปะรดยืนชูดยูนก้านและมีใบอยู่โดยรอบ รูปร่างของมันคล้ายกับลูกสนลูกโตๆ มีผิวเล็กๆ ...¹

จะเห็นได้ว่า มีการปลูกสับปะรดกันมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแล้ว แต่สับปะรดที่ปลูกคงเป็นพันธุ์พื้นเมืองซึ่งผลมีขนาดเล็ก มีรสเปรี้ยว ดังนั้น การปลูกสับปะรดในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์เริ่มแรกคงเป็นพันธุ์พื้นเมืองที่มีผลขนาดเล็ก และคุณภาพต่ำ เป็นการปลูกเพื่อใช้บริโภคภายในครอบครัว ต่อมาในราว พ.ศ. 2455 มีพ่อค้าจากเกาะหมาก (เกาะปินัง) ได้นำหน่อสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวีย ซึ่งเป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกกันทั่วโลกเนื่องจากมีคุณภาพสูงเข้ามาปลูกเป็นแห่งแรกที่ตำบลปราณบุรี ต่อมาพื้นที่ปลูกสับปะรดพันธุ์นี้ได้ขยายไปยังบริเวณใกล้เคียงเช่น ตำบลเขาน้อย ตำบลศิลาลอย อำเภอใกล้เคียง เช่น หัวหิน กุยบุรี อำเภอเมืองและจังหวัดใกล้เคียง เช่น เพชรบุรี² จนเป็นที่แพร่หลายและผลผลิตของสับปะรดพันธุ์ปัตตาเวียนี้ก็ได้กลายเป็นอีกหนึ่งผลผลิตสำคัญของประจวบคีรีขันธ์ที่สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นและรัฐเป็นอย่างมาก

ในระยะแรก พื้นที่การปลูกสับปะรดมีการขยายตัวไปอย่างช้าๆ เพราะยังมีปัญหาขาดแคลนหน่อสับปะรด ซึ่งไม่ใช่พันธุ์พื้นเมือง หน่อสับปะรดจึงมีราคาแพงและหายาก ส่งผลให้การปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ถูกจำกัดอยู่ในเขตตำบลปราณบุรี ตำบลเขาน้อย และตำบลศิลาลอย ในสมัยนั้นชาวไร่ส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดปนกับพืชชนิดอื่นๆ และปลูกกันไม่มาก ปลูกกันไปในพื้นที่เดียวกันที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อการบำรุงรักษาสับปะรด เช่น กล้วย ข้าวโพด ฝ้าย ละหุ่ง ฯลฯ แห้วระหว่างต้นสับปะรด ส่วนอ้อยและมันสำปะหลังไม่นิยมปลูกเป็นพืชแซม เนื่องจากอ้อยเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก แต่สับปะรดต้องการน้ำน้อย ส่วนมันสำปะหลังนั้นไม่นิยมปลูกเป็นพืชแซมเช่นกัน เพราะมันสำปะหลังต้องการแร่ธาตุอาหารจากดินมาก และทำให้ดินเสื่อมคุณภาพเร็ว วิธีการปลูกสับปะรดเป็นแบบดั้งเดิม ไม่มีการนำเทคโนโลยีแบบใหม่ทางการเกษตรมาใช้ เช่น

* ฟรังซัวส์ อังรี ตुरुแปง ชาวฝรั่งเศสเป็นผู้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย สมัยอยุธยา ไว้อย่างละเอียดในหนังสือ ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม ตามคำบอกเล่าจากพระสังฆราชแห่งตราบรากา ประมุขแห่งมิสซังสยามและจากมิชชันนารีอื่นๆ ที่เข้ามาพำนักและเผยแพร่คริสต์ศาสนาอยู่ในประเทศไทยแล้วได้จดบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้

¹ ฟรังซัวส์ อังรี ตुरुแปง. (2539). *ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม = Histoire du Royaume de Siam*. ปอล ซาเวียร์ แปล. หน้า 144-145.

² สมชาย อุ่ออัน. (2526). *ศึกษาการขยายตัวของไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 54-55.

การใส่ปุ๋ยบำรุงดิน การคัดเลือกหน่อ เป็นต้น ผู้ปลูกสับปะรดที่ทำการเป็นแปลงขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนซึ่งปลูกสับปะรดขายเป็นอาชีพหลัก ส่วนชาวไร่ท้องถิ่นส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดกินไม่มาก

เมื่อมีการทำมะโนการเกษตรในระหว่าง พ.ศ. 2494-2495 พบว่า มีการปลูกสับปะรดในประจวบคีรีขันธ์ 1,728 ไร่¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพื้นที่ปลูกสับปะรดยังมีไม่มากในขณะนั้น อาจเป็นเพราะการช่วยเหลือจากภาครัฐทางด้านการชลประทานเพื่อการเกษตรและความรู้ในการปลูกสับปะรดให้มีประสิทธิภาพยังไม่ได้รับอย่างทั่วถึง ประกอบกับราคาของผลผลิตอาจยังไม่เป็นที่พอใจของเกษตรกร จึงทำให้มีการขยายพื้นที่การปลูกน้อย

3.2 อุตสาหกรรม

ทองคำ แร่สำคัญที่พบในเขตประจวบคีรีขันธ์ในระยะแรกได้แก่ ทองคำ ซึ่งปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา ตีบูกเป็นแร่อีกชนิดที่พบในบริเวณนี้ ปรากฏหลักฐานในบันทึกของบาทหลวงปาลเลกัวซ์² รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บันทึกดังกล่าวได้กล่าวถึงเรื่องทองและตีบูกที่พบที่บางสะพาน ส่วนเจ้ากรมโลหกิจและภูมิวิทยา นายวาร์ริงตัน สไมท์ (สมิท) (Warrington H. Smyth) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ได้กล่าวถึงการทำเหมืองแร่บุกในประจวบคีรีขันธ์ว่า ผลผลิตแร่ในส่วนนี้ของผืนตะวันออกมีไม่มากเท่าผืนตะวันตก ตีบูกมีตั้งแต่บางสะพานถึงต้นแม่น้ำชุมพร ใกล้ๆ กับรอยต่อของเทือกเขาหินแกรนิตกับหินยุคแคมเบรียน³ อย่างไรก็ตามปริมาณของแร่ที่พบโดยเฉพาะแร่ทองคำนั้นมีปริมาณไม่คุ้มกับการลงทุนทำเป็นอุตสาหกรรม แต่สำหรับตีบูกนั้นมีปริมาณมากพอที่ทางการจะอนุญาตให้ทำเป็นเหมืองแร่เป็นรายๆ ไป หลังการก่อตั้งกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว กิจการเหมืองแร่ในประเทศก็เข้าสู่ระบบสากลและเป็นระบบมากขึ้น มีการออกเป็นใบอนุญาตประเภทต่างๆ ให้แก่ผู้ดำเนินการ⁴

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการจัดตั้งบริษัทขอพระราชทานขุดแร่ทองคำที่บางสะพาน แต่ในที่สุดก็ต้องปิดกิจการ เนื่องจากปริมาณของแร่ทองคำที่พบในบางสะพานมีไม่มากพอที่จะสร้างรายได้คุ้มทุนให้แก่เจ้าของกิจการ ปรากฏในรายงานตรวจหัวเมืองปักษ์ใต้ของกระทรวงมหาดไทยประจำ ร.ศ. 115 ดังนี้

¹ สำนักงานสถิติกลาง. (ม.ป.ป.). รายงานสำมะโนเกษตร พุทธศักราช 2493 ฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 9. หน้า 139-140.

² มงเซญัวร์ ปาลเลกัวซ์. (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม = *Description du Royaume Thai ou Siam*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. หน้า 111.

³ กรมทรัพยากรธรณี. (2535). *ข่าวสารกรมทรัพยากรธรณี ฉบับพิเศษ 100 ปี*. หน้า 157.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 191, 267-268.

เรื่องการทำทองที่บางตะพานนี้ ... ไม่มีความเชื่อในบริษัทที่จะทำการอย่างฝรั่ง เพราะเหตุทองมีจริงแต่ไม่มากพอที่จะคุ้มทุนที่ทำโรงจักรใหญ่โต ความไข่ก็ร้ายแรงซุกซุม ... คนทำทองแต่ก่อนหรือที่ทำอยู่ทุกวันนี้ ก็ล้วนแต่คนซึ่งเกิดแลคั่นเคย ... จึงอาจอยู่แลทำทองได้ ... ถ้ามีบริษัทมาทำอีกก็คงเป็นเช่นนั้นอีก ไม่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาล เพราะ ... ทางที่จะได้มากมีแต่ตกอยู่ในภาคหลวง ที่จะชักเนื้อทองที่บริษัททำได้ เมื่อบริษัททำทองไม่ได้ ประโยชน์หลวงก็จำขาดสูญไปด้วยเปล่า ๆ ... ถ้าเก็บอย่างแต่ก่อน กล่าวคือ เก็บเป็นส่วยจากตัวคนซึ่งไปร่อนทองคน ๑ เพียงปี ๒ บาท หรือ ๓ บาท ปลอຍให้ราษฎรที่ยวร่อนหาตามชอบใจยังจะได้ประโยชน์แผ่นดินมากกว่าที่**ให้บริษัททำ**¹

การทำเหมืองแร่ในลักษณะอุตสาหกรรมเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2435 เป็นต้นมา ชาวจีนและชาวตะวันตกที่มีความรู้ ความชำนาญในการสำรวจและทำเหมืองแร่เริ่มให้ความสนใจ ขออนุญาตทำการสำรวจขุดหาแร่ในประจวบคีรีขันธ์กันมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หลัง พ.ศ. 2444 มีชาวต่างชาติเข้ามาขอพระราชานุญาตทำเหมืองดีบุกในเขตประจวบคีรีขันธ์หลายราย²

ดีบุก เป็นแร่ชนิดหนึ่งที่มีการผลิตและจำหน่ายให้แก่ต่างประเทศ รวมทั้งมีการใช้โลหะดีบุกภายในประเทศมาเป็นเวลานานนับ 100 ปี แต่การทำเหมืองแร่ดีบุกอย่างจริงจังมีขึ้นเมื่อ 80-90 ปีมาแล้ว³

ในรัชสมัยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2469 เอกสารของกระทรวงเกษตรธิการ ระบุว่า นายที. เอ. เก็ทเซ ชาวเดนมาร์ก ยื่นเรื่องต่อสมุหเทศาภิบาลผู้สำเร็จราชการมณฑลราชบุรีขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ดีบุก ในตำบลลานแร่ ตำบลกรูด อำเภอบางสะพาน และปีต่อมานายแมนกิม เนียวกุล ผู้ถือประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก ตำบลกรูด อำเภอบางสะพาน ได้ขอโอนประทานบัตรนี้ให้กับนายนายที. เอ. เก็ทเซ ชาวเดนมาร์ก⁴

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม.ร.5ม/29/2. เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. เรื่อง รายงานตรวจหัวเมืองปักษ์ใต้. (ร.ศ. 115). (ไมโครฟิล์ม)

² มณฑลราชบุรี สยามรัฐพิพิธภัณฑ. (2468). สมุดราชบุรี. หน้า 137.

³ กรมทรัพยากรธรณี. (2535). กรมทรัพยากรธรณี 100 ปี = *The Department of Mineral Resources 100 Years*. ไม่มีเลขหน้า.

⁴ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ม-ร.7กษ/5 ปีที่ 56. เอกสารรัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. นายที. เอ. เก็ทเซ ชาวเดนมาร์ก ยื่นเรื่องราวขอประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก อำเภอบางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์. (พ.ศ. 2469-2470). (ไมโครฟิล์ม).

รังก การทำอากรรังนกในระบบเจ้าภาษีนายอากร* นั้น ส่งผลให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติสามารถรวบรวมรายได้จากอากรรังนกได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เห็นได้จากบัญชีเงินอากรรังนกที่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติรวบรวมได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2441-2475 ว่ามีจำนวนสูงมาก และจำนวนเงินอากรรังนกจากพื้นที่เขต 1 หรือจากเกาะต่างๆ ฝั่งอ่าวไทยตอนบน มีจำนวนเงินมากที่สุด เพราะพื้นที่อากรบริเวณนี้มีผลิตผลรังนกในปริมาณมาก และมีคุณภาพดี ขายได้ราคาสูงกว่าพื้นที่อื่น¹

พ.ศ. 2462 ได้มีการยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรประเภทต่างๆ โดยยกเว้นอากรรังนก ที่ยังคงใช้ระบบเจ้าภาษีนายอากรอยู่ แต่ต้องเข้าไปประมูลกับอธิบดีกรมสรรพากรที่กรุงเทพฯ แทนเจ้าจำนวน** เงินอากรรังนกจะส่งให้กับอธิบดีกรมสรรพากรที่กรุงเทพฯ โดยตรง²

ถึงแม้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการออกพระราชบัญญัติอากรรังนกก็แล้ว ใน พ.ศ. 2482 การทำอากรรังนกในประจวบคีรีขันธ์ก็ยังคงดำเนินต่อไป แต่เปลี่ยนจากเจ้าภาษีนายอากรรังนกมาเป็นผู้ทำสัมปทานรังนกแทน ส่วนการประมูลและการส่งเงินภาษีอากรรังนกนั้นยังคงกระทำเช่นเดิม กล่าวคือ ต้องไปดำเนินการประมูลกับอธิบดีกรมสรรพากรที่กรุงเทพฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจะเป็นผู้พิจารณา ส่วนเงินอากรรังนกผู้ประกอบการส่งให้อธิบดีกรมสรรพากรที่กรุงเทพฯ โดยตรง

ต่อมาได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติอากรรังนกก็แล้ว ฉบับ พ.ศ. 2482*** เมื่อมี

* เจ้าภาษีนายอากรมักเป็นชาวจีน ซึ่งจะต้องขึ้นตรงต่อเจ้าจำนวนในกรมพระคลังสินค้า หรือกรมอื่นๆ ซึ่งเจ้าภาษีนายอากร จะต้องจ่ายเงินภาษีอากรเป็นรายปีตามที่ตกลงเอาไว้ ดู คอวริช เวลส์. (2527). *การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ = Ancient Siamese Government and Administration* (1934). กาญจณี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และ ยุพา ชุมจันทร์ แปล. หน้า 183.

¹ รัชดาพร ศรีภิบาล. (2542). *ความสำคัญของรังนกต่อเศรษฐกิจในภาคใต้ของประเทศไทย* (พ.ศ. 2310-2482). หน้า 163-164, 167.

** เจ้าจำนวนคือเจ้าพนักงานในกรมพระคลังสินค้า หรือกรมอื่นๆ ซึ่งเจ้าภาษีนายอากรจะต้องจ่ายเงินอากรเป็นรายปีตามที่ตกลงเอาไว้

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.94.6/4 เลขที่ 4. เอกสารสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี. *เรื่อง การประมูลอากรรังนก พ.ศ. 2481-2484.* (17 กันยายน-26 พฤศจิกายน 2481)

*** “พระราชบัญญัติอากรรังนกก็แล้ว พุทธศักราช 2482, (2482, 4 ตุลาคม),” *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 56. หน้า 1353-1357.

การออกพระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พ.ศ. 2540^{*} พระราชบัญญัติฉบับนี้ทำให้ผู้ประกอบการหรือผู้ทำสัมปทานรังนก ต้องทำการประมูลอากรรังนกกับท้องถิ่นโดยตรง คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนเงินอากรรังนกให้ส่งกับท้องถิ่นโดยตรงเช่นกัน^{**}

3.3 การท่องเที่ยว

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทางรถไฟได้เริ่มขยายเส้นทางคมนาคมกับดินแดนทางใต้ โดยสร้างเส้นทางเดินรถไฟลงสู่ภาคใต้เพื่อเชื่อมต่อกับระบบรถไฟในมลายูของอังกฤษ อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการทำปฏิญญาสัญญาฉบับระหว่างไทยกับอังกฤษเมื่อ พ.ศ. 2440^{***} เพราะอังกฤษต้องการเป็นผู้มีอิทธิพลทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเพียงประเทศเดียว ในพื้นที่บริเวณตั้งแต่ตำบลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไปจนถึงแหลมมลายู ถ้ามีชาติหนึ่งชาติใดต้องการลงทุนในบริเวณดังกล่าวจะต้องได้รับการเห็นชอบจากอังกฤษก่อน¹

การขยายเส้นทางเดินรถไฟเพื่อเชื่อมต่อกับระบบรถไฟมลายูของอังกฤษ ซึ่งได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้แล้วเสร็จตลอดทั้งสายในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่มีการขยายเส้นทางเดินรถไฟในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าให้สร้างที่ประทับชายทะเล ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ที่ตำบลบางทะเล อำเภอมะนัง เพชรบุรี เพราะทรงประชวรด้วยโรคมาลาเรีย แพทย์หลวงจึงได้กราบทูลให้เสด็จไปประทับรักษาพระองค์โดยการสรงน้ำทะเลเพื่อรักษาโรคนี้ และเพื่อเป็นที่ประทับแรมทรงสำราญพระอิริยาบถในฤดูร้อน² เพื่อรักษาสุขภาพ แต่เนื่องจากค่ายหลวงแห่งนี้ขาดแคลนแหล่งน้ำจืด การคมนาคมไม่สะดวกและมีแมลงวันหัวเขียวชุกชุม จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้หาที่สร้างที่ประทับแห่งใหม่คือที่พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน^{****} ตำบลบาง

^{*} “พระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พ.ศ. 2540,” (2540, 15 กันยายน), *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 ตอนที่ 56 ก. หน้า 1-7.

^{**} หลังมีพระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น ฉบับ พ.ศ. 2540 การประมูลหรือการทำสัมปทานที่ดำเนินการโดยองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เริ่มดำเนินการเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2546 เนื่องจากสัมปทานเดิมยังไม่สิ้นสุดสัญญา

^{***} ตูรายละเอียดภาคผนวก

¹ วรรณ ไวยากร. (2514). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม*. หน้า 4.

² สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ. เลขที่ ร.6 ม.17/3. เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย.

เรื่องรวมหมายกำหนดการเกี่ยวกับเรื่องเสด็จเลียบทางมณฑลเพชรบุรี. (ไมโครฟิล์ม).

^{****} พระราชนิเวศน์มฤคทายวันได้เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2466 แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2467

ควาย อำเภอลำทะเมนชัย เพชรบุรี ในปีเดียวกันก็ได้มีการสร้างโฮเต็ลหัวหิน และสนามกอล์ฟที่ได้มาตรฐานและทันสมัยที่สุดของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขณะนั้น¹ เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นสถานที่ตากอากาศสำหรับเจ้านายและข้าราชการระดับสูง ในเวลาต่อมาเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรมที่พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังไกลกังวล ซึ่งเป็นวังฤดูร้อน ขึ้นที่ตำบลหัวหิน พระราชทานแก่สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี² ในขณะเดียวกันนั้นได้มีการสร้างตลาดนัดรถไฟ^{*} และสนามบินบ่อฝ้าย^{**} เมื่อวังไกลกังวลสร้างแล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรมหลายครั้ง รวมทั้งในช่วงขณะที่เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี อยู่ระหว่างการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับอยู่ที่นี้

หัวหิน^{***} หมู่บ้านชาวประมงขนาดเล็ก มีความงามของธรรมชาติชายทะเลที่แปลกตาไม่เหมือนที่อื่นๆ มีหมู่บ้านเรียงรายยื่นออกไปในทะเล ทะเลสีครามสด ท้องฟ้าใส ชายหาดมีทรายขาวละเอียด อีกทั้งยังมีอากาศบริสุทธิ์สะอาด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจให้บรรดาเจ้านาย พระบรมวงศานุวงศ์ นิยมเดินทางมาพักผ่อนตากอากาศ และจับจองที่ดินชายทะเลในแถบนี้เพื่อสร้างพระตำหนัก โดยมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ เป็นพระองค์แรกที่ทรงสร้างตำหนักหลังใหญ่ชายทะเลด้านใต้ของหมู่บ้านมีชื่อว่า ตำหนักแสนสาธุ และต่อมาทรง

¹ ปิ่นเพชร จำปา. (2544). วัฒนธรรมการท่องเที่ยวของคนไทย. หน้า 92.

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. ศธ.2.1.2.1.1/1. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่องการกระทำการสร้างวังใหม่ที่ตำบลหัวหิน และสร้างสถานที่เพิ่มเติม. (พ.ศ. 2469-2470).

^{*} เป็นตลาดแห่งแรกและทันสมัยที่สุดในขณะนั้น สร้างโดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน สร้างเมื่อ พ.ศ. 2469 เป็นอาคารหลังคารูปโค้งครึ่งวงกลมต่อเนื่องกันจำนวน 7 โค้ง ซึ่งหมายถึง ตลาดนี้สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ 7) ส่วนชื่อตลาดนัดรถไฟ มาจากพระนามเดิมของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน คือ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร

^{**} เป็นสนามบินที่ใช้ในราชการด่วนของพระราชวังไกลกังวล และเป็นสนามบินฉุกเฉินระหว่างดอนเมืองกับกองบินน้อยที่ 5 ประจวบคีรีขันธ์ ปัจจุบัน คือกองบิน 53 อ่าวมะนาว

^{***} ลักษณะบริเวณชายหาดหมู่บ้านชาวประมงและตามแนวชายฝั่ง ที่มีหมู่บ้านเรียงรายสลับซับซ้อน ดูเหมือนแหลมยื่นออกไปในทะเล จึงทำให้ชุมชนนี้ถูกเรียกขานว่า สมอเรียง หินเรียงหรือแหลมหิน ต่อมาเมื่อพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ได้สร้างตำหนักอยู่ทางด้านใต้ของหมู่บ้าน และทรงขนานนามชายหาดบริเวณนั้นว่า หัวหิน ต่อมาชื่อ หัวหินก็ได้กลายเป็นชื่อชุมชนและชายหาดมาจนถึงปัจจุบัน

ปลูกอีกหลังมีชื่อว่า ตำหนักสุขเวศน์ และทรงสร้างเรือนขนาดเล็กเพิ่มเติมอีกหลายหลังที่รู้จักกันดีว่า บังกะโลสุขเวศน์ ในเวลาต่อมาบริเวณทางด้านทิศเหนือของพระตำหนัก สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ (สมเด็จพระพันปีหลวง) ทรงโปรดให้สร้างพระตำหนักที่ประทับและกลุ่มตำหนักเล็กอีกหลายหลังและที่ดินแปลงติดต่อกันทางด้านทิศเหนือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงโปรดให้สร้างพระตำหนักใหญ่สองหลังและเรือนเล็กอีกหลายหลัง รู้จักกันในนามว่าบ้านจักรพงษ์ และยังมีเจ้านายอีกหลายพระองค์ที่ทรงสร้างพระตำหนักที่หัวหิน อาทิเช่น สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ สมเด็จพระกรมพระยาชัยนาทนเรนทร เป็นต้น¹ นอกจากนี้ ยังมีบรรดาขุนนางและคหบดีจากกรุงเทพฯ เริ่มมาสร้างบ้านพักชายทะเลกันมากขึ้น เนื่องจากการมาพักผ่อนตากอากาศที่หัวหินส่วนใหญ่จะมากขึ้นนานหลายวัน ดังนั้นการมีตำหนักที่ประทับและบ้านพักส่วนตัวแล้ว ก็จะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาพักผ่อนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หัวหินกลายเป็นสถานที่พักตากอากาศยอดนิยมของบรรดาชนชั้นสูง หัวหินซึ่งเดิมเป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ จึงได้รับการยกฐานะเป็นตำบลหัวหิน ขึ้นกับอำเภอปราณบุรี จังหวัดเพชรบุรี ใน พ.ศ. 2454 และเป็นกิ่งอำเภอหัวหิน ใน พ.ศ. 2457²

ใน พ.ศ. 2464 เมื่อทางรถไฟสายใต้ต่อเชื่อมกับมลายูเป็นที่เรียบร้อย* และได้มีการเปิดเดินรถด่วนระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นรถโดยสารชั้นหนึ่งที่น่าเข้ามาจากยุโรป เป็นรถนั่งและนอนที่สามารถเดินทางรวดเร็วตลอดวันตลอดคืน ทำให้การขนส่งผู้โดยสารระหว่างบางกอกน้อยกับเกาะหมาก (ปีนัง) สะดวกขึ้นทั้งไปและกลับโดยไม่ต้องเปลี่ยนถ่ายรถ³ นอกจากนี้ ผู้โดยสารยังได้รับสิทธิแวะชมสถานที่ท่องเที่ยวระหว่างระยะทาง 200 กิโลเมตร และพักได้ไม่เกิน 3 วัน จึงทำให้ผู้โดยสาร** จากเกาะหมาก (ปีนัง) สิงคโปร์ มีโอกาสแวะชมความ

¹ สรศิลป์ แฟงสภา. (2545). *ราตรีประดับดาวที่หัวหิน*. หน้า 38-40.

² “ประวัติหัวหิน,” (2526). ใน *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระศีลวัตรวิมล ณ วัดหัวหิน* วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2526. หน้า 65.

* ทางรถไฟสายใต้เชื่อมต่อกับมลายู (มาเลเซีย) เป็นครั้งแรกเมื่อ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 เป็นเส้นทางสายหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ส่วนการติดต่อระหว่างต้นหยงมัสกับสุไหงโกลลกที่พรมแดนกลันตัน เปิดทำการเดินรถเมื่อ พ.ศ. 2464

³ กรมรถไฟ. (2479). *เพื่อรถถึงพระคุณพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน*. หน้า 22.

** ชาวต่างชาติจากสิงคโปร์ มลายู (มาเลเซีย) ที่เดินทางมาพักผ่อนที่หัวหินส่วนใหญ่จะอยู่ในวงการทูต ข้าราชการ หรือไม่ก็คือนักธุรกิจมีระดับ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ยังรักษานับธรรมเนียมและมีแบบแผนแบบยุโรปที่นิยมการพักผ่อนตากอากาศ

งามของหาดหัวหินกันมากขึ้น¹ ประกอบกับกรมรถไฟหลวงได้ดำเนินการสร้างโฮเต็ลบริการนักท่องเที่ยวบริเวณที่ดินชายทะเลติดกับท่าหน้าสุขเวศน์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ์ โดยมีนาย เอ. ริกาซซี (A. Rigazzi) สถาปนิกชาวอิตาลีเฝ้าประจำกรมรถไฟเป็นผู้ออกแบบ โดยกำหนดให้เป็นโรงแรมพักตากอากาศหรูหราตามแบบโรงแรมในยุโรป ในแต่ละห้องใช้เครื่องประดับตกแต่งงดงาม พร้อมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกทันสมัยทุกอย่างในยุคนั้น² ส่งผลให้หัวหินมีชื่อเสียงและกลายเป็นเมืองตากอากาศที่ทันสมัยเป็นที่นิยมกันในหมู่ชนชั้นสูงและชาวต่างประเทศ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างที่ประทับส่วนพระองค์สำหรับเป็นที่ประทับฤดูร้อนขึ้นที่หัวหินพระราชทานนามว่า วังไกลกังวล ใน พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ทรงโปรดที่จะเสด็จประพาสหัวหินมาตั้งแต่ก่อนที่จะเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ เมื่อการก่อสร้างวังไกลกังวลแล้วเสร็จ พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางต่างๆ ที่ตามเสด็จ ได้จับจองที่สร้างพระตำหนักและมีการสร้างบ้านพักตากอากาศส่วนตัวกันมากขึ้นในเวลาต่อมา อาทิเช่น บ้านมะขามโทนและสนล่อม (พระยาภิรมย์ภักดี) บ้านพิชัยญาติ (เจ้าพระยาพิชัยญาติ) บ้านสามสุข (สกุลโชติคเสถียร) บ้านฮุนซุยโฮ (สกุลฮุนตระกูล) บ้านคอกหมู (เพิ่มพูน ไกรฤกษ์) บ้านเกตุทัต (สินหรั่ง เกตุทัต) บ้านแสงจันทร์ (แมนฟุ้ง เนียวกุล) บ้านรับลม (โฆสิต เวชชาชีวะ) บ้านพังคลื่น (ทองอยู่ ลำซ้ำ) บ้านรวมสุข (พจน์ สารสิน) เป็นต้น³ จึงอาจกล่าวได้ว่า หัวหินในยุคนี้นับเป็นยุคที่มีความเฟื่องฟูที่สุดและมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพราะพื้นที่ตลอดแนวชายทะเลเหนือใต้มีตำหนักและบ้านพักปลูกอยู่เต็มพื้นที่ โดยไม่มีการเว้นพื้นที่ระหว่างหน้าที่ดินกับเขตชายทะเลได้เลย จนทำให้ในเวลาต่อมาดูเหมือนว่าบริเวณดังกล่าวเป็นชายหาดส่วนบุคคลไปหมด นอกจากนี้ หัวหินยังคงเป็นแหล่งพบปะชุมนุมของชนชั้นสูงและชาวต่างชาติอีกด้วย โดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน ชาวกรุงส่วนใหญ่นิยมออกไปตากอากาศที่หัวหินตามระยะเวลาปิดภาคเรียนของบุตรหลาน ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีคนหนาแน่นส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา โดยเฉพาะเรื่องการขาดแคลนน้ำจืดเนื่องจากหัวหินนั้นเป็นถิ่นกันดารน้ำจืดถึงขั้นขาดแคลนในฤดูร้อน เพราะสภาพดินของหัวหินมีลักษณะเป็นดินทราย และดินเหนียวปนทรายเก็บน้ำไม่อยู่ มีฝนตกน้อย จึงต้องลำเลียงน้ำจืดโดยทางรถไฟจากปราณบุรีและเพชรบุรีไปจ่ายแก่ราษฎร⁴

เมื่อจำนวนผู้คนเข้ามาสร้างบ้านที่หัวหินเพิ่มขึ้น จึงทำให้ความต้องการทางด้านสาธารณูปโภคมีมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงความเดือดร้อนอย่าง

¹ สรศัลย์ แฝงสภา. (2545). ราชรีประดับดาวที่หัวหิน. หน้า 51.

² บัณฑิต จุลลาสัย. (2541). โฮเต็ลหัวหินแห่งสยามประเทศ. หน้า 29.

³ สรศัลย์ แฝงสภา. (2545). เล่มเดิม. หน้า 40-42.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 72.

รวดเร็วของชุมชนแถบนี้ จึงมีพระราชดำริจัดตั้งกรรมการวางแผนผังตำบลหัวหินขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเพื่อพัฒนาบริเวณแถบนี้ให้เป็นสถานที่ตากอากาศที่สมบูรณ์แบบ อาทิเช่น การก่อสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โรงเรียน สถานพยาบาล เป็นต้น มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก พุทธศักราช 2469¹ เพื่อเป็นการจัดระเบียบหัวหิน ในเรื่องการจัดจองที่ดิน สาธารณูปโภคต่างๆ และการขาดแคลนน้ำจืด และได้มีการตั้งสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกขึ้น เพื่อจัดบำรุงท้องที่ภายในเขตที่กำหนด จัดให้มีและบำรุงการคมนาคม จัดระบบน้ำประปา ไฟฟ้า และวางผังเมือง การปลูกสร้างโรงเรียน และการโยธาอย่างอื่นในเขตนั้นๆ ให้ดียิ่งขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาพักผ่อน นอกจากนี้ ยังมีประกาศเก็บภาษีและเงินบำรุงท้องที่ในเขตต์ของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกใน พ.ศ. 2470² โดยได้จัดเก็บค่าบำรุงเพิ่มเติมจากอัตราค่าโดยสารรถไฟสำหรับผู้ที่เดินทางเข้ามายังเขตสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก แต่ต่อมาได้ยกเลิกประกาศนี้ เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติจังกอบในเขตต์จัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก พุทธศักราช 2471³ สำหรับจัดเก็บรายได้เพื่อบำรุงถนนหนทาง การประปา ไฟฟ้า และการสาธารณสุขของหัวหิน โดยเรียกเก็บค่าจังกอบที่ดินตามโรงเรียนรายปีตามประเภทของที่ดิน ตามตำแหน่งที่ตั้งและการบริการสาธารณูปโภค

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกได้ยุบเลิกไป ในเวลาต่อมาเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศักราช 2480⁴ กิจการของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกจึงได้โอนย้ายไปสู่เทศบาลตำบลหัวหิน ตามพระราชบัญญัติยกเลิกและโอนกิจการของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกให้แก่เทศบาล พุทธศักราช 2479⁵

¹ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มร.7พ/9. เอกสารรัชกาลที่ 7 กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. เรื่องพระราชบัญญัติจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก กับเรื่องตั้งตำแหน่งนายก, กรรมการ, และที่ปรึกษาของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายฝั่งทะเล. (พ.ศ. 2469-2473). (ไมโครฟิล์ม).

² สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. มร.7พ/9. เอกสารรัชกาลที่ 7 กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. เรื่องพระราชบัญญัติจังกอบและเรื่องภาษี (ในเขตสภาบำรุงที่ชายทะเล). (พ.ศ. 2470-2471). (ไมโครฟิล์ม).

³ กฎหมาย รัชกาลที่ 7 “ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2471”. (ม.ป.ป.). หน้า 100-104.

⁴ เสถียร ลายลักษณ์ และคนอื่นๆ. (2482). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 50 (ภาค 2). หน้า 1120-1123.

⁵ เสถียร ลายลักษณ์ และคนอื่นๆ. (2482). ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 50 (ภาค 1). หน้า 222-225.

ในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สถานที่ตากอากาศที่โด่งดังอย่างหัวหิน กลับซบเซาลงมาก เนื่องจากบ้านพักส่วนใหญ่เป็นของเจ้านาย ข้าราชการ และพ่อค้าที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ ในขณะที่บุคคลเหล่านี้ต่างถูกทางการจับตามอง จึงไม่กล้าที่จะเดินทางออกนอกพระนคร ส่งผลให้สถานที่ตากอากาศอันคึกคักกลับกลายเป็นเมืองที่เงียบเหงา และซบเซาลง จนกระทั่งก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพา หัวหินได้กลายเป็นเมืองตากอากาศที่เต็มไปด้วยทหารญี่ปุ่น โดยเฉพาะที่โรงแรมรถไฟหัวหิน¹ และการเดินทางไปหัวหิน ส่วนใหญ่ไปโดยทางรถไฟเพราะสะดวกกว่าทางรถยนต์ เนื่องจากรถยนต์ที่ใช้อยู่สมัยนั้น ส่วนใหญ่มีสภาพไม่สมบูรณ์ รถที่ใช้เดินทางไปหัวหินจึงมีน้อย² ในขณะเดียวกัน ช่วงสงครามหัวหินก็เป็นสถานที่แห่งหนึ่งของชาวกรุงที่ใช้เป็นที่หลบภัยสงคราม³ ถึงแม้ว่าการเดินทางจากกรุงเทพฯ ในขณะนั้นจะลำบากมาก ผลจากสงครามทำให้การคมนาคมทางรถไฟ โดยเฉพาะเส้นทางกรุงเทพฯ-หัวหิน ได้รับความเสียหายอย่างหนัก แต่หัวหินก็เป็นที่ยอมรับสำหรับการหลบภัยสงคราม ทำให้โรงแรมรถไฟมีผู้เข้าพักเต็มตลอดระยะเวลาที่สงครามยังไม่สงบ

ต่อมาเมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพาสงบ ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรได้มีโอกาสเข้ามาพักผ่อนที่หัวหิน โดยสามารถบินมาลงที่สนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหินได้เลย⁴ ทำให้ในช่วงนี้เป็นช่วงฟื้นตัวของหัวหินที่มีผู้คนมากหน้าหลายตาทั้งคนไทยและทหารต่างชาติเข้ามาหัวหิน และเมื่อมีการเปิดเดินรถไฟข้ามสะพานพระรามหกอีกครั้งใน พ.ศ. 2496 ปริมาณนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เพิ่มขึ้นส่งผลทำให้โรงแรมรถไฟหัวหินต้องมีการปรับปรุงและขยายกลุ่มเรือนเช่าด้านเหนือของโรงแรมเพื่อรองรับจำนวนผู้เข้าพักที่เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

¹ สรศัลย์ แพงสภา. (2545). *ราตรีประดับดาวที่หัวหิน*. หน้า 187.

² แหล่งเดิม. หน้า 201.

³ พูนพิศ อมาตยกุล. (2533, กันยายน). “หัวหินระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2,” *ศิลปวัฒนธรรม*.

11(11) : 38.

⁴ สรศัลย์ แพงสภา. (2545). *เล่มเดิม*. หน้า 198.

บทที่ 3

ปัจจัยเกื้อหนุนความเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจนในด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้ออำนวยให้ประชาชนประกอบอาชีพประมง ทำไร่ ทำนา ทำสวน ตัดไม้ ทำฟืน ทำเครื่องมือประมง หาแร่ธาตุ นับแต่อดีตเรื่อยมา

จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐจึงเป็นอีกปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดการลงทุน การสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ประกอบกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สามารถประสานประโยชน์กับนโยบายภาครัฐได้ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลให้ประจวบคีรีขันธ์มีการพัฒนาทางด้านระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ที่สำคัญมีการขยายตัวของประชากรในท้องถิ่นด้วย ซึ่งก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญทางเศรษฐกิจของเมือง

1. ลักษณะภูมิประเทศ

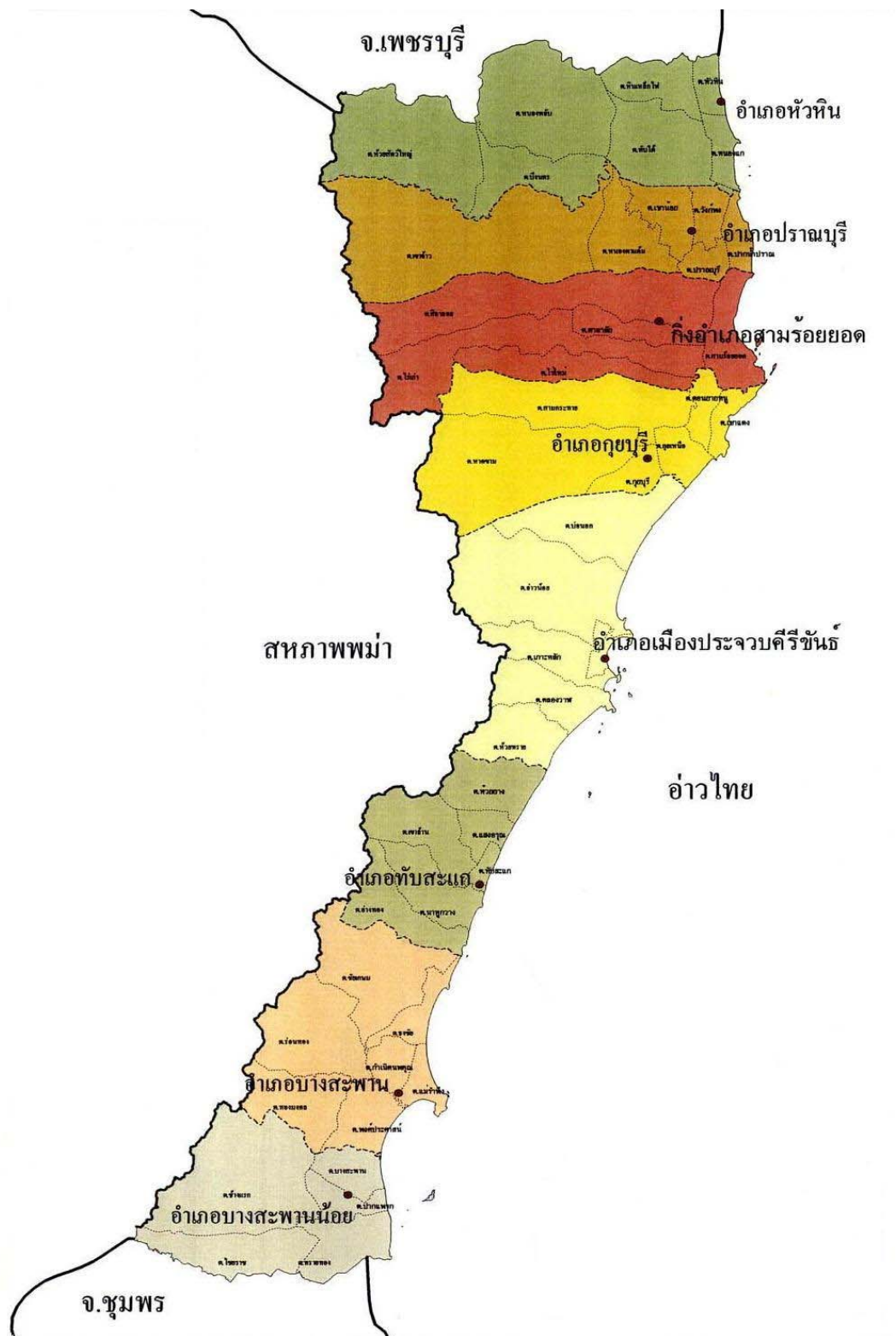
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ 6,367.62 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,979,762.50 ไร่ มีความยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 212 กิโลเมตร¹ ประกอบด้วย 7 อำเภอ คือ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย และ 1 กิ่งอำเภอสามร้อยยอด²

แหล่งน้ำที่สำคัญมีดังนี้

แม่น้ำปราณบุรี ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีในเขตจังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านอำเภอหัวหินแล้วไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอปราณบุรี มีความยาวประมาณ 130 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำสายใหญ่และยาวที่สุดของจังหวัด

¹ อัญชลี ตริสุคนธ์. (2542). “ประจวบคีรีขันธ์, จังหวัด,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 8. หน้า 3519.

² กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 5.

ภาพประกอบ 3 แสดงขอบเขตการปกครอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่มา: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 5.

ห้วยสามพินนาม ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอหัวหินมีความยาวประมาณ 42 กิโลเมตร

แม่น้ำกุยบุรี ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีในเขตอำเภอกุยบุรี ไหลลงสู่อ่าวไทยที่ปากน้ำเกลียว อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร

คลองบึง ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร

คลองบางนางรม ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ มีความยาวประมาณ 20 กิโลเมตร

แม่น้ำบางสะพาน ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรี ไหลผ่านตำบลอ่างทอง อำเภอทับสะแก ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางสะพาน มีความยาวประมาณ 40 กิโลเมตร

คลองกรูด ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางสะพาน มีความยาวประมาณ 25 กิโลเมตร

พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์สามารถแบ่งตามลักษณะภูมิประเทศได้ 4 ลักษณะ¹ คือ

1. พื้นที่ราบเรียบถึงพื้นที่ค่อนข้างเรียบ ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านตะวันออกติดกับชายฝั่งทะเล เป็นพื้นที่แคบยาวจากอำเภอหัวหินไปจดช่วงกลางของอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ และบริเวณอำเภอบางสะพาน พื้นที่ลักษณะนี้ประกอบด้วยที่ราบตะกอนลำนํ้า ที่ราบเรียบหรือค่อนข้างราบเรียบของตะกอนทะเลเก่า ที่ราบน้ำท่วมถึง สันทรายและที่ราบลุ่มระหว่างสันทรายมีพื้นที่ราบเรียบบริเวณเขาสามร้อยยอดซึ่งเป็นกลุ่มตํ้ากว้างขวาง ในอดีตเคยทำนาข้าวแต่ในปัจจุบันมีน้ำขังตลอดปี

2. พื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตั้งแต่เหนือสุดจนถึงใต้สุดของจังหวัด พื้นที่ส่วนนี้ประกอบด้วย พื้นที่แบบที่ราบเชิงเขาหรือพื้นที่แบบเนินตะกอนรูปพัดติดต่อกัน ต่อจากที่ราบเรียบถึงค่อนข้างเรียบไปทางทิศตะวันตก

3. พื้นที่แบบลูกคลื่นลอนชันถึงเนินเขา พื้นที่ลักษณะนี้อยู่ต่อจากพื้นที่แบบลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชันไปทางทิศตะวันตก ตามแนวเหนือใต้ของจังหวัด และบางส่วนกระจายอยู่ทั่วไปในพื้นที่แบบที่หนึ่งและแบบที่สอง

4. พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ลักษณะนี้อยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาสูง และเป็นป่าต้นน้ำ

ลักษณะภูมิประเทศของประจวบคีรีขันธ์ดังกล่าวไปแล้ว แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ราบฝั่งตะวันออกมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย จึงเป็นบริเวณที่มีประชากรตั้งบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ประชากรส่วนใหญ่ในบริเวณนี้ ประกอบอาชีพกสิกรรม ประมงน้ำจืด ส่วนบริเวณ

¹บริษัทเข้าที่อีสเอเชียเทคโนโลยีจำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 3. หน้า 1-2.

ชายฝั่งทะเลก็เอื้ออำนวยให้ประชากรประกอบอาชีพประมง สำหรับพื้นที่ฝั่งตะวันตกประกอบด้วยป่าไม้และที่ราบเชิงเขาสลับกับภูเขาทอดตัวยาวสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำหลายสาย ทำให้ประชากรประกอบอาชีพกสิกรรม หาดของป่า ทำป่าไม้ หาแร่ธาตุ

2. ทรัพยากรธรรมชาติ

ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย และอุดมสมบูรณ์ ทั้งบนบกและในทะเล ทรัพยากรที่สำคัญในเขตประจวบคีรีขันธ์มีดังนี้

2.1 น้ำ

น้ำ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ และการประกอบอาชีพของชาวบ้าน เพราะประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมเป็นหลัก แหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นสายสั้นๆ ถึง 266 สาย* แต่สามารถใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้ 251 สาย นอกจากนี้ยังมีหนองบึง 67 แห่ง น้ำพุ น้ำซับ 14 แห่ง แต่สามารถใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งได้เพียง 10 แห่ง ส่วนแหล่งน้ำอื่นๆ อีก 12 แห่ง ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้น้ำ ดังนั้นเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้เพียงพอแก่การเกษตรกรรม และการอุปโภคบริโภค จึงเกิดโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำต่างๆ ซึ่งเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2492 คือโครงการกุยบุรี เป็นโครงการฝายทดน้ำและระบบส่งน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรตอนล่างทางฝั่งซ้ายของคลองกุย ในเขตอำเภอกุยบุรี ต่อมาใน พ.ศ. 2496 เริ่มมีการก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดกลางและเล็กขึ้น โดยมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่าที่อำเภอหัวหิน เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค¹ และโครงการปราณบุรีใน พ.ศ. 2510 เพื่อส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในทุ่งราบฝั่งขวาของแม่น้ำปราณบุรี² และจนถึงสิ้น พ.ศ. 2544 พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีโครงการชลประทานขนาดต่างๆ ดังนี้

* รวมถึงแม่น้ำปราณบุรี ซึ่งเป็นแม่น้ำสายที่ยาวที่สุดในเขตประจวบคีรีขันธ์ ยาวประมาณ 130 กิโลเมตร

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2531). *สองมหาราชนักพัฒนา*. หน้า 114.

² บริษัทเชาท์อัสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). *รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. บทที่ 3 หน้า 25.

1) โครงการชลประทานขนาดใหญ่มี 1 โครงการ คือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปรางบุรี ความจุน้ำประมาณ 445 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 235,750 ไร่¹

2) โครงการชลประทานขนาดกลางมีทั้งหมด 6 โครงการ ความจุน้ำประมาณ

72.9 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 47,025 ไร่² คือ

โครงการอ่างเก็บน้ำยางชุม ความจุน้ำ 32 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 15,065 ไร่

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบึง ความจุน้ำ 22.2 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 16,200 ไร่

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยอ่างหิน ความจุน้ำ 2.8 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองช่องลม ความจุน้ำ 5.5 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองชู ความจุน้ำ 61.2 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองจะกระ ความจุน้ำ 10.4 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่รับประโยชน์ 4,000 ไร่

3) โครงการชลประทานขนาดเล็กมี 97 โครงการ ความจุน้ำรวม 20.319 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 97,326 ไร่³

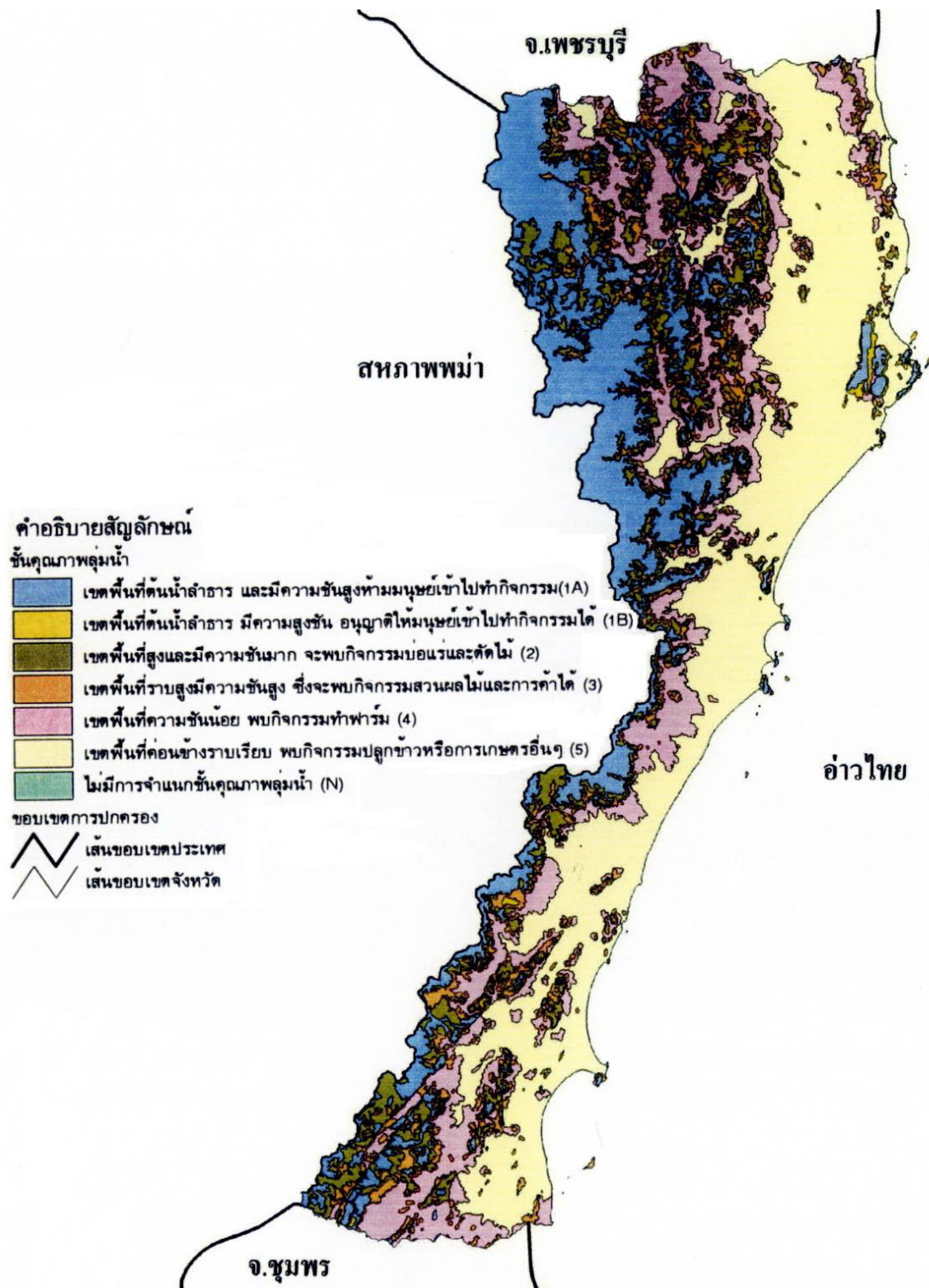
นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติและโครงการชลประทานขนาดต่างๆ แล้ว ในทุกพื้นที่ของประจวบคีรีขันธ์ยังใช้น้ำจากบ่อบาดาลอีกด้วย ใน พ.ศ. 2540 มีการขุดบ่อถึง 1,605 แห่ง บริเวณที่มีการขุดบ่อบาดาลมากที่สุดได้แก่ อำเภอบางสะพาน มี 356 แห่ง รองลงมา คือ อำเภอหัวหิน อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพานน้อย อำเภอเมืองประจวบฯ อำเภอกุยบุรี กิ่งอำเภอสามร้อยยอด และปราณบุรีตามลำดับ⁴

¹สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. หน้า 7.

²กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 19.

³สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 8.

⁴กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). เล่มเดิม. หน้า 20.

ภาพประกอบ 4 แสดงขอบเขตชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่มา: กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. (2546). ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

2.2 ป่าไม้

ใน พ.ศ. 2544 ประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่ป่าไม้ 767,344 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.28 ของเนื้อที่จังหวัด¹ ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านตะวันตกครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่อำเภอหัวหินไปจนกระทั่งอำเภอบางสะพานหรือตั้งแต่เหนือจดใต้ เนื้อที่ป่าไม้ประกอบด้วยป่าดิบชื้น ป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณ ซึ่งมีไม้เศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ยาง ตะแบก จำปา นาคบุตร มะค่าโมง ตะเคียนทอง ชิงชัน แดง ยาง ไม้จันทร์ และไม้เกด เป็นต้น และใน พ.ศ. 2530 ได้มีการประกาศเขตพื้นที่ป่าชายเลนตามมติคณะรัฐมนตรี ส่งผลให้ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 8,125 ไร่ ประกอบไปด้วย ป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจ ก ป่าเศรษฐกิจ ข²

ป่าในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้³

1) อุทยานแห่งชาติ มีอยู่ 4 แห่ง ได้แก่

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งแรกของประเทศไทย จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2509 มีพื้นที่ 61,300 ไร่ แบ่งเป็นพื้นน้ำ 12,500 ไร่ พื้นดิน 48,800 ไร่ ประกอบด้วยเทือกเขาหินปูนสลับซับซ้อนเรียงตัวในแนวเหนือใต้ขนานไปกับชายฝั่งทะเล มีที่ราบชายฝั่งทะเลจากแนวเหนือจดใต้ เป็นระยะทางยาวประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ราบริมฝั่งทะเลประมาณ 11 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอกุยบุรี อำเภอปราณบุรี และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด รวมทั้งหมู่เกาะในเขตพื้นที่ ได้แก่ เกาะสัตกูด เกาะโครา เกาะนมสาว เกาะระวีง และเกาะระวาง นอกจากนี้ยังครอบคลุมพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่ถึง 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งเรียกกันว่า หุบสามร้อยยอด เป็นทุ่งน้ำจืดขนาดใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศไทย น้ำจืดในหุบสามร้อยยอดมีแหล่งกำเนิดมาจากเทือกเขาตะนาวศรี ไหลผ่านห้วยโพระดก ห้วยขมิ้น ห้วยหนองคาง ห้วยไร่ แล้วไหลผ่านคลองเขาแดงออกสู่ทะเล ภูมิประเทศที่มีลักษณะผสมผสานประกอบกับเป็นบริเวณที่มีระบบนิเวศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำอันหลากหลาย ทำให้อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์นานาชนิด เช่น นกและนกน้ำ เสือปลา เก้ง ลิงแสม ค่างแว่นถิ่นใต้ เป็นต้น⁴

¹ ธงชัย จารุพัฒน์. (2541). สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 37 ปี (พ.ศ. 2504-2541) = *Forest Situation of Thailand in the Past 37 Years (1961-1998)*. หน้า 18, 25.

² บริษัทเข้าที่อีสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 3 หน้า 75.

³ สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). แผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2545 และการบูรณาการโครงการพัฒนาระดับจังหวัด. หน้า 3.

⁴ กรมป่าไม้. (2541). รวมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ. หน้า 422, 424.

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในเขต
ประจวบคีรีขันธ์คือ 656,250 ไร่ จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2542¹ ครอบคลุม
พื้นที่ อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี อำเภอเมือง และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด มีลักษณะภูมิ
ประเทศเป็นป่าดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณแล้ง มีไม้เศรษฐกิจเช่น ไม้ยาง ตะเคียน ยมหอม แดง
มะค่าโมง เป็นต้น ทั้งยังเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าหลายชนิด ได้แก่ ช้าง เสือ เก้ง เลียงผา ค่าง
แว่นถิ่นใต้ ฯลฯ²

อุทยานแห่งชาติน้ำตกห้วยยาง จัดตั้งเป็นอุทยานเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม
พ.ศ. 2534 มีพื้นที่ประมาณ 100,625 ไร่³ อยู่ในบริเวณป่าสงวนทับสะแก ครอบคลุมพื้นที่
อำเภอบางสะพานใหญ่ อำเภอทับสะแก และอำเภอเมือง ประกอบไปด้วยเทือกเขาสูง
สลับซับซ้อน พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บนเทือกเขาตะนาวศรี อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 200-
800 ฟุต ลักษณะภูมิประเทศตอนบนเป็นป่าดิบเขา ส่วนตอนล่างเป็นป่าเบญจพรรณ และเป็น
แหล่งต้นกำเนิดแม่น้ำกุยบุรี มีไม้เศรษฐกิจ ได้แก่ ไม้ยาง ตะเคียน ยมหอม ยุง ฯลฯ นอกจากนี้
ยังเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์หลายชนิด เช่น เลียงผา เสือดำ ค่าง ชะนี กระรอก หมูป่า เม่น เก้ง
และนกนานาชนิด เช่น นกเงือก นกกางเขน นกเขาเปล้า นกขุนทอง นกปรอท ไก่ป่า ไก่ฟ้า ฯลฯ⁴

อุทยานแห่งชาติหาดวนกร มีพื้นที่ประมาณ 23,750 ไร่ เป็นพื้นน้ำ
9,600 ไร่ และพื้นดิน 14,150 ไร่ จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2535
ครอบคลุมพื้นที่ อำเภอเมืองประจวบฯ และอำเภอทับสะแก รวมทั้งเกาะในเขตพื้นที่ คือ เกาะ
จาน และเกาะท้ายทรีย์ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบและชายหาด พันธุ์ไม้ที่พบเป็นไม้ปลูกขึ้นใหม่
ได้แก่ สนทะเล สนประดิพัทธ์ สะเดา สัก จั้ว มะฮอกกานี และยูคาลิปตัส ฯลฯ สัตว์ที่พบส่วนมาก
เป็นนกนานาชนิด ได้แก่ นกเอี้ยง นกสาริกา นกยวทะเล นกขมิ้นท้ายทอยดำ นกแซงแซว เป็น
ต้น นอกจากนี้ยังพบไก่ป่า อีเห็น กระต่ายป่า แม่น แะ เป็นต้น⁵

นอกจากอุทยานเหล่านี้แล้ว พื้นที่ตอนบนของจังหวัด (บริเวณด้านตะวันตกของ
อำเภอหัวหิน) บริเวณน้ำตกป่าละอูเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานของจังหวัด
เพชรบุรีด้วย

2)วนอุทยาน คือ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหรือพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าที่
คณะรัฐมนตรีมีมติให้รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ธรรมชาติที่แปลก

¹ สุเทพ พวงมะโหด. (2544, มีนาคม). "อุทยานแห่งชาติป่ากุยบุรี," *Trips*. 5(53) : 86.

² สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546*.

³ ณัฐชา ราทิกุลกรลักษณ์. (2543). *ประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 67.

⁴ กรมป่าไม้. (2541). *รวมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ*. หน้า 394-395.

⁵ แหล่งเดิม. หน้า 427-428.

หายาก มีลักษณะเด่น มีทิวทัศน์สวยงาม มีศักยภาพตอบสนองความต้องการทางด้านการท่องเที่ยว และราษฎรในท้องถิ่นสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ในเขตประจวบคีรีขันธ์มีวนอุทยานอยู่ 5 แห่ง¹ ได้แก่

วนอุทยานปราณบุรี มีพื้นที่ 1,984 ไร่ ครอบคลุม ตำบลปากน้ำปราณ และตำบลวังก้ง อำเภอบ้านลาดบุรี

วนอุทยานป่ากลางอ่าว มีพื้นที่ 1,200 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน

วนอุทยานท้าวโกษา (เดิมคือ วนอุทยานเขาทะลุ) มีพื้นที่ 500 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ตำบลปากน้ำปราณ อำเภอบ้านลาดบุรี

วนอุทยานเขาตมอ้อย มีพื้นที่ 862 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ตำบลอ่าวน้อย อำเภอมืองประจวบคีรีขันธ์

วนอุทยานแม่รำพึง มีพื้นที่ประมาณ 4,483-3-46 ไร่ ตั้งอยู่ที่ ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน

3) ป่าสงวน จำนวน 20 แห่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 1,758,557.50 ไร่ แต่บางส่วนมีสภาพเสื่อมโทรม ถึง พ.ศ. 2544 พื้นที่ป่าสงวนลดลงเหลือ 1,404,843.50 ไร่ เนื่องจากสำนักปฎิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (ส.ป.ก.) ได้นำพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมประมาณ 353,714 ไร่² ไปดำเนินการตามโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร ให้แก่เกษตรกรที่ไม่มีพื้นที่ทำกิน

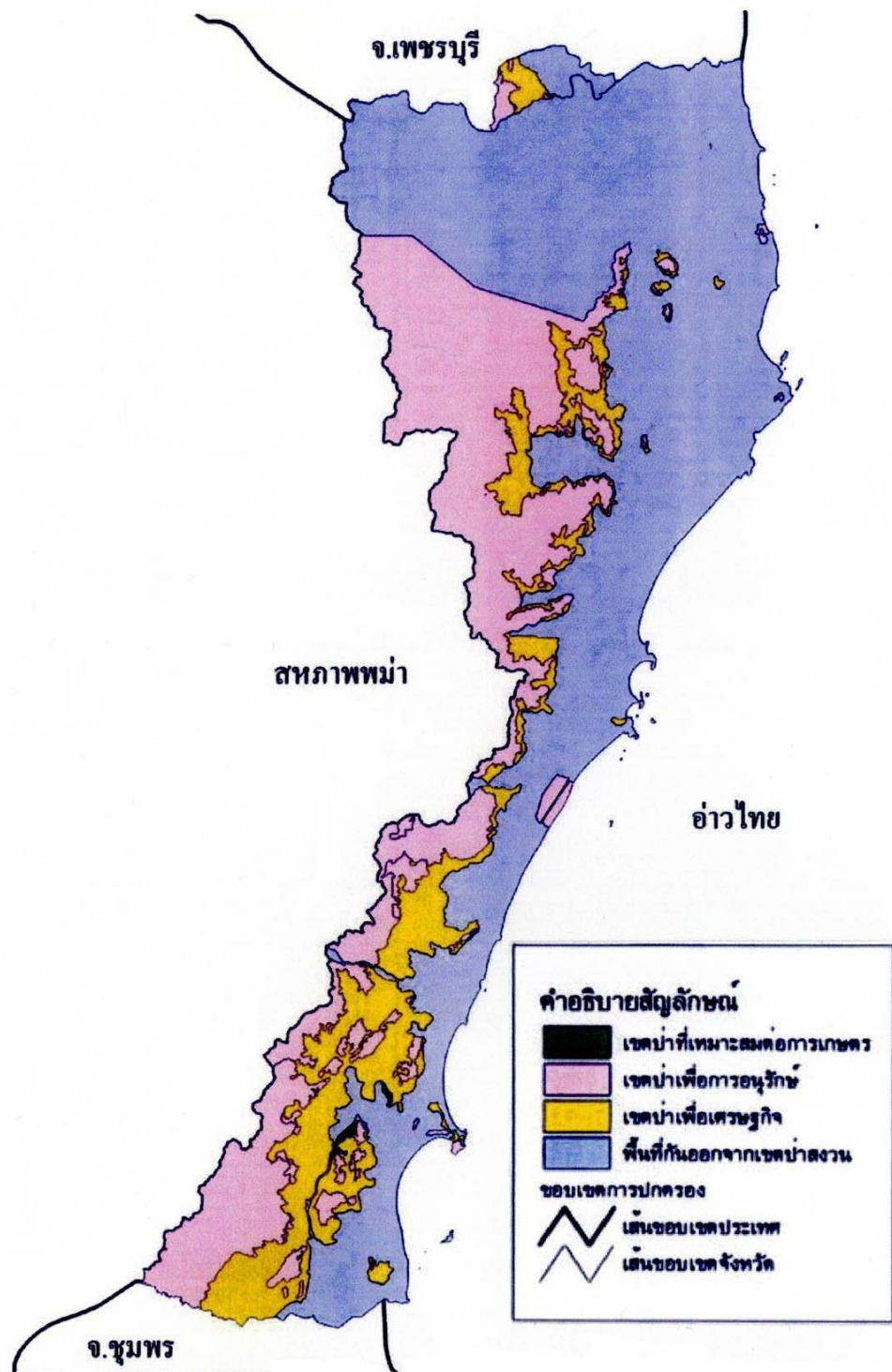
4) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีเพียงแห่งเดียวคือ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุทยานเสด็จในกรม กรมหลวงชุมพร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 612,495 ไร่ ครอบคลุมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง ในเขตประจวบคีรีขันธ์มีประมาณ 187,500 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางสะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนเป็นป่าต้นลำธาร มีสัตว์สงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองหลายชนิด เช่น เลียงผา กระทิง วัวแดง สมเสร็จ หมี และเสือโคร่ง เป็นต้น³

5) ป่าชายเลน พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีจำนวนพื้นที่ป่าชายเลนลดน้อยและอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณอำเภอมือง อำเภอบ้านลาดบุรี ขณะที่ป่าชายเลนมีสภาพเสื่อมโทรมและมีจำนวนลดลงทุกปี รัฐบาลได้มีมติใน พ.ศ. 2530 กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

¹ สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546*. หน้า 10.

² สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *แผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2545 และการบูรณาการโครงการพัฒนาระดับจังหวัด*. หน้า 3.

³ สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). *เล่มเดิม*. หน้า 6.

ภาพประกอบ 5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าสงวน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่มา: กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. (2546). ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
หน้า 39.

ในเขตพื้นที่ป่าชายเลนออกเป็น 2 เขต¹ ส่งผลให้ในเวลาต่อมาประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าชายเลนรวมทั้งสิ้น 8,125 ไร่* พื้นที่ป่าชายเลนที่ได้รับการกำหนด ได้แก่

1. เขตอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ห้ามไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ เช่น พื้นที่แหล่งรักษาพันธุ์พืชและสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจ พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นต้น

2. เขตเศรษฐกิจ แบ่งเป็น

เขตเศรษฐกิจ ก. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการด้านป่าไม้ ได้แก่ พื้นที่ป่าสัมปทานและป่าโครงการ พื้นที่ป่าชายเลนนอกเขตสัมปทานที่เหมาะสมแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นป่าชุมชน และสวนป่าเพื่อผลผลิตด้านป่าไม้ของรัฐและเอกชน

เขตเศรษฐกิจ ข. หมายถึง พื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และการพัฒนาด้านอื่นๆ ได้ แต่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมด้วย เช่น การใช้พื้นที่ทำกิจการด้านประมง เหมืองแร่ แหล่งชุมชน ท่าเทียบเรือ เป็นต้น

ป่าไม้ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่อยู่ทางด้านทิศตะวันตกติดชายแดนประเทศพม่า เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยให้ชาวบ้านมีอาชีพทำป่าไม้ หาของป่ามาตั้งแต่อดีต แต่เนื่องจากความเจริญนำพาการพัฒนาที่ขาดจิตสำนึกเข้ามายังพื้นที่ มีการตัดไม้ทั้งถูกและไม่ถูกกฎหมายแล้วไม่มีการปลูกทดแทน นอกจากนี้ยังมีการแผ้วถางป่าเพื่อเป็นพื้นที่ทำกิน ส่งผลให้ป่าไม้เสื่อมโทรมลงเพราะถูกบุกรุกและทำลาย

ใน พ.ศ. 2504 ประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่ป่าไม้ถึงร้อยละ 79.12 ของเนื้อที่จังหวัด หรือ 3,148,750 ไร่ แต่พื้นที่ป่าไม้มีจำนวนลดลงทุกปีอย่างต่อเนื่อง และในการสำรวจของกรมป่าไม้ พ.ศ. 2541 ปรากฏว่าประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียง 767,344 ไร่ หรือร้อยละ 19.28 ของเนื้อที่จังหวัด² จะเห็นได้ว่าในระยะเวลา 37 ปี เนื้อที่ป่าไม้ลดลงมากกว่าครึ่ง

¹สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546*. หน้า 9.

*พ.ศ. 2504 ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าชายเลนรวม 6,875 ไร่ หลังมติของรัฐบาลใน พ.ศ. 2530 ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนเพิ่มขึ้น คือ 8,125 ไร่ ประกอบด้วย ป่าชายเลน 250 ไร่ นาโกง 2,375 ไร่ แหล่งชุมชน 50.50 ไร่ และอื่นๆ 5,449.50 ไร่ ดู บริษัทเช่าที่อีสเอเซียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). *รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. บทที่ 3 หน้า 76.

²ธงชัย จารุพัฒน์. (2541). *สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 37 ปี (พ.ศ. 2504-2541) = Forest Situation of Thailand in the Past 37 Years (1961-1998)*. หน้า 18, 25.

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศตามพระราชกำหนดยกเลิกสัมปทาน พ.ศ. 2532¹ หลังจากนั้นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไม้แปรรูปได้นำเข้าไม้จากประเทศพม่าแทน สำหรับเกษตรกรไม่มีทำกิน ทางกรมได้นำพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมมาดำเนินการตามโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรมาจัดสรรให้แก่เกษตรกรเหล่านั้น

สำหรับพื้นที่ป่าชายเลนในประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่มีชุมชนตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง และมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้พื้นที่ในการทำประมงชายฝั่ง ส่งผลให้เนื้อที่ป่าชายเลนมีจำนวนลดลงและอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ใน พ.ศ. 2530 คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ป่าชายเลน ปรากฏว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ถูกบุกรุกเพื่อทำการประมงชายฝั่ง เช่น การเพาะเลี้ยงกุ้ง

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าทั้งป่าชายเลน อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และป่าสงวน ฯลฯ เป็นอีกปัญหาที่สำคัญ ส่วนการแก้ไขปัญหานี้ทางกรมได้พยายามดำเนินการมาโดยตลอด แต่ส่วนหนึ่งไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน รวมทั้งยังมีอิทธิพลของกลุ่มทุนที่ขัดขวางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ลักษณะภูมิประเทศที่มีพื้นที่ป่าถึง 2 ใน 3 ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน และป่าสงวนหลายแห่งมีทัศนียภาพงดงามแตกต่างกัน เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนและท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนำเที่ยวอีกหลายอาชีพนอกเหนือไปจากการหาของป่า และการทำป่าไม้ ซึ่งการท่องเที่ยวได้นำพาเอาความเจริญมาให้ชุมชนและในขณะเดียวกันก็ได้นำเอาปัญหาต่างๆ มาให้เช่นกัน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า เป็นต้น

ตาราง 1 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าชายเลนหลัง พ.ศ. 2530

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เขตอนุรักษ์ (ไร่)	เขตเศรษฐกิจ ก. (ไร่)	เขตเศรษฐกิจ ข. (ไร่)	รวม (ไร่)
ป่าชายเลน	41.75	59.50	148.75	250.00
นาุ้ง	31.25	109.25	2,234.50	2,375.00
แหล่งชุมชน	-	-	50.50	50.50
อื่นๆ	1,089.50	-	4,360.00	5,449.50
รวม	1,162.50	168.75	6,793.75	8,125.00

ที่มา: สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546*. หน้า 10.

¹มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2538). *แผนการลงทุนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 16.

จากตารางจะเห็นได้ว่า หลังจากรัฐบาลมีมติกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ป่าชายเลนใน พ.ศ. 2530 ยังมีการทำนาเกลือ 31.25 ไร่ และทำประโยชน์อื่นๆ 1,089.50 ไร่ เช่น ถนน บ่อน้ำ ฯ ในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ห้ามไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากชาวบ้านได้ทำนาเกลือและใช้ประโยชน์จากที่ดินในเขตอนุรักษ์ ก่อนที่รัฐบาลจะมีมติ และยังคงดำเนินเรื่อยมาโดยไม่สนใจว่าเป็นการใช้พื้นที่ป่าผิดประเภทตามที่รัฐกำหนด ถือว่าเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนและเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ส่วนพื้นที่เขตเศรษฐกิจ ก. ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจการด้านป่าไม้เท่านั้น แต่ปรากฏว่ามีพื้นที่นาเกลือ 109.25 ไร่ เช่นเดียวกับเขตอนุรักษ์ที่ยังคงพบการบุกรุกทำนาเกลือในพื้นที่ห้ามเลี้ยง แต่ไม่พบการใช้ประโยชน์อื่นๆ ในเขตนี้ สำหรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจ ข. ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชายเลนเขตเดียวที่ยอมให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และการพัฒนาด้านอื่นๆ แต่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม พบว่ามีการใช้พื้นที่ทำประโยชน์อื่นๆ มากที่สุด รองลงมาเป็นพื้นที่ทำนาเกลือ และมีพื้นที่ชุมชน 50.50 ไร่

สำหรับป่าชายเลนนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่ป่าชายเลนตามมติของคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2530 ทำให้ป่าชายเลนมีพื้นที่เพิ่มขึ้นตามกฎหมายกล่าวคือ มีการรวมพื้นที่เขตอนุรักษ์และเขตเศรษฐกิจทั้งประเภท ก และ ข เข้าด้วยกัน จึงทำให้ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น แต่ในข้อเท็จจริงพบว่าการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าชายเลนผิดประเภททั้งในพื้นที่ป่าชายเลนเขตอนุรักษ์ และเขตเศรษฐกิจ ก. เรื่อยมา

2.3 แร่ธาตุ

แร่ เป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในการนำเงินตราเข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท นอกจากนี้ยังนำมาใช้ประโยชน์ภายในประเทศเป็นการลดการพึ่งพาวัตถุดิบเพื่อการอุตสาหกรรมต่างๆ ได้

ทรัพยากรแร่ธาตุที่พบในประจวบคีรีขันธ์มีหลายชนิด และที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ **ดิบุก** เป็นแร่ชนิดหนึ่งที่มีประโยชน์มากมายมหาศาล จนกลายเป็นแร่เศรษฐกิจหรือแร่ยุทธปัจจัยที่ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาต้องการเนื่องจากแร่ดิบุกเมื่อนำมาถลุงแล้ว สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ เช่น บรรจุภัณฑ์อาหาร อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ใช้ผสมโลหะตะกั่วบัดกรี ผสมสังกะสีและพลวง เพื่อชุบสังกะสีมุงหลังคา ใช้ในการฉาบแผ่นเหล็ก เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี **มูลแฟรม** หรือ

ทั้งสแตน* เมื่อถลุงแล้วจะมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมหนักเป็นอย่างยิ่ง และยังใช้ในการทำสี ในอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องแก้ว เป็นต้น เหล็ก เป็นแร่อีกชนิดที่พบ เมื่อถลุงแล้วจะนำมาใช้ในงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องใช้ประจำวันแทบทุกชนิด สำหรับ หินปูน เป็นแร่ที่พบอยู่ทุกภาคของประเทศรวมทั้งในเขตประจวบคีรีขันธ์ ได้มีการผลิตขึ้นมาใช้ประโยชน์หลายอย่างในอุตสาหกรรม¹ นอกเหนือจากนี้แล้ว ทองคำเป็นแร่ที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าแร่อื่นๆ แต่พบในปริมาณไม่มาก

ในเวลาต่อมา พบสินแร่ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์อีกหลายชนิด เช่น ควอทซ์ หินอ่อน โปแตสเชียมเฟลด์สปาร์ อิลเมนไนท์ เซอร์คอน หินปูนเพื่อการก่อสร้าง หินแกรนิต และหินประดับชนิดหินไนส์ เป็นต้น² แร่ธาตุที่พบในเขตประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมได้ ต่อมาเหมืองแร่หลายแห่งต้องหยุดดำเนินการ เนื่องจากสายแร่บางชนิดหมดไปหรือกำลังจะหมดไป ทำให้มีปริมาณแร่ลดลง และบางชนิดมีปัญหาราคาแร่ตกต่ำประกอบกับการแข่งขันสูง จึงไม่คุ้มกับการนำมาถลุงหรือใช้ประโยชน์ เช่น ดีบุก วุลแฟรม เซอร์คอน หินไนส์ เหล็ก หินอ่อน ลูโคซีน อิลเมนไนท์ รูไทล์ และซีโนไทม์ เป็นต้น ส่วนเหมืองที่ยังดำเนินการอยู่ส่วนใหญ่เป็นเหมืองหินอุตสาหกรรมชนิด หินปูน และหินแกรนิตเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง หินควอทซ์ หินประดับชนิดหินไนส์และ หินแกรนิต เฟลด์สปาร์ ควอทซ์ และเหมืองหินชนิดหินปูนเพื่อทำปูนขาวสำหรับอุตสาหกรรม ปอกหนังและน้ำตาล³

เหมืองแร่ที่เปิดดำเนินการในช่วงแรกเป็นเหมืองแร่ดีบุก จนถึง พ.ศ. 2518 จึงเริ่มมีเหมืองควอทซ์ และวุลแฟรม⁴ หลังจากนั้นก็มีเหมืองแร่ชนิดอื่นๆ เกิดขึ้นอีกหลายแห่งถึง พ.ศ.

*สินแร่วุลแฟรมพบปะปนอยู่กับสินแร่ดีบุก หรือไม่ก็พบในบริเวณใกล้เคียงกัน คุณสมบัติของสินแร่วุลแฟรมเมื่อแตกตัวแล้วจะกลายเป็นผงละเอียดและจะไม่ไปรวมกับสินแร่ดีบุก จะสูญหายไปหมดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการนำเครื่องตรวจแร่ด้วยแสงอุลตราไวโอเลตมาใช้ ทำให้ทราบว่า นอกจากวุลแฟรมแล้วยังมีแร่ที่ให้ทั้งรังสีกัมมันตภาพรังสีอื่นๆ ที่เคยทิ้งไป คือ ซีโรลต์ หลังจากนั้นจึงได้นำเอาเข้ามาจัดหมวดหมู่เรียกเป็นแร่ทั้งสแตน

¹ กรมทรัพยากรธรณี. (2535). *กรมทรัพยากรธรณี 100 ปี = The Department of Mineral Resources 100 Years*. ไม่มีเลขหน้า.

² บริษัทเข้าทำฮีสเอเซียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). *รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. บทที่ 4 หน้า 32.

³ <http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?plname=&prov=77&ore2=&stat>. (Online).

⁴ Department of Mineral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). *Mineral Statistics of Thailand 1973-1977*. p. 21, 49.

2544 ประจวบคีรีขันธ์มีผู้ได้รับประทานบัตรเหมืองแร่รวม 24 ราย เปิดดำเนินการทั้งหมด 10 ราย ที่เหลือ 14 รายหยุดกิจการ¹

2.4 ดิน

สภาพของดินในเขตพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ลีกลงไปเป็นดินเหนียวปนทราย บางแห่งเป็นดินเหนียวปนลูกรังหรือหิน ถ้าขุดเจาะลึกลงไปประมาณ 2-3 เมตร จะเป็นก้อนหินและก้อนกรวดกลมมนอยู่เป็นชั้นหนา หน้าดินจึงเหมาะปลูกพืชไร่ สภาพของดินสามารถแบ่งตามลักษณะการเกิดของดินได้ดังนี้²

ดินที่เกิดจากตะกอนน้ำกร่อยและน้ำทะเลมาตกทับถมกัน ทำให้เกิดเป็นที่ราบเป็นดิน เหนียว ส่วนบริเวณริมชายฝั่งทะเลที่น้ำทะเลพัดพาเอาทรายเข้ามา ทำให้เกิดเป็นหาดทรายจะเป็นดินทรายหรือดินทรายปนเปลือกหอยทะเล

ดินที่เกิดจากดินตะกอนที่น้ำพัดพามา อาจเป็นตะกอนลำน้ำหรือที่น้ำพัดพามาจากที่สูง พบในพื้นที่ราบสองฝั่งแม่น้ำหรือพื้นที่ค่อนข้างเรียบถึงพื้นที่ที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน ส่วนใหญ่จะเป็นดินร่วนปนทรายและอาจพบดินเหนียวเป็นบางจุด

ดินที่เกิดจากการสลายตัวอยู่กับที่ของหินเนื้อหยาบ ได้แก่ หินทรายหรือหินแกรนิต ทำให้เกิดเป็นดินทรายหรือดินค่อนข้างปนทราย พบในบริเวณพื้นที่ใกล้ภูเขา

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ สามารถแบ่งตามสภาพภูมิอากาศ³ ได้ดังนี้

พื้นที่ตอนเหนือของจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี กิ่งอำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมือง บริเวณดังกล่าวมีสภาพภูมิอากาศแห้งแล้ง พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะที่จะทำการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น แตงโม สับปะรด อ้อย ฯลฯ และปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น บริเวณที่ราบลุ่มส่วนใหญ่ปลูกข้าว

ส่วนบริเวณตอนใต้ของจังหวัด ประกอบด้วย อำเภอทับสะแก อำเภอบางสะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย บริเวณดังกล่าวมีฝนตกเกิน 120 วันต่อปี พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเหมาะแก่การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น เช่น มะพร้าว ปาล์มน้ำมัน ยางพารา กาแฟ ทูเรียน โกโก้ ฯลฯ และบางแห่งปลูกข้าว

อาจกล่าวได้ว่า ประจวบคีรีขันธ์มีลักษณะดินที่เอื้อให้ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณตอนเหนือของจังหวัดสามารถทำนาและปลูกพืชไร่ ประกอบกับสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม จึง

¹ <http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?pltname=&prov=77&ore2=&stat...> (Online).

² สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540*. หน้า 9.

³ แหล่งเดิม. หน้า 9-10.

ทำให้มีการปลูกพืชไร่โดยเฉพาะสับปะรดมากกว่าพืชชนิดอื่น จนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประจวบคีรีขันธ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นและจังหวัดเป็นอย่างมาก ส่วนผลผลิตข้าวที่ปลูกนั้นเป็นการปลูกเพื่อบริโภคภายในจังหวัดเท่านั้น

สำหรับประชากรที่ตั้งหลักแหล่งอยู่บริเวณตอนใต้ของจังหวัด ส่วนใหญ่เพาะปลูกไม้ผลและไม่ยืนต้น เนื่องจากลักษณะของดินที่มีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมะพร้าว ในบริเวณดังกล่าวนี้ มีการปลูกมะพร้าวมากกว่าพืชชนิดอื่นจนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดของประจวบคีรีขันธ์ที่นารายได้มาสู่ท้องถิ่นและจังหวัดเป็นอย่างมาก

3. นโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประจวบคีรีขันธ์มีความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้จาก หน่วยงานของภาครัฐที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment หรือ B.O.I.) มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ประกอบกับมีมาตรการกระตุ้นให้มีการลงทุน โดยให้สิทธิและประโยชน์ทางด้านภาษีแก่ผู้ลงทุน และ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์) ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้นโดยแต่ละแผนจะมีระยะ 5 ปี ยกเว้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 มีระยะเวลา 6 ปี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

การกำหนดนโยบายต่างๆ ของภาครัฐ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาพเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ขยายตัวและเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังมีส่วนในการช่วยสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย นโยบายของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development หรือ WSB) และนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment หรือ B.O.I.)

3.1 นโยบายก่อนประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่าง พ.ศ. 2479-2498 รัฐบาลมีโครงการสร้างทางหลวงแผ่นดินขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มสร้างจากกรุงเทพฯ ออกไปเชื่อมต่อกับทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนสามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้สะดวก การก่อสร้างได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก พ.ศ. 2479-2483 และช่วงที่ 2 พ.ศ. 2495-2498 รวมระยะทาง

ทั้งสิ้น 14,900 กิโลเมตร¹ โครงการก่อสร้างทางหลวงในครั้งนี้รวมถึงถนนเพชรเกษม ซึ่งเป็นทั้งเส้นทางสายหลักของภาคใต้และเป็นเส้นทางเชื่อมภาคใต้กับกรุงเทพฯ

ต่อมาใน พ.ศ. 2503 รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนโยบายบูรณะทางหลวงที่มีอยู่ให้เข้าสู่มาตรฐานสมัยใหม่ และสร้างถนนเชื่อมทางหลวงแผ่นดินและชนบทอีกหลายเส้นทาง เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน โดยเริ่มดำเนินการจากเส้นทางสายหลักก่อน คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธินเป็นเส้นทางสู่ภาคเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 หรือถนนมิตรภาพเป็นเส้นทางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 หรือถนนสุขุมวิทเป็นเส้นทางสู่ภาคตะวันออก และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 หรือถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางสู่ภาคใต้โดยเริ่มต้นจากกรุงเทพฯ ออกจากฝั่งธนบุรีไปนครปฐม ผ่านราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และตัดทางไปทางตะวันตกเข้าสู่ระนอง พังงา กระบี่ ตรังและพัทลุง จากนั้นวกเข้าไปหาดใหญ่ สงขลา ไปสิ้นสุดเส้นทางที่สะเตาะ²

3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หลังจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 ได้ออกพระราชบัญญัติสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2493 เพื่อเป็นการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการจัดตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติ นอกเหนือไปจากนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม ทั้งนี้เพื่อรองรับงานด้านการบริหารการเศรษฐกิจของประเทศ สภาเศรษฐกิจแห่งชาติมีหน้าที่เสนอความคิดเห็นและคำแนะนำตลอดจนข้อชี้แจงแก่รัฐบาล ในเรื่องเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้รัฐบาลสามารถตัดสินใจและบริหารเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างถูกต้อง³

ต่อมา จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิวัติรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 และได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 โดยมีข้ออ้างถึงปัญหาความตกต่ำทางเศรษฐกิจและต้องการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการเร่งด่วน จากข้ออ้างดังกล่าวรัฐบาลได้จัดตั้ง สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี โดยตราเป็นพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ.

¹ คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). *ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน*. หน้า 485.

² กรมทางหลวง. (2535). *ทางหลวงในประเทศไทย = Highways in Thailand 1992*. หน้า 47.

³ วิทิต รัชชดาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). “ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493-2502),” ใน *5 ทศวรรษ สภาพัฒนา*. หน้า 84, 86.

2502 พร้อมกับยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับ พ.ศ. 2493¹ หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506 ซึ่งอยู่ในช่วงปลายของแผนพัฒนาระยะที่ 1 จอมพลถนอม กิตติขจรได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สืบต่อมายังคงยึดถือนโยบายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้กำหนดไว้ แต่ได้ปรับปรุงโครงการ เป้าหมาย และข้อมูลสถิติต่างๆ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น²

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายครั้งจนกระทั่งใน พ.ศ. 2521 รัฐบาลเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาด้านสังคมจึงได้มีการปรับรูปแบบของแผน โดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2521 สืบมาจนถึง พ.ศ. 2544 รวม 8 ฉบับ

แผนฉบับที่ 1 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวกับประจวบคีรีขันธ์ คือ การปรับปรุงระบบคมนาคมเส้นทางกรุงเทพฯ-นครปฐม-ชุมพร และดำเนินการก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินเส้นทางกรุงเทพฯ-ชุมพร-ชายแดนมลายู โดยขีดฝั่งตะวันออก* เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางหลักที่เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคใต้

แผนฉบับที่ 2 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับประจวบคีรีขันธ์ คือ การพัฒนาเฉพาะพื้นที่ บริเวณตั้งแต่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จนถึง อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์³ ด้านการเกษตรและชลประทาน ได้มีการสร้างเขื่อนปราณบุรี ด้านอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ประจวบคีรีขันธ์ถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในพื้นที่เป้าหมาย ในการขยายพื้นที่การผลิตปิโตรเลียมในอนาคต นอกจากนี้ รัฐยังมีเป้าหมายในการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค ส่งผลให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์

แผนฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 รัฐยังคงมีเป้าหมายในการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค⁴ เช่นเดียวกับแผนฉบับที่ 2 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประจวบคีรีขันธ์ คือ การพัฒนา

¹ วิฑิต รัชชตาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). “ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493-2502),” ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา. หน้า 99.

² สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2507). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2506-2509 ระยะที่สอง (พ.ศ. 2507-2509). คำนำ หน้า 2.

* ต่อมาคือเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 ถนนธนบุรี-ปากท่อ ถนนเส้นนี้จะมาบรรจบเชื่อมต่อกับถนนเพชรเกษมที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

³ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2510). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สอง พ.ศ. 2510-2514. หน้า 85.

⁴ อภิเชก บันสุวรรณ และคนอื่นๆ. (2547). โครงการวิจัยอุตสาหกรรมขนาดย่อมในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. บทที่ 4 หน้า 5-6.

อุตสาหกรรมอาหารและผลไม้กระป๋อง รวมถึงการส่งเสริมการส่งออก ครอบคลุมการปรับปรุงโครงสร้างการนำเข้า การกำหนดพื้นที่เขตส่งเสริมการลงทุน¹ เนื่องจากประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญ อาทิเช่น สับปะรด แหล่งหนึ่งของประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการส่งออก

แผนฉบับที่ 5 การพัฒนายังคงเน้นการกำหนดนโยบายการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค ประกอบกับรัฐมีนโยบายพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันตก เน้นการปรับปรุงประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมน้ำตาลและสับปะรดกระป๋อง พื้นฟูกิจการประมง สวนมะพร้าว และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งประจวบคีรีขันธ์เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ภาคตะวันตก จึงได้รับการพัฒนาและปรับปรุงด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับภาคตะวันตก

แผนฉบับที่ 6 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับประจวบคีรีขันธ์ คือ การพัฒนาทรัพยากรประมงทั้งในและนอกน่านน้ำ ทางด้านอุตสาหกรรม ได้มีการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมขนาดย่อมในภูมิภาคต่างๆ² เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แผนฉบับที่ 7 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับประจวบคีรีขันธ์ คือ ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ส่งเสริมให้เอกชนดำเนินการลงทุนผลิตเหล็กขั้นต้น ซึ่งสอดคล้องกับโครงการอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าที่กำลังดำเนินการของเอกชนในพื้นที่อำเภอบางสะพาน

แผนฉบับที่ 8 การพัฒนาส่วนที่เกี่ยวข้องกับประจวบคีรีขันธ์ คือ การพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก เพื่อเป็นศูนย์กลางรองรับการกระจายความเจริญออกจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล ควบคู่ไปกับการเร่งให้การสนับสนุนภาคเอกชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กสมบูรณ์และท่าเรือน้ำลึก บริเวณอำเภอบางสะพาน³

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1-8 นั้น เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาประจวบคีรีขันธ์ให้มีความเจริญเติบโตทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยในแต่ละแผนจะมีมาตรการและนโยบายในการส่งเสริมในรูปแบบของโครงการต่างๆ อาทิเช่น โครงการการปรับปรุงระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐาน เช่น การสร้างถนน การสร้างเขื่อน ในแผนฉบับที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะยาวที่ต้องใช้เวลา เช่น การสร้างถนนสายหลัก โครงการชลประทานเพื่อการเกษตร แผนฉบับที่ 2 ฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 รัฐมีโครงการกระจาย

¹ อภิเชษ บัณสุวรรณ และคนอื่นๆ. (2547). โครงการวิจัยอุตสาหกรรมขนาดย่อมในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย. บทที่ 4 หน้า 7.

² แหล่งเดิม. บทที่ 4 หน้า 9.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2540). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540-2544. หน้า 82-83.

อุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคและชนบท และส่งเสริมอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องให้มีการส่งออก ในแผนฉบับที่ 5 รัฐได้มีโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมน้ำตาลและสับปะรด กระป๋อง แผนฉบับที่ 6 มีโครงการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรม แผนฉบับที่ 7 มีโครงการพัฒนาพื้นที่ เศรษฐกิจใหม่ และในแผนฉบับที่ 8 มีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตามกรอบและแนวทางของแผนฉบับต่างๆ ส่งผลให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความมั่งคั่งและยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทำให้รายได้ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดใน พ.ศ. 2544 มีมูลค่า 32,536 ล้านบาท รายได้เฉลี่ยต่อหัวของ ประชากร เท่ากับ 70,697 บาท¹ รวมทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมีเท่ากับ 482,719 คน²

3.3 โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development)

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกมาจากแนวคิดการพัฒนาภูมิภาค และพื้นที่นอกกรุงเทพมหานครอย่างเป็นระบบในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เพื่อเป็นการจำกัดการ ขยายตัวของกรุงเทพมหานคร และการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคเพื่อให้ระบบเมืองมีความ สมดุล³ ซึ่งแนวคิดนี้เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 เป็นต้นมา แต่ก็ประสบกับปัญหาโรงงาน อุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ปัญหาการส่งเสริมการลงทุนรวมถึงสิทธิและ ประโยชน์ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้องค์การ ความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency หรือ JICA) ศึกษาถึงความเป็นไปได้ของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกและศักยภาพของพื้นที่ เพื่อจะได้กระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคอย่างจริงจัง

โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก เป็นโครงการพัฒนาระยะยาว 15 ปี เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จนถึง พ.ศ. 2555 โครงการนี้เน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การแปรรู ปการเกษตร และอุตสาหกรรมหนัก โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 โดยครอบคลุม พื้นที่ 6 จังหวัด คือ สมุทรสงคราม เพชรบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และอีก 6 อำเภอ ของกาญจนบุรี ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่ามะกา

¹ http://www.nesdb.go.th/econSocial/macro/gpp_data/index.html:

<file:///C:/DUCUME~1/LOCALS~1/Temp/HORS0PDH.htm> (Online).

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. หน้า 9.

³ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2541). แผนแม่บทการพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก. บทที่ 9 หน้า 2.

ท่าเรือ ด้านมะขามเตี้ย พนมทวน และกิ่งอำเภอห้วยกระเจา โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่สู่สากล และความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ในอนุภาคทั้งในและต่างประเทศ¹

พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกมีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์ และด้านทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐาน สำหรับบทบาทและความสำคัญของประจวบคีรีขันธ์ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกมีดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ พื้นที่อำเภอหัวหิน และอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม รวมทั้งมีแหล่งประวัติศาสตร์อยู่ในหลายพื้นที่ ประกอบด้วยมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวครบครัน นอกจากนี้ หัวหินและปราณบุรียังเป็นแหล่งผลิตพืชสวนและพืชไร่ดั้งเดิม จนกลายเป็นแหล่งศูนย์กลางเศรษฐกิจการผลิตเพื่อการส่งออก ส่วนพื้นที่อำเภอบางสะพานเป็นเขตอุตสาหกรรม โดยเป็นศูนย์รวมอุตสาหกรรมหนักผลิตเหล็กสมบูรณ์แบบ ประกอบกับมีท่าเรือน้ำลึก 2 ท่าเรือเพื่อรองรับการขนถ่ายวัตถุดิบที่ป้อนโรงงานอุตสาหกรรม และยังเป็นพื้นที่ศูนย์กลางคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานคร-ภาคใต้-ประเทศเมียนมาร์ และพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลตะวันออก-ชายฝั่งทะเลภาคใต้²

ด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์ โดยมีแผนการจะขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) เพื่อพัฒนาโครงสร้างทางสติปัญญาและเด็กจะได้ไม่ต้องย้ายถิ่นไปศึกษาที่อื่น ซึ่งจะมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรขึ้นในพื้นที่อำเภอปราณบุรี³

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐาน พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีระบบการคมนาคมทางบก คือทางหลวงหมายเลข 4 เชื่อมโยงเส้นทางเหนือและใต้ ทางทะเลมีท่าเรือน้ำลึกบางสะพาน ซึ่งสามารถพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกเชื่อมโยงกับพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก-ใต้ และประเทศเพื่อนบ้านจนกลายเป็นประตูเศรษฐกิจภูมิภาค⁴

วัตถุประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก⁵

1) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยการเพิ่มรายได้ในครัวเรือน พร้อมทั้งส่งเสริมและให้โอกาสทางการศึกษา

¹ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540*. หน้า 73.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2541). *แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก*. บทที่ 1 หน้า 1-3.

³ แหล่งเดิม. บทที่ 1 หน้า 4

⁴ แหล่งเดิม. บทที่ 1 หน้า 5.

⁵ แหล่งเดิม. บทที่ 5 หน้า 1.

2) ยกกระดับคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี โดยปรับปรุงและรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ให้สมบูรณ์และยั่งยืนตลอดไป

3) ปรับปรุงระบบบริการพื้นฐานทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อส่งเสริมการผลิต และเสริมสร้างความสะดวกสบายตลอดจนให้เกิดความน่าอยู่แก่ประชาชนในพื้นที่

โครงการแบ่งพื้นที่ในการพัฒนาออกเป็น 3 เขต ดังนี้¹

เขตที่ 1 ตอนบนของโครงการ ประกอบด้วย กาญจนบุรี บ้านโป่ง ราชบุรี สมุทรสงคราม ตอนบนของเพชรบุรี มีพื้นที่กว้างและมีทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาในเขตนี้มุ่งส่งเสริมการปลูกพืชที่มีมูลค่าสูงเพื่อส่งตลาดกรุงเทพฯ และปริมณฑล ตลอดจนเพื่อการส่งออก ส่วนการพัฒนาด้านกิจการอุตสาหกรรม ซึ่งจะมีศูนย์กลางที่เชื่อมโยงพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกกับภาคอื่นๆ ของประเทศและต่างประเทศ

เขตที่ 2 ตอนกลางของโครงการ ประกอบด้วย ตอนล่างของเพชรบุรี ชะอำ-หัวหิน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่บริเวณดังกล่าวไม่เหมาะแก่การพัฒนาการเกษตร เพราะมีสภาพดินไม่อุดมสมบูรณ์ จึงได้รับการวางแผนให้เป็นแหล่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยจะไม่มีการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ยกเว้นประเภทที่อาศัยความรู้ พื้นที่บริเวณตอนกลางนี้ทำหน้าที่เป็นแหล่งเชื่อมระหว่างตอนบนและตอนล่าง ที่มีสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก เหมาะสม ในการเสนอให้เป็นเขตสันหนากการ ซึ่งมีนาอยู่ ความสะดวกสบาย

เขตที่ 3 ตอนล่างของโครงการ ประกอบด้วย พื้นที่ในเขตบางสะพาน และจังหวัดชุมพร บริเวณดังกล่าวมีสภาพทางภูมิศาสตร์เหมาะสำหรับการเกษตร เป็นแหล่งเกษตรเก่าที่มีชื่อเสียงในการปลูกผลไม้เมืองร้อน การพัฒนาปศุสัตว์ และการพัฒนาการประมง พื้นที่จังหวัดชุมพรจะทำหน้าที่ศูนย์กลางการกระจายผลผลิตของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก เนื่องจากมีศักยภาพในด้านการผลิตผลไม้ทำปศุสัตว์ ตลอดจนการทำประมง ส่วนพื้นที่อำเภอบางสะพาน ปัจจุบันได้มีเอกชนเข้าไปลงทุนจัดตั้งนิคมเหล็กสมบูรณ์แบบ และขณะที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกตอนล่างมีโครงการก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่สำคัญดังนี้²

บางสะพาน มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมสูงและสามารถพัฒนาเป็นเขตการค้าเสรีได้ เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการคือ ท่าเรือน้ำลึกซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ขณะเดียวกันก็กำลังพัฒนาศูนย์รวมอุตสาหกรรมหนักและนิคมอุตสาหกรรม ส่วนการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยก็มีแผนในการตั้งโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าทางตอน

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2541). *แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก*. บทที่ 4 หน้า 1.

² แหล่งเดิม. บทที่ 4 หน้า 7.

เหนือของบางสะพาน และในระยะยาวยังมีแผนที่จะเปิดเส้นทางเชื่อมกับประเทศพม่า จึงมีโอกาที่จะพัฒนาบางสะพานให้เป็นเขตการค้าเสรีได้ในอนาคต

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากเหล็กและเหล็กกล้าเป็นวัตถุดิบที่สำคัญสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมทุกแขนง ประกอบกับปริมาณความต้องการที่สูงขึ้นทุกปี เป็นผลมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงสนับสนุนการดำเนินงานของเอกชนทำให้เกิดโครงการนิคมอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจรที่อำเภอบางสะพาน* ซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development หรือ WSB) การนิคมอุตสาหกรรม (กนอ.) ร่วมดำเนินการกับเอกชน โครงการนี้ไม่มีการตั้งคณะกรรมการมาดูแลเหมือนโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกและภาคใต้ แต่ให้มีการจัดตั้งบริษัทขึ้นมาดูแลโครงการแทน คือ บริษัทพัฒนา (Development Corporation) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้¹

- 1) เพื่อเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจรของประเทศ
- 2) เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กต้นทาง (Upstream Industry) ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ ให้รองรับกับความต้องการของประเทศ และนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศในอนาคต
- 3) เพื่อเป็นฐานการพัฒนาในการกระจายอุตสาหกรรมและความเจริญบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก
- 4) เพื่อเพิ่มการจ้างงานและรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ระยะยาว แต่ละโครงการเป็นโครงการค่อนข้างใหญ่ต้องใช้เวลาในการพัฒนาจึงจะประสบผล เช่น นิคมอุตสาหกรรมเหล็กครบวงจร อุตสาหกรรมเหล็กต้นทาง การคมนาคมที่เชื่อมโยงภายในและระหว่างภูมิภาคที่มีหลายฝ่ายเกี่ยวข้อง เขตการค้าเสรีบางสะพาน การตั้งมหาวิทยาลัย เป็นต้น ดังนั้น ผลของการพัฒนาจึงยังไม่มีการประเมินให้เห็นผลสัมฤทธิ์ในภาพรวม ประกอบกับงานวิจัยชิ้นนี้ทำการศึกษาถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นปีที่ 4 ของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล

*โดยมีโครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของกลุ่มสหวิริยาส์อินดัสตรี จำกัด (มหาชน) เป็นอุตสาหกรรมหลัก มีพื้นที่โครงการ 3,750 ไร่ แบ่งการพัฒนาออกเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 พ.ศ. 2542-2543 ใช้พื้นที่ประมาณ 680 ไร่ ระยะที่ 2 พ.ศ. 2544-2549 ใช้พื้นที่ประมาณ 1,260 ไร่ และระยะที่ 3 พ.ศ. 2547-2549 ใช้พื้นที่ประมาณ 1,810 ไร่ ใช้เงินลงทุนทั้งสิ้น 3,280 ล้านบาท ดู Japan International Cooperation Agency (JICA), Industrial Estate Authority of Thailand Ministry of Industry. (1997). *Feasibility Study on Bang Saphan Industrial Estate in the Kingdom of Thailand Final Report*. p. 118.

¹สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540*. หน้า 75.

ตะวันตก จึงยังไม่เห็นผลของการพัฒนามากเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนโยบายและมาตรการต่างๆ ของโครงการนี้เป็นเพียงแค่ออบในการพัฒนาเท่านั้น อีกทั้งโครงการนี้ไม่มีคณะกรรมการดูแลและติดตามผลการดำเนินการเหมือนโครงการอื่น การดำเนินการและผลการพัฒนาจึงกระจายอยู่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม ผลของการพัฒนาดังกล่าว ไม่เพียงก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและความเจริญมาสู่ท้องถิ่น แต่บางโครงการก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นสิ่งแวดล้อม และชุมชน เช่น โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า 3 แห่ง ได้แก่ โรงไฟฟ้าบ่อนอก ที่ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ที่มีบริษัทกัลฟ์ เพาเวอร์เจนเนอเรชั่น จำกัดเป็นเจ้าของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด ที่ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน มีบริษัทยูนิย่น เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัดเป็นเจ้าของโครงการ และโครงการโรงไฟฟ้าที่ตำบลนาหูกวาง อำเภอทับสะแก ดำเนินการโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ดังนั้น ในการพัฒนาพื้นที่ควรให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนา ภาครัฐให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และภาครัฐมีความจริงใจในการแก้ไขปัญหา จึงจะทำให้การพัฒนานั้นบรรลุวัตถุประสงค์

3.4 มาตรการส่งเสริมการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Broad of Investment หรือ B.O.I.)

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลมีหน้าที่ให้การส่งเสริมการลงทุน โดยใช้วิธีการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรในการส่งเสริม ในระยะแรกอยู่ในรูปของคณะกรรมการ เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2497 ซึ่งเป็นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้ารัฐบาล ได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497¹ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การคุ้มครองอุตสาหกรรมในประเทศ มีมาตรการห้ามการนำเข้า ให้ลดหย่อนภาษีอากรเข้าสำหรับวัสดุที่ใช้ในการผลิต พร้อมกับประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม² เพื่อกีดกันคนต่างด้าวในการลงทุนด้านอุตสาหกรรม และทางรัฐบาลได้เข้าไปควบคุมและดำเนินกิจการในอุตสาหกรรมหลายประเภทที่สำคัญๆ ในรูปของรัฐวิสาหกิจ แต่่นโยบายดังกล่าวไม่เป็นผลสำเร็จ เนื่องจากมีคนต่างชาติเข้ามาคุมกิจการต่างๆ อย่างมากมาย โดยเฉพาะทางด้านการค้าขายและทางรัฐวิสาหกิจก็ประสบกับปัญหาการขาดทุน และขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดวิกฤตทางการเมืองและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในเวลาต่อมา

¹“พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497,” (2497, 12 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 71 ตอนที่ 64. หน้า 1503-1514.

²วิฑิต รัชชดาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). “ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493-2502),” ใน 5 ทศวรรษ สภาพัฒนา. หน้า 84.

เมื่อ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ปฏิวัติรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากปัญหาความตึงเครียดทางเศรษฐกิจ¹ คณะปฏิวัติจึงพยายามหาวิธีแก้ไขโดยสนับสนุนกิจการอุตสาหกรรม ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนมาก ดังนั้นคณะปฏิวัติจึงได้ออกประกาศของคณะปฏิวัติเพื่อส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 33 พ.ศ. 2501 มี**คณะกรรมการที่ปรึกษาเศรษฐกิจ**รับผิดชอบในการบริหารงาน² โดยมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายจากเดิมที่รัฐเข้าไปดำเนินกิจการต่างๆ ในรูปของรัฐวิสาหกิจ มาเป็นการสนับสนุนให้เอกชนเข้ามาลงทุนแทน

อย่างไรก็ตาม นโยบายการส่งเสริมการลงทุนของรัฐตามประกาศของคณะปฏิวัตินั้นยังไม่สามารถจูงใจให้เอกชนมาลงทุนเพียงพอ ต่อมาจึงได้มีการประกาศ **พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503**³ พร้อมกับจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนขึ้น เพื่อความชัดเจนในการส่งเสริมที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ และเพิ่มสิทธิประโยชน์แก่ผู้ลงทุนมากขึ้น

หลังการประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเมื่อ พ.ศ. 2504 แล้ว รัฐบาลได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนอีกหลายครั้ง เพื่อความเหมาะสมและจูงใจนักลงทุน จนกระทั่ง ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 227 ให้ตัดคำว่า อุตสาหกรรม ออก เป็น **พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520**⁴ เพื่อให้การส่งเสริมการลงทุนมีขอบเขตกว้างขึ้นไม่จำกัดเฉพาะอุตสาหกรรมเท่านั้น และให้รวมกิจการประเภทบริการเข้าไปด้วย⁵

ต่อมาเมื่อรัฐบาลนำภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้แทนภาษีการค้า จึงได้มีการออก **พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534**⁶ แทนฉบับเดิมและได้ใช้มาจนถึง พ.ศ. 2544

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงกลาง พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก เพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจดีขึ้นและการจัดเก็บภาษีอากรของ

¹ นคร พจนรพวงษ์ และ อุฤษ พจนรพวงษ์. (2543). *ข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย*. หน้า 129.

² สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2543). *เรื่อนำรู้การส่งเสริมการลงทุน*. หน้า 5.

³ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503,” (2503, 25 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 77 ตอน 88. หน้า 865.

⁴ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520,” (2520, 4 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ*. เล่ม 94 ตอน 38. หน้า 1.

⁵ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2543). *เล่มเดิม*. หน้า 6.

⁶ “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534,” (2534, 21 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 108 ตอน 201. หน้า 221.

รัฐบาลเป็นไปตามเป้าหมาย คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจึงได้ปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุนและหลักเกณฑ์การให้สิทธิรวมถึงประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวโน้มภาวะเศรษฐกิจและการลงทุนในอนาคตมากขึ้น¹

มาตรการการส่งเสริมการลงทุนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจในเขตพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีดังนี้

คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้แบ่งเขตการลงทุนออกเป็น 3 เขต ตามปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยใช้รายได้และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานของแต่ละจังหวัดเป็นเกณฑ์ ประจวบคีรีขันธ์เป็น 1 ใน 58 จังหวัดของเขตการลงทุน 3² ซึ่งได้รับการส่งเสริมการลงทุนดังนี้³

1) ผู้ประกอบการจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา 8 ปี และผู้ที่ได้รับการส่งเสริมในโครงการที่มีขนาดการลงทุนตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป (ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน) จะต้องดำเนินการให้ได้รับใบรับรองระบบคุณภาพตามมาตรฐาน ISO 9002 หรือมาตรฐานสากลอื่นที่เทียบเท่า ภายในระยะเวลา 2 ปี นับแต่วันเปิดดำเนินการ และหากไม่สามารถดำเนินการได้ จะถูกเพิกถอนสิทธิประโยชน์การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 1 ปี

2) ผู้ลงทุนได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นระยะเวลา 5 ปี

นอกจากนี้ ประจวบคีรีขันธ์ยังเป็น 1 ใน 40 จังหวัด ที่จะได้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร และอื่นๆ เพิ่มเติมดังนี้⁴

1) สำหรับโครงการที่ตั้งสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมให้ได้รับสิทธิและประโยชน์ ผู้ลงทุนจะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล สำหรับกำไรสุทธิที่ได้จากการลงทุนในอัตราร้อยละ 50 ของอัตราปกติ เป็นระยะเวลา 5 ปี นับจากวันที่พ้นกำหนดการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล นอกจากนี้ ผู้ลงทุนจะได้รับอนุญาตให้หักค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า และค่าประปา 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่เริ่มมีรายได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริม

2) ผู้ลงทุนมีสถานประกอบการนอกเขตนิคมอุตสาหกรรมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม จะได้รับอนุญาตให้หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกจากกำไรสุทธิร้อยละ 25 ของเงินลงทุนในกิจการที่ได้รับการส่งเสริมนอกเหนือไปจากการ

¹ http://www.boei.go.th/thai/boei/incentives_conditions.html/ (Online).

² สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2546). นโยบายและหลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์ และบัญชีประเภทกิจการที่ให้การส่งเสริมการลงทุน. หน้า 8-10.

³ http://www.boei.go.th/thai/boei/incentives_location.html/ (Online).

⁴ Ibid.

หักค่าเสื่อม โดยผู้ได้รับการส่งเสริมสามารถเลือกหักจากกำไรสุทธิของปีใดปีหนึ่งหรือหลายปีก็ได้ภายในระยะเวลา 10 ปี นับแต่วันที่มียรายได้จากกิจการที่ได้รับการส่งเสริม

มาตรการส่งเสริมการลงทุนเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาและส่งเสริมให้มีการอุตสาหกรรมในประเทศไทย โดยผ่านการดำเนินงานของ B.O.I. เพื่อให้มีการกระจายอุตสาหกรรมสู่ภูมิภาคควบคู่ไปกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศ¹ ดังนั้น มาตรการส่งเสริมการลงทุน จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้มีการลงทุนในระจวบคิริขันธ์เป็น อย่างมาก เป็นผลให้ทั้งบริษัทของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริษัทต่างชาติเข้ามาลงทุนในพื้นที่นี้ ส่วนใหญ่เป็นกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรที่ใช้สับปะรดเป็นวัตถุดิบ และแปรรูป ประมง ที่สำคัญอีกประเภทก็คืออุตสาหกรรมเหล็กของกลุ่มบริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ใน พ.ศ. 2544 ระจวบคิริขันธ์มีประเภทกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจำนวน 69 กิจการ จาก 43 บริษัท²

4. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผลสืบเนื่องจากการเสด็จพระราชดำเนินทรง เยี่ยมราษฎรในชนบท พ.ศ. 2495-2496 เริ่มจากการเสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ ในพื้นที่ชนบทของภาคกลาง ส่วนการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่างๆ อย่าง เป็นทางการเริ่มประมาณ พ.ศ. 2496-2497³ ทำให้ทรงทราบถึงสาเหตุแห่งความลำบากยากจน ของราษฎร โครงการพระราชดำริในระยะแรกแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ โครงการที่มีการ คำนคว้าศึกษาทดลองเป็นการส่วนพระองค์ เพื่อนำไปใช้ในพื้นที่และลักษณะงานที่ทรงเห็นว่า เหมาะสม และโครงการที่เริ่มเข้าไปแก้ปัญหาหลักของเกษตรกร เป็นการพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated Development) ซึ่งในระยะแรกจะอยู่ในแถบใกล้บริเวณที่ประทับในภูมิภาค และ ค่อยๆ ขยายขอบเขตกว้างขึ้นครอบคลุมทั่วประเทศ⁴

¹ อภิเชก บัันสุวรรณ และคนอื่นๆ. (2547). โครงการวิจัยอุตสาหกรรมขนาดย่อมในภูมิภาค ตะวันตกของประเทศไทย. บทที่ 4 หน้า 19.

² http://www.boi.go.th/cgi-bin/cdb.pl?action=select&primary+select=C_NAME... (Online).

³ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2531). สONGมหาราชนักพัฒนา. หน้า 114.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขแห่งทวยราษฎร. หน้า 4.

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้¹

1) โครงการตามพระราชประสงค์ หมายถึง โครงการที่ทรงศึกษาปฏิบัติส่วนพระองค์กับผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เมื่อได้ผลดีแล้วจึงทรงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน

2) โครงการหลวง เป็นโครงการที่ทรงมุ่งพัฒนาชาวไทยภูเขาให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากด้วยวิธีการปลูกพืชทดแทนฝิ่น และเลิกการตัดไม้ทำลายป่ามาสู่วิถีเกษตรแบบใหม่ที่ทำให้มีรายได้ดีขึ้น

3) โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ เป็นโครงการที่พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริให้ภาคเอกชนรับไปดำเนินการพัฒนาในทุกด้าน

4) โครงการตามพระราชดำริ คือโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาและเสนอแนะให้ภาครัฐบาลและทุกส่วนราชการร่วมดำเนินการตามพระราชดำริปัจจุบันเรียกว่า **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ** ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศกว่าสามพันโครงการ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) ทำหน้าที่สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ จัดทำแผนงาน ตลอดจนประสานงานกับส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งติดตามประเมินผลและปฏิบัติหน้าที่อื่นใดตามที่มีพระราชกระแสให้สำเร็จลุล่วงเป็นประโยชน์สุขต่อประชาชนทั้งมวล

คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นหน่วยงานกลางในการประสานดำเนินงานและติดตามประเมินผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 9 กันยายน พ.ศ. 2524 ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2524 เป็นองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อมาเมื่อ 7 กันยายน พ.ศ. 2536 ได้ถูกยกฐานะขึ้นเป็นสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) เป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ใน พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับปรุงบทบาทภารกิจและโครงสร้างส่วนราชการ ทำให้สำนักงาน กปร. เป็นส่วนราชการที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี²

¹สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขแห่งทวยราษฎร์. หน้า 5-6.

²แหล่งเดิม. หน้า 8-10.

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแบ่งได้ 8 ประเภท¹ คือ

1) ด้านการเกษตร ทรงให้การสนับสนุนการปลูกพืชแบบผสมผสาน เน้นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อลดความเสี่ยงและเกษตรกรสามารถมีรายได้ตลอดปี และทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

2) ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นโครงการที่เน้นวิธีการทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น เช่น การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้

3) ด้านสาธารณสุข โครงการฯ ด้านนี้มีหลายสาขาคอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ ไทย โดยเฉพาะโครงการแพทย์พระราชทาน โครงการอบรมหมอหมู่บ้านตามพระราชดำริ เป็นต้น เพราะหากประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงพร้อมด้วยสุขภาพจิตที่ดีแล้วย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติด้วย

4) ด้านการส่งเสริมอาชีพ เมื่อเกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริดำเนินการในพื้นที่ใดแล้ว ส่วนใหญ่ก็มีการกระตุ้นให้เกิดมีการส่งเสริมอาชีพเพิ่มขึ้น ทำให้ราษฎรบริเวณใกล้เคียงได้รับประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สามารถนำความรู้จากการฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้เป็นอย่างดี เช่น ที่อำเภอหัวหิน มีโครงการหม่อนไหมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านหนองสมอ (หมู่บ้านหนองเหียงเดิม) ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน²

5) ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ เป็นโครงการที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม ต้องพึ่งพาน้ำในการอุปโภคบริโภค และการเพาะปลูก นอกจากนี้ ปัญหาน้ำท่วมและน้ำเสีย ก็นับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงทรงมีแนวคิดที่จะพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชนต่างๆ เพื่อให้ราษฎรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6) ด้านการคมนาคม ปัจจัยพื้นฐานที่นำความเจริญมาสู่ชนบท ประการหนึ่งคือการคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัย ทำให้ราษฎรสามารถนำผลผลิตไปสู่ตลาดได้สะดวกสบายยิ่งขึ้น เป็นการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน เช่น โครงการสร้างถนนเข้าสู่หมู่บ้านห้วยมงคล ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรกที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2495

7) ด้านสวัสดิการสังคม เพื่อช่วยเหลือให้ราษฎรมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง และได้รับสิ่ง

¹ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขแห่งทวยราษฎร์. หน้า 12.

² <http://www.geocities.com/thaipolairborne/morhmai.htm?20067> (Online).

อำนวยความสะดวกขึ้นพื้นฐานที่จำเป็นเบื้องต้น สำหรับชีวิต เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในอนาคต

8) โครงการสำคัญอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่ระบุข้างต้น ยังมีงานวิจัยค้นคว้าทดลอง เพื่อการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติอีกเป็นจำนวนมาก

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ทั้งหมด 40 โครงการ (บางโครงการใช้ชื่อซ้ำกัน) ซึ่งมีทั้งโครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำแนกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้*

ด้านคมนาคม เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโครงการแรก ใน พ.ศ. 2495 ได้แก่ โครงการสร้างถนนเข้าหมู่บ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน ทั้งนี้เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ใน พ.ศ. 2544 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้ปรับปรุงถนนที่ตำบลหนองพลับ เริ่มจากโครงการปลูกป่าชายพัฒนาแม่ฟ้าหลวง ถึงสถานีเพาะเลี้ยงม้าสภาคาชาดไทย ซึ่งเดิมมีสภาพชำรุดเสียหายไม่สะดวกในการสัญจรของเจ้าหน้าที่และราษฎรที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง โดยมีกองทัพบกเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโครงการ

ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อยู่หลายด้าน ทั้งด้านการเกษตรและอุปโภคบริโภค ด้านรักษาดินน้ำลำธาร ด้านการบรรเทาอุทกภัย เช่น โครงการกฤษบุรี ใน พ.ศ. 2492 เป็นโครงการฝายทดน้ำเพื่อพื้นที่การเกษตร โครงการอ่างเก็บน้ำเขาเต่า พ.ศ. 2496 เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้อุปโภคบริโภคและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบึง อำเภอเมือง พ.ศ. 2526 เพื่อพัฒนาบริเวณแหล่งต้นน้ำห้วยน้ำโจนและต้นน้ำห้วยวังเป่า ซึ่งเป็นต้นน้ำสาขาคลองบึง เพื่อช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในเขตนิคมสร้างตนเอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครอบคลุมพื้นที่ 9,000 ไร่ และเพื่อการอุปโภคบริโภคในเขตเทศบาลอำเภอเมือง โครงการนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองช่องลม อำเภอทับสะแก พ.ศ. 2533 เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎร เนื่องจากช่วงฤดูฝนน้ำจะหลากท่วมไร่นาและบ้านเรือนของราษฎร รวมทั้งถนนหนทางเสียหายเกือบทุกปี แต่จะขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง โครงการนี้จะมีพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง 4,000 ไร่ โดยมีกรมชลประทานรับผิดชอบโครงการ

* ผู้วิจัยรวบรวมจากรายงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2525-2544 กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้

โครงการระบบส่งน้ำและอ่างเก็บน้ำหาดทรายใหญ่ ตำบลหนองพลับ ซึ่งกรมชลประทานสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2523 ปัจจุบันอยู่ในสภาพไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่ ต่อมา พ.ศ. 2533 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงเพื่อเป็นแหล่งอุปโภคบริโภค

โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยวังเติน (คลองกุย) ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี พ.ศ. 2543 โดยมีวัตถุประสงค์เป็นแหล่งน้ำใช้ในการเกษตร และอุปโภคบริโภค เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขตพื้นที่ตอนล่างของโครงการ เป็นแหล่งน้ำให้แก่วัตถุประสงค์ต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มความชุ่มชื้นและฟื้นฟูสภาพป่า และใช้เป็นแหล่งประมงน้ำจืด มีพื้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรง 10,000 ไร่ โดยมีกรมชลประทานเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ด้านการเกษตร หลังจากมีการพัฒนาแหล่งน้ำคลองบึง ใน พ.ศ. 2527 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้มีโครงการอพยพและจัดที่ดินให้ราษฎรบริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำคลองบึง เพื่ออพยพราษฎรที่ถูกน้ำท่วมจากการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองบึงให้เข้าทำกินในบริเวณพื้นที่จัดสรรท้ายอ่างเก็บน้ำ โดยมีกรมประมงสงเคราะห์รับผิดชอบโครงการ

โครงการหนองพลับ เป็นโครงการพัฒนาและจัดสรรที่ดิน เพื่อให้ราษฎรมีที่ทำกิน เนื่องจากประชาชนในเขตนี้มีฐานะยากจนขาดแคลนที่ทำกินหรือมีที่ดินไม่เพียงพอกับการทำมาหาเลี้ยงชีพ และต้องเช่าที่ดินของนายทุน¹

โครงการพัฒนาโรงสีข้าวพระราชทาน ตำบลอ่าวน้อย อำเภอมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้สมาชิกนิคมสร้างตนเอง รวมกลุ่มทำนาแล้วนำข้าวเปลือกมาที่โรงสีข้าวพระราชทาน หากมีข้าวเปลือกเหลือให้สมาชิกนำมาเก็บไว้ในโกดังของโรงสี เป็นการรวมกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนดำเนินการปรับปรุงวิธีการดำเนินให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานเกิดประโยชน์ต่อสมาชิกเอง ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกมีความรู้ในการพัฒนาการเกษตรเพิ่มมากขึ้น และสามารถดำเนินงานโดยไม่ขาดทุน ปรับลดต้นทุนในการผลิตที่โรงสีข้าวพระราชทานผลิตได้จำหน่ายให้แก่สมาชิกและประชาชนในราคาถูกกว่าท้องตลาด และโรงสีข้าวพระราชทานสามารถแปรรูปผลผลิต (ข้าวสาร) ที่มีคุณภาพพอเพียงต่อความต้องการของสมาชิกและประชาชนทั่วไป โดยมีกรมประมงสงเคราะห์รับผิดชอบโครงการ

ด้านสิ่งแวดล้อม มีหลายโครงการ ดังเช่น โครงการวนอุทยานปราณบุรี พ.ศ. 2540 เพื่อให้ทราบขอบเขตที่ชัดเจนของวนอุทยาน รวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียงที่มีผู้ถือครองและผู้มีเอกสารสิทธิ์ ตลอดจนตรวจสอบผู้มีเอกสารสิทธิ์ และให้รักษาพื้นที่ป่าไม่ให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2531). *สองมหาราชนักพัฒนา*. หน้า 114.

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่ากุยบุรี พ.ศ. 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าไม้และระบบนิเวศในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติกุยบุรีให้กลับคืนโดยเร็ว เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้สำหรับสัตว์ป่าให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและใกล้เคียงธรรมชาติดั้งเดิมมากที่สุด เพื่อปรับปรุงสภาพพื้นที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนและสัตว์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และเพื่อเสริมสร้างทัศนคติและจิตสำนึกที่ดีต่อท้องถิ่น ประกอบกับให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งเป็นโครงการที่ต้องมีการประสานการทำงานหลายฝ่าย โครงการนี้จึงอยู่ในความรับผิดชอบของกองทัพบกที่ 1 กรมป่าไม้ อุทยานแห่งชาติกุยบุรี กองกำกับการ 1 ตชด. และสำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี พ.ศ. 2542 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้มีการปลูกป่าที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ และปลูกสับปะรดคุณภาพไม่จำเป็นต้องดีนักสำหรับเป็นอาหารช้าง ให้สำรวจหาพื้นที่เหมาะสมที่จะทำฝายกั้นน้ำ และให้พัฒนาที่ดินโดยการปลูกหญ้าแฝก เพราะมีระบบรากยาวช่วยอุ้มน้ำสร้างความชุ่มชื้นและจะช่วยพัฒนาดินด้วย เป็นโครงการที่มีความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญพระราชดำรินี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี โดยโครงการนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกองทัพบก กรมป่าไม้ กรมชลประทาน และกรมการพัฒนาชุมชน

โครงการวนอุทยานปราณบุรี พ.ศ. 2543 เพื่อเป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน ของนักเรียน นักศึกษา และประชาชน โดยป้องกันการบุกรุกพื้นที่เนื่องจากพื้นที่ของอุทยานลดลง การก่อกำจัดน้ำเสียโดยทำแบบก้ามปูเพื่อให้เกิดการทับถมของดินและทรายในบริเวณปากแม่น้ำที่ติดกับทะเลเพื่อกั้นไม่ให้น้ำเสียไหลเข้าคลอง เมื่อน้ำในคลองสะอาดก็จะเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ และการทับถมของดินและเลนก็สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่ป่าชายเลนได้ นอกจากนี้ เพื่อเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี พ.ศ. 2544 ภายหลังจากการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโครงการ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริเพิ่มเติมให้ช้างคงอยู่ในป่า ให้ป่ามีอาหารช้างเพียงพอ ปลูกพืชอาหารช้าง ทำฝายชะลอการไหลของน้ำในป่าลึก เพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผืนป่าและเป็นแหล่งน้ำให้แก่สัตว์ป่า โดยมีกรมป่าไม้ กองทัพบกที่ 1 และกรมการปกครอง รับผิดชอบโครงการ

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติปากน้ำปราณบุรี เป็นอีกโครงการที่เกิดจากการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโครงการวนอุทยานปราณบุรี ใน พ.ศ. 2544 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลน เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นที่ศึกษาการเลี้ยงปูทะเลในป่าชายเลนที่ปลูกในบ่อดินซึ่งเคยผ่านการเลี้ยงกุ้งมาก่อน โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้

โครงการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมถาวรในเขตอำเภอหัวหิน พ.ศ. 2544 เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดซ้ำซากในบริเวณวังไกลกังวลและพื้นที่ในเขตเทศบาล โดยเฉพาะภายหลังการเกิดน้ำท่วมใหญ่ในเขตอำเภอหัวหิน ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของวังไกลกังวล ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีกรมการปกครองและกรมชลประทานรับผิดชอบโครงการ

ด้านการส่งเสริมอาชีพ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้ก่อตั้งโครงการหม่อนไหมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่บ้านหนองสมอ (หมู่บ้านหนองเหียงเดิม) ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน เมื่อ พ.ศ. 2514 เพื่อพระราชทานให้กับประชาชนในพื้นที่อำเภอหัวหิน และพื้นที่ใกล้เคียง ได้ใช้เป็นสถานศึกษาหาความรู้ในการประกอบอาชีพเกี่ยวกับการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่ยากจนให้มีที่ทำกิน¹

อนึ่ง เมื่อมีการศึกษาวิจัยการทำฝนหลวงเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ให้มีน้ำใช้ในการเกษตร ใน พ.ศ. 2510 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นว่าพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์แห้งแล้งติดต่อกมาเป็นเวลาหลายปี เหมาะสมที่จะใช้เป็นสถานที่ทำการทดลอง จึงได้มีการทดลองทำฝนหลวงในพื้นที่อำเภอหัวหิน โดยใช้สนามบินบ่อฝ้ายเป็นฐานปฏิบัติการ²

จะเห็นได้ว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละโครงการในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีคุณประโยชน์อันเกื้อหนุนต่อกันในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียงเป็นอย่างมาก โครงการฯ เหล่านี้ ล้วนเกิดขึ้นเพื่อเป็นรากฐานในการประกอบอาชีพอย่างยั่งยืน ไม่เพียงแต่ราษฎรที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการฯ แม้แต่สัตว์ป่าที่สำคัญ เช่น ช้าง และทรัพยากรธรรมชาติยังได้รับการดูแลและคุ้มครอง

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการที่ช่วยบรรเทาทุกข์ของราษฎร ซึ่งไม่อาจรอการพัฒนาตามแผนพัฒนาประเทศได้ เนื่องจากติดขัดเรื่องระบบและเกี่ยวข้องกับความจำเป็นก่อนหลัง ดังนั้น เมื่อมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงเป็นการช่วยเหลือและบรรเทาทุกข์ให้แก่ราษฎรได้ทันทั่วถึง นอกจากนี้ยังเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ประกอบกับยังสามารถประสานประโยชน์แก่แผนการพัฒนาของรัฐบาลในอนาคตอีกด้วย

¹ <http://www.geocities.com/thaipolairborne/morhmai.htm?20067> (Online).

² กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2539). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการกสิกรรม.

5. การขยายตัวของประชากร

ประชากรเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ประจวบคีรีขันธ์นั้นมีหลักฐานตั้งเป็นเมืองมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และบันทึกของชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามากรุงศรีอยุธยาหรือเดินทางกลับออกไปทางอ่าวเบงกอล โดยใช้เส้นทางด่านสิงขร เป็นหลักฐานที่สำคัญชิ้นหนึ่งที่นอกจากบรรยายลักษณะภูมิประเทศของเมืองที่ผ่านไปนั้น ยังกล่าวถึงลักษณะและบ้านเรือนของเมืองที่ผ่านไปอีกด้วย โดยเฉพาะเมืองกุยบุรีและเมืองปราณบุรีปรากฏในบันทึกว่า เมืองทั้งสองเป็นเมืองใหญ่ส่วนจำนวนพลเมืองไม่ปรากฏในบันทึก แต่ปรากฏจำนวนบ้านเรือนของประชาชนโดยเฉพาะที่เมืองกุยบุรีว่ามีประมาณ 200 หลังคาเรือน¹

นอกจากนี้ พระนิพนธ์เชิงรายงานตรวจราชการในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งบันทึกโดยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ครั้งเสด็จหัวเมืองปักษ์ใต้ พ.ศ. 2427 ได้กล่าวถึงเมืองปราณบุรีว่ามีจำนวนราษฎร 5,000 คนเศษเป็นคนไทยและคนจีน และคนจีนส่วนมากนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณปากแม่น้ำปราณ²

ต่อมาใน พ.ศ. 2470 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการสำรวจจำนวนประชากรปรากฏว่า ประจวบคีรีขันธ์มีจำนวนประชากรรวม 29,315 คน ประกอบด้วยชาย 15,091 คน หญิง 14,224 คน และใน พ.ศ. 2472 ประจวบคีรีขันธ์มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็น ชาย 23,502 คน หญิง 21,083 คน รวมเป็น 44,585 คน³ เนื่องจากเป็นช่วงที่ทางรถไฟสายใต้เปิดเดินรถ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังไกลกังวลหลายครั้ง ทำให้เมืองตากอากาศหัวหินเฟื่องฟูและมีการพัฒนาเป็นอย่างมาก จนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ภายหลังมีการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2476 ในการสำรวจจำนวนประชากร พ.ศ. 2480 และ พ.ศ. 2490 พบว่าประจวบคีรีขันธ์มีจำนวนประชากรรวม 59,458 คน และ 73,400 คน เป็นชาย 31,170 คน และ 37,935 คน เป็นหญิง 28,288 คน และ 35,465 คน ตามลำดับ⁴ การเพิ่มขึ้นของประชากรในระยะนี้อยู่ในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมืองตากอากาศหัวหินยังเป็นที่นิยม เพราะบ้างก็มาพักผ่อนและบ้างก็มาหลบภัยช่วงสงคราม

¹ กรมศิลปากร. (2530). *จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริรประชุมมิสซังสุ อาณาจักรโคจีนจีน*. หน้า 44.

² สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. (2504). *ชีวิวัฒน์*. หน้า 28.

³ Department of General Statistics. (1929). *Statistical Year Book of the Kingdom of Siam B.E. 2470 (1927-1928) No. Thirteenth*. p. 39.

⁴ สำนักงานสถิติกลาง. (2501). *สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 22 (ภาค 1) พ.ศ. 2488-2498*. หน้า 58.

ตาราง 2 แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ก่อน พ.ศ. 2503

พ.ศ.	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
2470	15,091	14,224	29,315
2472	23,502	21,083	44,585
2490	37,935	35,465	73,400
2490	37,935	35,465	73,400

ที่มา: Department of General Statistics. (1929). *Statistical Year Book of the Kingdom of Siam B.E. 2470 (1927-1928) No. Thirteenth*. p.39. และ สำนักงานสถิติกลาง. (2501). *สมุดรายนามสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 22 (ภาค 1) พ.ศ. 2488-2498*. หน้า 58.

เมื่อมีการทำสำมะโนประชากรและการเคหะ* ครั้งแรกใน พ.ศ. 2503 ปรากฏว่าประจวบคีรีขันธ์มีประชากรรวม 152,456 คน เป็นชาย 78,783 คน หญิง 73,673 คน¹ ใน พ.ศ. 2513, 2523, 2533, 2543² และ 2544 มีจำนวนประชากรรวม 249,202 คน 377,212 คน 424,766 คน 478,944 คน และ 482,719 คน ตามลำดับดังนี้

ตาราง 3 แสดงจำนวนประชากรของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2503-2544

พ.ศ.	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
2503	78,783	73,673	152,456
2513	128,519	120,683	249,202
2523	196,467	180,745	377,212
2533	215,721	209,045	424,766
2543	243,378	235,566	478,944

* การทำสำมะโนประชากรและการเคหะแห่งชาติจะจัดทำทุก 10 ปี

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). *สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 26 พ.ศ. 2508*. หน้า

43.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). *สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 48 พ.ศ. 2544*. หน้า

18.

ตาราง 3 (ต่อ)

พ.ศ.	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
2544	245,185	237,534	482,719

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2509). *สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 26 พ.ศ. 2508*. หน้า 43.
และสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). *สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 48 พ.ศ. 2544*. หน้า 18.

อาจกล่าวได้ว่า การเพิ่มขึ้นหรือการขยายตัวของจำนวนประชากรในประจวบคีรีขันธ์ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น แต่การขยายตัวของประชากรอยู่ในลักษณะไม่กระจายตัว ได้แก่ บริเวณพื้นที่อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอเมือง และอำเภอบางสะพาน เป็นเพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่สร้างรายได้หลักให้แก่ท้องถิ่น และจังหวัด จึงทำให้บริเวณเหล่านั้นมีความหนาแน่นของประชากรสูง พ.ศ. 2503^{*} อำเภอเมืองมีจำนวนประชากรมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อำเภอปราณบุรี อำเภอบางสะพาน อำเภอหัวหิน และอำเภอทับสะแก ตามลำดับ¹ เป็นเพราะอำเภอเมืองเป็นศูนย์กลางราชการ อำเภอปราณบุรีเป็นเมืองเก่าที่มีชุมชนดั้งเดิมอาศัยอยู่เป็นแหล่งทำประมงและปลูกสับปะรด ส่วนอำเภอบางสะพานเป็นเมืองเก่าเช่นเดียวกับเมืองปราณบุรี ประกอบกับเป็นแหล่งทำประมงและแหล่งปลูกมะพร้าว อำเภอหัวหินเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งทำประมงและแหล่งปลูกสับปะรดและอ้อย ซึ่งล้วนเป็นแหล่งสร้างรายได้แทบทั้งสิ้น จึงทำให้มีประชากรทั้งภายในจังหวัดและนอกจังหวัดอพยพไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าวกันหนาแน่น และใน พ.ศ. 2544 จำนวนประชากรในพื้นที่ยังคงเพิ่มขึ้นลักษณะเช่นเดิม แต่เปลี่ยนไปจากเดิมคืออำเภอหัวหินมีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภอบางสะพาน² อาจเกิดขึ้นจากการขยายตัวของเมืองท่องเที่ยวจึงเป็นสาเหตุให้คนต่างถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพในอำเภอหัวหินมากขึ้น

^{*} จำนวนประชากรอำเภอกุยบุรีรวมอยู่ในอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *สมุดสถิติรายปี 2509 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 2

² สำนักงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *สมุดรายนามสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2539*. หน้า 4.

ตาราง 4 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอ พ.ศ. 2503 และ 2544

อำเภอ	พ.ศ. 2503			พ.ศ. 2544		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)	(คน)
เมืองประจวบฯ	23,452	22,161	45,613	43,509	43,593	87,102
หัวหิน	10,747	10,268	21,015	37,143	38,246	75,389
กุยบุรี*	-	-	-	20,244	20,945	41,189
ปราณบุรี	19,239	17,396	36,635	41,792	32,636	74,428
กิ่งอำเภอสามร้อยยอด**	-	-	-	23,094	23,538	46,632
ทับสะแก	10,566	9,966	20,532	26,797	27,020	53,817
บางสะพาน	14,779	13,882	28,661	35,162	34,596	69,735
บางสะพานน้อย	-	-	-	17,444	16,960	34,404
รวม	78,783	73,673	152,456	245,185	237,534	482,719

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2511). *สมุดสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 27 พ.ศ. 2509*. หน้า 2. และ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 9.

ภายหลังการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างจริงจังจากภาครัฐ การขยายตัวของประชากรในเขตพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ขึ้นอยู่กับแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม กล่าวคือ บริเวณที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่นและเป็นแหล่งวัตถุดิบ จะมีประชากรและแรงงานอาศัยอยู่หนาแน่น เช่นที่ อำเภอปราณบุรี ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนดั้งเดิมและแหล่งวัตถุดิบ คือ สับปะรด ทำให้บริเวณดังกล่าวมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่น อำเภอเมือง เป็นศูนย์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานราชการต่างๆ ประกอบกับมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ จึงเป็นแรงจูงใจแก่นักลงทุน อำเภอบางสะพาน เป็นที่ตั้งของโครงการอุตสาหกรรมเหล็กขนาดใหญ่ของกลุ่มบริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ซึ่งเปิดดำเนินการ ใน พ.ศ. 2537 ต่อมาโครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐให้จัดตั้งเป็นนิคมอุตสาหกรรมเหล็กครบ

* ประชากรของอำเภอกุยบุรีใน พ.ศ. 2503 ถูกรวมอยู่กับอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์

** ประชากรของกิ่งอำเภอสามร้อยยอดใน พ.ศ. 2503 รวมอยู่กับอำเภอปราณบุรี

วงจรที่บางสะพาน ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมหลักในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก สำหรับอำเภอหัวหินเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างงานและรายได้ให้แก่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ประกอบกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐในด้านต่างๆ จึงเป็นสิ่งจูงใจให้นักลงทุนและแรงงานเข้ามาในพื้นที่นี้เป็นอย่างยิ่ง

ในช่วง พ.ศ. 2534-2543 มีการขยายตัวด้านแรงงานเพิ่มขึ้นและลดลงสลับกัน ใน พ.ศ. 2537 มีอัตราการขยายตัวสูงสุด เนื่องจากกลุ่มบริษัทสหวิริยาสีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้เริ่มดำเนินการโครงการอุตสาหกรรมเหล็กที่บางสะพาน แต่หลังจาก พ.ศ. 2537 อัตราการขยายตัวทางด้านแรงงานก็ค่อยๆ ลดลงทุกปี¹ พ.ศ. 2544 ประจวบคีรีขันธ์มีตำแหน่งงานว่าง 20,575 ตำแหน่ง มีผู้มาสมัครงาน 1,893 คน และได้รับการบรรจุ 1,637 คน² นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายประกอบด้วย พม่า ลาว และกัมพูชา* ที่ลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายจำนวนหนึ่ง ต่อมาใน พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา คณะรัฐมนตรีมีมติอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวทำงานได้ในช่วงระหว่างรอส่งกลับประเทศ ส่วนใหญ่เป็นงานกรรมกรใช้แรงงาน

จำนวนประชากรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นมีลักษณะกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่และมีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อจังหวัด ส่งผลทำให้การพัฒนาและความเจริญในแต่ละพื้นที่ไม่เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ใน พ.ศ. 2537 มีจำนวนคนย้ายเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวน 19,813 คน ต่อมาใน พ.ศ. 2541 มีจำนวนคนย้ายเข้า 27,251 คน และ พ.ศ. 2543 มีจำนวนคนย้ายเข้า 29,854 คน ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนคนย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เพิ่มขึ้นทุกปี แต่ตำแหน่งงานว่างในพื้นที่ยังคงสูง เป็นเพราะคนที่ย้ายเข้ามาในพื้นที่ส่วนใหญ่เข้ามาประกอบอาชีพรับจ้างในธุรกิจเฉพาะ เช่น ธุรกิจเสริมสวย ธุรกิจร้านขายของที่ระลึก ธุรกิจสปาและนวดแผนโบราณ เป็นต้น ทำให้ภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมโรงงานยังต้องการแรงงานอยู่ ประกอบกับแรงงานเหล่านั้นเป็นแรงงานที่ไม่ต้องการทักษะ ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่ตรงกัน ทำให้แรงงานบางส่วนในท้องถิ่นที่มีความรู้ ส่วนใหญ่จึงออกไปทำงานนอกพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวเป็นผลให้การประกอบกิจการประมงทะเลและการเกษตร มีการจ้างแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากขาดแคลนแรงงานคนไทย

อาจกล่าวได้ว่า การขยายตัวของประชากรเป็นปัจจัยหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเพราะเมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจก็เกิดการ

¹ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 20.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *ข้อมูลการตลาด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 10.

* ข้อมูลจากสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางานระบุว่า พ.ศ. 2544 ประจวบคีรีขันธ์มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า 6,206 คน กัมพูชา 395 คน และลาว 312 คน

ขยายตัว และส่งผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่รองรับการเจริญเติบโตและการขยายตัว
ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

บทที่ 4

เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์หลังการประกาศใช้แผนพัฒนาฯ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ได้เกิดภาวะสงครามเย็น (พ.ศ. 2488-2534) ซึ่งส่งผลให้การเมืองโลกถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายมหาอำนาจโลกเสรีประชาธิปไตย โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำ และฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ โดยมีสหภาพโซเวียตเป็นศูนย์กลางอำนาจ สงครามเย็นทำให้ทั้งสองประเทศพยายามเข้าไปมีบทบาทหรือแทรกแซงทางด้านการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ในฝ่ายของตนเองรวมทั้งประเทศไทย¹ สหรัฐอเมริกาได้กลายมาเป็นประเทศมหาอำนาจและเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการทหารตลอดจนกิจการต่างๆ ของโลกตะวันตก² ส่วนฝ่ายโลกตะวันออกนั้นได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนทางด้านต่างๆ จากประเทศมหาอำนาจสหภาพโซเวียตและจีน

สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในด้านการพัฒนาประเทศของไทย ตั้งแต่ช่วงของสงครามเวียดนาม เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะนั้นมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เพราะเกรงว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว และกัมพูชาจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์และแผ่ขยายมายังประเทศไทย นอกจากนี้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับเอาแนวความคิดในการพัฒนาประเทศโดยการเร่งสร้างเสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจและความทันสมัยตามแบบตะวันตกมาใช้ฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลก ซึ่งเน้นเรื่องการค้าส่งออกเป็นหลักเพื่อดึงเงินตราต่างประเทศให้เข้ามามากขึ้น³ อีกทั้งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามยังมีนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ โดยลดบทบาททางเศรษฐกิจของชาวต่างชาติ เพื่อไม่ให้มีอิทธิพลในระบบเศรษฐกิจไทยมากเกินไป รวมถึงบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศเพราะกิจการส่วนใหญ่เป็นของชาวจีน รัฐบาลจึงเกรงว่าชาวจีนเหล่านี้อาจก่อปัญหาความยุ่งยากมาให้แก่รัฐบาลได้ ในขณะเดียวกันก็ได้มีการก่อตั้งรัฐวิสาหกิจต่างๆ ในส่วนกลาง โดยมีรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเอง พร้อมทั้งมีการรณรงค์ให้มีการจัดตั้งบริษัทในเครือใน

¹ จิราภรณ์ ประพินพงศกร. (2545). ประวัติศาสตร์บทบาทของชาติมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. หน้า 77.

² แหล่งเดิม. หน้า 38, 45, 75.

³ วิทิต รัชชดาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). “ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493-2502),” ใน 5 ทศวรรษสภาพพัฒนา. หน้า 85.

ต่างจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมในครัวเรือนทุกประเภททั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนคนไทยให้ประกอบการค้ามากขึ้น¹

จะเห็นได้ว่า แท้จริงแล้วการดำเนินนโยบายทางการเมืองและเศรษฐกิจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะนั้นเป็นเพียงเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และเพื่อผลประโยชน์ของ นักการเมืองบางกลุ่มเท่านั้น ทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจกับนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะไม่เป็นไปตามความต้องการของตน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองจากจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้นโยบายทางด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีนโยบาย เน้นสนับสนุนการค้าโดยรัฐหรือเศรษฐกิจแบบชาตินิยมในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็นการสนับสนุนการลงทุนของเอกชนหรือเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ซึ่งได้รับการสนับสนุน และช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ในเวลาต่อมารัฐบาลได้มีการจัดตั้งสภาพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติ เพื่อจัดทำแผนในการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2504 นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน บริษัทเงินทุน อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น ที่ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนา ประเทศโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ

จึงอาจกล่าวได้ว่า ภายหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นเป็นผู้นำทางการเมือง ประเทศไทยได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งทางด้านการเงินและวิชาการจากสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก การที่สหรัฐอเมริกาให้การช่วยเหลือประเทศไทยและอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เพราะตระหนักดีว่าการหยุดยั้งการคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศได้นั้น จะต้องให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการทหาร² นอกจากนี้ เป็นเพราะผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สำหรับประเทศไทยนั้นมีสินค้าและ ทรัพยากรธรรมชาติเป็นที่ต้องการของสหรัฐอเมริกา เช่น ข้าว ยาง ดีบุก ฯลฯ³ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ภายหลังการประกาศใช้แผนพัฒนาฉบับที่หนึ่งเป็นต้นมา โครงการพัฒนาด้านต่างๆ ส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ ยังมีบริษัท ต่างชาติโดยเฉพาะอเมริกันเข้ามาลงทุนทำธุรกิจประเภทต่างๆ ในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

เมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับต่างๆ กระจบศิริพันธ์มีการพัฒนาใน ด้านระบบสาธารณูปโภคที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้าน เกษตรกรรม เนื่องจากเป็นแหล่งปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น สับปะรด มะพร้าว อ้อย ที่สำคัญแห่ง

¹จารึก สดใจ. (2529). นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2501-2506. หน้า 28-29.

²แหล่งเดิม. หน้า 179.

³แหล่งเดิม. หน้า 41.

หนึ่งของประเทศ ด้านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเกษตรและประมง เพราะเป็นแหล่งที่มีวัตถุดิบพร้อมทั้งจากภาคการเกษตรและประมง และอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า เพราะศักยภาพของพื้นที่อำเภอบางสะพานที่สามารถพัฒนาให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมเหล็ก ซึ่งดำเนินการโดยเอกชนโดยได้รับการสนับสนุนโครงการจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ส่วนอุตสาหกรรมเหมืองแร่นั้นก็ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เพราะในพื้นที่นี้มีแร่ธาตุที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนี้แล้ว ยังมีการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากมีสถานที่ตากอากาศคือ หัวหิน ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีต ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศของประจวบคีรีขันธ์มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเช่นเดียวกับหัวหิน และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับภูมิภาคอื่นๆ ได้

ลักษณะภูมิประเทศ ศักยภาพของพื้นที่ ประกอบกับทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเอื้ออำนวยให้โครงสร้างเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ประกอบไปด้วยภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ซึ่งเห็นได้จากผลิตภัณฑ์มวลรวม (Gross Provincial Product หรือ GPP) ของประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ.ศ. 2514 ตามราคาตลาดมีมูลค่า 2,762.50 ล้านบาท สาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 2,295.10 ล้านบาท และสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่า 51.80 ล้านบาท¹ และใน พ.ศ. 2544 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประจวบคีรีขันธ์มีมูลค่าตามราคาตลาด 32,536 ล้านบาท โครงสร้างการผลิตของจังหวัดโดยรวมจะอยู่ในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ สาขาเกษตรกรรม 8,348 ล้านบาท และสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่า 6,450 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 70,697 บาท/คน/ปี²

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2521?). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2518.

² http://www.nesdb.go.th/econSocial/macro/gpp_data/index.html:

<file:///C:/DUCUME~1/LOCALS~1/Temp/HORS0PDH.htm> (Online).

ตาราง 5 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (GPP) ณ ราคาตลาด พ.ศ.
2518-2544

พ.ศ.	GPP (ล้านบาท)	มูลค่าเฉลี่ยต่อหัว (บาท)
2518	3,657.2	-
2520	5,522.7	17,354
2522	6,960.6	21,208
2524	6,338.1	16,592
2526	7,796.8	20,043
2528	8,071.1	20,178
2530	10,060.1	24,840
2532	12,515.6	30,378
2534	16,025.4	37,796
2536	20,178.6	47,591
2538	20,024.2	64,482
2540	29,409.0	65,790
2542	30,033.0	65,884
2544	32,536.0	70,697

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2518-2543. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2525). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2523. หน้า 42. และ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2538. หน้า 99. และ

http://www.nesdb.go.th/econSocial/macro/gpp_data/index.html:
<file:///C:/DUCUME~1/LOCALS~1/Temp/HORS0PDH.htm> (Online).

2.1 นโยบายรัฐเพื่อการพัฒนา

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรก (พ.ศ. 2504-2509) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการปรับปรุงโครงสร้างสาธารณูปโภค เพื่อเป็นการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางทุนนิยมเสรีคือ มีการก่อสร้างถนนหนทาง การสร้างเขื่อนเพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมและผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้นักลงทุนชาวต่างชาติและนักลงทุนภายในประเทศเข้ามาลงทุนกันมากขึ้น

การปรับปรุงระบบคมนาคมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์คือ โครงการบูรณะและก่อสร้างทางหลวงแผ่นดินโดยกรมทางหลวงคือเส้นทางกรุงเทพฯ-ชุมพร-ชายแดนมลายู โดยชิตชายฝั่งตะวันออก* นอกจากนี้ยังมีโครงการบูรณะเส้นทางหลวงแผ่นดิน แผนพัฒนาฯ ในระยะที่ 2 เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคมนาคมและขนส่งคือ โครงการพัฒนาทางหลวงแผ่นดิน เส้นทางกรุงเทพฯ-นครปฐม และนครปฐม-ชุมพร รวมเป็นระยะทาง 496 กิโลเมตร ซึ่งในขณะนั้นเป็นถนนสายหลักในการเดินทางไปสู่ภาคใต้และตัดผ่านประจวบคีรีขันธ์ ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงให้การคมนาคมสะดวกและได้มาตรฐาน ประกอบกับเพื่อรองรับการพัฒนาภาคธุรกิจของเอกชน

นอกจากนี้ยังมี โครงการสร้างเขื่อนปรานเพื่ออำนวยประโยชน์ให้พื้นที่เพาะปลูกประมาณ 17,000 ไร่ ตลอดปีและยังช่วยป้องกันอุทกภัยในทุ่งปราน เนื่องจากจะมีน้ำท่วมอยู่เป็นประจำทุกปี และยังช่วยชะล้างความเค็มของดินในทุ่งสามร้อยยอดให้สามารถเพาะปลูกได้ผลดียิ่งขึ้น โครงการเขื่อนเก็บกักน้ำบนแม่น้ำปรานบุรีมีความจุน้ำ 300 ล้านลูกบาศก์เมตรประกอบด้วยระบบส่งน้ำในทุ่งปราน ทุ่งสามร้อยยอด และทุ่งกุย มีคลองส่งน้ำสายใหญ่สองฝั่ง 13 สาย ยาว 82 กิโลเมตร และคลองซอยมีความยาวรวม 171 กิโลเมตร โครงการนี้เริ่มก่อสร้างในพ.ศ. 2510 และแล้วเสร็จในพ.ศ. 2522¹ ซึ่งโครงการนี้อยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514)

ความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรในการเพาะปลูก ซึ่งส่วนใหญ่ใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ห้วยหนอง คลอง บึง และน้ำฝน ระบบชลประทานที่มีอยู่ไม่ครอบคลุมและมีปริมาณไม่พอเพียง ดังนั้น กรมชลประทานจึงได้พัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่ เพื่อช่วยเหลือพื้นที่การเกษตร โดยดำเนินการก่อสร้างโครงการชลประทานขนาดต่างๆ หลายโครงการตั้งแต่อดีต

* คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35 ถนนธนบุรี-ปากท่อ ถนนเส้นนี้จะมาบรรจบเชื่อมต่อกับถนนเพชรเกษมที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เป็นเส้นทางที่ทำให้การติดต่อระหว่างประจวบคีรีขันธ์กับกรุงเทพฯ และจังหวัดต่างๆ ได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้นกว่าเดิม ดู สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504-2506 และถึง พ.ศ. 2509*. หน้า 23.

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2521?). *สมุดรายนามสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2518*.

เป็นต้นมา ซึ่งหลายโครงการเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีน้ำจากระบบชลประทานเข้ามาช่วยในการเพาะปลูก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าระบบชลประทานจะครอบคลุมพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด เพราะปริมาณน้ำที่ใช้ในการเกษตรมีอยู่อย่างจำกัด ประกอบกับแหล่งทำการเกษตรอยู่ห่างไกลและลักษณะทางกายภาพของดิน จึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่ปลูกพืชที่ต้องการน้ำไม่มากและเหมาะกับลักษณะของดิน

2.2 การพัฒนาทางด้านต่าง ๆ

นอกจากรัฐจะมีนโยบายพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันพัฒนาทางด้านโครงสร้างเศรษฐกิจหลักอันได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เป็นเพราะประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ ประกอบกับมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นนิคมอุตสาหกรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ

2.2.1 การพัฒนาด้านเกษตรกรรม ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูงเชิงเขา และมีสภาพผิวดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชไร่มากที่สุด รองลงมาเป็นการปลูกไม้ยืนต้น และพื้นที่ทำนา ตามลำดับ พืชผลทางการเกษตรของประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งทำรายได้ให้แก่เกษตรกรและจังหวัดปีหนึ่งเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สับปะรด มะพร้าว อ้อย ฯลฯ

การทำสำมะโนเกษตร พ.ศ. 2506^{*} พบว่าประจวบคีรีขันธ์มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตร 520,616 ไร่^{**} เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดต่างๆ รวมถึงข้าวและพืชไร่ 195,915 ไร่ รองลงมาจะปลูกพืชยืนต้น 166,795 ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพของประชากรในพื้นที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กล่าวคือ มีการปลูกพืชไร่ รวมถึงข้าวและพืชยืนต้นเหมือนในอดีต แต่มีปริมาณพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นในแต่ละอำเภอ โดยที่อำเภอบางสะพานมีเนื้อที่ถือครองมากที่สุด และรองลงมาได้แก่ อำเภอปราณบุรี อำเภอเมือง อำเภอทับสะแก กิ่งอำเภอกุยบุรี และอำเภอหัวหิน ตามลำดับ¹

^{*}สำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำสำมะโนเกษตรครั้งแรกขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2493, 2506, 2521 และ 2536 ตามลำดับ

^{**}ไม่รวมพื้นที่ถือครองขนาดต่ำกว่า 2 ไร่

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). รายงานสำมะโนเกษตร 2506 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = *Census of Agriculture 1963 Changwad Prachuap Khiri Khan*. หน้า 22.

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศโดยทั่วไปของประจวบคีรีขันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สับปะรดเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังมีความเหมาะสมที่จะปลูกพืชยืนต้น เช่น มะพร้าว อีกด้วย ลักษณะพื้นที่ของประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนลาดเทจากตะวันตกมาทางตะวันออกจรดอ่าวไทย ดังนั้นพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่จึงเป็นที่ลาดเชิงเขา มีความสูงชัน มีการชะล้างหน้าดินสูง และมีสภาพการระบายน้ำดี ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำประกอบด้วยบริเวณพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่อำเภอหัวหิน จนถึงอำเภอเมืองฯ มีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างต่ำ ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคในการปลูกพืชชนิดอื่นๆ แต่เหมาะกับการปลูกสับปะรด ซึ่งสามารถขึ้นได้ดีในสภาพดังกล่าว¹ นอกจากนี้ บริเวณที่ราบเหมาะแก่การปลูกอ้อย ส่วนพื้นที่ตามแนวชายฝั่งมีความเหมาะสมแก่การปลูกมะพร้าวเป็นอย่างดี

สับปะรด สามารถปลูกได้เกือบตลอดทั้งปี แต่ช่วงที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก คือช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน-พฤษภาคม การปลูกแต่ละครั้งสามารถเก็บผลได้ 3 รุ่น พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทยมี 3 พันธุ์ คือ พันธุ์อินทรีชิด พันธุ์ขาว และพันธุ์ปัตตาเวียหรือพันธุ์ศรีราชา (Smooth Cayenne) โดยประมาณร้อยละ 90 ของเนื้อที่เพาะปลูกสับปะรดในประเทศไทยซึ่งรวมถึงประจวบคีรีขันธ์ จะปลูกพันธุ์ปัตตาเวีย เนื่องจากเป็นสับปะรดที่มีคุณภาพเหมาะสมในการบริโภคสด² กล่าวคือ มีผลขนาดใหญ่ ตาดี มีเนื้อเหลืองละเอียด รสหวานฉ่ำ และใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป³

ประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งเพาะปลูกสับปะรดที่สำคัญ และมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุดในประเทศนับแต่มีการปลูกสับปะรดเพื่ออุตสาหกรรม ก่อน พ.ศ. 2510 การปลูกสับปะรดในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ประสบปัญหาหาคาดกต่ำ เนื่องจากการขยายตัวของตลาดผู้บริโภคที่เป็นไปอย่างช้าๆ จึงทำให้ผลผลิตสับปะรดล้นตลาด ทำให้ราคาต่ำมากในบางปี จนทำให้เกษตรกรประสบกับความขาดทุน เลิกปลูกสับปะรดแล้วปลูกพืชชนิดอื่นเช่น อ้อยแทน ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 จากนโยบายพัฒนาด้านการเกษตรส่งผลทำให้ใน พ.ศ. 2510 มีการตั้งโรงงานสับปะรดกระป๋องไทยที่อำเภอปราณบุรี ซึ่งเป็นโรงงานแห่งแรกตั้งขึ้นในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์⁴ การเปลี่ยนแปลงในช่วงปีแรกที่เริ่มมีอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง พบว่ามีการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดเพิ่มขึ้นเฉพาะในพื้นที่ที่มีโรงงานสับปะรด

¹ สมชาย อุ้ยฉั่น. (2526). ศึกษาการขยายตัวของไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 152.

² สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). "อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด," ใน รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด. หน้า 1-2.

³ สมชาย อุ้ยฉั่น. (2526). เล่มเดิม. หน้า 92.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 58.

กระป๋องตั้งอยู่ คือในเขตอำเภอปราณบุรี แต่ในเวลาต่อมา มีการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดไปยัง บริเวณใกล้เคียง ใน พ.ศ. 2511 สับปะรดมีเนื้อที่เพาะปลูก 98,142 ไร่¹

ภายหลังการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องใน พ.ศ. 2514 พื้นที่ ปลูกพืชไร่มีจำนวนเพิ่มขึ้นคือ 202,966 ไร่ นอกจากนี้ พื้นที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น มีจำนวน เพิ่มขึ้นเช่นกันคือ 306,387 ไร่² ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่สนับสนุนให้มีการตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเกษตรในประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่การปลูกพืชไร่ และไม้ผลและไม้ยืนต้นเพิ่มมากขึ้น การปลูกสับปะรดมีรูปแบบเปลี่ยนไป จากเดิมที่ชาวไร่ปลูก เพื่อนำผลผลิตไปจำหน่ายในตลาดผู้บริโภคผลสด เป็นการปลูกเพื่อป้อนโรงงานมากขึ้น และ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินเองมากกว่าร้อยละ 90³

ต่อมาใน พ.ศ. 2515 บริษัทไอลแลนด์แคนนิ่ง จำกัด เป็นบริษัทอเมริกันที่ร่วม ลงทุนกับนักธุรกิจไทย ดำเนินการผลิตและส่งออกสับปะรดบรรจุกระป๋อง มีโรงงานตั้งอยู่ที่ จังหวัดราชบุรี ได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกสับปะรด 8,000 ไร่ ในเขตตำบลหนองพลับ อำเภอหัว หิน และหลังจากนั้นเพียง 1 ปี บริษัทไอลแลนด์แคนนิ่ง จำกัด จึงได้เริ่มดำเนินการสร้างโรงงาน แห่งใหม่ขึ้นที่ตำบลหนองพลับ และได้ย้ายฐานการผลิตจากจังหวัดราชบุรีมายังโรงงานแห่งใหม่ นี้ใน พ.ศ. 2517 และได้เปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด⁴ ซึ่งนับได้ว่าเป็นโรงงาน สับปะรดกระป๋องแห่งที่สองของประจวบคีรีขันธ์ เป็นผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกสับปะรด จากเดิมกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอปราณบุรีไปยังพื้นที่อำเภอหัวหิน ต่อเนื่องไปจนถึงจังหวัด เพชรบุรี อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมือง ประกอบกับในช่วงนั้นมีการอพยพของประชากรจาก จังหวัดใกล้เคียงเข้ามาในประจวบคีรีขันธ์เพื่อจับจองพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดกันมาก เพราะ ขณะนั้นสับปะรดมีราคาดี⁵

ถึงแม้ว่าวิกฤตการณ์น้ำมันใน พ.ศ. 2516 ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้รับผลกระทบ พบว่าเศรษฐกิจของประเทศเริ่มชะลอตัวตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2515 ประกอบกับเหตุการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา เป็นผลให้เศรษฐกิจของประเทศ ตกต่ำและการลงทุนในประเทศลดลง อย่างไรก็ตาม ในช่วง พ.ศ. 2515-2519 มูลค่าการผลิตจาก

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2516). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2514.

หน้า 13.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2515.

หน้า 15.

³ แหล่งเดิม.

⁴ บางกอกโพสต์. (ม.ป.ป.). บริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด เนื่องในโอกาสได้รับประกาศนียบัตร ISO 14001. (แผ่นพับ). ไม่มีเลขหน้า.

⁵ สมชาย อ้วน. (2526). ศึกษาการขยายตัวของไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 58.

สาขาเกษตรกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยพืชไร่ เช่น สับปะรด อ้อย ฯลฯ และพืชสวน เช่น มะพร้าว ฯลฯ เพราะล้วนเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันมากในประจวบคีรีขันธ์และมีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามลำดับ¹ เป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐที่สนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะสับปะรดกระป๋องและการพัฒนาศักยภาพของสับปะรดเพื่อการส่งออก

ตาราง 6 แสดงมูลค่าการผลิตของกิจกรรม สาขาเกษตรกรรม พ.ศ. 2515-2519

พ.ศ.	2515	2516	2517	2518	2519
สาขาเกษตรกรรม (ล้านบาท)	2,740.60	3,320.00	4,337.10	4,728.90	5,285.20
กิจกรรม (ล้านบาท)	2,453.90	3,029.50	3,949.20	4,343.80	4,898.50

ที่มา: สำนักสถิติแห่งชาติ. (2521?). สมุดสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2518. หน้า 40.

ใน พ.ศ. 2521 ได้มีการตั้งโรงงานสับปะรดกระป๋องแห่งที่สามขึ้น คือ บริษัท สับปะรดไทย จำกัด ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง ทำการผลิตในปีแรกได้ถึง 10,000 ตัน เมื่อรวมการผลิตของทั้งสามโรงงานจะได้ 82,832 ตัน² ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา มีการขยายพื้นที่ปลูกสับปะรดเพิ่มมากขึ้นในเขตอำเภอหัวหิน ปราณบุรี กุยบุรี และอำเภอเมือง ส่วนใหญ่ขยายพื้นที่ไปทางตะวันตกตามแนวเทือกเขาตะนาวศรี จนทำให้ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดมากที่สุดจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย³ ในขณะที่ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกสับปะรดทั้งสิ้นประมาณ 551,050 ไร่ สามารถผลิตสับปะรดได้ประมาณ 1.85 ล้านตัน ซึ่งเป็นปริมาณการผลิตที่สูงที่สุดในช่วงที่ผ่านมา ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ปลูกสับปะรด 258,295 ไร่⁴

วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สองใน พ.ศ. 2522 ประเทศไทยประสบกับปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากสินค้าส่งออก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรมีราคาตกต่ำ ในขณะที่มีการนำเข้าสินค้าในราคาแพง ปัญหาต่างๆ ทวีความรุนแรงขึ้นเมื่อราคาน้ำมันในตลาดโลกขยับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับแต่ พ.ศ. 2522 เป็น

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2520. หน้า 40.

² สมชาย อุ้ยอัน. (2526). ศึกษาการขยายตัวของไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 99

³ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2524). สรุปประเด็นปัญหา นโยบาย แนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก. หน้า 34.

⁴ สมชาย อุ้ยอัน. (2526). เล่มเดิม. หน้า 101.

ต้นมา¹ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มูลค่าการผลิตจากภาคการเกษตรของประจวบคีรีขันธ์ลดลงใน พ.ศ. 2522 จาก 3,908.2 ล้านบาท เป็น 3,767.1 ล้านบาท และ 2,907.5 ล้านบาท ในปีถัดมา ตามลำดับ²

ช่วง พ.ศ. 2525-2529 รัฐมีนโยบายในการพัฒนาภาคตะวันตกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 โดยพื้นที่เพาะปลูกสับปะรดของประจวบคีรีขันธ์ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตเศรษฐกิจก้าวหน้า* เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมน้ำตาลและสับปะรดกระป๋อง จัดให้มีศูนย์บริการแนะนำวิชาการแก่ผู้ปลูกสับปะรด เพื่อให้มีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปแปรรูป โดยดำเนินการในบริเวณอำเภอเมือง อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในเนื้อที่ประมาณ 350,000 ไร่ ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เพาะปลูกสับปะรด ขึ้นทะเบียนผู้เพาะปลูก จะสามารถกำหนดอัตราให้มีการส่งผลิตผลการเกษตรให้สอดคล้องกับแหล่งที่ตั้ง กำลังการผลิต และความต้องการของโรงงาน โรงงานสับปะรดกระป๋องให้ใช้เครื่องจักรที่ทันสมัย โดยรัฐสนับสนุนการลดภาษีนำเข้าแก่โรงงาน และควบคุมเรื่องปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีผลต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชสวนในแม่น้ำสายสำคัญ นอกจากนี้ จัดให้มีสถาบันหรือองค์กร เช่น สหกรณ์ ฯลฯ เพื่อให้เกษตรกร เจ้าของโรงงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้ามามีส่วนรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินการกำหนดผลผลิต นโยบายราคา และการตลาดสับปะรด และอุตสาหกรรมการแปรรูปเพื่อการส่งออก

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังคงใช้วิธีการปลูกสับปะรดยังคงเป็นแบบดั้งเดิม ไม่มีการใช้สารเคมี หรือปุ๋ยในการเพาะปลูก จนกระทั่งประมาณ พ.ศ. 2533 เกษตรอำเภอได้เข้ามาให้ความรู้ทางด้านวิชาการแก่เกษตรกร โดยแนะนำให้เกษตรกรเริ่มใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ในการปลูกสับปะรด เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่โรงงานต้องการ เกษตรกรอาศัยน้ำฝน และกักเก็บน้ำจากระบบชลประทานในการเพาะปลูกสับปะรด³ ดังนั้น ปริมาณผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝน

¹ ไกมล ขอบชื่นชม, อมรรัตน์ ชันดี และ จิตติ ชื่นยง. (2543). “ทศวรรษที่ 4 : ยุคฝ่าฟันวิกฤตสู่ความโชติช่วงชัชวาล (พ.ศ. 2523-2532),” ใน 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. หน้า 159.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2518-2543. หน้า 1.

* เป็นบริเวณที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ อ้อยและสับปะรด ซึ่งมีบทบาทต่อการเพิ่มของรายได้และการจ้างงาน อีกทั้ง อุตสาหกรรมทั้งสองชนิดนี้มีสัดส่วนถึงร้อยละ 60 และ 80 ของผลผลิตในประเทศ และส่วนใหญ่เป็นผลผลิตเพื่อการส่งออก

³ สุข ศรีอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไหญ่ยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 92 ม.2 ตำบลสามพระยา (ห้วยทรายเหนือเดิม) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ 5 มิถุนายน 2548.

เมื่อเกษตรกรเริ่มรู้จักเทคนิคการปลูกสับปะรดให้มีคุณภาพและปริมาณตามที่โรงงานต้องการ วิธีการปลูกสับปะรดก็เริ่มเปลี่ยนไป เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มใช้ปุ๋ยในการเร่งผลผลิต และสารเคมีในการกำจัดวัชพืช ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดเพื่อส่งโรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงต้องมีการควบคุมทั้งปริมาณและคุณภาพ เพราะถ้ามีผลผลิตมากเกินไปกำลังการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม ก็จะส่งผลให้ราคาสับปะรดตกต่ำลงได้ แต่เนื่องจากสับปะรดเป็นพืชผลทางการเกษตรที่สามารถแปรรูปได้หลากหลาย กลายเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากการเกษตร เช่น โรงงานสับปะรดกวน โรงงานผลไม้อบแห้ง ฯลฯ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดจึงมีทางเลือกมากขึ้น

ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบตามแนวชายฝั่งจากพายุเกย์ใน พ.ศ. 2532 แต่พื้นที่ปลูกพืชไร่ เช่น สับปะรด อ้อย ฯลฯ ไม่ได้ได้รับความเสียหายเท่าใดนัก เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ก่อนไปทางทิศตะวันตกและห่างจากชายฝั่งทะเล แต่พื้นที่ปลูกมะพร้าวได้รับผลกระทบโดยตรงและเสียหายอย่างหนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเขตติดต่อกับพื้นที่จังหวัดชุมพร ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีปริมาณลดลง¹

จากการสำรวจทางการเกษตร พ.ศ. 2536 เกษตรกรใช้ที่ดินปลูกพืชไร่ร้อยละ 44.66 และพืชไร่ที่ปลูกมากที่สุดได้แก่ สับปะรด² ซึ่งเป็นเพราะราคาสับปะรดในช่วงปลาย พ.ศ. 2534-2535 มีราคาดี จึงทำให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก แต่ผลก็คือทำให้เกิดภาวะผลผลิตล้นตลาดและเกินกำลังการผลิตของโรงงานทำให้ราคารับซื้อปรับตัวลดลงต่ำมาก ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน จนมีการเดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงราคา สุดท้ายรัฐบาลได้เข้ามาช่วยเหลือโดยชดเชยราคาสับปะรดให้แก่เกษตรกร³

ตั้งแต่ พ.ศ. 2537-2541 ราคาของสับปะรดปรับตัวสูงขึ้นมีราคาดี และถึงแม้จะอยู่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2542) การที่ค่าเงินบาทอ่อนตัวในช่วงนี้ นับเป็นผลดีต่ออุตสาหกรรมการเกษตรเพื่อการส่งออกและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ สับปะรดจึงมีราคาดีปรับตัวสูงขึ้นตลอดทั้งปี มีราคาค่อนข้างสูงเฉลี่ยกิโลกรัมละ 5.55 บาท เพราะเป็นที่ต้องการของโรงงานอุตสาหกรรม⁴ ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตรใน พ.ศ. 2541

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2538. หน้า 99.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = 1993 Agricultural Census Changwat Prachuap Khiri Khan. หน้า 11.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2542. หน้า 65.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 66.

พบว่าเนื้อที่เพาะปลูกสับปะรดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2536¹ แต่หลังจากนั้นราคาสับปะรดก็เริ่มปรับตัวลดลงจนกระทั่งต่ำมากถึงกิโลกรัมละ 0.90-1.80 บาท ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2542 และเป็นอีกครั้งที่เกษตรกรได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐเข้ามาแทรกแซงตลาดสับปะรด² อย่างไรก็ตาม ราคาสับปะรดยังคงมีราคาต่ำลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นเพราะโรงงานสับปะรดไม่สามารถดำเนินการผลิตได้เต็มที่และมีสินค้าค้างสต็อกส่งผลให้ผู้ประกอบการมีต้นทุนในการดูแลสินค้าในสต็อกเพิ่มขึ้น ทำให้ราคารับซื้อสับปะรดมีราคาถูกลง³

เมื่อประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540-2542 ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบนี้ เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรมีราคาคงต่ำลง เช่น ราคาสับปะรด พ.ศ. 2540 ราคาเฉลี่ยทั้งปีกิโลกรัมละ 3.55 บาท และในปีต่อๆ มาตามลำดับดังนี้ คือ 5.49 บาท 2.46 บาท 2.12 บาท และ 2.39 บาท⁴ ทำให้มูลค่าการผลิตเกษตรกรรมลดลง แต่เมื่อเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวใน พ.ศ. 2542 มูลค่าการผลิตทางการเกษตรของประจวบคีรีขันธ์ก็ขยับตัวเพิ่มขึ้น

ตาราง 7 แสดงมูลค่าการผลิตสาขาเกษตรกรรม พ.ศ. 2540-2542

พ.ศ.	2540	2541	2542
มูลค่าการผลิตเกษตรกรรม* (ล้านบาท)	3,839	3,959	4,203

ที่มา: http://www.nesdb.go.th/econSocial/macro/gpp_data/index.html:
<file:///C:/DUCUME~1/LOCALS~1/Temp/HORS0PDH.htm> (Online).

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2542). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2541 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 7.

² สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2542. หน้า 67.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2543. หน้า 66.

⁴ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. หน้า 64.

* รวมมูลค่าการผลิตของป่าไม้ด้วย

ใน พ.ศ. 2544 สับปะรดยังคงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของ ประจวบคีรีขันธ์ และมีการปลูกกันในทุกอำเภอ แหล่งเพาะปลูกที่สำคัญและปลูกมากที่สุด ได้แก่ อำเภอหัวหิน ประมาณ 1.95 แสนไร่ กิ่งอำเภอสามร้อยยอด ประมาณ 1.74 แสนไร่ อำเภอ ปราณบุรี ประมาณ 1.28 แสนไร่ นอกนั้นกระจายอยู่ในอำเภอกุยบุรี อำเภอเมือง อำเภอบาง สะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย มีส่วนแบ่งการตลาดคือ ผลผลิตร้อยละ 70 ส่งเข้าโรงงานใน พื้นที่และเป็นการผลิตเพื่อการส่งออกเกือบร้อยละ 100 ซึ่งมีมูลค่าการผลิตในแต่ละปีเป็น พันล้านบาท เช่น ปีการผลิต 2544/2545 มีมูลค่าการผลิต 2,809.32 ล้านบาท นอกจากนี้ ผลผลิตสับปะรดที่เหลือร้อยละ 5 ส่งโรงงานผลไม้อบแห้งร้อยละ 15 ส่งโรงงานสับปะรดกวนและ ร้อยละ 10 ส่งตลาดสับปะรดสด¹

มะพร้าว เป็นพืชยืนต้นที่มีการเพาะปลูกมาแต่ดั้งเดิมในประจวบคีรีขันธ์ สามารถเพาะปลูกในบริเวณทั่วไปของประจวบคีรีขันธ์ แต่ส่วนใหญ่อยู่ตามแนวชายหาด เพราะ มีสภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวย มะพร้าวเป็นไม้ยืนต้นที่ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มาก เป็นพืชที่ดูแลง่าย เพียงแค่ไถพรวนดินและใส่ปุ๋ยปีละ 1-2 ครั้ง ก็สามารถเก็บผลผลิตได้ทั้งปี สามารถเจริญเติบโต ได้ดีในดินที่มีสภาพเป็นกลางหรือเป็นกรดเล็กน้อย ลักษณะพื้นที่เป็นดินปนทรายมีการระบาย น้ำได้ดีและมีฝนตกสม่ำเสมอ อากาศอบอุ่นหรือค่อนข้างร้อนและมีแสงแดดมาก แหล่งที่มีการ ปลูกมะพร้าวหนาแน่นที่สุดจึงอยู่บริเวณชายทะเล มะพร้าวเป็นไม้ยืนต้นที่มีอายุถึง 100 ปี ตามปกติจะเริ่มให้ผลผลิตตั้งแต่ปีที่ 5 และให้ผลผลิตสูงสุดในช่วงอายุ 15-50 ปี และหลังจาก 60 ปีไปแล้ว จะให้ผลผลิตลดลงตามลำดับ²

เนื่องจากการเพาะปลูกพืชสวนซึ่งรวมถึงพื้นที่การปลูกมะพร้าวในประจวบคีรีขันธ์ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปีดังนี้ ใน พ.ศ. 2506 ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ปลูกพืชยืนต้น 166,795 ไร่³ ใน พ.ศ. 2514 มีเนื้อที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้น 306,387 ไร่⁴ ใน พ.ศ. 2527-2533 เนื้อที่ถือ ครองที่ปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง⁵ แต่ในช่วงนี้พื้นที่เพาะปลูกมี ปัญหาผลผลิตตกต่ำและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมในพื้นที่ปลูกมะพร้าว ส่งผลให้ในช่วง

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. หน้า 62-63.

² มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2538). แผนลงทุนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 62-63.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507). รายงานสำมะโนเกษตร 2506 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = *Census of Agriculture 1963 Changwad Prachuap Khiri Khan*. หน้า 22.

⁴ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สมุดรายนามสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2515. หน้า 15

⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539). สมุดรายนามสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2538. หน้า 21.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐมีนโยบายให้พื้นที่ปลูกมะพร้าวใน
ประจวบคีรีขันธ์อยู่ในเขตเศรษฐกิจทศุตรตามชายฝั่งทะเล* พร้อมทั้งมีมาตรการในการ
พัฒนาโดยส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกมะพร้าวปรับปรุงพันธุ์ใหม่ที่ได้ผลผลิตสูงและมีความ
ต้านทานโรคได้ดีกว่า ตลอดจนแนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชไร่อายุสั้นควบคู่ไปในขณะที่รอ
ผลผลิตของมะพร้าว เช่น มันเทศ ข้าวโพด และถั่วลิสง ฯลฯ¹

ตั้งแต่ พ.ศ. 2534-2536 เนื้อที่ถือครองที่ปลูกไม้ผลและไม่ยืนต้นมีจำนวน
ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากพายุเกย์ที่เกิดขึ้นในช่วงปลาย พ.ศ. 2532 และ
ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา มีการขยายเนื้อที่เพาะปลูกไม้ยืนต้นเพิ่มมากขึ้น² ทำให้ผลผลิตผล
ตลาดและราคาตกลง ซึ่งกรณีดังกล่าวรวมถึงมะพร้าวด้วยในช่วง พ.ศ. 2537-2538 เกษตรกรมี
ปัญหาทางด้านราคามะพร้าวที่ปรับตัวลดลงเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะเป็นไม้ผลที่ไม่ต้องดูแลเอา
ใจใส่เหมือนไม้ผลบางชนิด แต่เมื่อมีการเพาะปลูกในพื้นที่เดิมเป็นเวลานานและขาดการบำรุงดิน
จึงทำให้พื้นที่เพาะปลูกขาดความอุดมสมบูรณ์ของธาตุอาหารในดิน เกษตรกรต้องหมั่นใส่ปุ๋ย
บำรุงดิน จึงเป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกร ประกอบกับปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นใน
แต่ละครั้งส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ผนวกกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น มีผลทำให้รายได้ของ
เกษตรกรลดลง ต่อมาใน พ.ศ. 2539 ราคามะพร้าวอยู่ในระดับดีตลอดทั้งปี แต่เนื่องจากความ
ต้องการของตลาด ประกอบกับผลผลิตที่ลดลงและภาวะความแล้ง ส่งผลให้ใน พ.ศ. 2540 เกิด
ภาวะราคาผลผลิตตกต่ำอีกครั้ง แต่ใน พ.ศ. 2544 ราคามะพร้าวค่อยๆ ขยับตัวสูงขึ้น³

ใน พ.ศ. 2544 พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกมะพร้าวมากที่สุดในจังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ อำเภอบางสะพาน ประมาณ 1.88 แสนไร่ อำเภอบางสะพานน้อย 1.54 แสนไร่
อำเภอบางสะพานน้อย 0.76 แสนไร่ และ อำเภอเมือง 0.45 แสนไร่ ตามลำดับ ส่วนอำเภอที่
เหลือปลูกไม่มาก ผลผลิตมะพร้าวที่ได้มีจำนวน 359.916 ล้านผล⁴ จะเห็นได้ว่าพื้นที่เพาะปลูกที่
สำคัญอยู่ทางตอนใต้ เป็นบริเวณที่มีสภาพดินและภูมิอากาศเหมาะแก่การปลูกมะพร้าวมากกว่า
บริเวณทางเหนือของจังหวัด ส่วนพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่อำเภอหัวหินจนถึงอำเภอกุยบุรี ให้
ผลผลิตน้อยกว่าพื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่อำเภอเมืองจนถึงอำเภอบางสะพานน้อย

* เป็นเขตพื้นที่ประสบปัญหาผลผลิตต่อไร่ตกต่ำ และการปลูกมะพร้าวพันธุ์ใหม่ทดแทนยังไม่ได้ผล

¹ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529. หน้า 139-145.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2544). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2544.
หน้า 17.

³ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ประจำปี 2544. หน้า 73.

⁴ แหล่งเดิม. หน้า 69.

สัดส่วนของตลาดมะพร้าวสามารถจำแนกกลุ่มผู้รับซื้อได้ดังนี้คือ พ่อค้าท้องถิ่นมารับซื้อจากเกษตรกรร้อยละ 91 (ส่วนหนึ่งส่งโรงงานสกัดน้ำมันมะพร้าวดิบในและต่างจังหวัด) ตลาดในจังหวัดร้อยละ 3 โรงงานสกัดน้ำมันมะพร้าวดิบในจังหวัดร้อยละ 5 และโรงงานทำกะทิสดร้อยละ 1¹

อ้อย เป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีความเหมาะสมแก่การเพาะปลูกในประจวบคีรีขันธ์ และเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอีกชนิดที่ทำรายได้ให้แก่จังหวัด การปลูกอ้อยมีมาตั้งแต่อดีตเช่นเดียวกับสับปะรด แต่เนื่องจากอ้อยเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก ฉะนั้น พื้นที่ปลูกอ้อยจะจำกัดอยู่เฉพาะที่ราบบางพื้นที่เท่านั้น แต่เนื่องจาก ส่วนใหญ่ปลูกอยู่นอกเขตชลประทาน ดังนั้น ผลผลิตที่ได้จึงขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนเป็นหลัก การตัดอ้อยจะทำได้ 3 ครั้งต่อการปลูก 1 ครั้ง หลังจากนั้นต้องใส่ปุ๋ยและไถเตรียมดินเพื่อการปลูกครั้งต่อไป ความถี่ของผลผลิตที่ได้จะขึ้นอยู่กับพื้นที่และการดูแลของเกษตรกร ในปัจจุบันเมื่อจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ได้ส่งผลให้น้ำใช้ในการเกษตรมีอยู่อย่างจำกัด แม้ว่าจะมีระบบชลประทานเพื่อการเกษตรอยู่หลายโครงการก็ตาม นอกจากนี้ ก็ยังมีปัญหาเรื่องผลผลิตอ้อยและกำลังการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลทรายที่ไม่สอดคล้องกัน

ส่วนการปลูกอ้อยใน พ.ศ. 2511 มีเนื้อที่ 29,420 ไร่ อ้อยที่ปลูกในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่เป็นอ้อยโรงงาน เพราะผลผลิตอ้อยที่ได้ส่วนใหญ่ส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลปราณบุรี* ซึ่งก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา

อ้อย เป็นพืชชนิดหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์น้ำมันใน พ.ศ. 2516 เพราะราคาของอ้อยจะขึ้นอยู่กับราคาน้ำตาลในตลาดโลก วิกฤตการณ์น้ำมันที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยจึงได้รับผลกระทบไปด้วย อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์น้ำมันครั้งนี้เกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการกระจายอุตสาหกรรมไปยังภูมิภาค ซึ่งทำให้มีการตั้งโรงงานน้ำตาลทรายแห่งที่สองในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ คือ โรงงานน้ำตาลทรายประจวบขึ้นที่อำเภอเมือง** เพื่อรองรับผลผลิตอ้อยที่ได้ แต่ต่อมาเมื่อเกษตรกรลดเนื้อที่เพาะปลูกอ้อยลงเพื่อไปปลูกสับปะรดแทน เนื่องจากขณะนั้น สับปะรดมีราคาดีกว่า จึงทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อการผลิตรวมของทั้งสองโรงงาน ทำให้โรงงานน้ำตาลประจวบได้ย้ายไปตั้งอยู่ในจังหวัดอื่นแทน

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 72.

* โรงงานน้ำตาลปราณบุรี ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2503 แรกเริ่มมีกำลังการผลิต 1,000 ตัน ต่อมาใน พ.ศ. 2538 ได้มีการย้ายสถานที่ตั้งของโรงงาน และเพิ่มกำลังการผลิตเป็น 7,000 ตัน

** เป็นโรงงานน้ำตาลทรายแห่งที่ 2 ในประจวบคีรีขันธ์ตั้งขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2516 แต่ต่อมาโรงงานได้ย้ายไปตั้งที่จังหวัดอื่น เนื่องจากปริมาณการผลิตมีน้อย

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) พื้นที่เพาะปลูก อ้อยถูกกำหนดให้อยู่ในเขตเศรษฐกิจก้าวหน้า เพื่อฟื้นฟูและปรับปรุงประสิทธิภาพของ อุตสาหกรรมน้ำตาล จัดให้มีศูนย์บริการแนะนำวิชาการแก่ผู้ปลูกอ้อยโรงงานเช่นเดียวกับ สับปะรด เพื่อให้มีคุณภาพเพียงพอต่อการนำไปแปรรูป การขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย จะ ได้สามารถกำหนดวิธีการส่งผลิตผลการเกษตรให้สอดคล้องกับแหล่งที่ตั้ง กำลังการผลิต และ ความต้องการของโรงงาน ควบคุมเรื่องปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมที่จะมีผลต่อการ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชสวนในแม่น้ำสายสำคัญ

ราคาอ้อยตั้งแต่ปีการผลิต 2538/2539 เป็นต้นมา ขึ้นอยู่กับพื้นที่เก็บเกี่ยวที่ เพิ่มขึ้นและลดลงสลับกัน ส่วนราคาอ้อยเบื้องต้นปีการผลิต 2539/2540 มีราคาตันละ 500 บาท สำหรับปีการผลิต 2540/2541 มีราคาตันละ 600 บาท และลดลงมาอยู่ที่ราคาตันละ 500 ในปี การผลิต 2541/2542 และลดลงอย่างต่อเนื่องมาอยู่ที่ตันละ 450 บาท ในปีการผลิต 2542/2543 ในปีการผลิต 2543/2544 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้กำหนดราคาอ้อยขั้นต้นตันละ 600 บาทที่ ระดับความหวาน 10 ซี.ซี.เอส* เป็นราคาเดียวทั่วประเทศ และต่อเนื่องมาถึงปีการผลิต 2544/2545

พื้นที่เพาะปลูกอ้อยที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอหัวหิน อำเภอ ปรานบุรี อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมือง ตามลำดับ ผลผลิตอ้อยที่ได้ส่วนใหญ่ส่งเข้าโรงงาน อุตสาหกรรมน้ำตาลปรานบุรีเป็นหลัก และนอกจากนี้ ถ้ามีผลผลิตมากเกินไปกำลังการผลิต ของโรงงาน เกษตรกรบางส่วนจะส่งผลผลิตนั้นไปยังโรงงานน้ำตาลทรายในจังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และกาญจนบุรี¹ สัดส่วนที่เกษตรกรจะได้รับจากโรงงานน้ำตาลทรายเมื่อนำอ้อยไปส่งคือ ร้อยละ 70 ของราคาน้ำตาล ถึงแม้ว่าอ้อยจะเป็นพืชที่มีหน่วยงานคือสำนักงานคณะกรรมการ อ้อยและน้ำตาลทรายดูแลเกี่ยวกับราคาอ้อยขั้นต่ำ ขั้นสุดท้าย และสัดส่วนรายได้ระหว่างโรงงาน กับเกษตรกรชาวไร่อ้อยก็ตาม ราคาอ้อยในแต่ละปีการผลิตจะไม่คงที่ ทั้งนี้เนื่องมาจากความผัน พวนของราคาน้ำตาลในตลาดโลก จนกระทั่งปีการผลิต 2543/2544 ที่คณะรัฐมนตรีมีมติกำหนด ราคาอ้อยขั้นต่ำตันละ 600 บาท เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการส่งอ้อยข้ามเขตไปยังเขตที่มี ราคาสูงกว่า เนื่องจากการกำหนดเขตการผลิตอ้อยของประเทศออกเป็น 5 เขต ส่วนปรานบุรี อยู่ในเขต 3 ซึ่งเดิมในแต่ละเขตจะมีราคาแตกต่างกัน² ความผันผวนของราคาน้ำตาลทรายใน ตลาดโลกนอกจากจะส่งผลกระทบต่อรายได้จากการส่งออกแล้ว ยังมีผลต่อการกำหนดราคาอ้อย

* หน่วยความหวาน C.C.S. ย่อมาจาก Commercial Cane Sugar

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2543). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2542*. หน้า 78.

² เฟื่องนก ปานหงส์. (2544). "อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลของไทย," ใน *ภาวะอุตสาหกรรม อ้อยและน้ำตาลของไทยปี 2543 และแนวโน้มในปี 2544*. หน้า 3. (ออนไลน์).

ในประเทศอีกด้วย¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อราคาน้ำตาลในตลาดโลกอยู่ในเกณฑ์ต่ำ จะมีผลให้ราคาราคาอ้อยและรายได้ของเกษตรกรลดลง และเกษตรกรจะลดเนื้อที่เพาะปลูกอ้อยหรือปลูกพืชชนิดอื่น เช่น สับปะรด ทดแทนหากมีราคาดีกว่า แต่ถ้าราคาน้ำตาลในตลาดโลกมีราคาดี เกษตรกรก็จะขยายเนื้อที่เพาะปลูกอ้อยมากขึ้น จากกรณีดังกล่าว จะทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงกับการขาดทุน เมื่อราคาน้ำตาลในตลาดโลกตกลงอีก

การประมง เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศที่มีแนวชายฝั่งยาวเกือบ 225 กิโลเมตร ดังนั้น ชาวประมงจึงประกอบอาชีพประมงทะเลเป็นหลักและตั้งบ้านเรือนอยู่ตามแนวชายฝั่ง ชาวประมงในเขตประจวบคีรีขันธ์เป็นคนท้องถิ่นดั้งเดิม สืบทอดอาชีพประมงมาจากรบรรพบุรุษ ก่อนการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจใน พ.ศ.2503 ราษฎรทำการประมงอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล เนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีเครื่องมือและอุปกรณ์การประมงที่ทันสมัย หลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ในราว พ.ศ. 2505 เริ่มมีการนำเรืออวนลากขนาดใหญ่เข้ามาใช้ในประเทศไทย สามารถไปทำประมงนอกเขตน่านน้ำไทยได้ ทำให้โครงสร้างของประมงทะเลของไทยเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการขยายพื้นที่ประมงออกไปยังน่านน้ำประเทศเพื่อนบ้าน เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการประมงอีกทางหนึ่ง ส่งผลให้ประมงเป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของประเทศอีกสาขาหนึ่ง² อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีการนำเรืออวนลากขนาดใหญ่มาใช้ในการทำประมงในประเทศไทย แต่เรืออวนลากส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งเป็นเรือขนาดกลาง

การทำประมงในประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่ในระยะแรกเป็นการทำประมงอวนลอยปลาจะละเม็ดและจับปลาหมึกโดยใช้ไฟล่อ³ ซึ่งเป็นประมงพื้นบ้านเพื่อพอยังชีพโดยใช้เรือขนาดเล็ก * ทั้งที่มีเครื่องยนต์ติดตั้งในเรือและนอกเรือ และไม่มีเครื่องยนต์ เช่น เรือใบ เรือแจว มีอุปกรณ์ที่จำเป็นนอกเหนือไปจากอุปกรณ์จับปลา คือ เข็มทิศ ในเวลาต่อมาชาวประมงที่ใช้เรือมีเครื่องยนต์ ส่วนหนึ่งได้พัฒนาศักยภาพของตนเองมาเป็นเรือประมงพาณิชย์** ซึ่งมีทั้งกิจการขนาดกลางและขนาดใหญ่ พร้อมด้วยเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่มีประสิทธิภาพ เช่น อวน วิหตุ

¹ http://www.bot.or.th/BOTHomepage/DataBank/Real_Sector/Industry/Sugar/4-20-20.../sugar 2000.htm (Online).

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2524). *สรุปประเด็นปัญหา นโยบายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก*. หน้า 43.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) *สำมะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2510 = The First Census of Marine Fisheries in Thailand 1967*. หน้า 17.

* เรือประมงขนาดเล็กโดยทั่วไปในภาคตะวันตกส่วนใหญ่มีความยาวประมาณ 14 เมตร หรือน้อยกว่านั้น

** เรือประมงพาณิชย์โดยทั่วไปในภาคตะวันตกรวมทั้งในประจวบคีรีขันธ์มีความยาวระหว่าง 18-25 เมตร และบางลำมีความยาวมากกว่า 25 เมตร

สื่อสาร ชาวเดอร์ (เครื่องมือสำหรับใช้วัดระดับน้ำ นอกจากนี้ ชาวประมงมักใช้สังเกตุฝูงปลา) โซนาร์ (เครื่องมือสำหรับหาฝูงปลา) เรดาร์ (เครื่องมือสำหรับใช้วัดระยะต่างๆ เช่น จากจุดหาปลา มีระยะห่างจากฝั่งเท่าไร) และดาวเทียมสำหรับหาฝูงปลาล่าๆ กับเรดาร์ใช้สำหรับเรืออวนลาก¹

อย่างไรก็ตาม ยังมีชาวประมงอีกส่วนหนึ่งที่ยังคงใช้เรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ อุปกรณ์ที่ใช้คือ เครื่องมือเบ็ด ซึ่งมีทั้งเบ็ดราวแบบที่ใช้เหยื่อและไม่ใช้เหยื่อ เบ็ดตกประกอบด้วยเบ็ดมือ เบ็ดลาก เบ็ดเตี้ยและเบ็ดพวง จะนะซึ่งเป็นเบ็ดชนิดพวงที่ใช้ตกปลาหมึก² นอกจากนี้ ก็มีเครื่องมือทำการประมงประจำที่ เช่น โป๊ะ โพงพาง รั้วไซมาน ละมู ลอบปลา ลอบปูหรือแร้วปู เป็นต้น³ ระยะต่อมา เริ่มมีการใช้เครื่องมือทำการประมงเคลื่อนที่ ได้แก่ เครื่องมือทำการประมงประเภทอวนลาก ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการทำการประมงพาณิชย์ที่ใช้จับสัตว์น้ำชนิดที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นทะเลหรือเหนือพื้นทะเล ได้แก่ อวนลากแผ่นตะเฆ่ อวนลากคู่ และอวนลากคานถ่าง ส่วนอวนล้อมจับเป็นเครื่องมือทำการประมงพาณิชย์ที่สำคัญรองจากอวนลาก ใช้จับสัตว์น้ำชนิดที่อยู่รวมกันเป็นฝูง หรือล่อให้มารวมกันเป็นฝูงโดยใช้แสงไฟล่อหรือซัง ได้แก่ อวนล้อมปลากะตัก อวนดำ และอวนล้อมซัง และอวนติดตาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมงขนาดเล็ก หรือประมงพื้นบ้าน ได้แก่ อวนลอยกุง อวนลอยปลาทุ อวนจมปู เป็นต้น และประมงพาณิชย์ ได้แก่ อวนลอยปลาอินทรี อวนล้อมติดปลาทุ⁴ มาใช้จับสัตว์น้ำอย่างแพร่หลาย

ลักษณะการทำประมงทะเลพื้นบ้านหรือประมงชายฝั่งในระยะแรกๆ แรงงานเป็นคนในครอบครัวทั้งชายและหญิงออกไปลอยอวนจับปลา ส่วนใหญ่เป็นปลาทุในตอนเช้าและกลับเข้าฝั่งในตอนกลางวัน ผลผลิตที่ได้เก็บไว้สำหรับบริโภคในครอบครัว ส่วนประมงพาณิชย์จะใช้แรงงานชายประมาณ 25-40 คน ทั้งนี้การจ้างแรงงานจะขึ้นอยู่กับขนาดของเรือ และศักยภาพของเครื่องมือจับสัตว์น้ำ ชาวประมงจะนำเรือออกหาปลาตอนเย็นและกลับเข้าฝั่งในตอนเช้า

¹วิโรจน์ คล่องยุทธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 212 ม.2 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ 4 มิถุนายน 2548.

²กรมประมง. (2526). สถิติการประมงทะเล 2523 สืบค้นโดยการสุ่มตัวอย่าง = *The Marine Fisheries Statistics 1980 Base on the Sample Survey*. หน้า 18.

³แหล่งเดิม. หน้า 19.

⁴สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสามะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. หน้า 14-15.

ใน พ.ศ. 2510 พบว่า ประจวบคีรีขันธ์มีครัวเรือนประมง* ทั้งหมด 2,427 ครัวเรือน ประกอบด้วย ครัวเรือนแบบธุรกิจ 195 ครัวเรือน ครัวเรือนแบบยังชีพ 1,387 ครัวเรือน และครัวเรือนลูกจ้างประมง 845 ครัวเรือน มีเรือใช้เครื่องยนต์ 1,159 ลำ และไม่ใช้เครื่องยนต์ 343 ลำ นอกจากนี้ ยังมีการประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งบางส่วนและมีเนื้อที่เพาะเลี้ยงไม่มาก ครัวเรือนประมงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงอย่างเดียว และที่เหลือประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากการประมง¹ ควบคู่ไปกับการทำประมง

การขยายตัวของประมงทะเลในประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้องค์การสะพานปลา มีโครงการขยายท่าเทียบเรือที่หัวหิน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับชาวประมงในการขนถ่ายสินค้าสัตว์น้ำและสอดคล้องกับความต้องการของชาวประมง² ซึ่งเป็นการพัฒนาในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519)

การพัฒนาเครื่องมือจับสัตว์น้ำและเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย สามารถเพิ่มปริมาณผลผลิตทางการประมงให้เพิ่มขึ้นได้อย่างมาก แต่การจับสัตว์น้ำในปริมาณที่มากเกินไป ทำให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลมีจำนวนลดลงทั้งบริเวณอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน จากปัญหาดังกล่าว ในราว พ.ศ. 2522 รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เพื่อเป็นทางเลือกให้ชาวประมงทั่วประเทศ เปลี่ยนจากการจับสัตว์น้ำตามธรรมชาติมาเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทน³ รวมถึงในเขตพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ด้วย

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ทันสมัย ในขณะที่ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในเวลาอันจำกัด ถึงแม้ว่ารัฐจะมีนโยบายส่งเสริมให้ชาวประมงทะเลหันมาประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแทน การจับสัตว์น้ำเพื่อฟื้นฟูปริมาณสัตว์น้ำในทะเลก็ตาม ส่งผลให้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) พื้นที่การทำประมงทะเลตามบริเวณชายฝั่งทะเลของประจวบคีรีขันธ์ถูก

* ครัวเรือนประมง หมายถึง ครัวเรือนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่งในรอบ 12 เดือนที่แล้ว ครัวเรือนลูกจ้างประมง เป็นส่วนหนึ่งของครัวเรือนประมง หมายถึง ครัวเรือนที่มีสมาชิกคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นลูกจ้างทำประมงทะเล และ/หรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง โดยที่ไม่ได้ทำประมงทะเล/เพาะเลี้ยงชายฝั่งของตนเองในรอบ 12 เดือนที่แล้ว ดู สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. หน้า 3-4.

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2510 = *The First Census of Marine Fisheries in Thailand 1967*. หน้า 94, 97, 150-151.

² สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2514). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. 2515-2519*. หน้า 270.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. หน้า 1.

กำหนดให้อยู่ในเขตเศรษฐกิจทุดโตรม เป็นเพราะประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ที่มีรายได้มาจากการประมงทะเลเป็นหลักต้องประสบปัญหาดังกล่าวอย่างหนัก ดังนั้น รัฐจึงมีมาตรการเร่งพัฒนาการประมงขนาดเล็กและประมงน้ำจืดในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ โดยให้ความช่วยเหลือด้านสินเชื่อ พัฒนาบริการขั้นพื้นฐาน ฝึกอบรมด้านวิชาการเพื่อปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ และให้ชาวบ้านมารวมตัวกันเพื่อสร้างความความแน่นอนในด้านราคาและตลาด ประกอบกับส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแถบชายฝั่งทะเลและแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยพัฒนาปรับปรุงสถานีประมงในจังหวัดแถบชายฝั่งทะเล เพื่อใช้เป็นศูนย์วิจัยเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์น้ำและให้การฝึกอบรมด้านวิชาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้แก่ผู้เพาะเลี้ยง อีกทั้งเร่งพัฒนาที่ดินบริเวณชายฝั่งทะเล และป่าไม้ชายเลนบนพื้นที่ว่างเปล่าบริเวณชายทะเลในประจวบคีรีขันธ์ สำหรับเกษตรกรที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพมาเพาะเลี้ยงกุ้ง¹

อาจกล่าวได้ว่า ในช่วง พ.ศ. 2510-2528 ประจวบคีรีขันธ์มีการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับภาพรวมกล่าวคือ การประมงทะเลได้มีการเปลี่ยนแปลงจากการทำประมงพื้นบ้านเป็นประมงพาณิชย์กันมากขึ้น จากเดิมที่ใช้เรือประมงไม่มีเครื่องยนต์ และใช้แรงงานในครัวเรือน ทำการจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน มาเป็นการใช้เรือประมงมีเครื่องยนต์ที่มีขนาดใหญ่และทันสมัย มีการจ้างลูกจ้างในการทำประมง² และสามารถจำแนกประเภทการทำประมงด้วยเครื่องมือทำประมงหลักได้ดังนี้ อวนติดตาร้อยละ 57.6 เครื่องมือเคลื่อนที่อื่นๆ ร้อยละ 8.3 เครื่องมือประจำที่ร้อยละ 3.5 เครื่องมือเบ็ดร้อยละ 2.8 อวนลากร้อยละ 2.5 และอื่นๆ ร้อยละ 25.3 ส่วนครัวเรือนที่ทำการเพาะเลี้ยงชายฝั่งและเนื้อที่เพาะเลี้ยงชายฝั่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นคือ 4,486 ไร่ เนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ³

เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้รัฐมีนโยบายที่จะพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงทรัพยากรประมงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) เป็นโครงการต่อเนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 โดยมีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรประมงในน่านน้ำ เนื่องจากการทำประมงในบริเวณน่านน้ำ

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529*. หน้า 143-144.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). *รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสามะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538*. หน้า 1.

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2530). *สามะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ของประเทศไทย เขตประมง 3 (เขตอ่าวไทยตอนกลาง) ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี = 1985 Marine Fishery Census of Thailand Coastal Zone 3 (Central Part of the Gulf of the Thailand) Prachuap Khiri Khan Chumporn Surat Thani*. หน้า 15, 21.

ของประเทศมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ ซึ่งไม่สัมพันธ์กับจำนวนเรือประมงที่มีอยู่ ขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาทรัพยากรประมงนอกน่านน้ำ เพราะมีเรือประมงจำนวนหนึ่งออกไปทำการประมงนอกน่านน้ำหรือในน่านน้ำสากล¹ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำทั้งในและนอกน่านน้ำให้มีจำนวนมากขึ้น

ใน พ.ศ. 2538 พบว่าครีวเรือประมงมีจำนวนเพิ่มขึ้นและชาวประมงเปลี่ยนมาใช้เรือมีเครื่องยนต์เพิ่มขึ้น ส่วนเรือที่ไม่มีเครื่องยนต์มีจำนวนลดลง ชาวประมงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงทะเลอย่างเดียว บางส่วนประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงชายฝั่งอย่างเดียว และอีกส่วนประกอบอาชีพทั้งประมงทะเลและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ²

จากการสำรวจของสำนักงานประมงจังหวัดพบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2542-2544 จำนวนเรือประมงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี และใน พ.ศ. 2544 อำเภอปราณบุรีมีเรือที่จดทะเบียนทำประมงมากที่สุด แต่ในขณะเดียวกันที่อำเภอหัวหินมีแต่การทำประมงพื้นบ้านเท่านั้น เพราะครีวเรือที่ทำประมงพาณิชย์ได้เลิกกิจการไปหมดแล้ว³ เนื่องจากผู้ประกอบการไม่สามารถแบกรับภาระต้นทุนที่สูงขึ้นได้ จึงหันไปประกอบอาชีพค้าขายแทน ส่วนจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการประมงและการแปรรูปสัตว์น้ำเค็ม เช่น ทำเทียมเรือ โรงน้ำแข็ง ห้องเย็น โรงงานปลาป่น ฯลฯ มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี

ประจวบคีรีขันธ์อยู่ในเขตประมง 3 เขตอ่าวไทยตอนกลาง ประกอบด้วยอีก 2 จังหวัด คือ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี⁴ เป็นแหล่งวางไข่และเลี้ยงตัววัยอ่อนที่สำคัญของสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลากหลายชนิด โดยเฉพาะปลาทูจะวางไข่ตลอดปี แต่บริเวณวางไข่ที่สำคัญจะพบบริเวณแหลมแม่รำพึง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร และบริเวณหมู่เกาะอ่างทอง เกาะพะงัน เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยลูกปลาทูจะเดินทางเข้าหาชายฝั่งและอาศัยเลี้ยงตัวอ่อนบริเวณอ่าวไทยตอนกลางจนกว่าจะมีขนาดโตเป็นปลาทูสาวจึงอพยพเข้าสู่อ่าวไทยตอนใน⁵

¹ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2530). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534). หน้า 133-135.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). *สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 เขตประมง 3 (เขตอ่าวไทยตอนกลาง) ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี* = 1995 Marine Fishery Census Coastal Zone 3 (Central Part of the Gulf of the Thailand) Prachuap Khiri Khan Chumporn Surat Thani. หน้า 9, 14.

³ <http://pchkkhan.nso.go.th> (Online).

⁴ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). *เล่มเดิม*. หน้า 9.

⁵ <http://www.fisheries.go.th/mf-cmdec> (Online).

นอกจากนี้ ในเขตประมง 3 ยังเป็นแหล่งทำการประมงทะเลที่สำคัญและหนาแน่นที่สุด โดยใช้เครื่องมือประมงหลากหลายชนิดทั้งเครื่องมือประมงพาณิชย์ เช่น อวนลาก อวนล้อมจับ อวนติดตา อวนช้อน ครอบ ยก และเครื่องมือประมงพื้นบ้าน เช่น อวนลอย เป็นต้น ซึ่งจะมีทั้งเรือประมงในและนอกท้องถิ่นทำการประมงในเขตนี้¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรือจากอ่าวไทยฝั่งตะวันออกคือ ชลบุรี ระยอง และอ่าวไทยตอนในคือ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม

ดังนั้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรประมงทะเลให้มีประสิทธิภาพและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อให้อาชีพประมงในเขตประมงประจวบคีรีขันธ์ดำเนินต่อไปแบบยั่งยืนและถาวร ในทุกๆ ปี กรมประมงจะประกาศปิดอ่าวเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในช่วงฤดูปลามีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในท้องที่ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพรและสุราษฎร์ธานี กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงดังนี้

- 1) อวนลากทุกชนิดที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์ ยกเว้นอวนลากที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์ลำเดียวความยาวเรือไม่เกิน 16 เมตร และใช้ทำการประมงได้เฉพาะในเวลากลางคืน
- 2) อวนติดตาที่ใช้ประกอบเรือยนต์ทำการประมงด้วยวิธีล้อมติดปลาทุหรือวิธีอื่นใดที่คล้ายคลึงกัน
- 3) อวนล้อมจับทุกชนิดที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์
- 4) อวนครอบ ช้อน ยก ที่ใช้ประกอบเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ทำการประมงปลาเกะตัก

5) อวนรุนที่ใช้ประกอบกับเรือยนต์ที่มีความยาวเกินกว่า 14 เมตรขึ้นไป การปิดอ่าวห้ามทำการประมงมีกำหนดตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์-15 พฤษภาคม ของทุกปี ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 26,400 ตารางกิโลเมตร ตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเรือประมงพาณิชย์ที่ถูกห้ามทำการประมงก็จะเคลื่อนย้ายไปทำการประมงในแหล่งอื่น คือ อ่าวไทยฝั่งตะวันออก หรือฝั่งทะเลอันดามัน หรือเปลี่ยนไปทำการประมงโดยใช้เครื่องมือที่กรมประมงอนุญาต ส่วนประมงพื้นบ้านก็จะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว² เพราะเรือเหล่านี้ใช้หรือมีอุปกรณ์ในการจับสัตว์น้ำที่ไม่ผิดระเบียบของกรมประมง ประกอบกับจะไม่มีเรือประมงพาณิชย์มาแย่งจับสัตว์น้ำในช่วงฤดูปลาวางไข่

นอกจากนี้ ทางกรมยังมีการกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อสงวนพื้นที่ให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งแพร่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ ได้แก่ บริเวณหน้าโครงการสวนหาดทรายใหญ่ตามพระราชดำริ และบริเวณทะเลตั้งแต่สะพานปลาหัวหินถึงแนวเขตหลังวัดไกลกังวล ท้องที่ตำบลหัวหิน และการประกาศห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบาง

¹ <http://www.fisheries.go.th/mf-cmdec> (Online).

² Ibid.

ชนิดในท้องที่อ่าวบางสะพานและอ่าวบางสะพานน้อย เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งวางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนของสัตว์น้ำ เครื่องมือที่ห้ามใช้ทำการประมงในบริเวณดังกล่าวมีดังนี้¹

- 1) เครื่องมืออวนลากที่ใช้ประกอบเรือยนต์
- 2) อวนรุนที่ใช้ประกอบเรือยนต์
- 3) เครื่องมือคราดหอยที่ใช้ประกอบเรือยนต์
- 4) อวนล้อมจับที่ใช้ประกอบเรือยนต์ ยกเว้นอวนล้อมจับปลากะตักใน

เวลากลางวันและทำการประมงนอกเขต 3,000 เมตร

อนึ่ง การประกอบอาชีพประมงทะเลซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของราษฎรที่อาศัยอยู่ตามแนวชายฝั่งประจวบคีรีขันธ์มาตั้งแต่อดีตกำลังมีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการขยายตัวจากการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ส่งผลทำให้ชาวประมงในหลายๆ พื้นที่ต้องเลิกกิจการหรือเปลี่ยนไปประกอบกิจการประเภทอื่นแทน เห็นได้อย่างชัดเจนที่อำเภอหัวหิน ชาวประมงพาณิชย์ค่อยๆ หายไปจนกระทั่งใน พ.ศ. 2544 ปรากฏว่าไม่มีการทำประมงพาณิชย์หลงเหลืออยู่เลย คงเหลือแต่เรือประมงพื้นบ้านขนาดเล็กที่ยังคงดำเนินกิจการต่อไป เพราะส่วนใหญ่ไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการประกอบกิจการอื่น

การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เป็นการประมงอีกประเภทที่สามารถสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ผู้เพาะเลี้ยง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งในเขตประจวบคีรีขันธ์นิยมเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา* ตลอดแนวชายฝั่งของทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอหัวหิน รองลงมาเป็นสัตว์น้ำชายฝั่งชนิดอื่นๆ เช่น ปลากะพงขาว ปลากะรัง เป็นต้น และนิยมเลี้ยงในบ่อดิน พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอกุยบุรี กิ่งอำเภอสามร้อยยอด อำเภอเมือง และอำเภอบางสะพาน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งตั้งแต่เริ่มมีการส่งเสริมจากภาครัฐตั้งแต่ พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ก่อนมีการส่งเสริมจากภาครัฐมีเพียงการเพาะเลี้ยงหอยนางรมเท่านั้น แต่ในระยะต่อมาได้มีการขยายพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งก็มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหลายชนิด

¹ สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544?). *สภาวะด้านการประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า

* การเพาะเลี้ยงกุ้งแบ่งได้ 3 แบบ คือ แบบธรรมชาติ กึ่งพัฒนา และ พัฒนา การเพาะเลี้ยงกุ้งแบบธรรมชาติ เป็นการเพาะเลี้ยงที่อาศัยกุ้งตามธรรมชาติ ซึ่งจะติดมากับน้ำทะเลที่ดันเข้ามาในพื้นที่เพาะเลี้ยงแล้วปล่อยให้ลูกกุ้งเจริญเติบโตตามธรรมชาติ โดยไม่มีการให้อาหารเสริม ส่วนแบบกึ่งพัฒนา คือ การปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักลงเสริมพันธุ์กุ้งจากธรรมชาติแบบไม่หนาแน่นและให้อาหารเป็นครั้งคราว และการเลี้ยงแบบพัฒนา คือ ปล่อยพันธุ์กุ้งจากโรงเพาะฟักเสริมแบบหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 16 ตัวต่อตารางเมตร และให้อาหารบ่อยครั้ง คือ วันละ 3-4 มื้อ ดู สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2541). *รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสามะโนะประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538*. หน้า 41.

อาทิเช่น ปลา กุ้ง ปู หอยชนิดต่างๆ แต่พื้นที่เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่ยังคงเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นหลัก

ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา การเลี้ยงกุ้งกุลาดำตามแนวชายฝั่งได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น จนกระทั่ง พ.ศ. 2542 มีการเปลี่ยนพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำไปเป็นพื้นที่น้ำจืดมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่การเพาะเลี้ยงในเขตชายฝั่งมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ พ.ศ. 2536 อันเป็นผลมาจากการระบาดของโรคไวรัส แต่การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืด ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับเกษตรกรในการใช้ประโยชน์ที่ดินและยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ¹ ใน พ.ศ. 2542 รัฐได้มีการประกาศกำหนดมาตรการห้ามไม่ให้เกษตรกรเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ทำให้จำนวนผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำมีจำนวนลดลง และกลับไปเลี้ยงในเขตแนวชายฝั่งเหมือนเดิม² อย่างไรก็ตาม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหรือประมงน้ำกร่อยมีปริมาณและมูลค่าการผลิตมากกว่าการทำประมงน้ำจืดและประมงทะเล ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา และถึงแม้ว่าการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำจะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ที่ดินบริเวณใกล้เคียงที่มีการเพาะเลี้ยงกุ้ง ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อในการประกอบอาชีพของคนในชุมชน เพราะเกิดการแพร่กระจายของดินเค็ม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกจากพื้นที่ใกล้เคียงได้ และจะฟื้นฟูให้กลับมาเป็นเหมือนเดิมได้ยาก³

ตาราง 8 แสดงจำนวนและพื้นที่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ รายอำเภอ พ.ศ. 2544

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน (ราย)	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
หัวหิน	-	-	-
ปราณบุรี	73	1,080	130
กิ่งอำเภอสามร้อยยอด	350	2,700	900
กุยบุรี	812	9,211	7,368
เมือง	129	865	3,780

¹ กรมพัฒนาที่ดิน. (2542). *แผนที่แสดงข้อจำกัดในการกำหนดเขตให้และห้ามเลี้ยงกุ้งกุลาดำ*. หน้า 12.

² สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544?). *สภาวะด้านการประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า.

³ กรมพัฒนาที่ดิน. (2542). *เล่มเดิม*. หน้า 5.

ตาราง 8 (ต่อ)

อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จำนวน (ราย)	พื้นที่ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)
ทับสะแก	23	229	500
บางสะพาน	26	503	1,000
บางสะพานน้อย	29	369	540
รวม	1,442	14,957	14,218

ที่มา: สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). แผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2545 และบูรณาการโครงการพัฒนาระดับจังหวัด. หน้า 10.

จากตาราง อำเภอกุยบุรี มีพื้นที่การทำนาทุ่งมากที่สุด กิ่งอำเภอสามร้อยยอด และอำเภอปราณบุรี มีพื้นที่รองลงมาตามลำดับ แต่ผลผลิตที่ได้น้อยกว่า อำเภอเมือง และอำเภอบางสะพาน ซึ่งมีพื้นที่ทำนาทุ่งน้อยกว่าที่กิ่งอำเภอสามร้อยยอดและอำเภอปราณบุรี แต่กลับให้ผลผลิตมากกว่า เนื่องจากพื้นที่การทำนาทุ่งในบริเวณอำเภอปราณบุรีและอำเภอกุยบุรี ประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส ดังนั้น การเลี้ยงกุ้งในบริเวณดังกล่าวจึงได้ผลผลิตน้อย

การประมงน้ำจืด เป็นอีกทางเลือกในการประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาแหล่งน้ำจากลุ่มน้ำต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา โดยได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากสำนักงานประมงจังหวัดในรูปแบบโครงการต่างๆ กล่าวคือ ในแต่ละปีได้มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับสัตว์น้ำ เช่น โครงการประมงหมู่บ้าน โครงการบำรุงรักษาพันธุ์ปลาแบบประชาอาสา โครงการพัฒนาการประมงในหมู่บ้าน ป้องกันตนเองชายแดนไทย-พม่า โครงการเกษตรแบบยั่งยืน โครงการสระเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อการเกษตรแบบผสมผสาน เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการทำประมงในแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ เช่น เขื่อนปราณบุรี อำเภอปราณบุรี เขื่อนเขาล้าน อำเภอทับสะแก อ่างเก็บน้ำยางชุม อำเภอกุยบุรี อ่างเก็บน้ำคลองบึง อำเภอเมือง เป็นต้น จึงทำให้การทำประมงน้ำจืดมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ. 2544 มีผู้เพาะเลี้ยงจำนวน 3,395 ราย ในเนื้อที่ 4,747.2 ไร่ ได้ผลผลิต 949.64 ตัน มีมูลค่า 28.49 ล้านบาท¹ การทำประมงน้ำจืด ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงปลานิลแปลงเพศ ปลานิลแดง ปลาตะกิม ปลาตุ๊กบักกู่/รัสเชีย นิยมเลี้ยงกันทุกอำเภอเนื่องจากเติบโตเร็ว เลี้ยงง่ายและมีตลาดรองรับ

¹ สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544?). สภาวะด้านการประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า.

อาจกล่าวได้ว่า ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาชาวประมงในประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่ทำประมงทะเลเป็นอาชีพหลัก ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพประมงน้ำจืดตามแหล่งน้ำธรรมชาติและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในอดีตประมงทะเลมีปริมาณและมูลค่าการผลิตมากที่สุด แต่หลังจาก พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ปริมาณและมูลค่าการผลิตของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหรือประมงน้ำกร่อยมีปริมาณและมูลค่ามากกว่าประมงทะเล เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลเจริญเติบโตไม่ทันและเสื่อมโทรม กรมประมงจึงได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพประมงน้ำจืดนอกเหนือไปจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำธรรมชาติ ดังนั้น ประมงน้ำจืดจึงเป็นที่นิยมและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต ผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีมีมูลค่าเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ปริมาณผลผลิตที่ได้เมื่อเทียบกับประมงประเภทอื่นปรากฏว่าผลผลิตของประมงน้ำจืดมีน้อยที่สุด

2.2.2 การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม มีส่วนสำคัญต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหลังจากโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของกลุ่มบริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้เริ่มเปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ส่งผลให้อุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่มีมูลค่าเงินลงทุนและมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงกว่าสาขาอื่น และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดและรายได้ต่อหัวเฉลี่ยสูงขึ้น

ประจวบคีรีขันธ์ เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรและมีทรัพยากรทางทะเลที่อุดมสมบูรณ์ นอกจากผลผลิตที่เกินความต้องการในการบริโภคจะถูกส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรม ยังมีการผลิตเพื่อป้อนโรงงานอุตสาหกรรม เช่น สับปะรด มะพร้าว อ้อย ฯลฯ อีกด้วย จึงนับได้ว่ามีความพร้อมด้านวัตถุดิบที่จะส่งป้อนโรงงาน ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องหลายประเภทที่สำคัญประกอบไปด้วย อุตสาหกรรมต่อเนื่องสินค้าเกษตรที่ใช้วัตถุดิบจากภาคการเกษตรเป็นหลักในการผลิต อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมง อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของกลุ่มบริษัทสหวิริยาอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ซึ่งก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอีกหลายประเภท และอุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีผลต่อเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าของบริษัทเอกชนในพื้นที่อำเภอบางสะพาน มีส่วนทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมประเภทนี้มีมูลค่าเงินลงทุนสูง

ประจวบคีรีขันธ์มีความพร้อมทั้งด้านเป็นแหล่งวัตถุดิบ โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของภาครัฐ พร้อมด้วยสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีอากรแก่ผู้ประกอบการ จึงเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น อุตสาหกรรมที่สำคัญในประจวบคีรีขันธ์มีดังนี้

อุตสาหกรรมต่อเนื่องสินค้าเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับภาคการเกษตร เริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 2 เป็นต้นมา

และมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม รัฐได้การสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงงานสับปะรดในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ เพราะมีความพร้อมทางด้านวัตถุดิบ ประกอบกับเป็นแหล่งปลูกสับปะรดที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยรัฐมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารและผลไม้กระป๋องให้มีศักยภาพส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ รัฐจะสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องทั่วประเทศขึ้นอีก 4 โรงงาน ซึ่งจะทำให้มีกำลังการผลิตรวมเพิ่มขึ้นอีก 300,000 ตัน หรือ 8 ล้านหีบ¹

อุตสาหกรรมผลไม้กระป๋องเพื่อการส่งออกที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 3 ส่งผลให้ในแผนการพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน มีนโยบายให้สิทธิประโยชน์ในการลดหย่อนหรือได้รับการยกเว้นภาษีอากรวัตถุดิบแก่ผู้ลงทุน ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมผลไม้กระป๋องในเขตประจวบคีรีขันธ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะผลไม้กระป๋อง เช่น สับปะรดกระป๋องนั้นสามารถพัฒนาเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปส่งออกที่สำคัญได้² และทำให้มีการตั้งโรงงานสับปะรดกระป๋องแห่งที่ 3 ขึ้นใน พ.ศ. 2521

เนื่องจากภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการส่งออกของไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) รัฐจึงมีนโยบายสนับสนุนระบบจัดการเกษตรแผนใหม่ พัฒนาระบบตลาด ขอตกลงระหว่างเกษตรกรกับโรงงานแปรรูปให้ขยายตัวมากขึ้น เพื่อเป็นการประกันปริมาณ ราคา และคุณภาพของผลผลิตเกษตรให้ตรงกับความต้องการของโรงงานแปรรูป โดยรัฐจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้ประกอบการอุตสาหกรรมและเกษตรกร พร้อมทั้งให้จัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการนโยบายอุตสาหกรรมเกษตรระดับชาติ เพื่อจัดทำแผนและประสานการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร และกำหนดภาระหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านต่างๆ ให้ชัดเจน ประกอบกับให้มีศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเกษตรขนาดย่อม ในด้านการผลิตการควบคุมคุณภาพ

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2514). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. 2515-2519*. หน้า 281.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2520). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520-2524*. หน้า 214.

สินค้า และการจัดการ และให้ยกเลิกมาตรการบังคับให้อุตสาหกรรมการเกษตรบางประเภทต้องซื้อวัตถุดิบภายในประเทศควบคู่ไปกับการนำเข้าวัตถุดิบ หรือแข่งขันกับวัตถุดิบต่างประเทศได้¹

ประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจเช่น สับปะรด มะพร้าว อ้อย ฯลฯ ที่มีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเพราะมีศักยภาพทางด้านวัตถุดิบเพียงพอ จึงส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตรดังนี้²

อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด บรรจุกระป๋องและน้ำสับปะรดเข้มข้นบรรจุกระป๋อง ผลไม้กระป๋อง เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญมากลำดับ 1 ของประจวบคีรีขันธ์ เพราะมีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทนี้ถึง 22 โรงงาน โดยมีกำลังการผลิตสับปะรดกระป๋องถึง 31.2 ล้านหีบ และได้น้ำสับปะรดเข้มข้นถึง 58,000 ตัน/ปี³ และผลของการส่งเสริมการลงทุนจากภาครัฐ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทนี้ขนาดใหญ่บางแห่งมีการร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติ เช่น บริษัท โดลไทยแลนด์ จำกัด⁴ ทิปโก้ฟู้ดส์ (ประเทศไทย)⁵ ปราณบุรี โฮเตอิล จำกัด⁶ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์จากโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดบรรจุกระป๋องและน้ำสับปะรดเข้มข้นบรรจุกระป๋องเหล่านี้ส่งออกเกือบ 100 เปอร์เซนต์ โดยมีผู้ผลิตเพื่อการส่งออก รายใหญ่ คือ บริษัทโดลไทยแลนด์ จำกัด บริษัทสับปะรดไทย จำกัด และบริษัทอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องไทย จำกัด มีส่วนแบ่งการตลาดส่งออกร้อยละ 14, 9.5, 8.9 ตามลำดับ⁷ นอกจากนี้ ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกวน อบแห้ง แห้งแข็ง รวมทั้งผลไม้อื่นๆ 11 แห่ง ซึ่งมีการใช้วัตถุดิบสับปะรดถึง 41,650 ตัน⁸ ทั้งนี้ประจวบคีรีขันธ์เป็นแหล่งเพาะปลูกและผลิตสับปะรดกระป๋องมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ โรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องจากสับปะรดส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอปราณบุรี และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด เนื่องจากพื้นที่มีความ

¹ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535-2539. หน้า 57.

² สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 2 หน้า 15.

³ แหล่งเดิม.

⁴ http://www.boi.go.th/thai/about/detail_th.asp?COM_ID=280079&HP_ID=3402... (Online).

⁵ http://www.boi.go.th/thai/about/detail_th.asp?COM_ID=280278&HP_ID=3106... (Online).

⁶ <http://www.boi.go.th/cgi-bin/cdb.pl?action=genpage&id=370148&language=...> (Online).

⁷ สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). “อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด,” ใน รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด. หน้า 5

⁸ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). เล่มเดิม. บทที่ 2 หน้า 15.

เหมาะสมกับการลงทุนประกอบกับอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่น

อุตสาหกรรมน้ำตาล มีจำนวน 1 โรงงาน ตั้งอยู่ที่อำเภอปรางบุรี ผลิตน้ำตาลทรายดิบและน้ำตาลทรายดิบขาว โดยใน พ.ศ. 2544 มีกำลังการผลิต 5,347 ตันอ้อย/วัน¹ (มีกำลังการผลิตเต็มที่ 7,000 ตันอ้อย/วัน) อุตสาหกรรมน้ำตาลแห่งนี้มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดบรรจุกระป๋อง น้ำสับปะรดเข้มข้นบรรจุกระป๋อง และผลไม้กระป๋องเป็นอย่างมาก เพราะน้ำตาลเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลิตของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด

อุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลจากมะพร้าวเป็นวัตถุดิบ ผลผลิตมะพร้าวในประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่จะถูกส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อทำน้ำกะทิ สกัดน้ำมันมะพร้าวดิบและบริสุทธิ์ ระบบการค้าโดยส่วนใหญ่ผ่านพ่อค้าคนกลาง โรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตจากมะพร้าวเป็นวัตถุดิบมีอยู่ 31 แห่ง ได้แก่ โรงงานทำน้ำกะทิสด โรงงานหีบน้ำมันมะพร้าว โรงงานสาธิตโยมะพร้าว เป็นต้น² โรงงานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในแหล่งผลิตมะพร้าวที่สำคัญ คือ อำเภอบางสะพาน อำเภอบ้านชะเมา อำเภอบางสะพานน้อย อำเภอเมือง และอำเภอกุยบุรีตามลำดับ

ในปัจจุบันพบว่า มะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน อาทิเช่น ผล ให้น้ำกะทิ ใช้ในการประกอบอาหารและของหวาน กะลา ทำเป็นเชื้อเพลิงเครื่องประดับตกแต่ง ทางมะพร้าว เป็นเชื้อเพลิงและไม้กวาด ลำต้น ใช้ทำเป็นเครื่องเรือนและเฟอร์นิเจอร์ บางครั้งนำไปเป็นพื้นบ้านแต่ไม่ค่อยนิยม เพราะถึงแม้ไม้มะพร้าวจะมีลวดลายสวยงามเฉพาะตัว แต่ไม้มะพร้าวไม่มีความคงทนต่อการเจาะไชของแมลงและเชื้อราจะทำให้ไม้เปลี่ยนสี ดูแลรักษายาก และเนื่องจากคนส่วนใหญ่ปลูกมะพร้าวไว้เพื่อต้องการใช้ผลไปประกอบอาหารเป็นหลัก จึงทำให้มีการใช้ประโยชน์จากต้นมะพร้าวน้อยมากในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมนี้มีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องอีกหลายประเภท เช่น การผลิตถ่านกัมมันต์ด้วยกะลามะพร้าว การผลิตเครื่องเรือนและเฟอร์นิเจอร์จากไม้มะพร้าว เป็นต้น³

อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมง ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางด้านการประมงสูง มีมูลค่าการผลิตรองจากด้านการเกษตร เพราะนอกจากอาชีพประมงทะเลซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม ก็ยังมีการทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ซึ่งมีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นทุกปีจนกระทั่งมีมูลค่าการผลิตมากกว่าประมงประเภทอื่น และประมงน้ำจืด ส่งผลให้

¹ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. บทที่ 2 หน้า 15.

² แหล่งเดิม.

³ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2538). *แผนการลงทุนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. หน้า 125, 127.

พ.ศ. 2544 มีอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมงหลายประเภทเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ อุตสาหกรรมหอยเอ็น 4 แห่ง อุตสาหกรรมกุ้งแห้ง 19 แห่ง อุตสาหกรรมปลาหมึกอบแห้ง 72 แห่ง อุตสาหกรรมปลาป่น 1 แห่ง อุตสาหกรรมน้ำปลา 3 แห่ง อุตสาหกรรมต่อและซอมแซมเรือ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในอำเภอปรางบุรี อุตสาหกรรมน้ำแข็งเพื่อการประมง 12 แห่ง และทำเทียบเรือ 30 แห่ง¹ ซึ่งอุตสาหกรรมเหล่านี้ สามารถสร้างรายได้ให้กับประชากรและจังหวัดเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะมีการทำประมงหลายประเภท แต่อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการประมงส่วนใหญ่จะเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากประมงทะเลเกือบทั้งหมด

อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า เป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเหล็กและเหล็กกล้าเป็นวัตถุดิบที่จำเป็นที่สุดสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมทุกแขนงรวมทั้งการก่อสร้างต่างๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 รัฐได้มีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในอุตสาหกรรมประเภทนี้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีปริมาณความต้องการเพิ่มสูงขึ้นทุกปี² นอกจากนี้ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้ดำเนินการส่งเสริมอุตสาหกรรมเหล็ก โดยเสนอให้สิทธิพิเศษต่างๆ ทางด้านภาษี ส่งผลทำให้ใน พ.ศ. 2533 บริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (B.O.I.) ให้ดำเนินธุรกิจประเภทเหล็กแผ่นรีดร้อนชนิดม้วนที่อำเภอบางสะพาน ซึ่งเป็นแห่งแรกในประเทศไทย ด้วยเงินลงทุนกว่า 500 ล้านบาท รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการผลิตใน พ.ศ. 2537 มีกำลังการผลิตสูงสุด 2.4 ล้านตันต่อปี ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถผลิตเหล็กแผ่นรีดร้อนที่มีความหนาตั้งแต่ 1.2 ถึง 13 มิลลิเมตร และความกว้าง 750 ถึง 1,550 มิลลิเมตร โดยใช้วัตถุดิบเป็นเหล็กแท่งชนิดสแลบนำเข้ามาจากประเทศรัสเซีย ออสเตรเลีย จีน และบราซิล นอกจากนี้ บริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมทุนในโรงงานต่อเนื่องอื่นๆ บนพื้นที่กว่า 3,000 ไร่ ในอำเภอบางสะพาน ได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตเหล็กเส้นมีกำลังการผลิตเหล็กเส้นกลมข้ออ้อย 720,000 ตันต่อปี อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าแผ่นรีดเย็น มีกำลังการผลิต 1.2 ล้านตันต่อปี อุตสาหกรรมผลิตเหล็กแผ่นเคลือบสังกะสีด้วยกรรมวิธีทางไฟฟ้า มี

¹ สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 27.

² จรินทร์ เทศวานิช, เอกพล หนูศรี และ อธิพิทย์ ราษฎร์นิยม. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). "ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดการพัฒนาอุตสาหกรรมถลุงเหล็กในประเทศไทย," *สุโขทัยธรรมาธิราช*. 10(2) : 122-123.

กำลังการผลิต 180,000 ตันต่อปี (ร่วมทุนกับนักลงทุนชาวญี่ปุ่น) ทำเรือพาณิชย์สากล* เป็นทำเรือน้ำลึกเพื่อใช้ขนส่งสินค้าและวัตถุดิบทางอุตสาหกรรม¹

การวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสในการส่งเสริมอุตสาหกรรมถลุงเหล็กของภาครัฐพบว่า บริเวณอำเภอบางสะพานเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะตั้งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมถลุงเหล็กและการผลิตเหล็กสุมบูรณ์แบบ² เนื่องจากกลุ่มบริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) ได้ก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าและทำเรือน้ำลึกในบริเวณดังกล่าว และจัดตั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรมเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องกับอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า และอุตสาหกรรมอื่นๆ ตามนโยบายโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาครัฐ

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าที่อำเภอบางสะพานนั้นต้องใช้เงินลงทุนมหาศาลประกอบกับมีมูลค่าการผลิตสูง เมื่อ พ.ศ. 2533 ก่อนโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กเริ่มดำเนินการผลิต ประจวบคีรีขันธ์มีมูลค่าการผลิตสาขาอุตสาหกรรม 2,187.3 ล้านบาท แต่เมื่อบริษัทสหวิริยาสตีลอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) เริ่มดำเนินการผลิตใน พ.ศ. 2537 สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าการผลิตถึง 5,308.5 ล้านบาท แสดงให้เห็นได้ว่า อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้าที่อำเภอบางสะพานนั้นมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดและประเทศเป็นอย่างมาก เพราะทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้น พ.ศ. 2533 เป็นปีที่เริ่มลงทุนและก่อสร้างโรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด 12,060.2 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 31,978 บาทต่อหัว ส่วน พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นปีที่บริษัทได้เริ่มดำเนินการกิจการ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด 18,228 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 55,722 บาทต่อหัว พ.ศ. 2538 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด 19,490 ล้านบาท มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 61,847 บาทต่อหัว³

รัฐเล็งเห็นศักยภาพของประจวบคีรีขันธ์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า เนื่องจากอุตสาหกรรมประเภทนี้ยังไม่มีการพัฒนาอย่างจริงจังในเขตประจวบคีรีขันธ์

* ทำเรือน้ำลึกขนาดใหญ่มีอยู่ 3 แห่งในประเทศไทย ได้แก่ ทำเรือแหลมฉบัง ทำเรือมาบตาพุด และทำเรือประจวบหรือทำเรือบางสะพาน ซึ่งเป็นทำเรือเอกชนที่ใหญ่ที่สุด เป็นทำเทียบเรือที่ตั้งอยู่ ณ บริเวณที่มีร่องน้ำลึกถึง 15 เมตร สามารถรองรับเรือขนาดใหญ่ที่มีระวางขับน้ำได้ถึง 100,000 ตัน

¹ <http://www.ssi-steel.com> (Online).

² *ibid.*

³ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเหล็กต้นทาง* ในขณะที่ความต้องการเหล็กและเหล็กกล้ามีสูงมากและจำเป็นต้องนำเข้าในมูลค่าที่สูง รัฐจึงมีมาตรการเร่งรัดให้มีอุตสาหกรรมนี้เกิดขึ้นโดยเร็ว โดยส่งเสริมให้เอกชนดำเนินการลงทุนผลิตเหล็กขึ้นต้น และรัฐจะให้การสนับสนุนในเรื่องพื้นที่ตั้ง ประสานงานจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้มีการเพิ่มกำลังการผลิตเหล็กแผ่นโดยเสรี เพื่อสนองความต้องการภายในประเทศได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งมีการปรับปรุงโครงสร้างอัตราภาษีนำเข้าผลิตภัณฑ์เหล็กสำเร็จรูปและกึ่งสำเร็จรูปให้ลดหลั่นกันอย่างเหมาะสม เพื่อสนับสนุนการผลิตภายในประเทศมากขึ้น ประกอบกับการเร่งรัดขยายการบริการพื้นฐาน ไฟฟ้า น้ำประปา ระบบโทรคมนาคม และการขนส่งทางบก ให้เพียงพอทันเวลาและสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม โดยให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากล ทั้งด้านคุณภาพและราคา¹

รัฐได้วางเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตกครอบคลุมถึงประจวบคีรีขันธ์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เพื่อให้เป็นศูนย์กลางรองรับการกระจายความเจริญออกจากกรุงเทพฯ และปริมณฑล ควบคู่ไปกับการเร่งให้ความสนับสนุนภาคเอกชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กสมบูรณ์และท่าเรือน้ำลึกในบริเวณตอนใต้ของพื้นที่ ซึ่งเป็นการพัฒนาต่อเนื่องมาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 7 รัฐให้มีการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก เน้นการใช้ประโยชน์ที่ดิน การบริหาร และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบทบาททางเศรษฐกิจในแต่ละกลุ่มพื้นที่ รวมทั้งเร่งจัดทำแผนปฏิบัติการโครงสร้างพื้นฐานหลัก เช่น น้ำ ถนน ไฟฟ้าและท่าเรือ เพื่อสนับสนุนการลงทุนที่สนองนโยบายกระจายอุตสาหกรรมไปในพื้นที่ ประกอบกับการวางระบบบริหารและการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยมีองค์กรทำหน้าที่ประสานและผลักดันให้มีการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อผลักดันให้เกิดอุตสาหกรรมเหล็กสมบูรณ์และอุตสาหกรรมเหล็กต้นทางที่สามารถถลุงแร่เหล็กได้เองในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อำเภอบางสะพาน เนื่องจากภูมิประเทศมีความเหมาะสมที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นอุตสาหกรรมเหล็กสมบูรณ์ได้ในอนาคต

* อุตสาหกรรมเหล็กต้นทาง คือ การนำสินแร่เหล็กมาถลุงและผลิตเป็นเหล็กแผ่นหนา (Slab) ก่อนจะนำมาแปรรูปให้เป็นเหล็กประเภทต่างๆ และเป็นเหล็กกล้า ซึ่งอุตสาหกรรมประเภทนี้ จำเป็นต้องสร้างโรงงานถลุงแร่เหล็ก โรงไฟฟ้า ฯลฯ และต้องใช้เงินลงทุนมหาศาล ดู จรินทร์ เทศวานิช, เอกพล หนูยศรี และ อรรถิพย์ ราชภูริณยม. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดการพัฒนาอุตสาหกรรมถลุงเหล็กในประเทศไทย,” *สุโขทัยธรรมมาธิราช*. 10(2) : 123.

¹ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2535). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)*. หน้า 44-51.

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์นับแต่อดีตเป็นต้นมา แร่สำคัญที่ทำให้เกิดอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ทองคำและดีบุก แต่เนื่องจากปริมาณแร่ทองคำที่พบมีปริมาณน้อยไม่คุ้มกับการลงทุนเป็นอุตสาหกรรมจึงไม่ปรากฏการทำเหมืองแร่ทองคำในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะพบแร่ทองคำในเหมืองแร่ชนิดอื่นดังเช่น ใน พ.ศ. 2530 พบแร่ทองคำในเหมืองแร่ดีบุก มีลักษณะเป็นก้อน ผู้ประกอบการจึงได้รับอนุญาตทำได้อยู่ 3 ปี ได้ปริมาณแร่ทองคำ 2,497, 564, 509 กรัม¹ ตามลำดับ หลังจากนั้นก็ไม่ปรากฏว่าพบแร่ทองคำในลักษณะนี้อีกเลย สำหรับแร่ดีบุก ภายหลังการตั้งกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การทำเหมืองแร่ดีบุกในประเทศไทยก็ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจัง แต่สำหรับประจวบคีรีขันธ์ ปรากฏหลักฐานการขออนุญาตทำเหมืองในลักษณะอุตสาหกรรมตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่อยมา นอกจากนี้แล้ว ยังพบแร่สำคัญอีกหลายชนิดในเขตประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ ควอตซ์ หังสเดน วุลแฟรม เหล็ก หินปูน หินแกรนิต หินอ่อน หินไนส์ เฟลด์สปาร์ โปแตสเซียม เป็นต้น แร่เหล่านี้ล้วนเป็นแร่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เพราะสามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ ได้ จากอดีตเป็นต้นมา พบว่าเหมืองแร่ที่เปิดดำเนินการส่วนใหญ่เป็นเหมืองแร่ดีบุก ใน พ.ศ. 2518 ปรากฏมีเหมืองแร่ดีบุกทั้งหมด 23 แห่ง ซึ่งมากกว่าเหมืองแร่ชนิดอื่น²

แร่ควอตซ์ เป็นแร่อีกชนิดที่พบในปริมาณมากรองมาจากแร่ดีบุก เหมืองแร่ควอตซ์เปิดดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2518³ และมีเพียงแห่งเดียว พบในปริมาณมากกว่าดีบุกและแร่ชนิดอื่น แต่มีมูลค่าน้อยกว่าดีบุก เนื่องจากดีบุกมีราคาแพงเพราะเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและนอกประเทศ แร่ดีบุกที่ได้จะถูกส่งไปถลุงที่ภูเก็ต ซึ่งเป็นโรงถลุงดีบุกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ สำหรับแร่วุลแฟรม เป็นแร่ที่พบก่อนควอตซ์ มีมูลค่าสูงแต่พบในปริมาณน้อย เป็นสินแร่อีกชนิดนอกเหนือจากดีบุกที่สหรัฐอเมริกาต้องการและมีราคาสูง เพราะหังสเดนหรือวุลแฟรมที่ถลุงแล้วสามารถนำไปผสมเหล็กกล้าในการทำเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ทนความร้อนสูง ทำเครื่องจักร หัวเจาะเจาะ หัวเจาะใช้ในการหาน้ำมันดิบและน้ำมันบาดาล ไบมีด ตะไบ ไบเลื่อย ฯลฯ⁴ ทำให้เป็นที่

¹ Department of Mineral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). *Mineral Statistics of Thailand 1973-1977*. p. 33.

² สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2525). *สมุดรายงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2523*. หน้า 40.

³ Department of Mineral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). *op. cit.* p. 21.

⁴ กรมทรัพยากรธรณี. (2535). *กรมทรัพยากรธรณี 100 ปี = The Department of Mineral Resources 100 Years*. ไม่มีเลขหน้า.

ต้องการของประเทศมหาอำนาจและส่งผลให้มีราคาสูง โดยเฉพาะในช่วงสงคราม ส่วนแร่ควอตซ์ (ชนิดก้อน) ส่งไปจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น

การขอสัมปทานบัตรเหมืองแร่ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่* จะพิจารณาจากแหล่งแร่ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชั้นของลุ่มน้ำในพื้นที่ อายุของสัมปทานจะขึ้นอยู่กับอายุของแหล่งแร่ สูงสุดจะอนุญาตไม่เกิน 25 ปี ยกเว้นกรณีแหล่งแร่อยู่ในเขตของกรมป่าไม้ ตามกฎหมายของกรมป่าไม้จะอนุญาตให้ดำเนินการได้ 5 ปี¹ อย่างไรก็ตาม เหมืองแร่บางชนิดต้องหยุดทำการก่อนที่อายุประทานบัตรจะสิ้นสุด เนื่องจากปริมาณของแร่น้อยลง ไม่คุ้มกับการลงทุน เช่น แร่ดีบุก ซึ่งเป็นแร่เศรษฐกิจที่เคยสร้างรายได้จำนวนมากให้กับประจวบคีรีขันธ์จังหวัดนับแต่อดีตเป็นต้นมา ปริมาณของแร่ดีบุกที่พบมีปริมาณน้อยลงทุกปี² จนกระทั่งต้องปิดเหมืองในราว พ.ศ. 2532 สาเหตุสำคัญมาจากปริมาณของแร่ที่ลดน้อยลงทุกปี ประกอบกับราคาดีบุกในตลาดโลกตกต่ำ ทำให้เกิดผลกระทบต่อราคาดีบุกในประเทศ และมีวัสดุทดแทนต้นทุนต่ำ เช่น พลาสติก จึงทำให้ความต้องการดีบุกมีน้อยลง อย่างไรก็ตาม หลังการปิดเหมืองดีบุก ปรากฏว่ายังมีการพบดีบุกในเหมืองแร่ชนิดอื่น แต่พบในปริมาณไม่มาก

ส่วนแร่ชนิดต่าง ๆ ที่เป็นแร่สำคัญของประจวบคีรีขันธ์ เช่น วุลแฟรม เหล็ก หินไนส์ เซอร์คอน หินอ่อน โดโลไมต์ ควอตซ์ ซึ่งในอดีตแร่ดังกล่าวส่วนใหญ่พบในปริมาณมาก แต่ในเวลาต่อมาเหมืองแร่ชนิดต่าง ๆ ได้หยุดดำเนินการ เนื่องจากปริมาณสินแร่ที่พบมีปริมาณลดลง และมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำจึงไม่คุ้มต่อการลงทุน

ใน พ.ศ. 2544 มีผู้ได้รับประทานบัตรเหมืองแร่รวม 24 ราย เปิดดำเนินการทั้งหมด 10 ราย ส่วนที่เหลือ 14 ราย หยุดดำเนินการ³ เหมืองแร่ที่ยังคงเปิดดำเนินการส่วนใหญ่เป็นประเภทแร่ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรม เช่น เฟลด์สปาร์ ควอตซ์ หินปูนซึ่งนำมาใช้ในอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง เป็นต้น และอีกส่วนเป็นประเภทหินประดับ เช่น หินแกรนิต หิน

*ใน พ.ศ. 2506 กรมโลหกิจและภูมิวิทยาได้เปลี่ยนเป็นกรมทรัพยากรธรณี และเปลี่ยนเป็นกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ใน พ.ศ. 2546 เป็นหน่วยงานออกไปอนุญาตแร่ อาชญาบัตรตรวจแร่ ประทานบัตรทำเหมือง

¹ดวงแข ทวีบุรณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานกลุ่มสถิติและข้อมูล กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อ 2 มิถุนายน 2548.

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2539.

หน้า 42.

³<http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?pltname=&prove=77&ore1=&ore2=&stat...> (Online).

ไนส์ เป็นต้น หนึ่งใน พ.ศ. 2544 ประจวบคีรีขันธ์มีรายได้จากประตอมนั้ตรเหมืองแร่ ประกอบด้วยค่าภาคหลวงแร่ และค่าธรรมเนียมแร่ จำนวน 4,638,217.99 บาท¹

แหล่งแร่เปิดดำเนินการส่วนใหญ่กระจายอยู่ทั่วไปเกือบทุกอำเภอ ส่วนใหญ่เป็นเหมืองหินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้าง อายุสัมปทานขึ้นอยู่กับอายุของแหล่งแร่ ซึ่งจะพิจารณาโดยกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ เหมืองหินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่อการก่อสร้างส่วนมากมีอายุสัมปทานบัตร 10 ปี และเหมืองแร่อุตสาหกรรมชนิดที่เหลือนี้อายุสัมปทานบัตร 25 ปี ส่วนหินประดับชนิดหินแกรนิต หินไนส์ ส่วนใหญ่มีอายุสัมปทานบัตร 25 ปี ในเขตอำเภอทับสะแกมีจำนวนเหมืองที่หยุดดำเนินการทั้งๆ ที่ประตอมนั้ตรเหมืองแร่ยังไม่หมดสัญญาถึง 5 เหมือง ในจำนวนนี้เป็นเหมืองแร่ดิบบุกถึง 2 เหมือง รองลงมาได้แก่ ในเขตอำเภอบางสะพานที่มีเหมืองแร่หยุดดำเนินการ 3 เหมือง ส่วนใหญ่เป็นเหมืองหินอ่อน² เนื่องจากหินอ่อนที่พบมีลายไม่สวย เช่นเดียวกับเหมืองหินประดับชนิดหินแกรนิตที่ต้องหยุดกิจการ และคุณภาพไม่ดี ในขณะที่เดียวกันก็มีการนำเข้าหินอ่อนและหินแกรนิตจากจีนทำให้ผู้ประกอบการต้องหยุดและปิดเหมืองในที่สุด เหมืองแร่ที่หยุดดำเนินการนั้นล้วนแต่ประตอมนั้ตรเหมืองแร่ยังไม่หมดสัญญาทั้งสิ้น

2.2.3 การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวใน พ.ศ. 2502 นโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นต้นมา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการกระจายรายได้และสร้างงานให้แก่ประชาชนในภูมิภาคอีกด้วย ประกอบกับรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่ามหาศาลซึ่งมีผลต่อรายได้ของประชาชนในท้องถิ่นและรายได้ประชาชาติของประเทศ ดังนั้น รัฐจึงมีนโยบายพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 4 เป็นต้นมา

ประจวบคีรีขันธ์เป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หัวหิน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง จึงถูกบรรจุอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดให้เป็นไปอย่างถาวรและสอดคล้องกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และเป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ผนวกกับโอกาสการมีงานทำเพราะการท่องเที่ยวจะทำให้เกิดอาชีพต่างๆ นอกจากนี้ ยังเป็นการกระตุ้นการลงทุนเพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

¹ สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). *บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546*.

² <http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?pltname=&prove=77&ore1=&ore2=&stat...> (Online).

ธรรมชาติ สภาพสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มจากการเก็บภาษีและค่าธรรมเนียมต่างๆ ทำให้ท้องถิ่นได้รับงบในการพัฒนาสูงขึ้นอีกด้วย¹

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนอกจากจะส่งผลให้มีการประกอบอาชีพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ผลพลอยได้อีกหนึ่งจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวก็คือ การขายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งทำรายได้ให้แก่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์ที่ระลึกที่ทำมาจากป่านศรนารายณ์ ผลิตภัณฑ์ที่ระลึกทำมาจากเปลือกหอย ผ้าพิมพ์ไหมพัลลว น้ผึ้งเดือนห้า อาหารทะเลแปรรูป ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป เป็นต้น

การเติบโตของเมืองหัวหินเกิดจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเรื่อยมาตั้งแต่อดีต จะเห็นได้จากการที่ท่าหน้าและบ้านพักตากอากาศที่อยู่คู่กับหัวหินมานานได้กลายเป็นโรงแรมและคอนโดมีเนียมเกือบหมด เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น นอกจากโรงแรมรถไฟ (ต่อมาคือโรงแรมโซฟิเทล เซ็นทรัล) ก็ยังมีการก่อสร้างบ้านพัก โรงแรม บังกะโล และเกสเฮาส์ ตลอดจนร้านอาหารและร้านขายสินค้าที่ระลึกที่ถูกสร้างขึ้นหลายแห่ง และการขยายตัวดังกล่าว ส่วนใหญ่จะขยายตัวตามแนวของสองฟากถนนเพชรเกษมซึ่งเป็นถนนสายหลักของประจวบคีรีขันธ์ และจะกระจุกตัวอยู่ในเขตเทศบาลตำบลหัวหินเป็นหลัก

ภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องกันมา เช่น การประกาศเป็นปีส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยใน พ.ศ. 2530 ยิ่งส่งผลให้มีคนต่างพื้นที่เข้ามาประกอบอาชีพและตั้งหลักแหล่งกันมากขึ้น โดยเฉพาะที่อำเภอหัวหิน จำนวนประชากรในพื้นที่มีเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาประกอบอาชีพและตั้งหลักแหล่ง มีความต้องการด้านระบบสาธารณูปโภคมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวหัวหิน ทำให้มีการขยายตัวไปถึงปราณบุรี ซึ่งมีการพัฒนาให้เป็นทางเลือกรองจากหัวหิน เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากหัวหิน ประกอบกับมีสถานที่พักผ่อนเพียงไม่กี่แห่ง ส่วนใหญ่เป็นเกสเฮาส์ บังกะโล และเป็นโรงแรมขนาดเล็ก และยังคงความเป็นธรรมชาติอยู่ นอกจากนี้ ประจวบคีรีขันธ์ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกหลายแห่ง ได้แก่ ปากน้ำปราณ (ปราณบุรี) บ้านกรูด (บางสะพาน) เกาะทะลุ (บางสะพานน้อย) และอ่าวมะนาว (อำเภอเมือง) ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น ถ้ำพระยานคร (ปราณบุรี) น้ำตกป่าละอู (หัวหิน) รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และสัตว์น้ำทางทะเล หว้ากอ ทั้งนี้ เพื่อทดแทนแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังเสื่อมโทรมลงอย่างเช่น ชายหาดหัวหิน

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2530). แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปย่อสำหรับผู้บริหาร. หน้า 11.

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวทำให้หัวหินและบริเวณใกล้เคียงมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการสร้างงานและการกระจายรายได้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนในท้องถิ่น เช่น ที่ดินมีราคาแพงขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ปัญหาขยะมูลฝอย การจราจรแออัดและการขาดแคลนสาธารณูปโภคในช่วงวันหยุดเทศกาล เนื่องจากจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาหัวหินมากกว่าวันธรรมดา

เมื่อมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความสะดวกสบาย โดยการก่อสร้างที่พักแรมในรูปแบบต่างๆ การเปิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ โดยไม่มีการวางแผนอย่างรอบคอบ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ความต้องการต่างๆ เหล่านี้ นำไปสู่ปัญหาความแออัด ห้องพักไม่เพียงพอในช่วงเทศกาลทัศนียภาพถูกบดบังด้วยอาคารสูง เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาในด้านต่างๆ ส่งผลให้ประจวบคีรีขันธ์มีความเจริญเติบโต แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ซึ่งบางกรณีเป็นปัญหาระดับชาติ เช่น กรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ที่ปัจจุบันได้มีการชะลอการก่อสร้างออกไปอย่างไม่มีกำหนด กรณีช้างป่าบุกรุกพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ซึ่งสาเหตุหนึ่งก็คือการบุกรุกที่อยู่ของช้างในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี การรุกรานที่สาธารณะ และสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น

สรุปได้ว่า รายได้หลักของประจวบคีรีขันธ์ส่วนหนึ่งมาจากภาคเกษตรกรรม ประกอบด้วย การเกษตร และการประมง อีกส่วนมาจากภาคอุตสาหกรรมประกอบด้วย อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมแปรรูปประมง อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า อุตสาหกรรมเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละสาขาการผลิตส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่มีการประกอบกันมาแต่เดิม (ยกเว้น อุตสาหกรรมเหล็ก) เป็นเพราะลักษณะภูมิประเทศประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทั้งบนบกและในทะเล อีกทั้งความพร้อมทางด้านวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่ ทำให้อุตสาหกรรมเหล่านี้ ได้กลายเป็นโครงสร้างหลักของเศรษฐกิจประจวบคีรีขันธ์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นและต่อรายได้ประชาชน

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2476-2544 พบว่า ประจวบคีรีขันธ์มีการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านต่างๆ จนมีความเจริญเติบโตและกลายเป็นแหล่งลงทุนที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาดังกล่าวมิใช่เพียงแต่จะทำให้ประชาชนมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมเท่านั้น หากแต่ยังก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ อีกหลายประการ ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นและชุมชนในระยะยาว

1. ปัญหาของการพัฒนาเศรษฐกิจ

เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นแกนหลักที่ประกอบเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ แต่การดำเนินการต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาในแต่ละด้านบรรลุเป้าหมายนั้น ในบางครั้งกลับก่อให้เกิดปัญหาทั้งในทางตรงและทางอ้อม และที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นและสังคมส่วนรวมของประจวบคีรีขันธ์ ประเด็นปัญหาที่สำคัญมีดังนี้

1.1 ปัญหาการขาดความรู้ ชาวประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่ทั้งเกษตรกรและชาวประมง ล้วนสืบทอดอาชีพและการเรียนรู้วิธีการมาจากบรรพบุรุษ โดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญในการปฏิบัติงาน มากกว่าที่จะพึ่งพาความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะจะเป็นการเพิ่มต้นทุนให้สูงขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่จึงยังใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะตัวในการดำเนินงาน ทั้งยังไม่เข้าใจในระบบการแข่งขันจำหน่ายผลผลิตให้ได้กำไรสูงสุด ความรู้ที่ผู้ผลิตยังขาดแคลนจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 ด้านเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดพัฒนาการทางการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี สม่าเสมอ และมีคุณภาพ

เกษตรกร ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประสบกับปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ต่ำ โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น สับปะรด มะพร้าว อ้อย เพราะภาครัฐยังไม่มีการวิจัยพันธุ์พืชใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการเกษตร เนื่องจากความเคยชินในการผลิต และไม่ต้องการให้

ต้นทุนสูงขึ้น ประกอบกับไม่มีแรงจูงใจด้านราคา เกษตรกรจึงปล่อยให้ผลผลิตเป็นไปตามธรรมชาติ ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ต่อไร่มีปริมาณต่ำและมีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ

นอกจากนี้ พืชผลบางชนิด เช่น มะพร้าว สามารถนำไปแปรรูปได้หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต แต่เกษตรกรยังไม่รู้จักการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปรรูป ประกอบกับยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเท่าที่ควร

ชาวประมง การขาดความรู้ทางเทคโนโลยีเป็นปัญหาใหญ่ของประมงน้ำจืด ถึงแม้ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่างๆ จากภาครัฐ ทำให้ผู้ประกอบการมีแรงจูงใจหันมาเลี้ยงสัตว์น้ำจืดมากขึ้นก็ตาม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดยังประสบปัญหาขาดเทคโนโลยีการผลิตเชิงพาณิชย์ ทั้งที่มีความสามารถในการขยายตลาด กล่าวคือ เกษตรกรไม่สามารถเพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืดที่ตลาดนิยมบริโภคอย่างทันทั่วทั้งที่ เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและประสบการณ์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการและไม่ได้มาตรฐาน เช่น สัตว์น้ำมีขนาดเล็กหรือมีน้ำหนักน้อยเกินไป ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีราคาตกต่ำ ประกอบกับผู้เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตรายย่อยไม่มีการรวมกลุ่ม จึงขาดอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง ดังนั้น ปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพทางการตลาดของประมงน้ำจืดให้ขยายตัวมากขึ้น

ส่วนกิจการอุตสาหกรรม ผู้ประกอบการในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมใช้เงินลงทุนไม่มาก เช่น โรงหีบน้ำมันมะพร้าว โรงงานสาบเส้นใยมะพร้าว โรงงานสับปะรดหรือผลไม้อบแห้ง โรงงานแปรรูปสับปะรดกวน โรงงานน้ำแข็งเพื่อการประมง โรงงานไม้หิน เป็นต้น เจ้าของกิจการเหล่านี้มีตลาดในวงแคบ จึงไม่กล้าลงทุนโดยการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการผลิต เนื่องจากไม่อยากเสี่ยงและกลัวขาดทุน ดังนั้นผู้ประกอบการจึงยังคงประสบกับปัญหาในการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ล้าสมัยและมีประสิทธิภาพในการผลิตต่ำ ขณะเดียวกันผู้ประกอบการและพนักงานก็ขาดพื้นฐานความรู้ที่จะรองรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ด้วย ทำให้ขาดการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ ผลผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานและไม่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศคู่ค้าในการส่งออก

1.1.2 ด้านการจัดการ เป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากในขณะที่มีการเปิดการค้าเสรี เพราะการบริหารจัดการที่เป็นระบบ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถวางแผนในการดำเนินธุรกิจในอนาคตได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ รวมถึงจะสามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ พร้อมทั้งยังขยายสู่ทางไปสู่ตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพได้

เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านการตลาด เพราะมักใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้มาบริหารจัดการ ประกอบกับขาดความรู้ทางด้านวิชาการในการดำเนินงาน เห็นได้จากกรณีราคาผลผลิตตกต่ำ เช่น ใน พ.ศ. 2543 ราคาซื้อสับปะรดของโรงงานเฉลี่ยอยู่ที่

กิโลกรัมละ 2.04 บาท ลดลงจากราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 2.47 บาท ใน พ.ศ. 2542¹ เนื่องจากราคาของผลผลิตภาคการเกษตรนั้นมีความผันผวนอยู่ตลอดเวลา หากเกษตรกรทราบการวางแผนการตลาดที่ดี จะทำให้ผลผลิตออกมาพร้อมๆ กันจนล้นตลาด ส่งผลให้ผลผลิตมีราคาตกต่ำ จนกระทั่งภาครัฐต้องเข้ามาแทรกแซงราคาและหาตลาดให้กับเกษตรกร รวมทั้งเพื่อไม่ให้เกิดภาวะขาดทุน อย่างไรก็ตาม ราคาผลผลิตบางชนิดจะผูกพันอยู่กับการค้าของตลาดโลก เช่น ราคาของอ้อยจะขึ้นอยู่กับราคารับซื้อน้ำตาลในตลาดโลก ซึ่งราคาจะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะการค้าในช่วงนั้นๆ การกำหนดหรือควบคุมราคาผลผลิตจึงเป็นไปได้ยาก ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว เกษตรกรจำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารจัดการตั้งแต่ขั้นตอนการผลิตการตลาด ตลอดจนการจัดการที่ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพตามที่ตลาดต้องการ ซึ่งจะส่งผลต่อราคารับซื้อผลผลิต

นอกจากนี้ เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มอย่างจริงจัง ถ้ามีการรวมกลุ่มก็จะสามารถสร้างอำนาจการต่อรองราคาในการรับซื้อผลผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมได้ และจะทำให้เกษตรกรมีการตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารด้านการผลิตและการตลาด ผ่านสื่อหลายประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร รวมถึงเอกสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ทางราชการจัดส่งให้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรเป็นอย่างมาก เพราะเกษตรกรยังขาดข้อมูลเหล่านี้อยู่

ประมง เป็นกิจการอีกประเภทที่ผู้ประกอบการประสบกับปัญหาด้านการบริหารจัดการ การทำประมงในเขตประจวบคีรีขันธ์ประกอบไปด้วย ประมงพื้นบ้าน ซึ่งมีทั้งเรืออวนปลาทุ อวนปู อวนกุ้ง อวนปลาตะกั่ว เป็นการทำประมงชายฝั่งและห่างจากฝั่งไม่เกิน 3,000 เมตร และเรือประมงพาณิชย์ เป็นเรือขนาดใหญ่มีเครื่องมือหาปลาที่มีประสิทธิภาพสามารถออกไปหาปลาได้ไกลๆ (นอกชายฝั่ง 3,000 เมตร) รวมถึงในน่านน้ำสากลได้ ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติประเภtnี้อยู่อย่างจำกัด ถ้าไม่มีการจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเล ก็จะทำให้ปริมาณลดลงเพราะเจริญเติบโตไม่ทัน ดังนั้น จึงมีการจัดระเบียบการประมงชายฝั่งขึ้น แต่ที่ผ่านมาประสบกับความล้มเหลว เนื่องมาจากชาวประมง โดยเฉพาะเรือประมงพาณิชย์ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะมีชาวประมงต่างถิ่นเข้ามาทำกินในเขตประจวบคีรีขันธ์กันมาก เมื่อสิ้นสุดฤดูการทำประมงก็จะกลับภูมิลำเนาเดิมจึงมีส่วนทำให้การจัดการนั้นล้มเหลว นอกจากนี้ ชาวประมงในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในการจัดการ ขาดเอกภาพ ส่วนใหญ่คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเฉพาะตนเป็นสำคัญ และไม่คำนึงถึงด้านอนุรักษ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม

ปัญหาทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงและทรัพยากรในทะเลเสื่อมโทรม เป็นผลมาจากขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เนื่องมาจากการจับสัตว์น้ำเกินกว่าอัตราการผลิต

¹สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2543. หน้า 66.

ของธรรมชาติ ทั้งนี้เป็นผลจากการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำและเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยของเรือประมงพาณิชย์ การลักลอบใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำผิดประเภท การลักลอบจับสัตว์น้ำในระยะ 3,000 เมตรจากชายฝั่ง ซึ่งเป็นเขตห้ามจับ นอกจากนี้ เรืออวนลากได้ทำลายปะการังเทียมที่กรมประมงได้วางไว้ ส่งผลให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำเจริญเติบโตไม่ทัน ส่วนการทำประมงชายฝั่งก็ประสบปัญหาการขาดแคลนพ่อพันธุ์แม่พันธุ์กุ้งทะเล ต้องนำมาจากฝั่งอันดามัน ในบางครั้งอาจตายในระหว่างการขนส่ง นำไปสู่ปัญหาการขาดทุนที่สูงขึ้นได้

ปลากะตัก* เป็นทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลอีกชนิดที่อาจจะหมดไปถ้าไม่มีการจัดการที่เหมาะสม ประมงพื้นบ้านปลากะตักนั้นทำกันตั้งแต่เขตอำเภอหัวหินเรื่อยลงไป พื้นที่ที่มีการทำประมงประเภทนี้อย่างหนาแน่น คือ บริเวณตั้งแต่ทางใต้ของอำเภอบ้านแหลมไปจนถึงอำเภอบางสะพานน้อย เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด กรมประมงจึงต้องมีการขึ้นทะเบียนออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ประกอบการประมงประเภทนี้ พร้อมทั้งควบคุมเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น ห้ามใช้อวนตาต่ำกว่า 0.6 เซนติเมตร สำหรับการทำประมงในกลางวัน และห้ามใช้อวนล้อมจับที่มีตาอวนต่ำกว่า 2.5 เซนติเมตร สำหรับการทำประมงในเวลากลางคืน เป็นต้น แต่หลังจากมีการควบคุมจำนวนเรือประมง ปรากฏว่ายังมีเรือประมงอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้รับการออกใบอนุญาตหรือขึ้นทะเบียน ลักลอบทำการประมงพื้นบ้านปลากะตักโดยไม่มีใบอนุญาต ประกอบกับชาวประมงบางส่วนไม่มีจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่กำลังจะหมดไป ใช้เครื่องมือทำประมงผิดประเภท ส่งผลทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำชนิดดังกล่าวมีปริมาณลดลงและอาจจะหมดไปในที่สุด

นอกจากนี้ ผู้ประกอบการประมงทะเลยังประสบกับปัญหาขาดอำนาจต่อรองทางการตลาด เพราะส่วนใหญ่ผูกขาดอยู่กับแพปลาหรือแม่ค้าคนกลาง** ซึ่งจะเป็นคนกำหนดราคาให้กับได้กึ่งหรือเจ้าของเรือ ประกอบกับต้นทุนในการประกอบการเพิ่มสูงขึ้น เช่น น้ำมัน เครื่องมือประมง แรงงาน เป็นต้น จึงส่งผลให้ชาวประมงทะเลส่วนใหญ่มีรายได้น้อยแต่ก็พออยู่ได้ เป็นเพราะส่วนใหญ่ดำเนินกิจการเองมีลักษณะเป็นธุรกิจครอบครัว

ในขณะเดียวกัน การทำประมงน้ำจืด เป็นอีกอาชีพที่กรมประมงส่งเสริมเพื่อเป็นการทดแทนการทำประมงทะเล เนื่องมาจากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลมีปริมาณลดลง และ

* ปลากะตักเป็นปลาผิวน้ำขนาดเล็ก ประกอบไปด้วย ปลาสาหร่ายหรือปลาข้าวสาร ปลาหัวแดง เป็นต้น พบทั่วไปในบริเวณชายฝั่งและหมู่เกาะต่างๆ ในน่านน้ำไทยทั้งฝั่งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ โดยการนำมาบริโภคทั้งสดและแห้ง ทั้งยังสามารถใช้ทำน้ำปลา น้ำบูดู และปลาป่น ดูบริษัทเซาท์อีสต์เทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 3 หน้า 84.

** ผู้ประกอบการแพปลาหรือผู้ค้าคนกลางส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จึงนิยมใช้คำเรียกว่า “แม่ค้าคนกลาง”

เป็นอีกทางเลือกในการประกอบอาชีพประมง ซึ่งเริ่มมีการขยายตัวมากขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่นิยมเลี้ยงปลานิลแปลงเพศ ปลานิลแดง ปลาทับทิม ปลาดุกบิ๊กอุย/รัสเชีย และถึงแม้ว่าการทำประมงน้ำจืดจะได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ แต่ผลผลิตที่ได้กลับมีมูลค่าการผลิตน้อยกว่าประมงชายฝั่งและประมงทะเล สาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือการขาดความรู้ในด้านการตลาดจึงมีผลให้ราคาผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำตกต่ำ เนื่องมาจากผู้ประกอบการขาดการวางแผนในการเพาะเลี้ยงประกอบกับการส่งเสริมจากภาครัฐยังไม่ครอบคลุมและเพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการ

ปัญหาการจัดการของกลุ่มผู้ประกอบการเกี่ยวข้องกับกิจการประมง ได้แก่ เจ้าของแพปลาหรือแม่ค้าคนกลาง จากอดีตที่ผ่านมาพบว่า ไม่มีการรวมกลุ่มกันอย่างจริงจังของบรรดาแพปลาหรือแม่ค้าคนกลางในการกำหนดราคากลางในการรับซื้อและขายผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ จึงขาดอำนาจต่อรองเรื่องราคารับซื้อกับห้องเย็น เพราะแท้จริงแล้วผู้ประกอบการห้องเย็นจะเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อ ดังนั้น จึงทำให้มีการกำหนดราคาซื้อและขายกันเองตามความเหมาะสม ในกรณีดังกล่าว ทำให้แพปลาหรือแม่ค้าคนกลางกำหนดราคาซื้อและขายตัดราคากันบ่อยครั้ง ส่งผลให้การประกอบกิจการไม่ยั่งยืน เพราะจะเสียลูกค้าและประสบกับความขาดทุนในท้ายที่สุด

สำหรับปัญหาด้านการตลาดของอุตสาหกรรม มีสาเหตุมาจากการที่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม ส่วนมากจะบริหารธุรกิจแบบครอบครัว อำนาจการตัดสินใจอยู่ที่เจ้าของโรงงานเพียงคนเดียว การบริหารงานจึงยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร อีกทั้งผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านการตลาด ประกอบด้วยระบบการจัดการระหว่างผู้ผลิตวัตถุดิบกับโรงงานอุตสาหกรรมมีอยู่อย่างจำกัด¹ ขนาดและคุณภาพสับปะรดที่ไม่ได้มาตรฐานเป็นปัญหาสำคัญของอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด เนื่องจากเกษตรกรยังขาดความรู้ในการเพาะปลูกที่ถูกวิธี ทำให้ผลผลิตต่อไร่ยังต่ำอยู่ ดังนั้น การบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

คุณภาพผลผลิตนับเป็นสิ่งสำคัญในการทำการตลาด ซึ่งจะมีผลต่อราคารับซื้อ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสับปะรดเพื่อการส่งออก เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ไม่คัดคุณภาพของผลผลิต ทำให้ราคารับซื้อส่วนใหญ่จะรับซื้อในราคาของคุณภาพต่ำ เพราะโรงงานอุตสาหกรรมจะมีการต้นทุนเพิ่มขึ้นในการคัดผลผลิตให้ได้ตามความต้องการ ประกอบกับสับปะรดเป็นผลผลิตเน่าเสียง่าย จึงอาจเกิดความเสียหายต่อผลผลิตได้

การขายสับปะรดโรงงานในระบบโควตา โดยทั่วไปโรงงานอุตสาหกรรมจะทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้ากับเกษตรกร ในช่วงที่ผลผลิตล้นตลาด ช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ และเมษายน-พฤษภาคม เกษตรกรหลายรายประสบกับปัญหาไม่สามารถขาย

¹“โครงสร้างอุตสาหกรรมในแผน 7,” (2535, มีนาคม). นิกส์. 3(36) : 36.

ผลผลิตให้กับโรงงานโดยตรง จึงต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นผู้รวบรวม ซึ่งจะทำให้เกษตรกรขายสับปะรดได้ในราคาต่ำ¹ ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความเสี่ยงต่อการขาดทุนอยู่ตลอดเวลาถ้าไม่มีการวางแผนในการผลิตอย่างรอบคอบ

ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมการเกษตรขนาดย่อมขาดการรวมตัวทั้งในด้านการรักษาระดับราคาสับปะรดสดและสับปะรดกระป๋อง รวมถึงการควบคุมคุณภาพสับปะรด จะทำให้เกิดภาวะราคาผันผวน ประกอบกับอาจมีการตัดราคาขายกันซึ่งจะส่งผลเสียต่ออุตสาหกรรมสินค้าเกษตรทั้งระบบอย่างที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว

สำหรับด้านการท่องเที่ยว ภาครัฐได้จัดตั้งหน่วยงานดูแลรับผิดชอบ เป็นหน่วยงานเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนที่ร่วมมือกัน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 2 (ชะอำ) รับผิดชอบดูแลและให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวหัวหิน สำนักงานเทศบาลตำบลหัวหิน นอกนั้นเป็นสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวหัวหิน/ชะอำ ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวปราณบุรี-สามร้อยยอด การท่องเที่ยวค่ายธนะรัชต์ และชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวทับสะแกในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ แต่เนื่องจากภาครัฐยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งขาดการประสานงานกับผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวเอกชน ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการในแต่ละท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถขยายตลาดนักท่องเที่ยวได้หลากหลาย

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการลงทุน นับเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจเพราะเงินทุนนับเป็นสิ่งจำเป็นในการประกอบกิจการทางด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

1.2.1 ปัญหาเงินทุน การดำเนินการของเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก แต่ผู้ประกอบการไม่มีเงินลงทุนมากพอ ต้องอาศัยเงินลงทุนจากเกษตรกรรายใหญ่หรือนายทุน หรืออาจทำการกู้ยืมผ่านองค์กรที่ตนสังกัดอยู่ เช่น สหกรณ์การเกษตร หรือจากธนาคาร เกษตรกรส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน อาจมีสาเหตุมาจากการประสบภัยธรรมชาติ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ไม่มีความชำนาญในการบริหารจัดการ เพื่อย้ายการลงทุน

ส่วนชาวประมงทั้งประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์มีรายได้ไม่แน่นอน โอกาสหารายได้ทางอื่นมีน้อย เพราะไม่มีความรู้ในอาชีพอื่น ๆ ประกอบกับต้นทุนในการทำ

¹สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). “อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด,” ใน รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด. หน้า 9.

ประมงสูง เช่น ราคาน้ำมัน เครื่องมือประมงที่มีราคาสูงขึ้น ทำให้ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ จึงต้องพึ่งพาอาศัยเจ้าของแพปลาหรือแม่ค้าคนกลางโดยการกู้ยืม

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการลงทุนแล้ว ผู้ประกอบการยังประสบกับปัญหาการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ ปัญหาสำคัญอีกประการของอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประดเพื่อส่งออก ก็คือ การแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ซึ่งมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าไทย เนื่องจากมีค่าแรงงานต่ำกว่า และรัฐบาลให้ความช่วยเหลือทางด้านการตลาดแก่ผู้ประกอบการ จากภาวะการแข่งขันดังกล่าว ทำให้เกิดการขายตัดราคาจำหน่ายสัตว์ประดกระป๋องระหว่างประเทศและระหว่างผู้ส่งออกของไทยด้วยกันเอง ทำให้ผู้ประกอบการขาดอำนาจการต่อรองในตลาดต่างประเทศ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาและอีกหลายประเทศนำกฎหมายต่อต้านการทุ่มตลาดมาใช้กับอุตสาหกรรมสัตว์ประดกระป๋องของไทย¹ ทำให้ไทยเสียส่วนแบ่งตลาดส่งออกสัตว์ประดกระป๋องให้แก่ประเทศเหล่านั้น

1.2.2 ปัญหาน้ำมันแพง น้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบกิจการประมงทะเล ซึ่งมีราคาสูงและผันผวนอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการลักลอบเติมน้ำมันเถื่อนราคาถูกกลางทะเล แต่ต่อมารัฐได้มีนโยบายน้ำมันราคาถูกสำหรับเรือประมงซึ่งสามารถเติมได้ทั้งบนฝั่ง เรียกว่าน้ำมันม่วงและเติมได้จากเรื่อน้ำมันกลางทะเลเรียกว่าน้ำมันเขียว ทั้งนี้เพื่อเป็นการจูงใจให้เรือประมงเล็กเติมน้ำมันเถื่อนกลางทะเล ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนลดลง

1.3 ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากความต้องการของผู้ประกอบการและแรงงานไม่สอดคล้องกัน ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีผลให้จำนวนแรงงานเพิ่มและลดลงอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้แรงงานในท้องถิ่นต้องออกไปหางานทำนอกพื้นที่ ส่งผลให้มีการเข้าออกของแรงงานบ่อยมาก

1.3.1 แรงงานชั้นพื้นฐาน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับกรรมกรไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง หรือมีทักษะ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ แรงงานเหล่านี้เป็นที่ต้องการทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

ด้านการเกษตร เนื่องจากแรงงานในพื้นที่ขาดแคลน นายทุนและเกษตรกรส่วนหนึ่งจึงว่าจ้างแรงงานระดับกรรมกรและเป็นแรงงานต่างด้าวมาทดแทนถึง 103,338 คน*

¹สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). "อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประด," ใน รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์ประด. หน้า 11.

*ใน พ.ศ. 2544 พื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีการจ้างแรงงานต่างด้าวในกิจการเกษตรถึง 103,338 คน ประกอบด้วย สัญชาติพม่า 90,223 คน ลาว 5,701 คน และกัมพูชา 7,414 คน

ในกิจการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยาง สวนปาล์ม ทำไร่สับปะรด ไร่อ้อย เป็นต้น¹ แรงงานต่างด้าวจะได้รับอัตราค่าแรงขั้นต่ำเท่ากับแรงงานไทย

ด้านประมง ปัญหาขาดแคลนแรงงาน เป็นปัญหาสำคัญของเรือประมงพาณิชย์แรงงานส่วนใหญ่มาจากภาคอีสาน และอีกส่วนหนึ่งเป็นแรงงานต่างด้าว ส่วนใหญ่ได้แก่ แรงงานสัญชาติพม่า และชนกลุ่มน้อยที่มีและไม่มีบัตรต่างด้าวแต่มีผู้ใหญ่บ้านรับรองค่าแรงงาน จะขึ้นอยู่กับหน้าที่รับผิดชอบโดยทั่วไป จะแบ่งเป็นส่วนและมีการจ่ายทุก 15 วัน แรงงานประมงพาณิชย์จะรับเงินส่วนหนึ่งล่วงหน้าก่อนเรือออกทำการประมง ส่วนหนึ่งรับเงินแล้วไม่มาทำงาน ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของธุรกิจ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวชาวพม่าที่มีนายหน้าจัดหาให้กับเจ้าของเรือประมง ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยมากก่อนที่รัฐจะให้มีการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว การทำประมงพาณิชย์จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากที่พร้อมสำหรับการทำงานหนัก มีความอดทน ดังนั้น เมื่อเกิดการขาดแคลนแรงงานคนไทย คณะรัฐมนตรีมีมติอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวในกิจการบางประเภทรวมทั้งกิจการประมง ตั้งแต่ พ.ศ. 2539 เป็นต้นมา²

ด้านอุตสาหกรรม โรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดเพื่อการส่งออก นับเป็นอุตสาหกรรมหลักของประจวบคีรีขันธ์ มักจะประสบปัญหาขาดแคลนแรงงาน ทั้งในเรื่องของการปลูกและการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มว่าในอนาคตแรงงานบางส่วนอาจจะเคลื่อนย้ายไปสู่อุตสาหกรรมที่ให้ค่าแรงสูงกว่า

1.3.2 แรงงานขั้นสูง หมายถึงบุคลากรที่จะมาปฏิบัติหน้าที่สำหรับตำแหน่งที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ประกอบกับความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งเป็นที่ต้องการทั้งภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมส่วนหนึ่งยังขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้และทักษะความชำนาญในตำแหน่งงาน เช่น การควบคุมเครื่องจักร การวางแผนการตลาด การค้าต่างประเทศ ระบบบัญชีและภาษีอากร เป็นต้น การขาดแคลนดังกล่าวอาจมีผลมาจากการที่ค่าตอบแทนและความต้องการของแรงงานในพื้นที่และตำแหน่งงานว่างไม่สอดคล้องกัน

¹สำนักงานแรงงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). ปัญหาแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขและพัฒนาเศรษฐกิจกลุ่มจังหวัด กลุ่มที่ 4 (ประจวบคีรีขันธ์-เพชรบุรี-สมุทรสงคราม-สมุทรสาคร). ภาคผนวกตาราง 6.

²สำนักงานจัดหางานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี 2545-2546. หน้า 1.

ส่วนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก็ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและมีทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ และมีความรู้ทางด้านภาษาต่างๆ จนทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวที่มีสำนักงานอยู่กรุงเทพฯ ส่งพนักงานชาวต่างชาติจำนวนหนึ่งมาเป็นล่ามอยู่ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหัวหิน ประกอบกับมีชาวต่างชาติอีกจำนวนหนึ่งที่แฝงเข้ามาประกอบธุรกิจ ทำให้มีจำนวนชาวต่างชาติเข้ามาทำงานในลักษณะแรงงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านเป็นจำนวนมาก กรณีดังกล่าวจะทำให้ความต้องการแรงงานชั้นสูงในหัวหินลดลง ส่งผลให้แรงงานดังกล่าวไปหางานทำต่างพื้นที่

1.4 ปัญหาภัยธรรมชาติ เป็นปัญหาหนึ่งที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพในสาขาต่างๆ ที่สำคัญ คือ พายุและน้ำท่วม ภาคใต้ฝั่งตะวันออกนับเป็นบริเวณที่กว้างรับพายุเข้าสู่ประเทศไทยเป็นอันดับสองรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าว ในอดีตเคยมีพายุผ่านเข้ามายังอำเภอเมืองถึง 6 ครั้งและอำเภอหัวหิน 2 ครั้ง ส่วนใหญ่พายุก่อตัวที่บริเวณอ่าวไทย กัมพูชา ทะเลจีนใต้ (ปลายแหลมญวน) และทะเลอันดามัน แต่ละครั้งส่งผลให้เกิดฝนตกหนักและน้ำท่วมบริเวณกว้าง* ครั้งที่มีความรุนแรงได้แก่ พายุไต้ฝุ่นเกย์ เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2532 มีศูนย์กลางความเสียหายอยู่ที่จังหวัดชุมพร ซึ่งในครั้งนั้นมีทั้งหมด 8 จังหวัดที่ได้รับความเสียหายรวมถึงประจวบคีรีขันธ์ด้วย¹ มีพื้นที่การเกษตร เรือแพที่จอดอยู่กลางทะเล ตามชายฝั่ง ตลอดจนชีวิตผู้คน สัตว์เลี้ยงเสียหายอย่างหนัก² ปัญหาดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อการอาชีพเกษตรและประมงเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีกด้วย

* ตั้งแต่ พ.ศ. 2499-2516 ดู ปราณี ว่องวิวัฒน์. (2532). พายุหมุนเขตร้อนที่เข้าสู่ประเทศไทย = *Tropical Cyclones over Thailand*. ภาคผนวก หน้า 7-9.

¹ บุญช่วย อุ่นชัยศรี อำนาจ อูมานนท์ และนภดล พหลเวชช์. (2541). ผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ต่อเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร. หน้า 2.

² ปราณี ว่องวิวัฒน์. (2532). พายุหมุนเขตร้อนที่เข้าสู่ประเทศไทย = *Tropical Cyclones over Thailand*. หน้า 29, 55, 57 และภาคผนวก หน้า 7-9.

2. ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ปราศจากความพร้อมของหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นและสังคมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.1 ปัญหาด้านการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทางไม่ได้มีกฎหมายที่จะควบคุมการประกอบการต่างๆ ไว้ หากแต่บางครั้งส่วนราชการมิได้นำกฎระเบียบเหล่านั้นมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ ยิ่งกว่านั้นยังมีการละเลยที่จะเข้าควบคุมดูแลหรืออาจมองไม่เห็นประเด็นปัญหา จนเกิดความเสียหายได้ เช่น

2.1.1 การท่องเที่ยว ภาครัฐและภาคเอกชนได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่ยังไม่มีการควบคุมที่เข้มแข็งพอ เป็นผลให้แหล่งท่องเที่ยวในลักษณะนี้ได้รับความเสียหาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด เป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวที่ชอบธรรมชาติและการผจญภัย แต่การเดินทางเข้ามาโดยปราศจากการควบคุมจำนวนของนักท่องเที่ยว และการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงความเป็นธรรมชาติ ส่งผลให้ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม โดยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิเช่น หอดูนก ศาลากลางน้ำ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอย่างใหญ่โตเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว¹ ทำให้บริเวณเขาสามร้อยยอดมีสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศเปลี่ยนไปคือ พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นทุ่งน้ำจืดได้กลายป็นน้ำกร่อยและเกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณที่ไม่เคยท่วม ผืนน้ำประจำถิ่นและนกอพยพจำนวนมากที่เคยเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวมีจำนวนลดลงอย่างเห็นได้ชัดเพราะสมดุลและระบบนิเวศของธรรมชาติถูกทำลาย ส่วนที่เกาะทะลุก็กำลังประสบกับปัญหาปะการังเสื่อมโทรม เพราะขาดการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและความร่วมมือของผู้ประกอบการตลอดจนนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง

2.1.2 การขาดกฎหมายจัดระเบียบ โรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตรและประมง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่กระจัดกระจายตามแหล่งผลิตเป็นเพราะผลผลิตเน่าเสียง่าย ทำให้ทางภาครัฐไม่สามารถกำหนดการใช้พื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมได้ ซึ่งปัญหาน้ำเสีย กลิ่น และเสียงที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของชุมชน และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

การขยายตัวทางการท่องเที่ยวที่ขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประจวบคีรีขันธ์กระจุกตัวอยู่แถบหัวหิน เพราะหัวหินเป็น

¹ เป้ในแก้ว รองเท้าคู่เดิม (นามแฝง). (2547, กรกฎาคม). “สามร้อยยอดในวันเวลาที่เหลืออยู่,” ใน อ.ส.ท. 45(12) : 82.

สถานที่ตากอากาศที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันมานานนับแต่อดีต อีกทั้งอยู่ไม่ไกลจาก กรุงเทพฯ จึงทำให้เขตเทศบาลตำบลหัวหินได้รับความสนใจจากนักลงทุนในรูปแบบต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น โรงแรม คอนโดมิเนียม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง¹ ดังจะเห็นได้ว่า กิจการเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมรวมทั้งร้านค้าต่างๆ จะอยู่สองฟากขนานไปกับถนนเพชรเกษม พื้นที่ที่มีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกมากกว่าตะวันตก นอกจากนี้แล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น อำเภอบางสะพานบุรี อำเภอบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย ซึ่งกำลังประสบปัญหาเช่นเดียวกับอำเภอหัวหิน

จะเห็นได้ว่า เมืองท่องเที่ยวประสบกับปัญหาการจัดระเบียบและขัดกับผังเมือง เพราะมีการก่อสร้างอาคารสูงหลายแห่ง เพื่อทำเป็นโรงแรมโดยไม่คำนึงถึงทัศนียภาพที่ขัดแย้งกับอาคารบ้านเรือนของชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังมีการดัดแปลงอาคารพักอาศัยเก่าเป็นเกสเฮ้าส์ บาร์เบียร์ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และกิจการเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น ร้านตัดสูท ร้านขายเครื่องประดับ อยู่อย่างหนาแน่นปะปนไปกับบ้านเรือนของประชาชน ดูแล้วไม่มีระเบียบขัดกับภูมิทัศน์ของชุมชน

การพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมและการขยายตัวของชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาส่งผลทำให้มีการใช้พื้นที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะผังเมืองรวมและรบกวน ขัดขวางรูปแบบการระบายน้ำผิวดินตามธรรมชาติ อาจมีผลต่อการเกิดอุทกภัยเมื่อมีฝนตกหนักในพื้นที่ดังกล่าว

2.2 ปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ พื้นที่สาธารณะของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เช่น บริเวณชายทะเลและอุทยานแห่งชาติต่างๆ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด อุทยานแห่งชาติกุยบุรี อุทยานแห่งชาติห้วยยาง* อุทยานแห่งชาติหาดวนกร บริเวณเหล่านี้ไม่มีแนวเขตที่ชัดเจน แต่เดิมเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ แต่หลังจากการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวถูกบุกรุกอย่างมากโดยมีสาเหตุมาจาก

2.2.1 เกษตรกร ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเกษตรกรรายย่อยส่วนหนึ่งที่ประสบปัญหาขาดแคลนที่ดินในการประกอบอาชีพ² ต้องเช่าพื้นที่ทำกินจากนายทุน กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้จึงทำการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ เพื่อขยายพื้นที่ทำกิน โดยเฉพาะที่

¹วัลยา ศรีสังาม. (2541). การวิเคราะห์รูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหัวหินในปี พ.ศ. 2529 และปี พ.ศ. 2539. หน้า 2.

* ก่อนการประกาศปิดป่าใน พ.ศ. 2532 อุทยานแห่งชาติห้วยยางเคยเป็นพื้นที่สัมปทานไม้มาก่อน

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2542). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2541 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. หน้า 6.

อุทยานแห่งชาติกุยบุรี นอกจากนี้ พื้นที่ป่าด้านทิศตะวันตกยังถูกชาวบ้านลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทั้งนี้เนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและความต้องการใช้ไม้ในบางกิจการ เช่น การใช้ทำฟืน ถ่าน และการแปรรูปไม้ ตลอดจนการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อทำการเกษตร

2.2.2 ชาวประมง ชาวประมงบางกลุ่มมักจะบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำการประมง ซึ่งมีผลให้ระบบนิเวศเปลี่ยนไป นอกจากนี้ ยังทำการบุกรุกพื้นที่ปากแม่น้ำปราณบุรี อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด ป่าสงวนแห่งชาติคลองวาฬ และปากคลองบางสะพานน้อย¹ เพื่อทำการขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำหรือการทำประมงชายฝั่ง การกระทำดังกล่าวนี้ ทำให้ป่าชายเลนมีจำนวนลดลงทุกปี และจากการบุกรุกเพื่อใช้พื้นที่ในการทำประมงชายฝั่ง ส่งผลให้พื้นที่ป่ามีสภาพเสื่อมโทรมลง

2.2.3 อุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้มีการบุกรุกและทำลายป่าในกรณีแหล่งแร่อยู่ในเขตของป่าสงวนหรือป่าอนุรักษ์ นอกจากนี้ พื้นที่เหมืองที่ไม่มีสายแร่หรือหมดสัมปทานแล้วจะถูกปล่อยทิ้งร้างโดยไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ ซึ่งเป็นการสูญเสียเปล่าของพื้นที่

2.2.4 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัญหาที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คือ ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ชายทะเลในเขตเทศบาลหัวหินที่เกิดขึ้นมานาน โดยเฉพาะบริเวณถนนเรศดำริห์* ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพประมงและแปรรูปปลาหมึก มักจะทำลานบ้านยื่นออกไปในทะเล เพื่อใช้เป็นที่พักตากและอบปลาหมึก ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวในเขตหัวหิน ชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนสถานที่พักอาศัยรวมถึงลานตากหมึกที่ยื่นไปในทะเลให้เป็นร้านอาหาร เกสเฮาส์ เพราะสามารถสร้างรายได้ให้มากกว่า ดังนั้น จะเห็นได้ว่าตลอดแนวถนนเรศดำริห์ ได้มีการต่อเติมอาคารสถานที่ ตลอดจนบุกรุกพื้นที่ชายทะเล การกระทำดังกล่าวนี้ ทางกรมได้มีการแจ้งให้ผู้บุกรุกที่สาธารณะทำการรื้อถอน แต่ผู้บุกรุกมิยอมกระทำตาม จึงยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่มีทางออกที่น่าพอใจทั้งสองฝ่าย

2.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เป็นปัญหา ได้แก่ น้ำเสียมลพิษทางอากาศ

2.3.1 น้ำเสีย การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทางด้านอุตสาหกรรมการเกษตรที่มีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอย่างหนาแน่นใน อำเภอปราณบุรี อำเภอเมือง อำเภอบางสะพาน อำเภอบ้านลาด และอำเภอหัวหิน ส่งผลให้พื้นที่ส่วนใหญ่ของบริเวณดังกล่าวนี้

¹บริษัท เซาท์อีสต์เทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 4 หน้า 39.

* ช่วงตั้งแต่ศาลเจ้าพ่อสมบุญเจ้าแม่ทับทิมติดกับแนวโรงแรมฮิลตัน ซึ่งเดิมเป็นวังจักรพงษ์ ต่อมาสร้างเป็นโรงแรมเมเลียก่อนเปลี่ยนชื่อเป็นฮิลตัน

ประสบกับปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมในปริมาณมาก นอกจากนี้ การเพาะเลี้ยงชายฝั่งหรือประมงน้ำกร่อยตามบริเวณแนวชายฝั่งและในพื้นที่น้ำจืด ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนาที่มีการใช้เทคโนโลยีสูงและสารเคมีในการเลี้ยงค่อนข้างมาก ในการป้องกันการติดเชื้อแบคทีเรียในกุ้งและปัญหาการระบาดของโรคไวรัส การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทำให้ต่อมาจึงมีการย้ายพื้นที่การเพาะเลี้ยงกุ้งไปยังพื้นที่น้ำจืดมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการขัดแย้งระหว่างเกษตรกรกับผู้เลี้ยงกุ้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวจะมีสารเคมีตกค้างและน้ำเน่าเสียที่ทำให้พื้นที่ใกล้เคียงไม่สามารถทำการเกษตรอื่นได้

นอกจากนี้ การขยายตัวของภาคการเกษตร ซึ่งมีการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงมากขึ้นและเมื่อถูกชะล้างลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้สัตว์น้ำอาศัยอยู่ไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและมีผลกระทบในการประกอบอาชีพประมงน้ำจืด

ขยะและน้ำเสียเป็นปัญหาหนึ่งที่มีผลทำให้สภาพแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลง อันเนื่องมาจากขยะจากชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรและนักท่องเที่ยว แต่เทศบาลหัวหินยังไม่สามารถกำจัดขยะให้หมดไปได้ เพราะขาดแคลนอุปกรณ์และแรงงานทำให้มีขยะตกค้างอยู่มาก ส่วนน้ำเสียก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นมากเช่นกัน แม้จะมีความพยายามบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่ทะเลแล้วก็ตาม ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงต้องหาวิธีการจัดการอย่างเข้มงวดและจริงจัง

2.3.2 มลพิษทางอากาศ ปัญหาที่เกิดจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งส่งผลให้เกิดมลภาวะเสียงและฝุ่นละอองที่เกิดจากการระเบิดและการขนส่งแร่ทำให้อากาศเป็นพิษ นอกจากนี้ แรงสั่นสะเทือนและการกระเด็นของเศษหิน ยังเป็นอันตรายต่อประชาชนในท้องถิ่นและแรงงานเหมืองแร่ด้วย

การท่องเที่ยว เป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เกิดการจราจรแออัดคับคั่งในช่วงวันหยุดตามเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ตามแหล่งท่องเที่ยวมีปริมาณมลพิษทางอากาศสูง ทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพทั้งประชาชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว

2.4 ปัญหาสาธารณสุขปลอดภัยไม่เพียงพอ ประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาการขาดแคลนสาธารณสุขปลอดภัยไม่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่สามารถพัฒนาระบบสาธารณสุขปลอดภัยให้ครอบคลุมพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งประชากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น มีความต้องการทางด้านสาธารณสุขพื้นฐาน ได้แก่

2.4.1 น้ำประปา แหล่งท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะที่อำเภอหัวหิน มีปัญหาขาดแคลนแหล่งน้ำดิบมาตั้งแต่อดีต การผลิตน้ำประปาในเขตเทศบาลต้องนำน้ำดิบจากเขื่อนเพชรมาผลิตน้ำประปา แต่ก็ไม่เพียงพอเนื่องจากจำนวนประชากรประกอบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้อำเภอหัวหินประสบกับปัญหานี้มาโดยตลอด

2.4.2 ไฟฟ้า นับเป็นปัจจัยสำคัญในการรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่มีการตั้งโครงการอุตสาหกรรมหลักของบริษัทเอกชนที่อำเภอบางสะพาน ภาครัฐได้มีการพิจารณาหาแหล่งพลังงานสำรอง โดยมีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า 3 แห่ง ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ เนื่องจากพลังงานไฟฟ้าเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลิต ยิ่งความต้องการใช้เหล็กและเหล็กกล้ามีมากเท่าใด ก็ต้องมีพลังงานไฟฟ้ามากเท่านั้น

ความต้องการเหล็กและเหล็กกล้าที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ไทยต้องนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศมาแปรรูปมากขึ้น จึงทำให้ภาครัฐสนับสนุนให้มีการตั้งโรงงานถลุงเหล็กในประเทศไทยเพื่อลดปริมาณการนำเข้า แต่ถึงแม้อำเภอบางสะพานจะมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นโครงการอุตสาหกรรมเหล็กต้นทางและสามารถประสานนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (Western Seaboard Development) ของภาครัฐได้ แต่ก็มีศักยภาพไม่เพียงพอที่จะเป็นสถานที่ตั้งโรงงานถลุงแร่เหล็ก เนื่องจากประจวบคีรีขันธ์มีข้อจำกัดในเรื่องพลังงานไฟฟ้า พื้นที่ มลพิษและสิ่งแวดล้อม และจะนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชน ดังเช่น กรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า 3 แห่งในประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ โรงไฟฟ้าบ่อนอก ที่ตำบลบ่อนอก อำเภอเมือง ที่มีบริษัทกัลฟ์ เพาเวอร์เจนเนอเรชั่น จำกัดเป็นเจ้าของโครงการ โรงไฟฟ้าหินกรูด ที่ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน มีบริษัทยูนิย่น เพาเวอร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัดเป็นเจ้าของโครงการ และโครงการโรงไฟฟ้าที่ตำบลนาหูกวาง อำเภอทับสะแก ดำเนินการโดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ความต้องการที่ไม่ตรงกันระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันอย่างรุนแรง ส่งผลให้ต้องระงับโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอย่างไม่มีกำหนด

ถึงแม้ว่า โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจะถูกระงับไปแต่การพัฒนาอุตสาหกรรมเหล็กก็ยังคงดำเนินต่อไป และภาครัฐยังคงต้องหาแหล่งพลังงานสำรองไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง เนื่องจากประชาชนที่อำเภอบางสะพานยังประสบกับปัญหากระแสไฟฟ้าขัดข้องบ่อยครั้ง

2.4.3 การคมนาคมขนส่ง ได้แก่ ถนน ทางรถไฟ แหล่งผลิตภาคเกษตรบางแห่ง การคมนาคมยังไม่สะดวก ทำให้การติดต่อซื้อขายลำบากและใช้เวลานาน ทั้งยังมีส่วนทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ราคาต่ำกว่าที่ควร ส่วนภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า ยังคงต้องใช้เส้นทางถนนเพชรเกษมเพียงถนนเดียวเป็นหลักในการคมนาคมขนส่ง

นอกจากนี้ การที่ภาครัฐส่งเสริมให้ประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ โดยเฉพาะในช่วงวันหยุดจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นกว่าวันธรรมดา การเดินทางท่องเที่ยวมายังประจวบคีรีขันธ์มักจะใช้เส้นทางคมนาคมหลักคือถนนเพชรเกษมมากกว่าเส้นทางเลียบเมือง ซึ่งไม่ผ่านตัวอำเภอชะอำและเทศบาลหัวหิน ส่งผลให้การจราจรในช่วงเทศกาลต่างๆ บนถนนเพชรเกษมหนาแน่นและติดขัด

การเดินทางโดยทางรถไฟเป็นอีกหนึ่งทางเลือกสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะมีรถไฟมาถึงหัวหิน ปรานบุรี และประจวบคีรีขันธ์ทุกวัน ประกอบกับประจวบคีรีขันธ์ตั้งอยู่บน

เส้นทางผ่านของรถไฟสายใต้ แต่เนื่องจากการเดินทางโดยรถไฟต้องใช้เวลา นาน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงนิยมเดินทางโดยรถยนต์มากกว่า

2.4.4 สาธารณสุข การบริการสาธารณสุขของภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาล สถานีอนามัย สถานีกาชาด ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น เช่น ใน พ.ศ. 2544 ประจวบคีรีขันธ์มีโรงพยาบาลของรัฐมีจำนวน 10 แห่ง* มีแพทย์ 72 คน อัตราส่วนประชากรต่อแพทย์เท่ากับ 7629.3 : 1 คน เพียง 827 เตียง ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์นอกจากการบริการสาธารณสุขของภาครัฐแล้ว ยังมีการให้บริการจากภาคเอกชนอีกหลายแห่งทั้งประเภทคลินิกและโรงพยาบาล แต่ดูเหมือนว่า ถ้าเป็นการรักษาเฉพาะทาง ประชาชนจะนิยมเดินทางไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเพชรบุรีและราชบุรี และโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ มากกว่า

3. ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อันเกิดจากศักยภาพของพื้นที่ มีผลกระทบต่อจังหวัดทางด้านต่างๆ ดังนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจนอกจากทำให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ คือ ทำให้มีการปรับรูปแบบการผลิตให้ตรงต่อความต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมและตลาด อีกทั้งยังมีการปรับปริมาณผลิตผลให้สอดคล้องกับกำลังการผลิตของโรงงาน ทำให้มีการลงทุนและเกิดอาชีพหลากหลาย แต่การพัฒนาก็ก่อให้เกิดผลกระทบโดยรวมต่อภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมด้วย คือ ทำให้ที่ดินในบริเวณที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีราคาแพง และประชาชนประสบกับภาวะค่าครองชีพสูง อีกทั้งยังมีการแข่งขันในการประกอบอาชีพสูงขึ้นด้วย

3.1.1 ที่ดินมีราคาแพง การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยเฉพาะที่อำเภอหัวหิน มีโครงการก่อสร้างต่างๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาที่ดินเพื่อรองรับความเติบโตทางการท่องเที่ยว แต่การพัฒนานั้นส่งผลเสียทำให้มีการจับจองที่ดินเพื่อเก็งกำไร คนท้องถิ่นต้องซื้อที่ดินในราคาแพง นอกจากนี้ อำเภอปราณบุรี เป็นแหล่งที่มีความพร้อมของวัตถุดิบทางการเกษตร จึงเป็นแหล่งที่มีโรงงานอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตรตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ดังนั้น ที่ดินในเขตอำเภอปราณบุรีเป็นอีกแห่งที่มีการเก็งกำไร เพราะความต้องการที่ดินเพื่อสร้างโรงงานหรือเพื่ออยู่อาศัยมีสูง และอุตสาหกรรมหลักของเอกชนที่อำเภอ

* ประกอบไปด้วย โรงพยาบาลของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเทศบาล ไม่รวมโรงพยาบาลเฉพาะทางของรัฐ

บางสะพานมีการใช้เงินจำนวนมากในการลงทุน เพื่อพัฒนาให้เป็นโครงการนิคมอุตสาหกรรม
เหล็กสมบูรณ์ เป็นผลให้มีการพัฒนาที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมเหล็กครบ
วงจร ส่งผลให้ที่ดินมีราคาสูง ชาวบ้านที่ต้องการเป็นเจ้าของที่ดินได้รับผลกระทบจ่ายค่าที่ดินใน
ราคาแพง และจะทำให้ผู้ประกอบการมีต้นทุนในการประกอบการสูง

3.1.2 ค่าครองชีพสูง การที่มีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยกันมาก ทำให้มีการปรับ
ขึ้นราคาสินค้าอุปโภคบริโภคตามความต้องการสินค้าในตลาด ส่งผลให้คนในท้องถิ่นต้องซื้อ
สินค้าในราคาแพงขึ้น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นก็ได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้
ประชาชนต้องทำงานหนักขึ้นหรือหางานที่ได้รับผลตอบแทนสูง หรือสุดท้ายต้องย้ายถิ่นฐานไป
อยู่ที่อื่นที่มีค่าครองชีพถูกกว่า

3.1.3 การแข่งขันในการประกอบอาชีพสูง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการ
ท่องเที่ยวที่มีการขยายตัวเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ผู้ลงทุนส่วนใหญ่ประกอบกิจการประเภท
เดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้จากจำนวนโรงแรม คอนโดมีเนียม รีสอร์ท บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ร้าน
ขายของที่ระลึก ร้านนวดแผนโบราณ ร้านขายเครื่องประดับที่เกิดขึ้นอย่างมากมายหลายแห่ง
โดยเฉพาะเส้นทางหลักที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน เช่น ถนนเพชรเกษม ถนนเดชาอนุชิต ถนน
ดำเนินเกษม ถนนนเรศดำริห์ เป็นต้น การประกอบธุรกิจประเภทเดียวกันในพื้นที่เดียวกัน ทำ
ให้เกิดการแข่งขันทั้งทางด้านราคาและบริการ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันในการประกอบธุรกิจจะ
เกิดผลดีต่อผู้บริโภค เพราะผู้บริโภคจะได้รับในสิ่งที่ดีที่สุด แต่ในความเป็นจริงอาจไม่เป็น
เช่นนั้น เพราะอาจมีการตกลงราคากันระหว่างผู้ประกอบการ ทำให้ผู้บริโภคจ่ายค่าบริการแพง
กว่าปกติ เช่น ที่พักประเภทโรงแรมห้าดาวที่มีอยู่เพียงไม่กี่แห่งมีราคาสูงมาก เช่นเดียวกับธุรกิจ
สนามกอล์ฟ ร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว เป็นต้น

3.2 ด้านสังคม การพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมเกิดความเจริญ โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งด้านกายภาพ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จมาประทับอยู่ ณ วังไกล
กังวล อำเภอหัวหิน ส่งผลให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำประปา อย่าง
ต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีส่วนทำให้ชาวต่างชาติตัดสินใจประกอบธุรกิจในเขตเทศบาลหัวหินอีก
ด้วย เพราะมีความรู้สึกลดภัยและมั่นคง

การขยายตัวทางการท่องเที่ยว ทำให้เขตเทศบาลตำบลหัวหินมีความเติบโตจาก
การลงทุนในรูปแบบต่างๆ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทำให้มีคนต่างถิ่นทั้งชาว
ไทยและต่างประเทศเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเขตเทศบาลตำบลหัวหินเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้
รูปแบบทางกายภาพของเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากมีการก่อสร้างบ้านพักอาศัย
ร้านค้า สำนักงาน เต็มพื้นที่ในเขตเทศบาลและกำลังขยายวงกว้างออกไปรอบนอกเขตเทศบาล
ล้วนแล้วแต่เป็นโครงการบ้านจัดสรรที่ดำเนินการโดยบริษัทต่างชาติเพื่อคนต่างชาติแทบทั้งสิ้น

3.2.2 การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตดั้งเดิม การขยายตัวทางการท่องเที่ยว

นอกจากจะทำให้ประชาชนชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้ท้องถิ่นมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะห้วยหิน เพียงในช่วงกว่า 10 ปีที่ผ่านมา จากหมู่บ้านชาวประมงได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยว และผู้ประกอบการประมงพาณิชย์ในท้องถิ่นได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นหมดแล้ว เพราะผู้ประกอบการกิจการประมงพาณิชย์ประสบกับภาวะขาดทุนบ่อยครั้ง และบางคนได้ย้ายไปทำประมงในถิ่นอื่นแทน แต่ส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพค้าขายหรือประกอบกิจการเกี่ยวเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร บ้านพัก บ้านเช่า แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการทำประมงพื้นบ้านในอำเภอห้วยหินอยู่ถึงแม้จะมีอยู่เพียงไม่กี่สิบลำก็ตาม เนื่องจากใช้ทุนในการประกอบการไม่มากและภาระต้นทุนไม่สูง จึงยังคงประกอบอาชีพนี้ได้อยู่ได้

การพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังห้วยหินและแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ของประจวบคีรีขันธ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดกิจการต่างๆ เพื่อรองรับการเติบโตทางการท่องเที่ยว และส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยหินประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นหลัก ส่วนที่เหลือประกอบการค้าขาย ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเรียบง่ายแบบดั้งเดิมกำลังถูกแทนที่ด้วยสถานบันเทิง ชีวิตกลางคืนที่มีความวุ่นวาย ความหรูหราฟุ่มเฟือย จนกระทั่งอาจไม่เหลือร่องรอยวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้เห็นเลยในอนาคต ถ้าไม่มีการวางแผนในการพัฒนาที่ดีและมีแบบแผน

3.2.3 ความแออัดของประชากร การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรจากถิ่นอื่น

เข้ามาอยู่อาศัยในเขตห้วยหินใน พ.ศ. 2544 โดยเฉพาะในเขตเทศบาลมีความหนาแน่นถึง 572.65 คนต่อตารางกิโลเมตร ปรากฏมีจำนวนคนย้ายเข้ามายังเขตเทศบาล 2,890 คน และย้ายออก 2,366 คน¹ ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าขณะที่มีคนย้ายออกนอกเขตเทศบาลจำนวนมาก คนย้ายเข้าจากถิ่นอื่นก็มีจำนวนมากเช่นกัน ทำให้ต้องมีการปลูกสร้างที่พักอาศัยชั่วคราว ส่งผลให้เกิดชุมชนแออัดและการให้บริการชุมชนมีไม่เพียงพอ² และเนื่องจากการขาดแคลนบุคลากรทางด้านการศึกษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงทำให้การบริการต่อประชาชนไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง³ ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรก็อาจนำไปสู่ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวได้

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2544). สมุดรายนามสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ฉบับ พ.ศ. 2544.

หน้า 3.

²ฐิติวุฒิ ชัยสวัสดิ์อารี. (2542). การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าห้วยหิน: กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณถนนนเรศวรดำริห์. หน้า 68.

³แผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2545 และการบูรณาการโครงการพัฒนาระดับจังหวัด. (2545). หน้า 27.

3.2.4 สังคมเกิดความแตกแยก ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่น และในท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นผลมาจากปัญหาใหญ่จนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ คือ โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าทั้ง 3 แห่งในประจวบคีรีขันธ์ เพราะมีทั้งฝ่ายที่ต้องการให้สร้าง ส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่มีผลประโยชน์จากโครงการ และกลุ่มที่ไม่ต้องการให้สร้าง ได้แก่ บรรดาชาวบ้านที่ไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากโครงการเหล่านั้น ยิ่งกว่านั้นยังเกิดความวิตกว่า โครงการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต การประกอบอาชีพของตนและทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์จะถูกทำลาย โดยเฉพาะการก่อสร้างโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าหินกรูด ที่อำเภอบางสะพาน พื้นที่ที่ถูกกำหนดจะสร้างโรงงานไฟฟ้าเป็นบริเวณติดชายทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกและเป็นแหล่งทำประมงที่อุดมสมบูรณ์ของชาวบ้านมาตั้งแต่บรรพบุรุษ¹ ชาวบ้านจึงรวมตัวกันต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอย่างที่สุดถึงแม้ว่าจะมีอันตรายถึงชีวิตก็ตาม

3.3 ด้านระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเศรษฐกิจถึงแม้จะเกิดผลดีในหลายๆ ด้าน แต่ก็ส่งผลกระทบต่อหลายด้านที่สำคัญคือ

3.3.1 ทรัพยากรธรรมชาติลดลง สาเหตุหนึ่งมาจากการขยายพื้นที่ทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อการหากินของช้างที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี ทั้งนี้เนื่องจากการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ ปากุยบุรีเป็นที่อยู่ของช้างป่าจำนวนมาก แต่ไม่ได้กำหนดขอบเขตป่าให้ชัดเจน จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวถูกบุกรุกทำลายเพื่อขยายพื้นที่ทำกินและตั้งถิ่นฐานของราษฎร โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ราบและพื้นที่เชิงเขา ซึ่งราษฎรเข้าไปถือครองกรรมสิทธิ์เพื่อปลูกสับปะรด อนึ่ง ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังได้ขอเช่าพื้นที่บางส่วนในท้องอำเภอกุยบุรีให้ราษฎรทำเกษตรกรรมเป็นระยะเวลา 30 ปี (พ.ศ. 2522-2552)² นอกจากนั้น ในพื้นที่ป่ายังมีการดำเนินโครงการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การสร้างเขื่อน และถนน³ ส่งผลให้แหล่งที่อยู่และที่หากินของช้างมีอยู่อย่างจำกัด

ภายหลังเมื่อปากุยบุรีถูกประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติกุยบุรีใน พ.ศ. 2542⁴ จึงได้มีการกำหนดแนวเขตอุทยานอย่างชัดเจน ป่าและช้างจึงได้รับการคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม ในช่วงฤดูแล้ง แหล่งน้ำและอาหารในเขตอุทยานแห่งชาติมีอยู่อย่างจำกัด ช้างจึงออกไปกินสับปะรดที่ชาวบ้านบุกรุกขยายป่าไปปลูกไว้และจะเดินผ่านไปยังแหล่งน้ำอีกด้วย ชาวบ้านจึงหา

¹วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2544, พฤศจิกายน). “จินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด : ทำไมชาวบ้านไม่เอาโรงไฟฟ้า,” สารคดี. 17(201) : 97.

²มัทนา ศรีกระจ่าง. (2547, กรกฎาคม). “กุยบุรี...อุทยานช้างป่า,” อ.ส.ท. 44(12) : 98.

³แหล่งเดิม. หน้า 96.

⁴สุเทพ พวงมะโหด. (2544, มีนาคม). “อุทยานแห่งชาติปากุยบุรี,” Trips. 5(53) : 86.

มาตรการป้องกันช้างป่าไม่ให้ออกมาหาอาหารในบริเวณแปลงเพาะปลูกจนถึงขั้นวางยาและยิงช้างตาย

หน่วยงานต่างๆ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ร่วมมือกันช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว โดยมีกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือช้างป่า ได้แก่ การเพิ่มจำนวนและขยายบ่อน้ำ การลาดตระเวนและให้ความปลอดภัยแก่ช้างป่า และเฝ้าระวังไม่ให้ช้างเข้าไปหาอาหารในไร่ของราษฎร การปลูกพืชอาหารให้แก่ช้างป่า การให้อาหารช้าง เช่น สับปะรด ขนุน ฝรั่ง กล้วย อ้อย¹ ทั้งนี้เพื่อช่วยไม่ให้ช้างออกมาหาอาหารนอกพื้นที่ป่า อย่างไรก็ตาม トラบใดที่ชาวบ้านยังคงบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติแห่งนี้ทำการเกษตร ช้างป่าก็ยังคงเข้าใจว่าบริเวณดังกล่าวเป็นขอบเขตของพวกมัน ปัญหาดังกล่าวจึงยังเกิดขึ้นอยู่เสมอ

การขยายตัวของอุตสาหกรรมเหล็กที่ภาครัฐมีความจำเป็นต้องหาพลังงานไฟฟ้าสำรอง จึงทำให้เกิดโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า 3 แห่ง โรงไฟฟ้าหินกรูดเป็นแห่งหนึ่งที่มีกำหนดต้องสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2542 ซึ่งจะเป็นแหล่งพลังงานเพื่อเอาไว้รองรับการเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมที่อำเภอบางสะพาน แต่ต่อมาโครงการทั้งหมดถูกระงับเป็นเพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากการสร้างโรงงานขนาดใหญ่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง อาจจะสร้างมลพิษทางอากาศและทางทะเลให้กับท้องถิ่นได้ ประกอบกับบริเวณที่จะก่อสร้างสะพานท่าเทียบเรือต้องยื่นออกไปในทะเลเกือบ 4 กิโลเมตร ก็เป็นแหล่งทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงแถบนั้น ประกอบกับการสูบน้ำมาใช้หล่อเย็นในโรงไฟฟ้าจะมีทรัพยากรสัตว์น้ำขนาดเล็กติดมาด้วย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอ่อนตามแนวชายฝั่งที่เป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่สัตว์น้ำขนาดใหญ่ อีกทั้งอุณหภูมิของน้ำหล่อเย็น จะทำลายสมดุลของธรรมชาติเพราะจะทำให้ปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงและแนวปะการังจะถูกทำลายไปด้วย²

นอกจากนี้ ทรัพยากรป่าไม้ก็ได้รับผลกระทบเช่นกันทั้งป่าบกและป่าชายเลน เช่น ในบริเวณโดยรอบอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดที่กลายเป็นนาทุ่งถูกทิ้งร้าง ส่งผลให้พรรณพืชป่าชายเลน นกนานาชนิดมีจำนวนลดลง รวมทั้งสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ในทุ่งสามร้อยยอดมีปริมาณลดลง ปริมาณน้ำจืดก็ลดลงด้วย ส่งผลให้น้ำในบริเวณนั้นได้กลายเป็นน้ำกร่อย และทำ

¹ มัทนา ศรีกระจ่าง. (2547, กรกฎาคม). “กุยบุรี...อุทยานช้างป่า,” *อ.ส.ท.* 44(12) : 101-102.

² วันชัย ดันติวิทยาพิทักษ์. (2544, พฤศจิกายน). “จินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด : ทำไมชาวบ้านไม่เอาโรงไฟฟ้า,” *สารคดี.* 17(201) : 98.

ให้สูญเสียระบบนิเวศไปในที่สุด ส่วนพื้นที่ป่าชายเลนมีจำนวนลดลงมาก* โดยทั่วไปป่าชายเลนมีหน้าที่ดักกรองตะกอนแขวนลอยที่ไหลลงสู่ชายฝั่ง ทั้งยังเป็นแนวป้องกันคลื่นลมและการพังทลายของฝั่ง แต่เมื่อป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย ก็จะทำให้ตะกอนจากผิวดินถูกพัดพาลงสู่ชายฝั่งมากขึ้น และจะทำให้ชายฝั่งถูกทำลายและเสียหายได้ง่าย โดยเฉพาะในช่วงฤดูมรสุม

การตัดไม้ทำลายป่าทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เกิดตะกอนพัดพาลงสู่ลุ่มน้ำต่างๆ และเมื่อถูกพัดพาลงสู่ทะเล ทำให้ตะกอนถูกพัดพามาสู่ชายฝั่ง ส่งผลให้แหล่งน้ำชายฝั่งตื้นเขิน และยังเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้น้ำทะเลหนุนมากกว่าปกติ มีผลต่อปะการังโดยตรง

3.3.2 น้ำเน่าเสียและสภาพแวดล้อมเป็นพิษ สาเหตุหนึ่งที่มีส่วนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและลดลงอย่างรวดเร็ว มาจากโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งแอบระบายน้ำเสียลงสู่ทะเลโดยไม่ได้มีการบำบัด หรือมีฉะนั้นการบำบัดก็ไม่ได้มาตรฐานเพียงพอ อีกสาเหตุหนึ่งมาจากปัญหาการใช้สารเคมีในการเพาะเลี้ยงกุ้งแนวชายฝั่งและในเขตพื้นที่น้ำจืด สารเคมีเมื่อถูกชะล้างจะไหลลงสู่ทะเล นอกจากนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างไร้การควบคุมและวางแผนที่ดี จะส่งผลให้เกิดปัญหาในการระบายน้ำเสีย สิ่งปฏิกูลและขยะมูลฝอย ดังเช่นกรณีการบุกรุกพื้นที่ตามแนวชายหาดในเขตเทศบาลหัวหิน จะส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสียเนื่องจากการระบายน้ำเสียไม่มีการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่ทะเล ถึงแม้ว่าน้ำเสียเหล่านั้นจะไม่มีสารพิษตกค้างหรือปนเปื้อนก็ตาม แต่ถ้าปล่อยลงสู่ทะเลในปริมาณมากๆ จะมีผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำและทรัพยากรสัตว์น้ำ นั่นก็หมายถึงการประกอบอาชีพประมงชายฝั่งจะได้รับผลกระทบ อีกทั้งยังเป็นอันตรายต่อภูมิทัศน์ คือ น้ำมีกลิ่นเหม็น มีเชื้อโรคปนเปื้อน หาดทรายสกปรกอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านดี แต่การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ท้องถิ่นและสังคม ทำให้เกิดปัญหา ความแออัด การบุกรุกที่สาธารณะ การขาดแคลนสาธารณูปโภค ซึ่งล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับผังเมืองจะทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น การขาดระเบียบการใช้พื้นที่ น้ำท่วม ขาดแคลนสาธารณูปโภคและ

*ใน พ.ศ. 2504 ประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ป่าชายเลน 6,875 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.30 ต่อพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ แต่ใน พ.ศ. 2534 เหลือเพียง 625 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.05 ต่อพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ ต่อมาใน พ.ศ. 2536 พื้นที่ป่าชายเลนลดลงเหลือเพียง 250 ไร่เท่านั้น ดู บริษัทเข้าที่อีสท์เทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. บทที่ 3 หน้า 75-76.

สาธารณูปการ ประกอบกับการพัฒนาที่ขาดระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้การพัฒนาประสบกับปัญหาต่างๆ นานัปการ

4. การแก้ไขจากภาครัฐ

การศึกษาปัญหาและผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์จะพบว่าเป็นปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ซึ่งรัฐได้ออกมาตรการควบคุมและช่วยเหลือ แต่มาตรการดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้ เนื่องจากขาดงบประมาณในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง รวมทั้งการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ

4.1 มาตรการของรัฐ ปัญหาหลายประการภาครัฐไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายด้วยกัน เนื่องมาจากบางประเด็นเป็นปัญหาของส่วนรวมที่มีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง จำเป็นที่จะต้องช่วยกันแก้ไข ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการเกษตร ประมง และอุตสาหกรรมดังนี้

มาตรการช่วยเหลือของรัฐต่อเกษตรกรผู้ผลิตมีดังนี้¹

ด้านการผลิต มีการแนะนำให้เกษตรกรนำเทคโนโลยีชีวภาพมาใช้ให้มากที่สุด เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตและลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้เกษตรกรทำไร่นาสวนผสม เพื่อลดอัตราเสี่ยงด้านราคาและภัยธรรมชาติ

ด้านการตลาด มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติด้านการผลิต มีการปลูกสับปะรดให้ได้ตามขนาดที่โรงงานต้องการ มีการใช้ปุ๋ยในอัตราที่เหมาะสมทั้งด้านปริมาณและเวลา เพื่อจะได้วางแผนการผลิตให้ตรงกับฤดูกาลผลิตของโรงงาน* เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของการค้าโลก ส่งเสริมหาช่องทางตลาด พืชชนิดที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ให้เกษตรกรปลูกทดแทนพืชที่มีการผลิตเกินความต้องการของตลาด อีกทั้งยังมีการกระตุ้นให้เกษตรกรมีความตื่นตัวในเรื่องการติดตามข้อมูลข่าวสารการค้าอย่างใกล้ชิด เพื่อเพิ่มโอกาสในการปรับเปลี่ยนการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะตลาดให้มากขึ้น นอกจากนี้ รัฐยังส่งเสริมให้เกษตรกรคัดเกรดสินค้าก่อนนำออกจำหน่าย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและมาตรฐานให้กับสินค้า ซึ่งจะมีผลทำให้ผลผลิตมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับจัดให้มีสถานที่เก็บสินค้า เพื่อชะลอเวลาการจำหน่ายในช่วงที่

¹สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 105-107.

* สุษ ศรีอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 92 ม.2 ตำบลสามพระยา (ห้วยทรายเหนือเดิม) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อ 5 มิถุนายน.

ราคาตกต่ำ และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองด้านราคาในการซื้อและขายสินค้า

ขณะเดียวกัน ภาครัฐก็จัดทำมาตรการการเกื้อหนุนต่อการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรที่ไม่ขัดต่อระเบียบขององค์การการค้าโลก เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบการผู้ส่งออกที่กำลังเผชิญต่อระบบการค้าเสรี รวมทั้งจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกร มีการจัดพื้นที่ให้แก่เกษตรกรมีสิทธิทำกินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมสภาพ

สำหรับมาตรการช่วยเหลือของรัฐต่อผู้ประกอบการประมงทะเลมีดังนี้¹

ด้านการอนุรักษ์ กรมประมงออกมาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในช่วงฤดูปลามีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อน โดยออกประกาศปิดอ่าว ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 15 พฤษภาคม ของทุกปี เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเพิ่มทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป พร้อมทั้งจัดสร้างปะการังเทียมเพื่อเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำทะเล และปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการประมง อีกทั้งยังมีการฟื้นฟูทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมเพื่อคงสภาพการผลิตให้สูงตลอดไป และเน้นให้มีการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ด้านการจัดการ เสนอแนวทางการจัดการทรัพยากร โดยมีการจัดแบ่งพื้นที่ทำการประมงในแต่ละพื้นที่ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวประมง พร้อมทั้งหาแนวทางเป็นที่ยอมรับในเรื่องการจัดการทรัพยากร ยังมีมาตรการกำกับหมาย เพื่อไม่ให้มีช่องว่างและตามให้ทันกับวิธีการทำประมงที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว

การส่งเสริมความรู้จากภาครัฐ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยมีการสาธิตและส่งเสริมเครื่องมือทำการประมง การแปรรูปสัตว์น้ำ การเลี้ยงหอยแมลงภู่ ในขณะเดียวกัน ก็มีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพประมง เช่น ฝึกอบรมลูกเรือประมง การแปรรูปสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มมูลค่า อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มอย่างเข้มแข็ง

การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก กรมประมงจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น ท่าเทียบเรือ เชื้อนกกันคลื่น โรงเรือนแปรรูปสัตว์น้ำ ถึงเก็บน้ำฝน เป็นต้น

ส่วนประมงน้ำจืดภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือดังนี้²

ด้านการส่งเสริมความรู้ พัฒนาตามแนวเศรษฐกิจแบบพอเพียง มีการพัฒนาเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง โดยใช้พันธุ์ปลาที่มีในท้องถิ่น และใช้วัสดุที่มีในพื้นที่เป็นปัจจัยในการผลิต เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า

¹สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2544?). สภาพทั่วไปของการทำประมงในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2544. (สำเนาเอกสาร). ไม่มีเลขหน้า.

²แหล่งเดิม.

ด้านการตลาด ส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพและเพิ่มผลผลิต เพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคและจำหน่ายในท้องตลาด นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาและส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลาสวยงามเพื่อการค้า เพราะจะเป็นการขยายตลาดให้กว้างขึ้นและเป็นอีกทางเลือกในการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการประมงน้ำจืด

สำหรับด้านอุตสาหกรรมภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือดังนี้¹

การรวมกลุ่ม สนับสนุนให้สมาชิกสภาอุตสาหกรรมจังหวัดรวมตัวกันในลักษณะสหพันธ์ระดับประเทศ ในกรอบของสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อให้มีส่วนร่วมภาครัฐและภาคเอกชน ในการกำหนดนโยบายทิศทางการพัฒนา และรักษาผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในภูมิภาค และเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่

การบริการจากภาครัฐ กำหนดให้กระทรวงอุตสาหกรรมสนับสนุนการจัดตั้งสถาบันอิสระทำหน้าที่ด้านวิจัยและพัฒนาในด้านเทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ ให้กับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนี้ ให้จัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) การส่งเสริมและรณรงค์ให้มีการปรับเปลี่ยนเครื่องจักรเป็นมาตรการหนึ่ง โดยเฉพาะสำหรับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นหน่วยงานดำเนินการ ร่วมกับกรมโรงงานอุตสาหกรรม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนและสถาบันการเงิน ประกอบกับให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับระบบธุรกิจอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐาน ISO และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการทางการค้าและการส่งออกรวมทั้งการภาษีอากร เพื่อจะได้ดำเนินการผลิตและการส่งออกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การสนับสนุนสาธารณูปโภคและการควบคุมมลพิษ สร้างระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอกับการขยายตัวของอุตสาหกรรม และให้มีการควบคุมมลพิษอย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลให้ชุมชนเดือดร้อน

อุตสาหกรรมสับปะรดเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์และของประเทศเป็นอย่างมาก ภาครัฐ โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนพัฒนาสับปะรด พ.ศ. 2542-2546 มีแผนงานหลักดังนี้²

แผนการจัดระบบการผลิตและการตลาด โดยมีมาตรการให้มีการทำทะเบียนผู้ปลูกสับปะรดเพื่อใช้เป็นข้อมูลหลักของแหล่งวัตถุดิบ และมีมาตรการทำข้อตกลงซื้อขายสับปะรดล่วงหน้า

¹สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540*. หน้า 72.

²สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). "อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด," ใน *รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด*. หน้า 12.

แผนพัฒนาการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยี ให้การอบรมเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ จัดทำแปลงสาธิตปลูกสับปะรด และส่งเสริมการให้น้ำชลประทาน

แผนการสนับสนุนด้านอัตราการจ้างลูกจ้างชั่วคราว การพัฒนาองค์กร ด้านวัสดุครุภัณฑ์ และสัมมนาแนวทางพัฒนาและเชื่อมโยงอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรดให้ครบวงจร

แผนการศึกษาวิจัยทางด้านการวิจัยพันธุ์ วิจัยอนุรักษ์ดินและน้ำ การวิจัยเพื่อปรับปรุงคุณภาพผลผลิต

แผนการสร้างระบบข้อมูลทั้งทางด้านการผลิตภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ข้อมูลทางด้านการตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลการผลิตและการตลาดโลก

4.2 งบประมาณ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากในการส่งเสริมผู้ผลิตและผู้ประกอบการ ตลอดจนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น ภาครัฐจึงมีมาตรการช่วยเหลือ คือ การจัดสรรงบประมาณ กำหนดให้สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (สถาบันอิสระภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงอุตสาหกรรม) ได้รับการจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น และใช้งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐที่จัดสรรนั้น ร้อยละ 50 เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม¹ ในขณะเดียวกัน ก็เร่งแก้ไขปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน เพื่อให้ธุรกิจดำเนินต่อไปได้ และการสนับสนุนแหล่งเงินทุน เพื่อการพัฒนาและการอุตสาหกรรมใหม่ๆ ในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ระบบราชการที่มีหลายขั้นตอนในการอนุมัติงบประมาณ อาจส่งผลทำให้โครงการที่อนุมัติได้รับเงินงบประมาณล่าช้า นอกจากนี้ เงินงบประมาณที่แต่ละหน่วยงานได้รับ จะขึ้นอยู่กับความจำเป็นและขนาดของโครงการ เนื่องจากงบประมาณของรัฐมีอยู่อย่างจำกัด

4.3 แรงงาน นับว่ามีความสำคัญต่อภาคการผลิตเป็นอย่างยิ่ง แต่ปรากฏพบว่าในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์มีความต้องการแรงงานที่ไม่สอดคล้องกันระหว่างนายจ้าง และแรงงาน ดังนั้น ภาครัฐจึงมีมาตรการช่วยเหลือดังนี้²

ฝึกอบรมแรงงาน ให้การศึกษาหรือฝึกอบรมแรงงานฝีมือ เพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

¹สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540*. หน้า 72.

²สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). *ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544*. หน้า 108-110.

จัดการแนะแนวอาชีพ ผู้สมัครงานส่วนใหญ่มีคุณสมบัติความรู้ความสามารถ ไม่ตรงกับความต้องการของนายจ้างและสถานประกอบการ ประกอบกับมีการเลิกงาน เลิกสถานประกอบการ และกำหนดเงื่อนไขในการสมัครงาน ในพื้นที่ประจวบคีรีขันธ์ยังไม่มีบริการด้านนี้อย่างทั่วถึง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานจัดหางานจังหวัดควรจัดให้มีการแนะแนวอาชีพ ให้คำปรึกษา โดยเผยแพร่ความรู้และข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพต่างๆ นอกจากนี้ ในขณะที่มีสถานการณ์ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การจ้างแรงงานมีแนวโน้มที่คนงานอาจต้องถูกเลิกจ้างได้ง่าย การประกอบอาชีพอิสระจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของแรงงานกรณีดังกล่าวสำนักงานจัดหางานจังหวัดได้รวบรวมรายชื่ออาชีพอิสระที่สามารถประกอบกิจการได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนไว้เผยแพร่

จัดนัดพบแรงงาน ให้มีการนัดพบแรงงานบ่อยครั้งเพื่อให้ นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการและผู้สมัครงานมีโอกาสได้พบกัน และมีโอกาสที่จ้างงานมากยิ่งขึ้น

หนึ่ง มาตรการของภาครัฐเป็นเพียงกรอบในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น เพราะปัญหาหลายประการยังคงปรากฏอยู่ เช่น ราคาผลผลิตภาคการเกษตรรวมทั้งประมงตกต่ำ ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น ป่าไม้ เป็นต้น อันเป็นผลเนื่องมาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามมาตรการที่ออกมาอย่างเคร่งครัดและขาดความร่วมมือจากคนในท้องถิ่น ขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ บางมาตรการอาจมีข้อจำกัดด้านเวลาในการปฏิบัติ นอกจากนี้ ภาครัฐยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่งผลให้นโยบายด้านการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า มาตรการความช่วยเหลือจากภาครัฐจะบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความจริงจังและจริงจัง ความร่วมมือร่วมใจของคนในท้องถิ่น รวมถึงความมีเสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจากทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นโยบายในการพัฒนาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมักจะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ถึงแม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นบางประการสามารถแก้ไขได้ในระยะเวลาอันสั้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีอีกหลายประการที่ต้องใช้เวลาในการแก้ไขปัญหา

บทที่ 6

บทสรุป

ประจวบคีรีขันธ์นับได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีปัจจัยด้านลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายของรัฐ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการขยายตัวของประชากร ที่สนับสนุนความเจริญเติบโตของพื้นที่มาตั้งแต่อดีต นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม อาทิเช่น การเกษตร การประมง ด้านอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตรและการประมง อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่น และอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทางด้านต่างๆ นั้นเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์มีความเจริญเติบโตมาจนถึงทุกวันนี้

จากการศึกษาพบว่า การเจริญเติบโตของประจวบคีรีขันธ์ มีรากฐานมาจากเศรษฐกิจหลักอันได้แก่ การเกษตร การประมง การเหมืองแร่ และการท่องเที่ยว ซึ่งล้วนเป็นอาชีพที่มีมาตั้งแต่อดีตสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และส่งผลให้เกิดภาคอุตสาหกรรมหลายประเภทในเวลาต่อมา อาทิเช่น อุตสาหกรรมต่อเนื่องการเกษตร อุตสาหกรรมต่อเนื่องประมง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมเหล็ก เป็นต้น

การพัฒนาจากภาครัฐได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดธุรกิจที่หลากหลาย เช่น ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจน้ำดื่ม ธุรกิจร้านขายของที่ระลึก มอเตอร์ไซด์รับจ้าง แพลนเอกซาร์ รับสอนภาษา บ้านเช่า ร้านตัดสูท บริษัทจัดสรรที่ดิน ฯลฯ ธุรกิจต่างๆ เหล่านี้ ทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และทำให้คนในพื้นที่กับบริเวณใกล้เคียงมีงานทำ ทำให้รัฐมีรายได้จากการจัดเก็บภาษีมาบำรุงท้องถิ่นได้มากขึ้น เช่น ใน พ.ศ. 2540 ประจวบคีรีขันธ์มีเงินภาษีที่เก็บได้ 399,694,982.27 บาท¹ และ พ.ศ. 2544 มีเงินภาษีที่เก็บได้ 604,630,741 บาท² จะเห็นได้ว่า ภายในเวลา 4 ปี ภาษีที่เก็บได้เพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมถึงระบบขนส่งที่เชื่อมโยงกับภูมิภาคต่างๆ ส่วนทางด้านการศึกษาได้มีการขยายการศึกษา

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2545). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2545. หน้า 97.

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2540). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2539. หน้า 103.

ในท้องถิ่นให้สามารถเรียนต่อจนถึงระดับปริญญา โดยไม่ต้องออกไปศึกษาต่อนอกพื้นที่ ซึ่งจะ ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้ และที่สำคัญมีความปลอดภัย เนื่องจากเป็นที่ ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทางกรมจึงมีมาตรการรักษาความปลอดภัยอย่าง เข้มงวด นอกจากนี้ การพัฒนาในด้านการลงทุนมีผลทำให้รายได้ของจังหวัดและรายได้เฉลี่ย โดยรวมต่อหัวของประชากรประจวบคีรีขันธ์เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะภายหลังจากกลุ่มบริษัทสหวิริ ยาสติอินดัสตรี จำกัด ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเหล็กที่บางสะพาน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาไม่เพียงนำความเจริญมาสู่ท้องถิ่น แต่ยังนำปัญหาต่างๆ มา สู่ท้องถิ่นด้วย ถ้าหากการพัฒนานั้นไม่สมดุลและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น อาทิ เช่น ความเจริญที่กระจุกตัวอยู่เฉพาะในบริเวณที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจ เช่น อำเภอหัว หิน อำเภอปราณบุรี อำเภอบางสะพาน เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความเติบโตทาง เศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ขาดการประสานงานในการพัฒนาอย่างมีระบบ นำไปสู่ปัญหา ระบบ สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ อีกทั้งแต่เดิมพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำหรือ ระบบชลประทาน มีปัญหาขาดแคลนน้ำอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดความแออัดในบางพื้นที่ ใน ขณะเดียวกัน การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเมื่ออุตสาหกรรมมีการขยายตัวเพิ่มมา กขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องหาแหล่งพลังงานสำรองในอนาคต อาทิเช่น พลังงานไฟฟ้า ซึ่งโครงการ ก่อสร้างโรงงานไฟฟ้าแต่ละแห่งได้รับการคัดค้านจากคนในท้องถิ่นแทบทั้งสิ้น เนื่องจากชาวบ้าน เชื่อว่ามีผลเสียมากกว่าผลดี ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่มาจากการเพิ่มขึ้นของ ประชากร เป็นผลมาจากการพัฒนาในลักษณะกระจุกตัว นอกจากนี้ การพัฒนาทำให้วิถีชีวิตและ สังคมในท้องถิ่นเปลี่ยนไป กล่าวคือ การประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงไป ตามสถานการณ์ โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยว เช่น หัวหิน ปราณบุรี ซึ่งเกิดมาจากการปรับตัวให้ เข้าสถานการณ์ปัจจุบันประกอบกับการที่ชาวบ้านประสบปัญหาเดิมๆ ในการประกอบอาชีพ จึง ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ ดังเช่น การขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ส่งผล ให้ชาวประมงพาณิชย์ส่วนใหญ่ที่อำเภอหัวหินเลิกกิจการเปลี่ยนมาประกอบอาชีพอย่างอื่นแทน แต่ในขณะเดียวกันก็เกิดอาชีพหลายหลาย สร้างรายได้ที่มากกว่าให้แก่คนในท้องถิ่นแทนที่ อาชีพเดิม

ปัญหาจากการพัฒนาเป็นปัญหาที่ภาครัฐต้องแก้ไข เนื่องจากเป็นปัญหาระดับชาติ เช่น ปัญหาเรื่องราคาผลผลิตการเกษตรและการประมงตกต่ำ การหาแหล่งน้ำและพลังงาน สำรอง เพื่อรองรับการขยายตัวของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ปัญหาเรื่องน้ำมันแพงของ ชาวประมง ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ล้วนต้อง ใช้เวลาในการแก้ไขทั้งสิ้น และถ้าภาครัฐไม่มีความจริงจังและจริงใจในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ก็ อาจจะทำให้ปัญหาลุกลามใหญ่โตได้ ทั้งนี้ในการควบคุมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้บรรเทาและ หหมดไปได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันปัญหา ต่างๆ ก็ยังคงเป็นปัญหาที่ซ้ำซากและยังไม่หมดไปจากท้องถิ่นเสียทีเดียว อาจเป็นเพราะขาด

ความร่วมมือและไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้นๆ ควรที่จะทำความเข้าใจ พร้อมทั้งสำรวจความต้องการของคนในท้องถิ่นก่อนที่มีการพัฒนา จึงจะไม่เกิดการคัดค้านและต่อต้านเช่นเดียวกับกรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน

ในงานวิจัย ได้นำเสนอมาตรการในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ เพื่อแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์และให้มีพัฒนาการที่ยั่งยืนตลอดไป แต่แนวทางการแก้ไขของภาครัฐประสบกับอุปสรรคในการดำเนินงาน เพราะระบบราชการที่มีขั้นตอนยุ่งยาก งบประมาณจำกัด และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญในการบริหารจัดการตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น กรณีโรงไฟฟ้าหินกรูด อีกทั้งเร่งสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาปฏิบัติงานอย่างเร่งด่วนและมีจำนวนพอเพียง รวมถึงมีการปฏิรูปการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ อย่างมีระบบ จึงจะช่วยให้ภาครัฐบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีช่วงเวลาของการศึกษาเกือบ 70 ปี ประกอบกับเวลาและข้อมูลที่มีอยู่อย่างจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พยายามนำเสนอพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์อย่างกว้างๆ จากข้อมูลที่รวบรวมได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประจวบคีรีขันธ์ว่ามีความเป็นมาอย่างไร อีกทั้งงานวิจัยนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำวิจัยเกี่ยวกับประจวบคีรีขันธ์ ทางด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในพื้นที่อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอบางสะพาน และอำเภอบางสะพานน้อย เพราะการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวทำให้ชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนกำลังถูกแทนที่ด้วยอาชีพที่หลากหลาย อาทิเช่น ประกอบกิจการขายของที่ระลึก ประกอบกิจการธุรกิจห้องพักรักและกิจการนำเที่ยว ประกอบกิจการร้านอาหาร ประกอบกิจการสปาและนวดแผนโบราณ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง เห็นได้ดาษดื่นในปัจจุบัน จึงควรมีการศึกษาต่อสำหรับผู้สนใจในประเด็นดังกล่าว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้พิมพ์

เอกสารสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

นาย ที. เอ. เก็ทเซ ชาติเดนมาร์ค ยื่นเรื่องราวขอประทานบัตรเหมืองแร่ดีบุก อำเภอบางสะพาน
ประจวบคีรีขันธ์. (ไมโครฟิล์ม). (พ.ศ. 2469-2470). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
เอกสารรัชกาลที่ 7 กระทรวงเกษตรธิการ. ม-ร.7กษ/5.

เรื่องการกระการสร้างวังใหม่ที่ตำบลหัวหิน และสร้างสถานที่เพิ่มเติม. (พ.ศ. 2469-2470).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ. ศธ.2.1.2.1.1/1.

เรื่องการประมูลอากรรังนก พ.ศ. 2481-2484. (17 กันยายน-26 พฤศจิกายน 2481).

เอกสารสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี.

สร.0201.94.6/4 เลขที่ 4.

เรื่องขอพระบรมราชานุญาตยกเมืองประจวบคีรีขันธ์แลเมืองปราณบุรีเป็นเมืองขึ้นเมืองเพชรบุรี.
(ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 113). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5
กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/6.

เรื่องประกาศใช้ชื่ออำเภอที่เปลี่ยนใหม่ให้ตรงกับชื่อตำบลที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ บัญชีรายชื่อ
อำเภอที่ขอพระบรมราชานุญาตเปลี่ยนชื่อใหม่ มณฑลราชบุรี. (ไมโครฟิล์ม).
(พ.ศ. 2459). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 6
กระทรวงมหาดไทย. ก-ร.6ม/4.

เรื่องปักปันแขวงปกครองหัวเมือง. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 122). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/6.

เรื่องเปลี่ยนนามเมืองปราณบุรีเป็นประจวบคีรีขันธ์. (ไมโครฟิล์ม). (พ.ศ. 2458).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย. ม.ร.6ม/4.

เรื่องพม่าจะสร้างทางรถไฟจากเมืองมะริดมาถึงประจวบคีรีขันธ์เพื่อเชื่อมการคมนาคมกับสยาม.
(ไมโครฟิล์ม). (พ.ศ. 2471). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7
กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.7ม/32 ลำดับที่ 102.

เรื่องพระยาราชพงษานุรักษ์ ผู้ว่าราชการเมืองสมุทรสงครามรายงานราชการประจำปี ศก 122
เทียบ ศก 121. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 123). สำนักหอจดหมายเหตุ.
เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ร.5ม.55/24.

เรื่องพระราชบัญญัติจังกอบและเรื่องภาษี (ในเขตสภาพำรุงที่ชายทะเล). (ไมโครฟิล์ม).

(พ.ศ. 2470-2471). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7
กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. ม.ร.7พ/9.

เรื่องพระราชบัญญัติจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก กับเรื่องตั้งตำแหน่งนายก, กรรมการ,
และที่ปรึกษาของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายฝั่งทะเล. (ไมโครฟิล์ม).

(พ.ศ. 2469-2473). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 7
กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม. ม.ร.7พ/9.

เรื่องพระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมืองประจวบคีรีขันธ์. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 115).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ม.ร.5ม/29/2.

เรื่องพระอินทราธิบาลรายงานตรวจราชการเมืองปราณบุรี. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 115).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ม.ร.5ม/29/2.

เรื่องรวม 6 หัวเมืองเปนมณฑลราชบุรี ตั้งพระยาเพชรบุรีเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล.

(ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 113). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5
กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/6.

เรื่องรวมเมืองชุมพร, ไซยา, หลังสวน, กาญจนดิฐ, กำเนิดนพคุณ, เปนมณฑล. (ไมโครฟิล์ม).

(ร.ศ. 115 – 119). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5

กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/6. (ไมโครฟิล์ม). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เอกสารรัชกาลที่ 6 กระทรวงมหาดไทย. ร.6 ม.17/3.

เรื่องรายงานตรวจหัวเมืองปักษ์ใต้. (ไมโครฟิล์ม). (ร.ศ. 115). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

เอกสารรัชกาลที่ 5 กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/29/2. (ไมโครฟิล์ม).

(ร.ศ. 126). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 5

กระทรวงมหาดไทย. ม-ร.5ม/6.

สารตราตอบเมืองประจวบคีรีขันธ์ว่าด้วยส่งส่วยทอง. (ไมโครฟิล์ม). (จ.ศ. 1214).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 4 เอกสารเย็บเล่ม

กรมพระกลาโหม. ม.ร.4รล-กพ/3 ลำดับที่ 28.

สารตราว่าด้วยนำตั้งนายอากรรังนก 4 เมือง. (ไมโครฟิล์ม). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ.

เอกสารรัชกาลที่ 4 กรมพระกลาโหม. ม.ร.4รล-กพ/13 เลขที่ 17.

สารตราว่าด้วยให้ข้าหลวงออกไปปักปันเขตแดนเมืองกำเนิดนพคุณ เมืองประจวบคีรีขันธ์.

(ไมโครฟิล์ม). (จ.ศ. 1228). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เอกสารรัชกาลที่ 4

กรมพระกลาโหม. ม.ร.4รล-กพ/31 ลำดับที่ 62.

หนังสือว่าด้วยให้ขุนศรีประเทศไปขุดร่อนแร่ดีบุกแขวงเมืองกำเนิดนพคุณ เมืองประจวบคีรีขันธ์.

(ไมโครฟิล์ม). (จ.ศ. 1215). สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. เอกสารรัชกาลที่ 4

เอกสารเย็บเล่ม กรมพระกลาโหม. ม.ร.4รล-กพ/5 ลำดับ 65.

เอกสารชั้นต้นที่ตีพิมพ์

ราชกิจจานุเบกษา

- “ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่อง การกำหนดเขตตำบลในท้องที่อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์,” (2540, 17 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนพิเศษ 98ง. หน้า 30-68.
- “ประกาศยกเลิกการเก็บภาษีและเงินบำรุงสถานที่ในเขตต์ของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก ลงวันที่ 24 มิถุนายน พุทธศักราช 2470,” (2470, 23 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 45. หน้า 144.
- “พระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลตำบลหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2538,” (2538, 9 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 112 ตอนที่ 22ก. หน้า 5-6.
- “พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตต์ที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พุทธศักราช 2480,” (2480, 16 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54 ตอนที่ 27. หน้า 923.
- “พระราชบัญญัติจังกอบในเขตต์จัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก พุทธศักราช 2471,” (2471, 5 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 45. หน้า 122.
- “พระราชบัญญัติยกเลิกและโอนกิจการของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกให้แก่เทศบาล พุทธศักราช 2479,” (2480, 3 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 54 ตอนที่ 7. หน้า 286.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534,” (2534, 21 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 108 ตอนที่ 201. หน้า 221.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520,” (2520, 4 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. เล่ม 94 ตอนที่ 38. หน้า 1.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2503,” (2503, 25 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 88. หน้า 865.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2497,” (2497, 12 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 71 ตอนที่ 64. หน้า 1503-1514.
- “พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537,” (2537, 2 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนที่ 53ก. หน้า 11.
- “พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540,” (2540, 31 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 114 ตอนที่ 62ก. หน้า 1.

“พระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พ.ศ. 2540,” (2540, 14 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 114 ตอนที่ 56ก. หน้า 1-7.

“พระราชบัญญัติอากรรังนกอีแอ่น พุทธศักราช 2482,” (2482, 30 ตุลาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56. หน้า 1353-1357.

เอกสารชั้นรอง

หนังสือภาษาไทย

- 100 ปี รถไฟไทย (2439-2540). (2540). กรุงเทพฯ : การรถไฟแห่งประเทศไทย.
กฎหมาย รัชกาลที่ 7 “ประกาศ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนดต่างๆ รัชกาลที่ 7
พ.ศ. 2471”. (ม.ป.ป.). พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ.
กรมชลประทาน. (2545). สถิติโครงการชลประทานที่สร้างเสร็จในปีงบประมาณ
ประจำปี 2544. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
กรมทรัพยากรธรณี. (2535ก). กรมทรัพยากรธรณี 100 ปี = *The Department of Mineral
Resources 100 Years*. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
_____. (2535ข). ข่าวดารกรมทรัพยากรธรณี ฉบับพิเศษ 100 ปี. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
กรมทางหลวง. (2535). ทางหลวงในประเทศไทย 2535 = *Highway in Thailand 1992*.
กรุงเทพฯ : กรมฯ กระทรวงคมนาคม.
กรมประมง. (2526). สถิติการประมงทะเล 2523 สำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง = *The Marine
Fisheries Statistics 1980 Base on the Sample Survey*. กรุงเทพฯ : กรมฯ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
กรมป่าไม้. (2541). รวมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
วนสาร กรมฯ.
กรมพัฒนาที่ดิน. (2542). แผนที่แสดงข้อจำกัดในการกำหนดเขตให้และห้ามเลี้ยงกุ้งกุลาดำ.
กรุงเทพฯ : กรมฯ.
กรมรถไฟ. (2479). เพื่อรุกถึงพระคุณพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน.
กรุงเทพฯ : กรมฯ.

- กรมศิลปากร. (2503). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2398-2400*. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- _____. (2504). *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2408-2411*. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- _____. (2505ก). *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน*. พระนคร : คลังวิทยา.
- _____. (2505ข). *รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505*. พระนคร : กรมฯ.
- _____. (2507). *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับ พระจักรพรรดิพงศ์ (จาด)*. พระนคร : คลังวิทยา.
- _____. (2510ก). *คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์*. พระนคร : คลังวิทยา.
- _____. (2510ข). *ประชุมพงศาวดาร เล่ม 20 ภาคที่ 33 และ 34*. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- _____. (2530). *จดหมายเหตุการเดินทางของพระสังฆราชแห่งเบริชประมุขมิชชันส์ อาณาจักรไคจินจิน*. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2541). *พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาด) เล่ม 1-2*. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา.
- _____. (2542ก). *พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1-2*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2542ข). *สมุดภาพไตรภูมิ ฉบับกรุงศรีอยุธยา-ฉบับกรุงธนบุรี เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2545). *ไทยในจดหมายเหตุแกมปีเฟอร์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2546). "พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวัน วลีต พ.ศ. 2182," ใน *รวมบันทึกประวัติศาสตร์อยุธยาของฟาน ฟลีท (วัน วลีต)*. หน้า 170. กรุงเทพฯ : กรมฯ.
- _____. (2547). *ศิลปะถ้ำเขาสามร้อยยอด*. กรุงเทพฯ : สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี กรมฯ.
- กรณีการ์ ตันประเสริฐ. (2546). *จดหมายเหตุวังไกลกังวลสมัยรัชกาลที่ 7*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรมวิชาการเกษตร. (2539). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาการกสิกรรม*. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการเกษตร กระทรวงฯ.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2546). *ฐานข้อมูลสิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงฯ.

- กองประมวลสถิติพยากรณ์. (2482). สถิติพยากรณ์รายปีแห่งราชอาณาจักรสยาม บรรพที่ 19 พ.ศ. 2478-2479 และ 2479-2480. พระนคร : กองฯ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- _____. (2493). สถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพที่ 21 พ.ศ. 2482-2487. พระนคร : กองฯ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2530). แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปย่อสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2540). สรุปแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคกลาง. กรุงเทพฯ : กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ของสยามและพม่าและหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับบางประเทศ อนุสรณ์เนื่องในงานฉาบฉวยหม่อมสหาย ศรีธวัช ณ อุรุยา วันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2512. (2512). พระนคร : โรงพิมพ์ตีพิมพ์.
- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2533). รถจักรและรถฟ่วงประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : การรถไฟแห่งประเทศไทย.
- โกมล ชอบชื่นชม, อมรรัตน์ ชันดี และ จิตติ ชื่นยง. (2543). “ทศวรรษที่ 4 : ยุคฝ่าฟันวิกฤตสู่ความโชคดีช่วงชัชวาล (พ.ศ. 2523-2532),” ใน 5 ทศวรรษสภาพัฒน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี. (2525). ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม 3 พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กองจดหมายเหตุ กรมศิลปากร.
- ควอริช, เวลล์. (2527). การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ = *Ancient Siamese Government and Administration* (1934). กาญจนี ละอองศรี (สมเกียรติกุล) และ ยุพา ชุมจันทร์ แปล. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- คอลลิส, มอริส. (2507). แซมวอลไวท์แห่งกรุงสยาม = *Siamese White*. เจริญ ไชยชนะ แปล. พระนคร : เกษมบรรณกิจ.
- คุชแมน, เจนนิเฟอร์ เวย์น. (2528). การค้าทางเรือสำเภา จีน-สยามยุคต้นรัตนโกสินทร์. ชื่นจิตต์ อำไพพรรณ แปล ชาญวิทย์ เกษตรศิริ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- โฆษิต บันเปี่ยมราษฎร์. (ม.ป.ป.). การพัฒนาประเทศไทยแนวความคิดและทิศทาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จิราภรณ์ ประพินพศกร. (2545). ประวัติศาสตร์บทบาทของชาติมหาอำนาจหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. พิษณุโลก : สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณะ. (2523). *วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง*. วรณยูพา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และ วุฒิชัย มูลศิลป์ บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2539). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันตก...* กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ชัย เรืองศิลป์. (2533). *ประวัติศาสตร์ไทยด้านเศรษฐกิจแต่โบราณ ถึง พ.ศ. 2399*. พรเพ็ญ อันตระกูล บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ.
- ชาร์ลส์ ไฮแอม และ รัชนี ทศรัตน์. (2542). *สยามดึกดำบรรพ์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ : ริเวอร์บุ๊คส์.
- เชาวน์ รูปเทวินทร์. (2529). *ย่ออดีต พระบรมเดชาณุภาพอันล้นพ้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชเป็นเจ้า*. กรุงเทพฯ : พี วาทิน พับลิเคชั่น.
- เชาวน์วัศ สุตลาภา. (2536). “ทำไมจึงเรียกชายฝั่งทะเลจากเพชรบุรี-ประจวบฯ ว่า ชายฝั่งทะเลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช,” ใน *สมเด็จพระนเรศวรมหาราช 400 ปีของการครองราชย์ ฉบับปรับปรุงแก้ไข*. พิมพ์ครั้งที่ 2. หน้า 188-194. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี.
- แซรแวนส, นิโกลาส์ (2506). *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. พระนคร : ก้าวหน้า.
- ณัฐชา ราทิกุลกรลักษณ์. (2543). *ประจวบคีรีขันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สารคดี.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2530). *ความทรงจำของสมเด็จพระ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสมเด็จพระ กรมพระยาดำรงฯ และ หม่อมเจ้าจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา.
- _____. (2545). *พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ตุรแปง, ฟรังซัวส์ อังรี. (2539). *ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม = Histoire du Royaume de Siam*. ปอล ซาเวียร์ แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2481). *พระราชพงศาวดารรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3*. พระนคร : กรมศิลปากร.
- _____. (2507). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4*. พระนคร : กรมศิลปากร.
- _____. (2541). “จดหมายเหตุเสด็จหัวากอ ปีมะโรง พ.ศ. 2411,” ใน *เฉลิมพระเกียรติพระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. หน้า 113–126. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิทยาศาสตร์.

ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. (2545). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

เทพชู ทับทอง. (2521). สยาม. กรุงเทพฯ : Commaids.

ธงชัย จารุพัฒน์. (2541). สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 37 ปี (พ.ศ. 2504-2541) = Forest Situation of Thailand in the Past 37 Years (1961-1998). กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.

ธเนศ กองประเสริฐ (รวบรวม). (2536). หนึ่งทศวรรษเศรษฐกิจไทย : อดีต ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : สามัคคีสาร.

นคร พจนรพงษ์ และ อุกฤษ พจนรพงษ์. (2543). ข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

นงเยาว์ กาญจนจारी. (2541). “หว่ากอ วันที่ 9-18 สิงหาคม 2411,” ใน เฉลิมพระเกียรติพระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. หน้า 129-138. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิทยาศาสตร์.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2505). จดหมายเหตุศาลูแบร์ เล่ม 1. พระนคร : องค์การค้าของคุรุสภา.

แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2548). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

บริษัท เซ้าท์อีสต์เอเชียเทคโนโลยี จำกัด. (2539). รายงานฉบับสมบูรณ์ แผนปฏิบัติการ และจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดประจวบฯ. กรุงเทพฯ : สำนักงานจังหวัดประจวบฯ.

บริษัท โดลไทยแลนด์ จำกัด. (ม.ป.ป.). คู่มือการปลูกสับปะรด. ประจวบฯ : โรงพิมพ์หัวหินสาร.

บัณฑิต จุลาศัย. (2530). ไฮเดิลหัวหินแห่งสยามประเทศ. กรุงเทพฯ : หมึกจีน.

บุญช่วย อุ้นชัยศรี, อำนาจ อูมานนท์ และ นภดล พหลเวชช์. (2541). ผลกระทบจากพายุไต้ฝุ่นเกย์ต่อเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดชุมพร. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

ประจวบฯ ปริทัศน์. (2519). ประจวบฯ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบฯ.

ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2528). ประจวบฯ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบฯ.

“ประวัติหัวหิน,” (2526). ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระศีลวัตรวิมล ณ วัดหัวหิน วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2526. หน้า 65. ประจวบฯ : ม.ป.พ.

ปราณี ว่องวิวัฒน์. (2532). พายุหมุนเขตร้อนที่เข้าสู่ประเทศไทย = *Tropical Cyclones over Thailand*. กรุงเทพฯ : กรมอุตุนิยมวิทยา.

ปาลเลกัวซ์, มงเซญัวร์ (2520). เล่าเรื่องกรุงสยาม = *Description du Royaume Thai ou Siam*. สันต์ ท. โกมลบุตร แปล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.

พิมาน แจ่มจรัส. (2542). สงครามในประวัติศาสตร์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊คส์.

พูนพิศมัย ดิศกุล, ม.จ. (2543). สิ่งที่เขาพบเห็น ประวัติศาสตร์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475. กรุงเทพฯ : มติชน.

เพ็ญศรี กฤดากร. (2543). “ฟาร์มบางเบิดในความทรงจำของข้าพเจ้า,” ใน *ทั้งบ้านและไร่นา ชีวิตพอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*. หน้า 71. กรุงเทพฯ : กองทุนหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร.

เพ็ญศรี ดูก. (2544). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม). กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

ภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา. (2504). *ชีววิวัฒน์*. พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา.

ภารดี มหาขันธ์. (2524). *รัตนโกสินทร์ยุคปรับปรุงประเทศ (พ.ศ. 2394-2475)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.

มณฑลราชบุรี สยามรัฐพิพิธภัณฑ. (2468). *สมุดราชบุรี*. พระนคร : หนังสือพิมพ์ไทย.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2538). *แผนลงทุนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. ประจวบฯ : สำนักงานจังหวัดประจวบฯ.

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์. (2528). *ภาชีอากรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วงศ์ศิริ ลาภเกษร. (2543). “ฟาร์มบางเบิดในความทรงจำของข้าพเจ้า,” ใน *ทั้งบ้านและไร่นา ชีวิตพอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*. หน้า 49. กรุงเทพฯ : กองทุน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร.

วรรณ อนุณกร. (2540). ในหลวงกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วรรณ ไวยาการ. (2514). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

วรรณ นาวิกมูล (บรรณาธิการ). (2543). *ทั้งบ้านและไร่นาชีวิตพอเพียงที่ฟาร์มบางเบิด*.

กรุงเทพฯ : กองทุน ม.จ.สิทธิพร กฤดากร.

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดประจวบฯ. (2544).

ประจวบฯ : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดประจวบฯ.

วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์, ม.ล. (2545). "การมีส่วนร่วมของนักประวัติศาสตร์ในการศึกษา
ปัญหาการพัฒนา," ใน *เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง แนวทางการศึกษา
ประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน ข้อเสนอใหม่เชิงเนื้อหาและระเบียบวิธี*. หน้า 1-21.

กรุงเทพฯ : สมาคมประวัติศาสตร์ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี.

วิจิตรมาตรา, ชุน. (2516). *ประวัติการค้าไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.

วิฑิต รัชชดาตะนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). "ทศวรรษที่ 1 ยุคข้าวยากหมากแพง (พ.ศ. 2493-
2502)," ใน *5 ทศวรรษ สภาพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). *อุอารยธรรมแหลมทองคาบสมุทรไทย*. กรุงเทพฯ : มติชน.

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2527?). *การศึกษาเบื้องต้นเพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยวหัวหิน-ชะอำ*. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

_____. (2530). *แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์*.
กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมบัติ ชูตินันท์, วรรณญา เตียวกุล และ คมสัน ฤทธิรอด. (2543). "ทศวรรษที่ 3 : ยุค
ประชาธิปไตยเบ่งบาน (พ.ศ. 2513-2522)," ใน *5 ทศวรรษ สภาพัฒนา*. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สมศักดิ์ รัตนกุล และคนอื่นๆ. (2529). *ชิน อยู่ดี บิดาแห่งวิชาก่อนประวัติศาสตร์ไทย*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

สมัย สุทธิธรรม. (2543). *ถิ่นทองของไทย ประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สรศิลป์ แฝงสภา. (2543). *สงครามมืด วันญี่ปุ่นบุกไทย*. กรุงเทพฯ : สารคดี.

_____. (2545). *ราตรีประดับดาวที่หัวหิน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สารคดี.

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบฯ. (2525). *โบราณสถานในรอบ 200 ปี แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ จังหวัดประจวบฯ*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2520). *แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520-2524*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ
สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2524). *สรุปประเด็นปัญหา นโยบายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันตก*.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2525ก). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529). กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2525ข). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ห้า พ.ศ. 2525-2529. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2530ก). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534). กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2530ข). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530-2534. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2535ก). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539). กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2535ข). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535-2539. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2538). เอกสารประกอบการสัมมนาระดับภาคเรื่อง แนวคิดการพัฒนากาดตะวันตกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนากาดกลางสำนักงานฯ.

_____. (2540). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2541). แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2546). โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขแห่งทวยราษฎร์. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ (สำนักงาน กปร.).

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2531). สONGมหาราชนักพัฒนา. สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2546). นโยบายและหลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์และบัญชีประเภทกิจการที่ให้การส่งเสริมการลงทุน. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2534). แนวทางการจัดการคุณภาพน้ำทะเลบริเวณหาดชะอำและหาดหัวหิน. กรุงเทพฯ : กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมสำนักงานฯ.

สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2535). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัดประจวบฯ. ประจวบฯ : ฝ่ายแผนและโครงการ สำนักงานฯ.

- สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2543). แผนพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 5 ปี (พ.ศ. 2545-2549) เล่ม 1. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2544). บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2545). แผนปฏิบัติการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2545 และการบูรณาการโครงการพัฒนาระดับจังหวัด. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2546). บรรยายสรุปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2546. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานจัดหางานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2546). การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี 2545-2546. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2543). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2542. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2544). ข้อมูลการตลาดจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2543. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2545). ข้อมูลการตลาด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประจำปี 2544. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานแรงงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2545). ปัญหาแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะอนุกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อแก้ไขและพัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มจังหวัด กลุ่มที่ 4 (ประจวบคีรีขันธ์-เพชรบุรี-สมุทรสงคราม-สมุทรสงคราม). ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). “อุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด,” ใน รายงานภาวะอุตสาหกรรมแปรรูปสับปะรด. หน้า 1-2, 5. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ กระทรวงอุตสาหกรรม.
- สำนักงานสถิติกลาง. (2501). สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 22 (ภาค 1) พ.ศ. 2488-2498. พระนคร : สำนักงานฯ.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานสำมะโนเกษตร พุทธศักราช 2493 ฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 9. พระนคร : สำนักงานฯ.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานสำมะโนเกษตร พุทธศักราช 2493 ฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 13. พระนคร : สำนักงานฯ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507ก). รายงานสำมะโนเกษตร 2506 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = *Census of Agriculture 1963 Changwad Prachuap Khiri Khan*. พระนคร : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2507ข). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 24 พ.ศ. 2506.
พระนคร : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2508). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 25 พ.ศ. 2507. พระนคร :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2509). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 26 พ.ศ. 2508. พระนคร :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2511). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 27 พ.ศ. 2509. พระนคร :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2513). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 28 พ.ศ. 2510-2512.
พระนคร : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2514?). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2515). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 29 พ.ศ. 2513-2514.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2516). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2514. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2521?). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2518. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2524). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพฯ).
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2525). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2523. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2530). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 ของประเทศไทย เขตประมง 3 (เขตอ่าว
ไทยตอนกลาง) ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี = 1985 Marine Fishery
Census of Thailand Coastal Zone 3 (Central Part of the Gulf of the Thailand)
Prachuap Khiri Khan Chumporn Surat Thani. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ
สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2534ก). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 37 พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2534ข). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2533 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2535). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 39 พ.ศ. 2535. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2539ก). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2538. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2539ข). สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2536 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = 1993 *Agricultural Census Changwat Prachuap Khiri Khan*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2540ก). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2539. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2540ข). สำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538 เขตประมง 3 (เขตอ่าวไทยตอนกลาง) ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี = 1995 *Marine Fishery Census Coastal Zone 3 (Central Part of the Gulf of the Thailand) Prachuap Khiri Khan Chumporn Surat Thani*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2541ก). รายงานเชิงวิเคราะห์เรื่องการเปลี่ยนแปลงการประมงทะเลไทยจากสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2528 และ 2538. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2541ข). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2542ก). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2541 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2542ข). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2541 ภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2543). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544ก). รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543 ภาคกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544ข). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2543. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544ค). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2544ง). สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2543 จังหวัดประจวบฯ. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2545ก). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2544. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2545ข). สมุดสถิติรายปีของประเทศไทย บรรพที่ 48 พ.ศ. 2544. หน้า 18. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2546). สถิติการประมงปี พ.ศ. 2546 องค์การสะพานปลา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2526 = 1983
Intercensal Survey of Agriculture Changwat Prachuap Khiri Khan. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานสำมะโนเกษตร 2521 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ = 1978
Agricultural census report Changwat Prachuap Khiri Khan. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2515. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ฉบับ พ.ศ. 2520. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 32 พ.ศ. 2519-2523.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สมุดรายนงานสถิติรายปีประเทศไทย บรรพที่ 38 พ.ศ. 2534. กรุงเทพฯ :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สมุดสถิติรายปี 2509 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ
สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (ม.ป.ป.). สำมะโนประมงทะเลแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2510 = *The First Census of
Marine Fisheries in Thailand 1967*. พระนคร : สำนักงานฯ สภาพัฒนาเศรษฐกิจ
แห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ. (2503). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ระหว่างระยะเวลา พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2506และถึง พ.ศ. 2509. พระนคร :
สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2507). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ พ.ศ. 2504-2506-2509 ระยะที่สอง
(พ.ศ. 2507-2509). พระนคร : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2510). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สอง พ.ศ. 2510-2514.
พระนคร : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2514). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. 2515-2519.
กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2540). *ภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดประจวบฯ ฉบับ พ.ศ. 2540*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ.
- _____. (2545). *แผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพจังหวัดประจวบฯ*. ประจวบฯ : ฝ่ายนโยบายและแผน สำนักงานฯ.
- สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ. ส่วนทรัพยากรที่ดินและป่าไม้. (2542). *แผนแม่บทการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. กรุงเทพฯ : สำนักอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. (2543). *ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทยใกล้เคียง...* กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุรศักดิ์ ศรีไพบุลย์สินธ์ (เรียบเรียง). (2542). “หลัก, เกาะ,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 15*. หน้า 7073. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- เสถียร ลายลักษณ์ และคนอื่นๆ. (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 23*. พระนคร : เดลิเมล์.
- _____. (2482ก). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 50 (ภาค 1)*. พระนคร : เดลิเมล์.
- _____. (2482ข). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 50 (ภาค 2)*. พระนคร : เดลิเมล์.
- องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2509). *ผลงานในรอบ 5 ปี องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 2503-2507*. กรุงเทพฯ : องค์การฯ.
- อนันต์ อมรรตัย (บรรณาธิการ). (2544). *คำให้การชาวกรุงเก่า*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จดหมายเหตุ.
- อภิเชก ปันสุวรรณ และคนอื่นๆ. (2547). *โครงการวิจัยอุตสาหกรรมขนาดย่อมในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ชันติสิทธิ์ ศรีสุชาติ. (2529). “หินหุบผ้าเปลือกไม้,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม 10*. หน้า 4079-4080. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อรุณ กระแสสินธุ์. (2477). *ประวัติตำบลและวัดหัวหิน*. พระนคร : โรงพิมพ์ยังหลี่.
- อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทยฉบับราชบัณฑิต เล่ม 4. (2527). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- อัญชลี ตรีสุนทร (เรียบเรียง). (2542ก). “กุ่มบุรี, อำเภอ,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 1*. หน้า 412-414. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ข). “ทองบางสะพาน,” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 6*. หน้า 2458-2459. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.

- อัญชลี ตรีสุคนธ์ (เรียบเรียง). (2542ค). “ทับสะแก, อำเภอบางสะพาน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 6. หน้า 2486-2488. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ง). “บางสะพาน, อำเภอบางสะพาน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 7. หน้า 3285-3287. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542จ). “บางสะพานน้อย, อำเภอบางสะพาน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 7. หน้า 3287-3289. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ฉ). “ประจวบคีรีขันธ์, จังหวัด,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 8. หน้า 3513-3528. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ช). “ปราณบุรี, อำเภอบางสะพาน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 8. หน้า 3589-3593. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ซ). “ห้วยยาง, น้ำตก,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 15. หน้า 7110-7112. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- _____. (2542ด). “หัวหิน, อำเภอหัวหิน,” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม 15. หน้า 7170-7179. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อุทยานแห่งชาติทางทะเล. (2541). กรุงเทพฯ : ศูนย์เสริมปัญญาไทย.

วิทยานิพนธ์

- จารึก สุกใจ. (2529). นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2501-2506. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ชยันต์ อดิสร. (2526). สภาพเศรษฐกิจมณฑลราชบุรี พ.ศ. 2437-2453. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. จัดสำเนา.
- จิตติวุฒิชัย สวัสดิ์อารี. (2542). การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์ชุมชนเก่าหัวหิน : กรณีศึกษา พื้นที่บริเวณถนนนครดำริห์. วิทยานิพนธ์ สด.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- บพิตร พุทธิพิช. (2544). ผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ที่มีต่อระบบนิเวศธรรมชาติของพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเลสามร้อยยอด จังหวัดประจวบฯ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- ปิ่นเพชร จำปา. (2545). วัฒนธรรมท้องถิ่นของคนไทย พ.ศ. 2394-2544. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- รัชดาพร ศรีภิบาล. (2542). ความสำคัญของรังนกต่อเศรษฐกิจในภาคใต้ของประเทศไทย (พ.ศ. 2310-2482). วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วัลยา ศรีสังาม. (2541). การวิเคราะห์รูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลตำบลหัวหิน ในปี พ.ศ. 2529 และปี พ.ศ. 2539. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย อุ่ออัน. (2526). ศึกษาการขยายตัวของไร่สับปะรดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สราญมิตร ประชาญสิทธิ์. (2541). กิจการโฮเต็ลในประเทศไทย พ.ศ. 2406-2478. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุนันท์ ไชยเมล์. (2524). สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. จัดสำเนา.
- สุนิสา โพธิ์เตี้ย. (2534). การศึกษารูปแบบการพัฒนาการของชุมชนหัวหิน อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางแผนเมือง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อรรรรณ จันทรประทีว. (2540). การวางแผนการใช้ที่ดินชุมชนเมืองเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบฯ. วิทยานิพนธ์ ผ.ม. (การวางแผนเมือง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อรรรรณ ศรีอุดม. (2543). การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2453-2468). ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

วารสารและเอกสารที่ไม่เป็นเล่ม

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). สถิติการปลูกอ้อย สับปะรด พ.ศ. 2536-2545

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ : กรมฯ. (สำเนาเอกสาร)

กองวิชาการ ธ.ก.ส. แผนกวิจัย. (2544, พฤษภาคม). “มาตรการกู่วิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ยุคคิดใหม่ทำใหม่,” *วิชาการปริทัศน์*. 9(5) : 13-16.

กองวิชาการ ธ.ก.ส. แผนกเศรษฐกิจการเกษตร. (2544, พฤษภาคม). “สถานการณ์การผลิต และการค้าสินค้าเกษตรสำคัญของไทยปี 2543,” *วิชาการปริทัศน์*. 9(5) : 3-8.

กรมส่งเสริมกิจการทำอาภาศยาน. (2544). *ทางไปสนามบิน 2000*. กรุงเทพฯ : กรมการบินพาณิชย์. (สำเนาเอกสาร).

กุกกีก (นามแฝง). (2547, กรกฎาคม). “ไปสับปะรดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของเมืองประจวบฯ,” *อ.ส.ท.* 44(12) : 140.

ขนิษฐา สุวรรณชาติ. (2547, กรกฎาคม). “วันเวลาที่หัวหิน-ชะอำเมืองคู่แฝดสถานตากอากาศ,” *อ.ส.ท.* 44(12) : 36-43.

“โครงสร้างอุตสาหกรรมในแผน 7,” (2535, มีนาคม). *นิทส์*. 3(36) : 35-38.

จรินทร์ เทศวานิช, เอกพล หนูศรี และ อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดการพัฒนาอุตสาหกรรมถลุงเหล็กในประเทศไทย,” *สุโขทัยธรรมาธิราช*. 10(2) : 122-123.

ชนวน รัตนวราหะ. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). “เกษตรกรรมไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ภายใต้ยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง,” *สุโขทัยธรรมาธิราช*. 10(2) : 48-56.

ฐาตุร โกมารกุล ณ นคร. (2547, กรกฎาคม). “77000 ประจวบคีรีขันธ์ เมืองระหว่างขอบแคบ สู่ทะเลกว้าง,” *อ.ส.ท.* 44(12) : 52-66.

ทองแถม นาถจำนง. (2542, 3-9 ตุลาคม). “โรงไฟฟ้าถ่านหินที่ประจวบคีรีขันธ์,” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์*. หน้า 36.

ธรณ์ ชำรงนาวาสวัสดิ์. (2547, เมษายน). “สวนแตงสันทรายและค้างแวนถิ่นใต้จากบางเบิดถึง ปะทิว,” *อ.ส.ท.* 44(89) : 52-64.

บริษัทโคมพัสเตอร์ จำกัด. (2547). *ประวัติโรงงานพิมพ์ผ้าโคมพัสเตอร์ อ.หัวหิน*. กรุงเทพฯ : โคมพัสเตอร์. (สำเนาเอกสาร).

บางกอกโพสต์. (ม.ป.ป.). *บริษัทโกลไทยแลนด์ จำกัด เนื่องในโอกาสได้รับประกาศนียบัตร ISO 14001*. กรุงเทพฯ : บางกอกโพสต์. (แผ่นพับ).

เป้ไบเก่า รองเท้าคู่เดิม (นามแฝง). (2547, กรกฎาคม). “สามร้อยยอดวันเวลาที่เหลืออยู่,” *อ.ส.ท.* 44(12) : 68-82.

ผกายดาว สุชาพรพิทักษ์. (2535, ตุลาคม-ธันวาคม). “รังนก อาหารฮ่องเต้จริงหรือ?”

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 20(80) : 32.

พรพรรณ ทองตัน. (2542, พฤษภาคม-มิถุนายน). “เล่าเรื่องรังนกนางแอ่นในสยาม,” ศิลปากร. 42(3) : 90.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2533, กันยายน). “หิวหินสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2,” ศิลปวัฒนธรรม. 11(11) : 38.

“ฟีนอลิตโฮเต็ลหิวหิน ชุมทางขุนนางที่ยังไม่ตกอับ,” (2536, เมษายน). ศิลปวัฒนธรรม. 14(6) : 88.

มัทนา ศรีกระจ่าง. (2547, กรกฎาคม). “กุยบุรี...อุทยานช้างป่า,” อ.ส.ท. 44(12) : 94-104.

รายงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2525-2544. (2548). กรุงเทพฯ : กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (สำเนาเอกสาร).

วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์. (2544, พฤศจิกายน). “จินตนา แก้วขาว ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูด: ทำไมชาวบ้านไม่เอาโรงไฟฟ้า,” สารคดี. 17(201) : 96-107.

วิวัฒน์ พันธุถียานนท์. (2535, มกราคม). “คนใต้ผาหารังนก,” สารคดี. 83(7) : 77.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2543). *เรื่อนำรู้การส่งเสริมการลงทุน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร).

สำนักงานประมงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (2542?). *สภาพทั่วไปของการทำประมงในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2542*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร)

_____. (2543?). *สภาพทั่วไปของการทำประมงในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2543*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร)

_____. (2544?). *สภาพทั่วไปของการทำประมงในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2544*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร)

_____. (2545?). *สภาพทั่วไปของการทำประมงในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประจำปี 2545*. ประจวบฯ : สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). *ข้อมูลที่สำคัญทางสถิติจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. 2518-2543*. กรุงเทพฯ : กองคลังข้อมูลและสนเทศสถิติ. สำนักงานฯ. (สำเนาเอกสาร).

สุเทพ พวงมะโหด. (2544, มีนาคม). “อุทยานแห่งชาติป่ากุยบุรี,” *Trips*. 5(53) : 86.

อัจฉรา วรศิริสุนทร. (2540, พฤษภาคม-สิงหาคม). “การพัฒนาอุตสาหกรรมไทยในช่วง
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8,” *สุโขทัยธรรมมาธิราช*.

10(2) : 32-43.

อำพล เสนาณรงค์. (2542, มีนาคม-เมษายน). “ฟาร์มบางเบิด สำนักงานหนังสือพิมพ์แห่งแรก
ที่ผมรู้จัก,” *กสิกร*. 72(2) : 133-138.

“อุตสาหกรรมเหล็กอนาคตเป็นจริงหรือแค่ฝันค้าง,” (2535, มีนาคม). *นิกส์*. 3(36) : 39-45.

สัมภาษณ์

ดวงแข ทวีบุญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานกลุ่มสถิติ
และข้อมูล กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ กระทรวงอุตสาหกรรม
เมื่อ 2 มิถุนายน 2548.

เปรมจิตต์ นาคประสม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 36
หมู่ 2 ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ 4 มิถุนายน 2548.

วิโรจน์ คล่องยุทธ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 212 หมู่ 2
ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ 4 มิถุนายน 2548.

สมนึก เพชรงาม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 30 หมู่ 5
ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ 5 มิถุนายน 2548.

สุข ศรีอ่อน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 92 หมู่ 2
ตำบลสามพระยา (ห้วยทรายเหนือเดิม) อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
เมื่อ 5 มิถุนายน 2548.

อรัญ มากหมู่ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อังคณา ไชญยง เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 8 ตำบลหัวหิน
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ 29 มกราคม 2549.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

เฟื่องกนก ปานหงส์. (2544ก). “อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง,” ใน *สรุปภาวะอุตสาหกรรม
สับปะรดกระป๋องของไทยในปี 2543 และแนวโน้มในปี 2544*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://www.bot.or.th>

_____. (2544ข). “อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลของไทย,” ใน *ภาวะอุตสาหกรรมอ้อยและ
น้ำตาลของไทยปี 2543 และแนวโน้มในปี 2544*. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

http://www.bot.or.th/BOTHomepage/DataBank/Real_Sector/Industry/Sugar/4-20-20.../sugar2000.htm

เฟื่องนก ปานหงส์. (2544ค). อุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋องของไทย. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา: <http://www.bot.or.th> ; File: Ind/อุตสาหกรรมสับปะรดของไทย.doc

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนกลางจังหวัดชุมพร. (2547). สรุปผลดำเนินงาน

โดยภาพรวมมาตรการประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ปี 2542 “เรื่อง กำหนด

ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลาที่มีไข่วางไข่และเลี้ยง

ตัวในวัยอ่อนในท้องที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ภายในระยะเวลา

ที่กำหนด”. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.fisheries.go.th/mf-cmdec>

<http://pchkkan.nso.go.th> (Online).

<http://www.boj.go.th/cgi-bin/cdb.pl?action=genpage&id=370148&language=...> (Online).

http://www.boj.go.th/thai/about/detail_th.asp?COM_ID=280079&HP_ID=3402... (Online).

http://www.boj.go.th/thai/about/detail_th.asp?COM_ID=280278&HP_ID=3106... (Online).

http://www.boj.go.th/thai/boi/incentives_conditions.html/ (Online).

http://www.boj.go.th/thai/boi/incentives_location.html/ (Online).

<http://www.bot.or.th> (Online).

http://www.bot.or.th/BOTHomepage/DataBank/Real_Sector/Industry/Sugar/4-20-

<20.../sugar2000.htm> (Online).

http://www.deqp.go.th/news_pr/minaral/main_minaral.html (Online).

<http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?pltname=&prov=77&ore2=&stat>. (Online).

<http://www.dpim.go.th/mne/mn.php?pltname=&prove=77&ore1=&ore2=&stat...> (Online).

<http://www.fisheries.go.th/mf-cmdec> (Online).

<http://www.geocities.com/thaipolairborne/morlhmai.htm?20067> (Online).

<http://www.moi.go.th/province.html> (Online).

http://www.nesdb.go.th/econsocial/macro/gpp_data/index.html (Online).

<http://www.onec.go.th/theking/k003.htm> (Online).

<http://www.rdpb.go.th/home/detailH.asp?lang=TH&file=project&subject=agri> (Online).

<http://www.rdpb.go.th/home/detailH.asp?lang=TH&file=project&subject=envi> (Online).

<http://www.rdpb.go.th/home/detailH.asp?lang=TH&file=project&subject=K-...> (Online).

<http://www.rdpb.go.th/project/index.asp> (Online).

<http://www.royin.go.th/province/0029.html> (Online).

<http://www.ssi-steel.com> (Online).

เอกสารภาษาอังกฤษ

Department of General Statistics. (1929). *Statistical Year Book of the Kingdom of Siam B.E. 2470 (1927-1928) No. Thirteenth*. Thailand : Ministry of Finance.

Department of Mineral Resources. Economic and Information Division. (n.d.). *Mineral Statistics of Thailand 1973-1977*. Bangkok : Department of Mineral Resources.

Department of Mineral Resources. Statistics Section. (n.d.). *Mineral Production of Thailand (by Changwat) 1987-1991*. Bangkok : Department of Mineral Resources.

_____. (n.d.). *Mineral Statistics of Thailand (by Changwat) 1990-1995*. Bangkok : Department of Mineral Resources.

Department of Mineral Resources. Statistics Section. (n.d.). *Mineral Statistics of Thailand (by Changwat) 1995-1999*. Bangkok : Department of Mineral Resources.

Department of Primary Industries and Mines. Bureau of Mine and Concession. (2004). *Mineral Statistics of Thailand 1999-2003*. Bangkok : Department of Primary Industries and Mines.

Du Boullay, Claude Ceberet. (1995). "Travelling Overland from Bangkok to Mergui," in *Descriptions of Old Siam*. Malaysia : Oxford University Press.

Giles, Francis H. (1936, November). "A description of the swifts (*Collocalia francica* and *Collocalia innominata*) The birds which build edible nests," *The Journal of the Siam Society (Natural History Supplement)*. Vol. X. No.2 : 139.

Japan International Cooperation Agency (JICA). (1997a). *Feasibility Study on Bang Saphan Industrial Estate in the Kingdom of Thailand Final Report*. Thailand : Industrial Estate Authority of Thailand Ministry of Industry.

_____. (1997b). *Western Seaboard Regional Development Master Plan Final Report*. Thailand : National Economic and Social Development Board (NESDB) of the Kingdom of Thailand.

Maurice, Collis. (1935). *Siamese White*. London : Faber and Faber.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ปฏิญญาฉบับไทย-อังกฤษ ค.ศ. 1897^{*}

ในค.ศ. 1897 กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ ในฐานะผู้แทนรัฐบาลไทยได้ทรงลงพระนามในปฏิญญาฉบับร่วมกับอังกฤษ โดยตกลงว่ารัฐบาลไทยจะไม่ยินยอมให้ชาติหนึ่งชาติใดเข้ามาเช่า ซื้อ หรือถือกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนไทยบริเวณใต้ตำบลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ลงไป โดยปราศจากความเห็นชอบของรัฐบาลอังกฤษ และฝ่ายรัฐบาลอังกฤษตกลงจะให้ความคุ้มครองทางทหารแก่ไทยในกรณีที่ถูกรุกรานจากชาติอื่น (ซึ่งโดยพฤตินัยหมายถึงฝรั่งเศส)

สาเหตุที่ทั้งสองประเทศต้องทำสัญญาดังกล่าว เป็นผลมาจากเหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1896 เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสตกลงยอมรับรองเอกราชของไทยเหนือบริเวณลุ่มแม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำกลอง ท่าจีน เจ้าพระยา และบางปะกง โดยปล่อยดินแดนทางตอนใต้ของไทยไว้โดยปราศจากหลักประกัน ฝ่ายไทยเองคงเกรงมหาอำนาจอื่น โดยเฉพาะอังกฤษจะขยายอำนาจยึดครองแถบนั้น จึงตกลงเซ็นสัญญาเพื่อให้อังกฤษยอมรับสิทธิของไทยเหนือดินแดนตามข้อตกลงของสัญญา

แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ข้อผูกพันของสัญญาได้ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกันและกันระหว่างรัฐบาลทั้งสอง มูลเหตุสำคัญก็คือ ตามข้อตกลงไทยต้องเสียสิทธิเหนือดินแดนตั้งแต่ตำบลบางสะพานลงไปจนตลอดแหลมมลายู สัญญานับนี้จึงมีประโยชน์แก่อังกฤษ โดยเฉพาะมีอิทธิพลทางการเมืองครอบคลุมไปทั้งแหลมรวมทั้งส่วนที่เป็นดินแดนของไทยโดยตรงด้วย ส่วนในทางการค้าอังกฤษกลายเป็นผู้มีผลประโยชน์แต่เพียงชาติเดียว ไทยต้องร่วมมือกับอังกฤษ แม้แต่ในบริเวณที่เป็นผลประโยชน์โดยตรงของไทย และเมื่อมีชาติอื่นสนใจต้องการมาลงทุน ไทยก็ต้องขออนุญาตจากอังกฤษตามข้อผูกพันในสัญญาทำให้การงานล่าช้าเสียหายมาก และอังกฤษมักอนุญาตให้สัมปทานเฉพาะชนชาติอังกฤษเท่านั้น ดังปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1905 มีสัมปทานของอังกฤษในบริเวณดังกล่าวถึง 11 แห่ง จากจำนวน 13 แห่ง อังกฤษเองก็ไม่ได้ปฏิบัติตามข้อผูกพันในสัญญาที่จะช่วยเหลือไทยในกรณีที่ถูกรุกราน เห็นได้ชัดจากกรณีที่ไทยทำสัญญากับฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1904 ไทยถูกบังคับให้ยกดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศส แทนที่อังกฤษจะช่วยเหลือกับละเมิดสิทธิของประเทศอื่นๆ ที่มีสัญญาไมตรีกับไทย ถ้าหากประเทศอื่นทราบความในสัญญานับนี้ก็อาจจะขอทำแบบเดียวกันก็ได้ ไทยจึงจำเป็นต้องปกปิดเป็นความลับโดยมิได้ผลตอบแทนใดๆ

^{*} คัดลอกมาจาก วรณ ไวยาการ. (2514). *ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม*. หน้า 3-5.

จากข้อเสียเปรียบดังกล่าว ไทยจึงพยายามหาทางปรับความเข้าใจกับอังกฤษและยกเลิกสัญญาฉบับนี้ หรือมิฉะนั้นก็พยายามจำกัดขอบเขตของสัญญาให้ลดน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่อังกฤษยังคงยืนกรานตามข้อตกลงเดิม ในปี ค.ศ. 1902 และ 1904 อังกฤษถึงกับเสนอให้ไทยเปิดเผยปฏิญญาลับ เพื่อประกาศสิทธิของอังกฤษเหนือรัฐมลายู หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อกดดันไม่ให้ชาติอื่นๆ เข้ามามีอิทธิพลให้แถบนั้น แต่รัฐบาลไทยไม่อาจยินยอมได้ เพราะเกรงว่าชาติอื่นๆ ที่มีพันธมิตรกับไทยเช่นฝรั่งเศสจะเรียกร้องสิทธิเช่นเดียวกับอังกฤษเหนือดินแดนทางตะวันออก ฉะนั้นหากไทยจะบอกเลิกสัญญาก็จำเป็นต้องหาสิ่งที่อังกฤษพอใจให้เป็นการตอบแทน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาว อังคณา ไหญ่ยง
วันเดือนปีเกิด	7 ตุลาคม 2514
สถานที่เกิด	อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	831 หมู่ 1 ซอยประชาอุทิศ 61 แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 10140
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	มัคคุเทศก์อิสระ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	-
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนอัมพรไพศาล (ปากเกร็ด)
พ.ศ. 2542	ศศ.บ. (การจัดการทั่วไป) จาก สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ. 2549	ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ